ISBN978-625-95123-7-2

ÇORUMLU 1940--1942

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU
1940-1942

Mahmut Selim GÜRSEL

İÇİNDEKİLER1940-1942

TAKDİM

Mahmut Selim GÜRSEL

25. SAYI GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

26. SAYI GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

27. SAYI GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

28. SAYI GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

29. SAYI GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

30. SAYI GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

31. SAYI GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

32. SAYIYA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

33. SAYIYA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

34-35 SAYI GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

TAKDİM

Bu çalışma; 1938 tarihinden başlayarak; 1946 yılına kadar büyük bir çalışma azmi, o tarihlerin yoklukları göz önüne getirilirse kâğıt, mürekkep ve çalışma şartlarının zorluğu ile meydana getirilen 61 sayı derginin sayfaları fotoğraflayarak kitap haline getirmeye çalıştım.

Bir kitabın doğması, o kitabı yazmaya kalkan kişinin amacına ve bilgi birikimine göre değerlendirilmesi uygun olarak görülmelidir.

Elinizde bulunan bu çalışmanın sizlere ulaşması için günlerini veren bu çabası için şükranlarımı sunarken, bu çalışmada da benim ufacık bir katkımın da bulunması beni bahtiyar etmiştir.

Bu çalışma ile sizlerde bazı bilgileri edinmiş ve faydalanmış olarak uzun yılların birikimlerinden aydınlanacağınızı göreceksiniz.

Bilgi; yazılmadıkça kaybolmaya açık birikimlerdir. Her insan bir kitaptır; onu okumamız gereklidir.

Tanımadığımız ve anlamadığımız kişiler hakkında nasıl kararlar veremezsek; bir çalışmayı da incelemeden, okumadan karar veremeyiz.

Mahmut Selim GÜRSEL

Mahmut Selim GÜRSEL

1947 tarihinde babamın subay olarak bulunduğu Erzurum'da bir at arabasında doğum evine giderken doğmuşum. Babam Eminsu Ali Rıza Gürsel, annem ise Fahriye hanımefendi idi.

İlkokula İskenderun'da başladım. Ankara' da bitirdim. Ankara Yenimahalle Ortaokulunun birinci sömestrsinde babamın emekli olmasından dolayı 1960 yılında Çorum'a gelince Atatürk Ortaokuluna devam ettim. Babamın "oku da oğlum ceketimi satar seni okuturum" diyerek bana yaptığı nasihatleri ters tepki yaptı, okumuyorum diyerek okulu birinci sınıfta bıraktım. Marangoz çırağı olarak Azmi Başar ustanın yanına girdim. Askere gidene kadar ustanın yanında çalıştım.

1967 tarihin de askerlik dönüşü, Ankara Emniyet Müdürlüğüne teknisyen olarak göreve başladım.

Ortaokulu dışarıdan 2 yılda bitirdim 1972 tarihinde Polis Memuru olarak Ankara'da çeşitli şubeler ve karakollarda çalıştım. 16 Eylül 1973 tarihinde Selma (Kurşuncu) Hanımefendi ile evlendim.

1978 yılında ayında naklen Çorum İl Halk Kütüphanesine Memur olarak geçtim.

Dışarıdan Çorum Ticaret Lisesini iki yılda bitirdim.

Kendi kendime Osmanlıcayı öğrenmeye uğraştım, Hat sanatı ile biraz ilgilendim 150 ye yakın Ser levham var, Çorum Güzel Sanatlar Galerisinde ve Kütüphane salonlarında bu levhaları sergiledim.

03. 08. 1988 tarihinde İl Halk Kütüphanesi Müdür yardımcılığına atandım. Bakanlığına sundum. Kitabımdan Türkiye'deki bütün kütüphanelere dağıtılmak üzere 1000 adet satın aldılar.

1993 yılında Türkiye'deki bütün kütüphanelerde bulunan " El 1990 tarihinde kütüphanelerdeki kitapların tasnifi ile ilgili 10 yıllık bir araştırmamı "Alfabetik Onlu Tasnif Fihristi (Dewey) "kitap haline getirip Kültür

Yazması" kitapların Ankara Milli Kütüphanesine toplanma kararı veren

Kültür Bakanlığına karşı Çorumlu hemşerilerimi haber dar ettim, mahalli radyodan ve gazeteler ile parti il Başkanlarını ile Millet Vekilimiz Adnan Türkoğlu ve Belediye Başkanımız rahmetli Turan Kılıççıolu' nun destekleri ile el yazma kitaplarımızın Çorum' da kalmasını sağladım! Açık öğretim için üniversite sınavlarına girip kazandım. İkinci sınıfta iken 25 Nisan 1994 tarihinde Tatvan Bitlis'e Müdür olarak tayinim çıktı, tayin edildiğim yere gitmeyerek emekliliğimi istedim.

İlkokul sıralarında okuyarak pilot olmanın düşlerini kurardım. Bu hayalim gerçekleşmedi. Şu anda emekli memurum.

Marangozluk, oymacılık, Polis Memurluğu, Memurluk ve idarecilik yaptım. Her çalıştığım meslekte çeşitli önemli olaylar oldu ise de son çalıştığım kurumda bence; en önemli bir hatıramı anlatmak istiyorum: Kütüphanedeki çalışmalarım ve " El Yazması Kitaplar"ın Çorum'da kalması için verdiğim çabalar neticesinde Bitlis Tatvan'a tayin edilme olayım beni çok yıktı. Fakat bu üzüntümün boş olduğunu zamanla gördüm. Rabb'imin izni ile Hacca gitmek nasip oldu, iki kitap daha yayımladım ve elinizde bulunan bu derginin çıkmasına vesile oldum. Mesleklerin insanlara sağladığı maddi avantaj olarak, evinizi geçindirecek, namerde muhtaç etmeyecek avantajından başka, manevi olarak; sizin yaptığınız işlerle ilgili karşılaştığınız problemleri değerlendirirseniz avantajların neler olabileceğini hayat okulundan öğrenmiş oldum.

Yazı yazmaya beni kimse teşvik etmedi Kütüphane için hazırladığım kitap beni yazmaya teşvik etti. Yazılarım mahalli basında yayımlandı. Yazılarımdan dolayı bir ödül almadım; fakat kitapları ve bu dergi benim için en büyük ödüldür.

İdealim: Çorum'a tam teşekküllü bilgisayar ortamında bir kütüphane kazandırmaktır. Bu idealim yüzünden tayinim çıktı. Yayımlanmış dört çalışmam bulunmaktadır. Bunlar:

" Alfabetik Onlu Tasnif Fihristi (Dewey) ",

Bakanlığa sunulmuş; "Alfabetik Türk ve Yabancı Yazarlar Fihristi" ve "Ne Nerede Başlıklı Arama Fihristi" basım için hazır beklemektedir. Yazılarım daha çok araştırma dalı ile makale türüdür. Tiyatro çalışmalarım, şiir ve hikâye denemelerim bulunmaktadır.

Benim okuyucularıma diyeceklerim şudur ki. Doğru bildiğiniz konuları savunun. Bu savunmanız size belki tepkiler getirecektir. Bu tepkileri inceleyerek doğru olup olmadığını araştırın.

Çalışmalarım:

https://gurselyayin.com corumlu2000@gmail.com

[25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA] [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA]

25. SAYI İÇİNDEKİLER

HALKEVLERİ MUSİKİ ÇALIŞMALARI

ÇORUM YIL ÇIBANI

CİSİM

SESLER

NİŞANLANMA VE EVLENMEDE MESUT OLMAK İÇİN

SIRP VE HERSEK VE KARADAĞLARIN TESLİM OLMA DESTANI

ÇORUM MANİLERİ

ÇORUM HALKEVİNİN ÇALIŞMA RAPORU

DANİŞMENDNAME VE MİRKATÜLCİHAT

BİR FERMAN BERATI

DİĞER MİDİ MÜLAKAT HAKKINDA

BİR TİMAR BERATI

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

HE

YIL : 3 SAYI : 25

1 AĞUSTOS 1940

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 3 1 AĞUSTOS 940 Sayı : 25

Halkevleri Musiki Çalışmaları (1)

Cumhuriyet Halk partisi, Halkevlerinin musiki çalışmalarına yeni bir hız vermeye karar vermiştir. İlk olarak ele koro çalışmaları alınacaktır. Koro ve ses faaliyetini esaslı bir surette başlamak için bir (Ses ve koro repertuvarı) meydana getirmek lâzım olduğuna göre Cumhuriyet Halk partisi, kompozitörlerin bu neviden eserlerini; teşkil etmiş olduğu jüride tetkik ettirerek muvafık olanları, telif hakkını vererek alacaktır. Telif hakkına mukabil eserlerin Parti ve Halkevi gayeleri için bastırma, plâklara ve filime alma hakkı Partiye ait olacaktır.

İstenilen eserler şunlardır:

1.- Halk türkülerinin armonizasyonları:

Türküler iki yoldun armonize edilebilir:

A - Sade armonizasyon

B - Tevsi'li armonizasyon

Sade armonizasyonda türkü bir defa armonilenmekle iktifa olunur. Türkünün muhtelif güfteleri hep aynı şekilde söylenir.

Tevsi'li armonizasyonda melodinin her tekrarı yeni bir armonileme şekli arzeder. Bundan başka, bilfarz türküye bir başlangıç bir enterlüt ve bir final ilâve olunur. Veya melodi bir tem olarak alınır. Ve bunun üstünde variyasyonlar yapılır.

İstenilen şekiller şunlardır:

İki sesli türküler sade veya tevsi'li
Üç » » » »
Dört » » » »

(1) Genel Sekreterlik yüksek makamı buyruklarının eki suretidir.

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

abhür bir eseri ihmal değil, belki daima salah ve terakkiye doğru hız alan kültür işlerinin çokluğu arasında zarurî bir imhaldı.

Fakat şimdi Çorumda âcilen bir lise açılmasına hasıl olan ihtiyaç bedihi ve derkâr, buna bir enstütü ile bir sanat mektebi ilâvesinin ilk planda yer alması hususundaki tercih sebeblерide aşikârdır. Çünkü :

1 - Çorum, Amasya, Merzifon İskilip orta mektepleri bir kültür câmiası olarak nazarı itibare alındığında, Çsrumun bu mıntakanın tam vasat noktasında bulunması;

2 - Memleketimiz havasının itidali, sıhhi tesisatla getirilmiş olan suyunun iyiliği, her türlü gıda ve geçim maddelerinin mebzuliyet ve ucuzluğu;

3 - Şehrimizin büyük şehirlere mahsus eğlence, sefahat, israf muhitlerinden, iktisadî merkezlerdeki gürültülü faaliyetlerden âzâde, sakin ve âsûde bir halde olması ve daha bir çok buna mümasil sebebler Çorumun, bir irfan merkezi olarak tercihan intihap edilmesini istilzam ettirecek avamil cümlesindendirler.

Bahusus halı hazır orta mektep binasile, tahliye edilen eski binanın, kâfi görülmez ise, az mevcutlu sıhhiye mektebi binasile eski orta mektebini tebdili halında her iki ihtiyacında fazlasile karşılanabileceği, bu sene açılacağı matbuatta haber verilen liselerden birinin heman Çoruma açılabilmesine imkân verecek en mühim sebeblerden birini teşkil eder.

Binaenaley, vilâyetimiz halkının senelerdenberi dımağında yerleşerek ideal haline gelmiş olan bu arzusunun sahai fiile isalını çekirdekten yetişmiş, çok kıymetli maarifcimiz ve Sayın Maarif Vekilimiz (Hasan Âli Yücel) in yüce himmetlerinden bekleriz, bir kaç ay evvel Halkevi salonunda açılan çiçekçilik ve şapkacılık kursuna iştirak eden yavrucukların salonda yer bulabilmek için muayyen vakitten üç dört saat evvel gelerek kapu önünde boynu bükük beklediklerini; hem iftiharla göğüs kabartacak, hemde gözleri yaşartacak bu manzarayı, sayın Maarif Vekilimiz görselerdi, maddi ve manevî bütün müşkülâta rağmen diğer dilekldrimizide bu sene kısmen tahakkuk ettirmesinin kuvvetle memul bulunduğunu zannediyoruz.

Çorumda Yıl Çıbanı [Leishmania]

Dr. Tevfik

Vücudun açık ve çıplakolan taraflarında çıktığı yerlerde geçtikten sonra hayatın sonuna kadar delik, deşik, girintili, çıkıntılı, parlak ve tüysüz damgalar terk ederek yüzün güzelliğini bozan, çirkin nişane ve silinmez izler bırakan halk arasında Halep çıbanı namile tanılan yıl çıbanı; sıcak bır iklim hastalığı olarak tanılmasile ekseriya cenup vilâyetlerimizle şark vilâyetlerimizde oturan, yerleşen ve dolaşan kimselerde ve halk arasında görülen, tesadüf edilen bu hastalık; bu gün iklimi mutedil olan yerlere, mıntakalara kadar sokulmağa başlamıştır. Leishmania tropica denilen husust bir parazitle meydana gelen mevzuî bir E'et hastalığı bulunan yıl çıbanı; insan ve hayvanlarda tercihan kılı az veya tüysüz yerlerle hastalığı nakle vasıta olan ve ara hayvancığı bulunan haşeratın parazitlerin emmesine, ısırmasına müsait olan vücudun çıplak ve açık yerlerini intihap eder.

Çorum memleket hastanesi Cildiye mutahassıslığında bulunduğum iki buçuk sene zarfında polikliniğimize müracaat eden hastalar arasında Çorum vilâyetini kat'iyyen terk etmemiş ve Çorum mıntakasından hiç ayrılmamış kimseler arasında endemigue mihraklar yapmaksızın autochton olarak Çorumun civar köy ve kasabalarından Osmancık, Mecidözü, Alaca, Sungurlu ve İskilip kazalarında kadın, erkek, Çocuk olarak kırk yedi kişide yıl çıbanının mevcudiyetini seriri levhalarile ve laburatuvar kontrolile te'yit ve tesbit eyledim. Bu müddet zarfında bekime ve polikliniğimize müracat etmiş ve kendiliğinden geçmesini zamana terk eden hastaları de hesaba katarak bunlarıda nazarı dikkate alırsak vak'alarımızın yüzü aşacağı şüphesizdir.

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Halk arasında, Urfa, Antap, Halep, Diyarbakır, Mardin çıbanı veya yıl çıbanı namile tanılan ve bilinen hastalık protozoaire sınıfından hususî bir parazit ve hayvancıkla meydana gelen bulaşıcı ve sıcak iklim ve mıntakalarda görülen ve bir sene kadar devam ederek geçtikten sonra yerinde silinmez çirkin nedbe ve tamgalar terk eden bir cilt hastalığıdır.

Pek eskidenberi bilinen ve tanılan bu çıban bulunduğu şehir ve mahallere göre isimler verilmesile mutedil iklimi olan ve merkezî anadoluda bulunan Çorumda tesadüf ettiğim ve çoktan beri Çorumun bazı yüksek ve yayla mıntakasında bulunan köy ve kasabalarında görülen ve tesadüf edilen ve elliye yakın muhtelif isimler alan ve sıcak memleket hastalığı sayılan yıl çıbanına Çorum çıbanı ismini de ilâve etmek muvafık olacaktır.

Cenup ve şark vilâyetlerimize endemigue olarak bulunan ve şark çıbanı namını da taşıyan şu yıl çıbanı; bu gün bulunduğum iklimi mutedil bulunan Çorum mıntakasına kadarda uzanmış bir halde bulunmakta ve tesadüf edilmektedir.

Çorum memleket hastanesi Cildiye polikliniğe müracaat eden hastalarda gördüğüm ve tedavi ettiğim muhtelif şekil ve tezahüratı müsbet parazitli yıl çıbanı vak'alarından bazılarının seriri levhalarını, arazlarını, başlangıç tarzlarını hulasatan kayit ettikten sonra yıl çıbanının tarihçesinden geçme ve bulaşma tarzından, hastalığın coğrafî taksimatile bulunduğu mıntakalardan, hastalığı nakle vasıta olan ara haşaratından yapacağı ihtilât ve arızalardan bahsetmek istiyorum.

Müşahede. — 1

Hahtamız Mecidözünün Ahmet oğlanlı köyünden polikliniğimize müracaat eden rençber 30 yaşlarında Nebi oğlu İsmailin yapılan tetkik ve muayenesinde iki buçuk aydanberi devameden burnunda ve sol taraf gözün alt kapağı hizasında iki çeyrek cesametinde iki adet zemin ve etrafı koyu şerabi renkte bir kızartı, irtişah ve şişlikle çevrilmiş üzeri yapışkan ince, kirli beyazımtırak kabuk ve pulcuklarla örtülü gidişen ve plâtin öze ile tokunulduğu zaman hamur gibi yumuşak ve kolaylıkla kanayan çıbandan yapılan müstahzaratta hastalığın âmili marazisi bulunan Leishmania fazla miktarda görülmüştür.

Hasta evli olup dört çocuğu vardır. Gerek ailesinde ve gerekse çocuklarında bu gibi bir tezahürat çıkmadığını ifade etmektedir. Hastanın söylediğine nazaran burnunda ve sol taraf gözün alt kapağında görülen yaralar 2,5 ay evvel bir haşere dalaması gibi küçük bir kızartı ve kabarıkla başlamış. Kaşınıyormuş yavaş yavaş büyümeğe ve etrafı koyu şerabi renkte bir şişlik ve kabarıklık göstererek üzeri yapışkan kirli, beyazımtırak ince kabuk ve pulcuklarla örtblmeğe başlamıştır. Hasta sekiz senedenberi Çorum mıntakasından hiç bir yere çıkmamıştır.

İkinci Müşahede. —

Alacanın Kalınkaya köyünden rençber 31 yaşında polikliniğimize müracaat eden Mustafa oğlu Alinin yapılan muayenesinde alt dudağında altı aydanberi devameden büyük bir çilek cesametinde kabarıkca frenginin ilk yarasını taklit eden (chancriforme) kaidesi yumuşak çevresi menekşe renginde şişkin ve kabarık bir hâle ile çevrilmiş üzeri kirli esmerimtırak sert yapışkan kabukla örtülü bir iğne ile girildiği zaman hamur kıvamında yumuşak ve kolaylıkla kanayan ve hafif surette kaşınan yaradan müşteki bulunan hastanın yarasından yapılan müstahzaratta yıl çıbanının âmili bulunan Leishmania görulmüştür. Kendisi evli olup ailesinde ve çocuklarında bir yara bulunmadığını söylemektedir. Yarası ilk defa mercimek cesametinde gidişme ve hafif kızartı ile başlamış bilâhare büyüyerek ve muhiti şişerek üzeri kabuklanarak merkezinden takarruk etmeğe başlamıştır. Bu hastada Çorumdan uzun zamandanberi bir yere ayrılmadığı halde bulunduğu köyde yıl çıbanı çıkarmıştır.

Üçüncü müşahede. —

Osmancığın Dodurga köyünden rençber 45 yaşında polikliniğimize müraat eden evli 3 çocuk babası Süleyman oğlu Mehmedin yapılan tetkik ve muayenesinde beş aydanberi devameden biri burnunun ucunda yumuşak ve burnun ucunu şişiren erik cesametinde bir Hiypertrephigue çıban göstermekte olup üzeri kirli sincabi çamur renginde kalın, sert ve yapışkan bir kabukla örtülü ve burnun atrafında iki taraf yanaklara kadar intişar eden koyu şarabi renkte yumuşak bir şişlik ve kabarıklık ile çevrilmiş tokunmakla kanayan ve gidişen bir yara ile birlikte

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

sol taraf ayağın akapk nahiyesinde el ayası cesametinde gidişen ve kaşınan kaide ve çevresi morumtırak renkte kabarık üzeri kirli beyazımtırak kabuklarla örtülü yumuşak ve hamur kıvamında açılmamış diğer bir yara görülüyordu. Bu ikinci yara daha evvel çıktığını söylemektedir her iki çıbandan alınan müstahzaratta hastalığın âmili bulunan laşmanya fazla miktarda görülmüştür.

Dördüncü müşahede. —

Osmancıklı 24 yaşında polikliniğimize müracaat eden evli bulunan jandarma Musta oğlu Ali Çorum mıntakasından hiç bir tarafa çıkmadığı halde üç aydanberi sağ taraf al göz kapağının burnuna yakın kısmında fındık cesametinde morumtırak, şerabi renkte açılmamış kısmen sert üzeri yapışkan kirli beyaz kabuk ve pulcuklarla örtülü şiddetli kaşınan iki adet Nadulaire ve kabarıklık tarzında yıl çıbanı göst rmekte bundan başka sağ bileği üzerinde üç buçuk aydanberi iltihapsız bir surette seyreden ve içerisinde cerahatı bulunmayan yumuşak çevresi morumtırak renkte bir hâle ile çevrilmiş üzeri kirli esmerimtırak kalın ve sert kabukla örtülü mecidiye cesametinde diğer bir yara arzediyordu.

Beşinci müşahede. —

Mecidözülü 23 yaşında polikliniğimize müracaat eden bekâr jandarma İşmail oğlu Hüseyin Çorumdan başka bir tarafa gitmediği ve gezmediği halde dört aydanberi sol taraf kulak önünde mecidiye cesametinde kenarları gayri muntazam zımbalanmış gibi açılmış, içerisi mısli ve kanlı ifrazatla dolu ve pürüzlü bir satıh gösteren çevresine şerabi renkte ince kirli beyaz kabuklu bir hâle ile çevrilmiş yumuşak ve kolaylıkla kanayan iltihabsız, kaşınan bir yara ile birlikte sağ taraf bilek üstünde çeyrek cesametinde mütekarrih şerabi renkte bir şişlikle çevrilmiş üzeri kalın, kirli sarımtırak kabuklarla örtülü yumuşak diğer bir yıl çıbanı gösterek yapılan müstahzaratta yıl çıbanının âmili bulunan laşmanya bulmuştur.

—Sonu Var—

Cisim

(Voltair) den

Çeviren: İHSAN Madenoğlu

Rohin ne olduğunu bilmediğimiz gibi cismi de bilmiyoruz. Bazı hassalar görüyoruz. Lâkin bu hassaların temerküz ettiği madde nedir? Democrite ile Epicure meydanda ancak ecsamdan başka bir şey olmadığını söyledikleri halde Eleli Zenon'in tilmizleri ecsamın mevcudiyetini kati surette inkâr ediyorlardı.

Yüzlerce muğfil Sophistelerin sonuncusu Cloyne Rahibi Berkeley ecsamın ademi mevcudiyetini isbat eylediğini iddia eyledi. Cisimler ne renk ne koku ne de hararete maliktir. Bunlar sizde hasıl olan bir takım ihsaslardan ibaret olup maddede dahil değildir, dedi.

Bu hakikati, isbat zahmetini bile üzerine almıyordu. Çünkü oldukça bahir idi. Bu itibarla da ecsamın mayesini teşkil eden imtidat ve sulp vasıflarına temas ederek (yeşil bir kumaş parçasında imtidat bulunmadığını zira hakikatte yeşil olan kumaş olmadığını yeşil ihsasının ancak sizde mevcudiyetini ve binnetice imtidat ihsasının size raci olduğunu isbat aylemiş bulunduğuna) inanıyordu.

Şu suretle imtidadı yıktıktan sonra buna merbut olan sulp fikri de kendiliğinden düştüğü ve böylece dünyada İde mizden başka bir şey mevcut olmadığı neticesine varıyor.

Bu doktora göre, on bin top mermisile öldürülen on bin adam hakikatte ruhumuzu nev - amma vehim ve hayallerinden ibaret!

Bu masharalığı ifrata düşürmemeğe Clayne rahibi ehemmiyet de veriyordu. İmtidadın mevcut olmadığını zira gözlükle kendisine görünen bir cismin gözlerile gördüğünden dört defa büyük göründüğünü ve başka bir

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

adese ile aynı cismi daha küçük göründüğünü söylemekle bunu isbat eylemiş olduğunu zan eyleyor. Bu itibarla Berkeley bir cismin bir anda hem dört hem altı hem bir ayak imtidadında olmıyacağını, bu imtidadın nefyini binaenaleyh hiç bir şeyin mevcut bulunmadığı neticesine varmakta ve eline bir ölçü alarak (Bir cisim bana her hangi bir imtidat ile görünürse görünsün şu ölçüye nisbetle imtidat vasfını almaktadır.) Diye söylenmekte idi.

Ses, renk, lezzet, rayıha... İlahir gibi imtidat ve sulp vasıflarında ademi mevcudiyetine inanılması Berkley için kolay bir şeydir. Bütün bunlar, cüzlerin umumî görünüşlerinin bizde husule getirdikleri hissiyat camialarından ibaret! Lâkin imtidat hiç bir suretle hissiyat olamaz. Alevli şu odun parçası sönünce artık sıcaklığım yok! Şu hava kulaklarıma gelmediği müddetçe eşitmiyorum, bu gül soluyor, artık ondan bir koku duymuyorum. İşte bu odun, bu hava bu gül ben olmazsam da birer imtidattır.

Berkleyi bu karabete sürükleyen şeyin ne olduğunu bilmek faideden hali değildir. Epey zaman evvel kendisile bazı musahabeler yapmıştım. İmtidat keyfiyetini kabul eden madde mahiyetinin anlaşılamaması bu husustaki fikrinin esasını teşkil eylemiş olduğunu bana söylemişti.

Hakikaten kitabında maddenin, bu cevherin neden ibaret bulunduğunu «Hilas» dan sormak suretile muzaffer çıkıyor. Hilas madde imtidatlı bir cisim di cevap veriyor. O vakit Philonoüs namı altında Rahip Berkley onunla eğleniyor!

Zavallı Hilas bakıyorki imtid t dediği şey maddenin yalnız sa hası ...

Hilas, yapıtığı şu ahmaklıktan şaşırmış bir halde, bunlardan hiç bir şey anlamadığını, cismin mevcut olmadığını ancak manevî hayattan başka maddi bir dünyanın bulunmadığını itiraf eyliyor.

Hilas Philonoüse, maddenin mahiyeti, imtidat, sulp taksimi elverişli hareketli, şekilli olan cevheri hakkında hiç bir şey bilmediğini söyliyebilir! Ben de düşünen, his ve arzu edenlere dair bilinen şeylerden daha fazla bu madde hakkında bir şey bilmiyorum.

Lâkin şu madde mevcut, çünkü kendisinden tefrik edilmesi mümkün olmıyan esaslı evsafı haiz

Hepimiz bu hususta Parisin kibar madamlarına benziyoruz. Bu madamlar nefis yemeklerden anladıkları halde içindeki zevk veren salçanın ne olduğunu bilmezler. Hepimiz temamile vücudu teşkileden aksamın mahiyetini bilmeden ona mazharız.

Cisim neden mürekkep? cüzlerden! Bu cüzlerse diğer cüzler arasında tahallül etmekte, ya bu sonuncu cüz nedir?

Daima cismi lâyetenahi surette taksim eder ve asla ilerliyemezsiniz!

Sözün kısası, nükteli bir felezof «Bir tablo bir takim ilâçlı maddelerden mürekkep, bununla beraber bu mevaddın hiç birisi tablo değil, bir ev bir çok inşaat levazımını hamil fakat bunların hiç birisi temamile haneyi temsil edemez. ecsamın bînihaye monad tesmiye kılınan küçük zerrelerden mürekkep bulunmasına rağmen cismin hakiki timsali olmadığını:» tasavvur eylemiştir.

Sıhhati çok muhtemel olmasını zanneylediğim eğer şu sistem, mülhem ise bütün bu küçük mevcudat bir takım rıyazi noktalardan ve içine hirmek için elbise bekleyen bir nevi ruhlardan ibaret kalacak, bu suretle daimî ruhi bir tenasuh husul bulaca, bir monad bazan bir balina balığına bazan bir ağaca bazan da bir hokkabaza girecek!

Atomların inhirafı, cevhere ait şekiller, mütelevvin güzellik ve Dom Calmet'in cadı sistemleri kadar bunlarıda severim.

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Şiir

SESLER

Karanlık ufukta, sehap içinde
Bir an şimşek gibi çakan seneler,
Mazi, adı denen serap içinde
Coşkun bir sel gibi akan seneler.

İstikbali sarar süslü bir tüle,
Oyalar, avutur bin ümit ile;
Sonunda aldatır şeytanı bile
Emeller ışığı yakan seneler

Yeniyi eskitmek bütün sanatı,
Yazıkki buna da vermez kıymeti
Sorulsa söylemez nedir hikmeti!
Herşeye kaygusuz bakan seneler.

3/4/1940

İhsan Tombuş

Geçen sayımızdaki [Ağıt] manzumesinin ikinci kıta dördüncü beyiti.

"Bu yaşta dul kalmış hiç eşin gibi„

olacaktı yanlış tertip edilmiş, düzeltir, özür dileriz.

Nişanlanma ve Evlenmede Mes'ut Olmak İçin Ruhî ve İctimaî Temeller Ne Olmalıdır?

— 3 —

Y. ESAT Cankar

Bütün bir tarih boyunca erkeğin kadına karşı mütehakkim ve müstebit bulunduğu, çok defa bir esir, bir işçi gibi kullanılmış olduğu devirlerin kadınlara karşı haksız bir gadrimi?

Yahyutda kadın hakikaten bir çok meselelerde erkeğe tabi olmak, onun idare ve himayesine muhtaç olmak durumundamıdır.

Bu günkü modern hukukta kadın bu düşük mevkiinden kurtarılmış ve ona erkeğin malik olduğu hakkı hayat tamamile tanınmıştır. O halde hukuki hükümlerde erkeklerin bazı imtiyazlarının bulunması ne ile izah edilecek?

Bunun sebebi kadının fiziyolojik, biyolhujik farklarla erkekien ayrılması ve bunun neticesi olark sosyolojik ve hukuki sahada da hak ve vazife

Hususî kanunlarda: (iş kanunu) M. 25-40 /50/11-51/111: gebe ve emzikli kadınlar hakkında, M. 58 kadınlara gördürülecek ağır işler hakkındadır.. Keza M. 118/115-110/6-16 bu hususta verilecek cezalar hakkındadır.

Nüfus kanununda: M. 29-26 ancak evlenenden boşanandan kocaya ihbar mükellefiyetini yükler.

Soyadı kanununda M. 4 soy adı seçmek hakkını erkeğe verir. Ve kadın evliliği müddetince bu adı muhafaza eder.

Kanunlar tetkik edilince görülürki erkek lehine olarak bir tercih, bir müsamaha, bir idarecilik, küçükte olsa his edilecek derecede bir hakimiyet tanımıştır.

Acaba bu vaziyete sebeb nedir?

[25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA]

[1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA]

itibarile de kendisine ayrı bir mevki verilmiş olmasıdır. Esas fark buradan başlar. Ve bunun tabii neticesidir.

Son zamanlarda gazetelerde adı sık sık mevzuu bahis olan Rokfeller enstitüsü doktoru Dr. Alekis Carrel in bu mevzu üzerindeki mülâhazasının burada mevzu bahsetmek isterim.

Carele göre: Erkekle kadın arasındaki farklar sırf tenasül cihazının hususi şeklinden, rahmin mevcudiyetinden, adet görmekten veya terbiye tarzından ileri gelmez. Bunun sebebini daha derinden aramak gerektir. Tenasül güddelerinin ifraz ettiği bazı şimik maddeler tarafından bütün uzviyetin işbaına bağlıdır. Feminisme taraftarlarını iki cinste aynı terbiye usulüne göre yetiştirilebileceği, aynı meşguliyetlere aynı salahiyet ve mes'uliyetlere malik olabileceği fikrine bu esaslı hadiseleri bilmemeğe sevketmiştir. Hakikatte kadın erkekten o derece farklıdırki vücudundaki hücrelerden her biri cinsiyetinin izlerini taşımaktadır.

Uzviyet cümlesi hele asap cümleside böyledir. Risiologie kanunlarıda yıldızlar aleminin kanunları kadar biamandır. Onlar yerine biz insanların keyfi arzularını ikame etmek imkânsızdır. Onları oldukları gibi kabule mecburuz. Kadınlar erkekleri taklide kalkışmıyarak kendi istidatlarını inkişaf ettirmelidirler. Onların medeniyetteki rolü erkeklerinkinden daha yüksektir. Onların bu rolü terk etmemeleri gerektir.»

Filhakika yine yaradılış farkı olarak genç kız erkekle temasının izini kendi üzerinde tesbit eder. Ve bir temas onun inkâr edemiyeceği bir alâmet bir damga halinde kalır.

Kadınla erkeğin hayatta ayrı ayrı rolü olduğunu kabul etmekle beraber birini diğerinden üstün görmek ve birini diğerine tercih etmek yoluna gitmemek icabeder.

Biz burada hiç bir zeman Sch. Hauer veya Huarte in kadınlarda (doğurmak vazifesi) nden gayri hiç bir yüksek ehliyet yüksek fikir ve medeniyet imtiyazı bulunmıyan ve eskilerin fikrine uyarak kadını (tali sınıf) addeder. Fikir adamlarına uyacak değiliz.

Kadınları böyle düşük değersiz ve fikir hayatında mevkisiz bulan nice mütefekkirler

çok defa en büyük kudretlerini onlardan almışlar ve onların bir tabii bir bendesi haline gelmişlerdir.

Tabiatın imtiyaz ve kudretini yalnız bilek kudretinde ve fikirlerinde bulacak erkeği kadından müstakil bir surette mütalea etmek manasızdır. Kadın bir çok yerlerde erkeğin eksik yanın tamamlıyan onu hayat yolunda teşvik eden ona kudret veren bir varlık olarak görülür.

Kadın erkekten başka olarak yaratılmıştır. Fakat erkekten daha mevkisiz daha imtiyazsız değildir. «Kadınların sınıf ve mevkileri yoktur.» Prensibini vazederken Nepoleon un kalbinin ta içinde mevki alan sevgili bir kadın vardı. Kadın bir taraftan erkeğin kuvveti önünde eğilirken diğer taraftan erkeği otoritesi kumandası altına alacak bazı kudretlere sahip bulunuyordu.

İş hayatına hakim olan erkeğin kafa tası ve çarpan kalbi çok defa bir kadın avucu içinde bulunur.

Şirler pençei kalbimde olurken lerzan
Beni bir gözleri ahûya zebun etti felek

Beytini Büyük Yavuz bu yüzden söylemişti. Yine Baltacıya en büyük hatayı yaptıran muhakkak ki Katerina nın - sevgülceyşi veya fikrı kuvveti değildir. Kafeste beslediğimiz küçük bir kuş bir kanarya insanı esir edebilirmi? Hint şair Rabinderanat Tagor koca bir insanı küçük bir kanaryanın esir ettiğini iddia epiyor. Ve bunun (Yurt ve dünya) adlı kitabında kuşu kafesten salıverdiğimiz, azat ettiğimiz zaman hakiki esirin kuş olmadığını anlarız diyor.

Tahor bu teşbihile maddi kudreti ve hiç olan sevimli bir varlığın haberimiz olmadan gönlümüzde tesis ettiği hakimiyeti ne güzel ifade etmiştir. İşte hakimiyetin şahıslar arasında türlü türlü tezahürlerini asla unutmamak icabeder. Bu günkü hukuki kadını, metâ gibi alıp satan istediği gibi nufuzu altında bulunduran Romalıların pater familyası devrile asla kabili kıyas değildir. Roma hukukunda gelini götürürken nişanlı kızın demeğe pek tatlı gelebilecek Ubitugaiusega gaia) senin gabus oiduğun yerde bende gayayım. gibi sözler söylemek mecburiyetinde kalışı bu ifadelerle kendi-

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

sinin sdeta (fena filzevc) oluşunu ifna etmesi tarihin adota mitologie sine mal olmuştur.

El'an milyonlarca müntekidi bulunan dinlerin yine bu zihniyet ve telakki dolayisile kurduğu kaideler temamen çürümüş bulunmaktadır.

İncilde şu satırlar yazılıdır: Ey zevceler zevcelerinize Rabbe muti olur gibi muti olunuz. Zira zevc zevcenin başıdır.

Kur'anın erkeğe verdiği imtiyazlar bundan daha ehemmiyetsiz değildir. Buna mukabil Peygamher'in hicretin 150 inci senesi sonlarında ölümünden bir sene evvel Medineden Mekkeye son seyahatını yaptığı vaki kavmine irad ettiği Büyük Hutbede kadınların zevciyet kanununu ihlâl ve hiç bir mugayir edep fiil irtikâp etmemeleri lüzumundan bahsetmiş ve buna müeyyideler vaz etmiştir.

Erkeğe daha müsamahakâr davranan bu hitabede Peygamber kadınla erkeğin mütekabil sevgi ve saygısını bu günkü esaslara yaklaştırmış. Ve kadın hukukunu ziyadesile tebarüz ettirmiş olduğunu görüyoruz.

Ey kavmim erkeğin kadın üzerinde hukuku, kadının erkek üzerinde hukuku vardır. Der ve bu kadınlara hörmet ve iyi muamele tavsiye eder. Netice şudur ki. Birbirini temamlayan ve her biri kendi başına eksik kalan erkekle dişi arasındaki fark onların bir şeyin diğeri üzerinde bir imperium hakkı kullanması ve onu istihkâr etmesi neticesini tevlit etmez. Kadının erkekle müsavatı bahsinde onu bir erkeğin vecibeleri, vazifeleri, iktidarı, istidadı ile karşılaştırıp mukayese etmek; yanlış bir harekettir. Keza onu, zaif, cılız, kudretsiz, meziyetsiz telakki etmekte saçmadır. Kadın erkekle aynı nevidendir.

Eğer kadın erkekle ayrı cinse değil ayrı nevie malik olaydı o zaman kadın ve erkek biribirini itmam eden bir kül halini göstermez. Ve kadında erkeğin bir parçası olamazdı

Bu takdirde Darvi in meşhur nazariyesi buradada tesirini gösterir. Ve ayrı nevideki zayıf mahluk kadın beşeriyet hayatında dumura uğramağa yüz tutardı halbuki kadın erkeğin tamamıdır. Kadının meziyetleri, kabiliyetleri varsa bunlar kendisinin eki olan erkeğe ne sirayet eder çünkü ana hem kızın hem

oğlun anasıdır. Çocuk ananın olduğu kadar babanında verasetini bünyesinde toplar. Kadını beşeriyet hayatında zayıf kudretsiz, meziyetsiz telâkki edenlerde olsa dahi bu günkü kadın tarihi seyri nazara alınırsa gerek hukukan olsuun ve gerek fikren olsun dünkü kadından daha zizade hakkı hayata malik bulunmaktadır. Zira erkek ve kadın birbirile birleşerek tabiatın büyük gayesi olan nev'in üremini ve neslin temadisini temin eder.

Bunları birbirinden müstakil olarak ayrı ayrı değerlendirmek hatalıdır. Vücudumuza nafi olan tuz (Nacl2) terkibinden ibaret bir gıdadır. Tuzu tuzu terkip eden bu iki basit cismi birbirinden ayırarak yalınız. (Cl) ve yalınız (Na) yı gıda olarak istimal etmek mümkünsüzdür.

Çünkü bu maddeler gıdalıktan çıkmıştır. Zehirleniriz. Bir fayda vermek onun iradesini meydana getirmek bakımındanda birleşmiş erkekle kadın bu nevi terkibe benzetilebilir.

O haldo birbirine perçinlenmek suretile tabii bir mana ifade eden erkekle kadını makasın iki parçasına benzetenler en yerinde bir teşbih kullanmış oluyorlar. Bu parça birbirinin manasını, kudretini temin eder.

Ancak kadınla erkek arasındaki yaradılış farklarının neticesi olarak birbirlerine karşı olan hak ve vecibelerinde kadının erkekten daha muti, daha hürmetkâr olması ve erkeğin dahi kadına daha müşfik daha nevazişkâr bulunması icap eder.

Kadının erkeği asabiyetine, amiri hislerine huysuzluğuna karşı lafzen kuru bir müsavat iddia ederek bir sürü haklar istemesi aczini ifadeden başka bir şey değildir. Cinsi cazibesi kadınlığa has meziyetleri ve sezişleri fedakâr muhabbetin ve erkeğini tam bir surette anlıyabilmiş olması ona en iyi müsavatı kazandırmak yollarını gösterir hatta bir çok davalarda onu erkeğine faik ve muzaffer kılar.

—Sonu Var—

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Cönklerden Derlemeler :

(SIRP VE HERŞEK VE KARA DAĞLILARIN TESLİM OLMASININ DEŞTANI)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Dinle vasfedeyim hali dünyayı
Murad müşkül hali etmek beyane
Hem zikreyleyim bayi gedâyi
İtibar ederler kavmi nadâne

Beldei islambul bilâdi cesim
İslâm birbirile oldu pek hasım
Büyükte küçükte kalmadı tazim
Gayetle bozuldu şimdi zemane

Utanmak ar namus kalktı aradan
Zen ruyi görünmez asla boyadan
Kimse haya etmez ana atadan
Bulunmaz bir asıl merdi merdâne

Hasılı olmakta halimiz zelil
Olduk meydaniçre pek mahzun melil
Yardımcımız olsun Cenâbı Celil
Merhametler versün ehli imane

Gittikçe bozulduk olmadık mamur
Gündengüne duşman itmekte zuhur
Her zaman bizdedir kabahat kusur
Gendi gendimizi koyduk isyane

Biryandan Karadağ gösterdi nişan
Ehli İşkodruya vermeyüp eman
İslâm din yoluna oluruz kurban
Deyüp cenk ettiler can siparane

Duydu bu ahvali zati şahane
Yazdı her tarafa gönderdi nâme
Dedi şimdi gerek gayret bu dine
Böylece bildirdi ehli vatana

Duydu bu ahvali Rum ve Anadol
Gönüllü yazılmağa geldiler kol kol
Emri padişahi ettiler kabul
Yüzlerin sürdüler anda fermane

Talebei ulum ol ehli insaf
Gönüllü bayrağın çektiler saf saf
Etbai ketebe hem dahi esnaf
Terki can eyleyüp çıktı meydâne

Beykoz sahrasına ordu kuruldu
Her bir tedarikler anda görüldü
Gönüllü askere silâh verildi
Ol merdi şahbazlar döndü arslane

Padişah arslanı ol Adil Paşa
Aşkıyaya karşu girdi savaşa
Tuttuğunu urdu yaktı âteşe
Çok eziyet etti anda mervâne

Hersekte bir yandan çıkardı başı
Aşkıya şeklinde verdi talaşı
Voyvuda Lazardır anların başı
Düşmek istedile nari suzane

Derviş Paşa derki ey kavmi küffar
Sizlere açacak çok işlerim var
Ener bana fırsat verirse settar
Düşürem canınız ruzi tufane

Ahmet Muhtar Paşa bir yandan girdi
Sentine şehrinde gözüm var dedi
Kelle getürene çok ihsan verdi
Karamiç altunu onbeşer dâne

Voyvuda Lazar der benlaf dinlemem
Setine şehrini hem sana vermem
Çıkmışzm meydana geruye dönmem
Bunca kâfir içre ayıptır bane

Derviş Paşa derki gördünmü beni
Askerim avcudur ururlar seni
Padişaha ram ol kurtar kendini
Kimse dayanmaz âli Osmane

Karadağlı derki dönmeyiz geru
Hersekten Sırpacak döktük askeri
Bizde her kralın bulunur eli
Hiç tükenmez bizde silâh cebhane

Derviş paşa derki dağlar yararım
Temelin sökerim kolun kırarım
Memleketin malın mülkin yakarım
Badehu başlarım kıymaya câne

Karadağlı derki kayri yoruldum
Askerim kırıldı tarümar oldum
Edüp ettiğime çok pişman oldum
Ne çâre evveli uydum şeytane

Derviş Paşa derki sözüne kanmam
Dilinle kuş tutsan gayri inanmam
Döktüğün kanları yanına koymam
Zira sen evvelden kıydın çok cane

Şimdi Derviş Paşa Herseğe geldi
Teslim olun deyu haber gönderdi
Size yine beylik vereyim dedi
Boş yere kıymayın bunca insane

Ehli Hersek derki geri dönmeyüz
Biz islâma asla vergü vermeyiz
Derviş Paşa biz duzağa girmeyiz
Eşittik ettiğin Kozanistâne

Derviş Paşa derki böyle halt yeme
İnsaf etmem sonra duymadım deme
Melun ikrarından geruye dönme
Karadağlı gibi düşme emane

Ehli Hersek derki Sırpa dayandım
Anların verdiği ikrara kandım
Geru dönmem dedi hem senet aldım
Badehu ben dâhi girdim meydane

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Derviş Paşa derki açıldı nusrat
Urun arslanlarım vermeyin fırsat
Halâldır yediğiniz nan ile nimet
Binlerle yaşasın doğuran âne

Ehli Hersek derki Sırpa gelsene
Sende gendi başın kaydin görsene
Can alıcı geldi karşı dursana
Dağları eridir hükmü şâhâne

Sırplar derki bizde tükenmez asker
Darbile askerim can ciğer söker
Benim ile acep kim başa çıkar
Gelmemiş emsalim aslâ cihâne

Derviş Paşa derki ömrün azaldı
Galiba dünyada müddetin doldu
Saf bağladı ordum ileri durdu
Şimdi aç kurt gibi salarlar câne

Cernayil der gayri bağlandı elim
Askerim kırıldı lâl oldu dilim
Harap oldu artık iklim ve ilim
Duş oldu canımız badi hazâne

Derviş Paşa derki askeri islâm
Su yerine her gün içtikleri kan
Padişahtan bende böyledir ferman
Alup vilâyetin kılmak virane

Cernayilte derki gayri eleman
Akıbet bendede kalmadı derman
Uğradım bir derde bulunmaz imkân
Düşmüşem emane şahı cihane

Derviş Paşa derki islâm böyledir
Dâimâ hasmine kanlar ağlatır
Hem çoğunu gelmez yola yolladır
Süründürür encam toza dumana

Binlerle yaşasın Sultan Hamit han
Adâletler etsün tahtinde müdâm
Yardımcısı olsun Habibi Sûphan
Hem mahşerde kılsun şefâat âne

Yedinci ordudur alayımda dört
Taburum üçüncü bölüğümde dört
Ser asker kabusu mahbusunda dert
Mecbur etti beni böyle destâne

Gör bana neyledi ol çarhi felek
Mahbus hanelerde kaddim bükerek
(Dildâri) çeşmimden kanlar dökerek
Söyledim destâni hem yâne yâne

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

937

Dağlar aşınca bilür
Aşka düşünce bilür
Dost dostun kıymetini
Ayrı düşünce bilür

938

Dağlar dağlardan yüce
Arslanım keyfin niçe
Ahşamlat edemiyom
Cemalin görmeyince

939

Dağ başını pus aldı
Beni derde şu saldı
Baka baka yoluna
Uzun ömrüm kısaldı

940

Dağların başı yandı
Ufacık taşı yandı
Ben yandığım kayırmam
Çigerim başı yandı

941

Dağlar dağladı beni
Gören ağladı beni
Zincir zaptetmez iken
Dilin eğledi beni

942

Dağlardan kar geliyor
Dereye dar geliyor
Ben sevdim iller aldı
Bu bana ar geliyor

943

Dağlar başı dumandır
Yari görmek gümandır
Ben yari görmeyeli
Dostlar hayli zamandır

944

Dağlar başı ged oldu
Kahirli söz dert oldu
Ezel gendi gelen yâr
Şimdi gelmez yad oldu

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

945

Dağlarda kar kalmadı
Yürekte fer kalmadı
Yazacağım çok emma
Kâhatta yer kalmadı

946

Ayın yüzünde leke
Gidiyor seke seke
Kalbden çıkan ahüzar
Yetişmezmi feleğe

947

Eli elekli yârim
Sırma yelekli yârim
Oturmuş kahve döğer
Mer mer bilekli yârim

948

Elinde gümüş nacak
Sandım bana vuracak
Şu giden kömür gözlü
Kime nasıp olacak

949

Fenerler yıldız oldu
Geceler gündüz oldu
Bir gecenin içinde
Amasya düptüz oldu (1)

950

Fidanda bir gül biter
Görünce bülbül öter
Kömür gözlü sevdiğim
Benim burnuma tüter

951

Gözlerin yuma (2) bakar
Heman kalbime akar
Ah o bayğun bakışın
Turmayup beni yakar

952

Gel gidelim bizecek
Gül döşedim dizecek
Gel sunam sarılalım
İlk bahardan güzecek

953

Garibim yoktur arkam
Kanadım yokki kalkam
Çıkup yüce dağlara
Sılaya doğru bakam

954

Garip bülbül olayım
Daldan dala konayım
Yarim bir pöse verde
Sana derdim yanayım

(1) Bu mani Amasyada yer oynaması, yangın, sel basması gibi bir afat sebebile Amasyanın evlerinin yıkılarak düptüz olduğunu anlatmaktadır lâkin tarihi anlaşılmıyor;

(2) Gözlerini yumarak süzgün bakmak;

955

Garibim vatanım yok
Bülbülüm ötenim yok
Kaldım derya yüzünde
Elimden tutanım yok

956

Gökte yıldız top durur
Yârim atı kopturur
Peşinden yetişene
Kız gerdânın öptürür (3)

957

Gediyoru yoluma
Şahin kondu koluma
Her kes ne derse desün
Öleceğim yoluna

958

Gül açılır tez solar
Bülbüller yuva kurar
Yarden çabuk ayrılan
Saçlarını hep yolar

959

Giden alludur giden
Çifte benlüdür giden
Aşıkını öldürmüş
Eli kanludur giden

960

Gül yüzüne
Gül dakmış gül yüzüne
Dostun ile hoş geçin
Düşmanın gül yüzüne
Al yarini yanına
Seyreyle gül yüzüne

961

Hey geceler geceler
Kurum tutmaz bacalar
Heç aklına düşmezmi
Yalvardığın geceler

962

Hey zengiler zengiler
Serhoş olmuş çengiler
Yarimin ak topuğun
İncitmen üzengiler

963

Hergünâhe her gün ah
Her gün fiğan her gün ah
Yarep suçumuz affet
Bizde var her bir günah

(3) Bu manide (377) sayılı maninin bir türlüsüdür;

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

964

Hey varalı varali (4)
Eli gümüş daralı (5)
Sen avreti neylersin
Ölmüş eşek çehreli

965

Hey ahşamlar ahşamla
Yine oldu ahşamlar
Evli evine gider
Evsiz nerde ahşamlar

---

(4) Bir kasaba veya köy adı olsa gerek zira Çorumda bir adamada varalı diyorlar.

(5) Dahra demektir odun kesecek bir nevi balta :

Çorum Halkevinin Çalışma Raporu

1 - Dil edebiyat şubesi. Evimizin bu şubesi Corumlu mecmuasının 19. 20. 21. 22. 23. 24 sayılı mecmualarını çıkarmış ve Çorum hakkında elde ettiği malumatı bu dergide neşir etmiştir. Halkevlerinin yıl dönümü 1 Nisan İnönü zaferi 23 Nisan çocuk bayramı 19 Mayıs spor bayramını layık olduğu değerde kutlanmış ve icabeden hitabelerde bulunulmuştur. Ormancılık ve ziraat hakkında iki konferans verilmiştir. Dünya ahvali ve paraşüt hakkındada evimiz radyosu marifetile meydanlarda konferans verilmiştir.

2 - Ar şnbesi : Şubemizin bando heyeti her gice muntazaman derslerine devam ve evimiz binası önündeki meydanda haftada iki gün programı tatbik ve bir çok fakirin gelin indirme merasimine iştirak etmiştir. Dershaneye devam eden 30 talebeye muntazam metotlar dahilinde keman ve mandolin dersleri verilmiştir. Milli oyunlardan Çorum halayı için hazırlanan bir grop 19 Mayıs bayramında Ankaraya gitmiş ve orada yapılan oyunları takdir edilmiştir. Bu milli oyun bir aydan fazla bir müddet dahilinde salonumuzda oynattırılarak yeni nesle öğretilmiştir. Genel sekreterliğin emri üzerine şubemizce resim ve fotograf sergisilde yapılmış ve gelen resimler onbeş gün müddetle teşhir edilmiştir. 23 Nisan bayramındada bir konser verilmiştir.

3 - Gösterit şubesi : Evimiz gösterit kolu binanın tadilâtı dolayisile ancak son aylarda faaliyete geçebilmiş ve Hümmetin oğlu piyesini temsil etmiş ve ertesi günde rağbetin fazlalığından tekrar edilmiştir. Alınan resimler m e r k e z e sunulmuştur.

Eyyup halkevi temsil kolu şanrımıza gelerek Palavra ve

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

turturlar piyesini temsil etmişlerdir.

4 - Spor şubesi : Her haftanın cumartesi ve pazar günleri futbul, pisiklet koşu ekzersizleri yapılmış ve Ankarada yapılan güreşe yedi pehlivan gönderilerek yapılan müsabakalarda pehlivanlarımızdan ikisi Türkiye ikinciliğini kazanmıştır. 19 Mayıs spor bayramında köylerden gelen sporculara şube tarafından yemek ziyafeti verilmiş ve yapılan müsabakalarda kazananlara hediyeler tevzi edilmiştir. Beden terbiyesi spor bölgesile teması muhafaza etmiştir.

5 - Sosyal yardım şubesi : 60 Dane fakir ilk mektep talebesine eshabı hamiyet tarafından her gün sıcak bir öğle yemeği verilmesine delâlet edilmiş ve bu iş tatil zamanına kadar devam ettirilmiştir. Orta mektepte okuyan iki çocuğun pansiyon ücretleri ve levazımatı dersiyeleri evimız tarafından temin edilmiştir. Civar vilâyetlerde okuyan dört çocuğada icabeden yardım yapılmıştır. Memleket hastahanesinde muayene olupta ilâç alamıyan fakirlere ilâçları alınmıştır. 23 Nisan baramında 200 çocuğa portekal ikram edilmiş ve bu çocuklar körüklü arabalarla şehrin muhtelif yerlerini gezdirilmiştir. Hayır cemiyetlerle temas ve münasebette bulunarak iş birliği yakılmıştır.

6 - Halk dershaneleri : Türkçe okuyup yazma bilmiyenler için 23/3/940 tarihinde bir kurs açmış ve bu kursa 61 talebe devam etmekte bulunmuştur.

Dokuz ay devam etmek üzere 13/5/940 tarihinde şapka ve çiçek kursu açılmış olup öğrenci miktarı 45 tanedir. Keza yine dokuz ay devam etmek üzere 15/5/940 tarihinde dikiş ve nakış kursu açılmış olup anın öğrenci miktari 72 tanedir. Bundan başka şöförler kursu ve zehirli gazdan korunma çareleri hakkındaki kurs açılmış ve on beşer gün devam etmiştir. Kâğıttan çiçek yapmak kursu ayrıca açılmış ve 500 talebeye 15 gün içinde kâğıttan çiçek yapma öğretilmiştir. Bu hususa ait iki poz resim merkeze takdim kılınmıştır

7 - Kitapsaray ve yayın şubesi : Kütüphanemizde mevcut kitaplar Genel sekreterlikten gelen rehbere ve tamimlere göre tasnif edilmiş ve yeniden dolap ve atejer vesaire yaptırmak suretile muntazam ve mügemmel bir

surette istifade edilir bir şekle konmuştur. Gerek kitaplara ve gerek mecmua ve gazeteler her an salonda okuyucuların istifadelerine arz edilmekte ve okuyucu miktarı günden güne artmaktadır.

8 - Köycülük şubesi : Komitemiz pazar günlerinde köylerinden gelen köylüler ile yakından alakadar olmakta ve hükûmetde yapılacak umumî işlerin üzerinde meşgul bulunmaktadır. İstihsal maddelerinin tenevviini ve çoğaltılması hakkında biriken köylülere icabeden sözler söylenmektedir. Son zaman Genel sekreterliği verdiği direktif dairesinde köylüler dünya ahvali ve parşüt hakkında aydınlatılmak için icap eden tedbirler alınmış ve çok büyük istifade etmişlerdir.

9 - Müze ve sergi şubesi : Müzemiz vardır.

Çok eski zamanlardan kalma sırma işlemeli elbiselerden mübayaa suretile tedarik edilmiş ve yaptırılan dolaplara konmuştur. Teberru suretile kılıç, divit ve sair buna mümasil asar toplanmış ve berayi teşhir dolaplarına konmuştur. Dil edebiyat şubelerile yine gezilerine devam ile araştırmalar yapmış mevcut eserlerin listesi merkeze sunulmuştur.

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Bibliyografya

Danişmendname ve Mirkatülcihat

NAZMI Tombuş

—Baştarafı geçen sayıda—

Ve kılağı tözüne bir yumruk urup badeten helâk etti. Ve namesini alup ol hinde melik büzrükvar meclisine getirdi vaktaki açup nameyi okudular mazmonu mayubi casusu mezbur takrir etettiği gibi buldular. Ser leşkeri kâmkâr Yahyaya pesendi bi şumarla inamı bisyar kıldı. Ve bu ruzgârın hace amrusisin deyü vafir sitayiş etti.

Şehki ister alemin halin bile
Merdümü casusa rabetler kıla
Doğru söz casusa huşpiraycdir.
Fetha kendi niyete sermayedir.
. . . . V. S.

Malik Danişmentki bu hucumu eşitti dini islâm serverlerini cengü cidale muhkem tertip etti bu dedikleri küffar hucumu tamla bedidar olmadan kal'ayı alalım ve inayeti hakla yıkup yakub harap kılalım tâki müşrikin bir dahi bu semtlerde yürümeye Nastoru kal'a gittiğini eşittikleri gibi yüzleri tersine döne yoksa hali müsliminin düşvar olur. Ve intikamı müşrikin iyazen billah kati fasitkâr olur. Deyu buyurdu. Badehu ol şep karakol hususuna takayyüt edüp bir miktar huzur ve rehata mütevecch oldu.

MESERRETİ ULA NİKONYA KALESİMİN FEHOLUNDUĞU VE KÜFFAR ŞEP TA SEHER KILIÇ ÇALINUP BAKİYETÜ SÜYÛFE EMAN BUYRULDUĞU VE GANAİMİ Bİ HESAP KUZATA TEVZİ KILIDIĞIDIR.

Yine esti nesimi fethu zafer
Gülşeni milki kıldı taze ve ter
Yine cuş etti cuyu barı silâh
nahli teshire verdi zibû melâh
. . . . V. S.

Ertesiki kuzatı sahip zafer kerrü ferle cilveger oldu ve gerden keşanı selâbet eser kal'a cengine teveccüh edüp doğruldu. Kemafil evvel muhaceme ve muhaseme mükemmel olup herkes cidali cenge ahenk ederken Ahmedi müeyyet lisanı Rumide bir nâme yazmıştı. Ve âlemi cehaletteki serkis namile musatdar etmiştir. Bu mazmonda kim. Şimdiye dek bu sahharlara yar oldum. Ve her ne emrederlerse havadâr oldum. Ve illâ melik danişment beni göze göstermedi. Artoki ve Efrumiyeye ettiği iltifatı bana eylemedi. Bahususki Kaytal gibi emmimi öldürdü ve şettat gibi şahi nadideyi siyasetle helâk kıldı. Ve bilcümle benim mürğü canım melikten ürktü. Ve mesih ve salip beni yine rumiler dinine çekti. Lâkin günahı bastırmak için dilerimki fırsat düşürüp melikin başını kesem ve bu makule bir fırsatla sizin yanınıza varam bi şartı anki benirahiplerden reca edesiz. Ve şimdiye dek sudur eden hatalarımdan geçesiz min bat sen şöyle ettin deyü yüzlemevesiz. Ve günahımı yüzüme vurup beni azarlamayasız. Ve bana muaccel cevap gönderesizki ona göre tedarikimde olam. Ve sebi deycurda ordularından kaçup kal'a ya ulaşam pes bu mektubi bir hadenge bağladı. Ve zarafetle ehli islâm alaylarından ayrılıp keenne anlardan ihfa edüp ol navûkü kal'a içine attı nameiki buldular Nastoru binora ilettiler vakataki mazmonuna vukuf buldu ziyade hurrem ve ferehnak oldu. Hemendem cevabını yazdılar Serkise vafir istimaletler verdiler. Ettilerki ruhbanlar senindir. Günahından geçtiler ve mimbait seni muahaze etmiyecek oldular filvaki sende bilirsinki salip haktır ve narı nurmesih dininde seyfi mutlaktır. Şöyleki melikin başın kesesin ve Rumilere bu makule feryat

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

restlik edesin mamuriye beyliği sana verile ve mimbait Rum leşkernin serdârlığı sende karar kıla. Ve Masiye nam hemşireyiki bunca beyler talep ederler ve mihrine nihayetsiz hazineler verirler anın gibi sahip cemali sana verem ve bundan böyle seni öz canım gibi bilem deyu hatmetliler ve oka bağlayup yine ana doğru attılar elkıssa ol gün akşam olunca azım cenkler oldu ve kalenin zirü balasına kanlar saçılup vafir ahenkler oldu ahiril emir herkes haymelu haymesine döndü nimet sumatı çekilüp dilâveran taame el sundu badehu melik büzrük var âli cenap Ahmedi müeyyede hitap edüp kal'a fethini neyledin deyû sordu oldahi mazmunu nameyi hazrete duyurdu nısfül leyl oldukta teveccüh edeceğini beyan ve yanınca bile alacağı gaziler için istizan kıldı filvaki dün yarusuki oldu hüsnü ittifakla guzat mabeyninde bir azım gavga koptu ur tut sadaları ayyuka çıktı bire vardı tantanası sımahi kerrube penpe diktı heman oldem Ahmedi müeyyed vi mizeban ve Eyyup ibni Yunus ve Osman hususa banuyi cihan mihriban ve Süleyman bin Numan beş yüz müsellâh gazilerle hem ınan kaçarak kaleden yana revan ve artlarınca bir bölük güruh dahi şitaban ve faryat ve nalelerle gendulerin talpğinan kala kapısına geldiler medet kapuyu tizce açın deyu dillerince söylediler.

Kıldılar fethi babe cümle şitab
Hiyeli merdane oldu fethulbab
Bekleşürlerdi burcu bârudan
Kaçan erer deyu ol fırsatı tap
. . . . V. S.

Yaniki Süleyman bin Numan kapuyu zapteddi der akap melik nusrat Simat vesair ekâbir sühuletle kalaya girdi kitti Nastur ise rahşine süvar olmuş gelür kani melikin başı deyû sürur ve hubur arz kılur bilmediki seri maliki rikap değme sevdâ ile kesilmez bu anda meliki kâmûbin bir narei semkin urdu heman

Nastur lâin neye uğradığını bilüp serasime oldu turdu ve bu hamlei can güzardan sonra üstüne havale olup tez müslüman ol deyu buyurdu melun aklını başına devşürüp ıyazen billah hanedani nübüvvete düşname hususa melik âli himmete şetim ve lan fazahat encame başladı ve et rafındaki hadem ve haşemine koman bu sahharları deyu feryat ve fiğane âğaz etti güruhu pür şüguhu guzat ise ol ân kalaya doldular selli seyf edüp kan akıdup harp ve darbe kuyuldular eğerçiki küffari füççar zahmi tiğunize ile helâk ve haksar oldu ve illa müslimini mübarizin zümresinden dahi çok kimse şehadet şehdi şerbetin nuş eyledi bazısı dini islâme girüp şehadet kelimesin getimekle halas ve reha buldu ve ekseri tekebbür ve temerrütle canın derki esfele gönderüp küşte oldu;

Limûnşiihi

Bir güruh etti şehadet kelimatini edâ
Bir güruh etti şehadet yoluna canı fedâ
Devleti izzü şehadet iki cins oldu o gün
Cümlesin kıldı huda lâyiki huldi me'vâ
. . . . V. S.

Elkıssa Nastorki meliki büzrükvar telkinile islâme gelmedi hatta zebandırazlık edüd edepten hariç niçe herzeler yedi binaen alâ zalik bir tiği tiz havale kıldı ki farkından nafına varınca melunu iki şak etti ol anda cani habisi cehennem ateşine gitti nar ve nur deyu deyu nare duhul etti ve nuerden mehcur kaldı ve cismi dalalet resmi hâk ve hun içine saldı ve leini mumaileyhin helâkinden sonra küffar kalede bir iki saat dahi savaştılar ve illa guzatın hücumünü görüp ve Nasturun keştetiğini duyduktan sonra dibelik şaşdılar merdân ve nisvan eleman sadalarile feryad ve figan etmeye başladılar bilaher tiğü samsamın bait der niyam kılına ve eman hahlarına dahi seyfü intikam Çalınmaya deyu emrolunmağile me'huz ve merbut ve mahbus ve mazbut kılınup sahar zemanına alı konuldular peş meliki kâmkâr

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Nastur sarayında karar eyledi anı hazinesinde ve gayri mal-darların definesinde her ne var ise irtesi barigâh önüne yığdırdı humsü mirisinden beytülmale üç yüz yük akça kalup maadası mücahitlere tevzi ve taksim kılındı ve ol üçyüz yükün yüz yükü Dükiyye kalasına ve iki yüz yükü Amasyada Külnuş hizmetine gönderildi.

∴

(MESRRETİ SANİYE CASUS BEŞİR BİR KASIDI TUTUP NA-MESİLE MELİKİ NERREŞİR CE-NABİNE ARZA KILDIĞI VE OL HUSREVİDARİ KİRİ KEM KÜŞ-TE YARELERİNİN İHBARİ SIH-HAT VE SELAMETLERİ; TU-YUP ŞADÜMAN OLDUĞU VE SULTAN TORSANIN FÜTUHATİ CELİLESİ ĞUZATA TAZİYANEİ FETHU TESHİR OLUP ETRAF VE EKNAFE BEŞARET BUY-RULDUĞUDUR :

Saba ben hake buyü zülfü yarimden nişan verdin
Teni pejmürdeme can cane ömrü cavüdân verdin
. . . . V. S.

— Sonu var —

MES'UL MÜDÜR : Dr. Pertev Kaleli oğlu

Yazısı, güfte ve notası beşinci sayımızın 19 uncu sahifesinde :

1 — Çorum : Hürünü oyunu figürlerinden
— Çorumlu : Sayı 25

2 — Çorum : Hürünü oyunu figürlerinden
— Çorumlu : Sayı 25

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Yazısı, güfte ve notası beşinci sayımızın 19 uncu sehifesinde :

3 — Çorum : Hürünü oyunu figürlerinden
— Çorumlu : Sayı 25

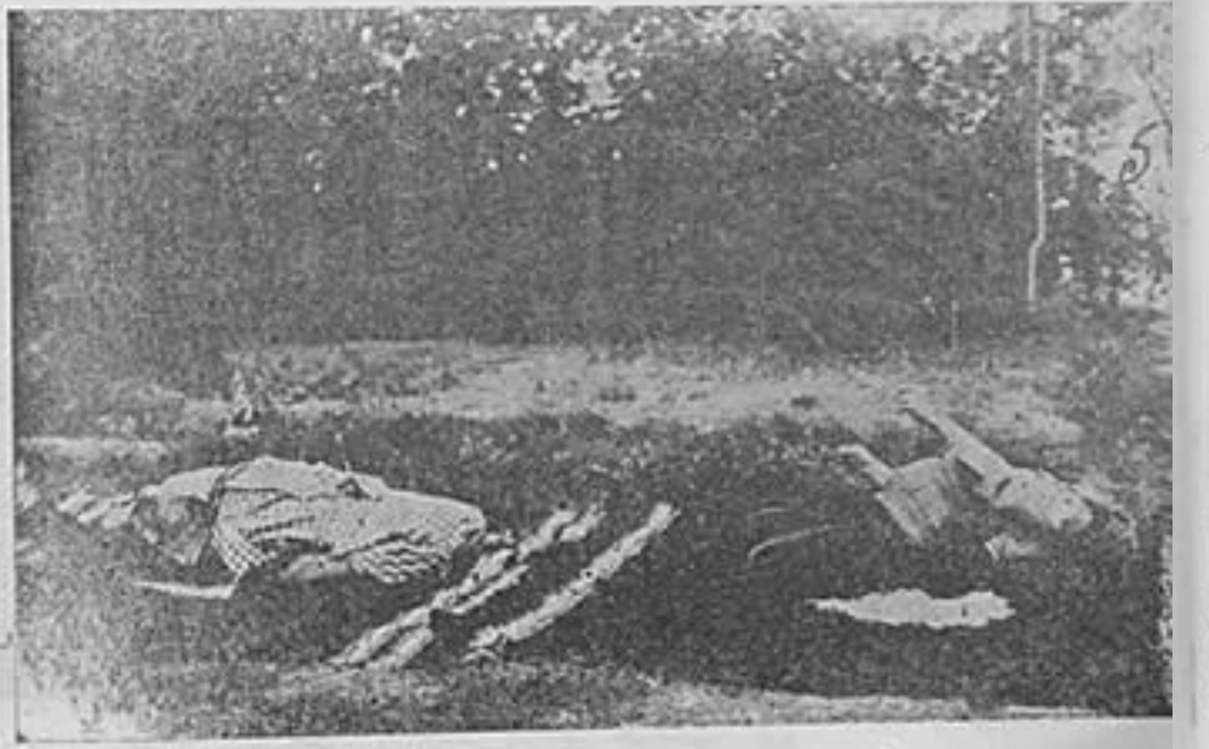

4 — Çorum : Hürünü oyunu figürlerinden
— Çorumlu : Sayı 25

Yazısı, güfte ve notası beşinci sayımızın 19 uncu sahifesinde :

5 — Çorum : Hürünü oyunu figürlerinden
— Çorumlu : Sayı 25

6 — Çorum : Hürünü oyunu figürlerinden
— Çorumlu : Sayı 25

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Yazısı, güfte ve notası beşinci sayımızın 19 uncu sahifesinde :

8 — Çorum : Hürünü oyunu figürlerinden
— Çorumlu : Sayı 25

7 — Çorum : Hürünü oyunu figürlerinden
— Çorumlu : Sayı 25

—Baştarafı geçen sayıda—

هذا الى الحاكم الموقع اعلا الكتاب المتوقع رضاه رب الارباب قنعاً حتماً لديه فحكم الحاكم
على مذهب من رأى لزوم الواقف والدعوى علية حكماً صحيحاً شرعياً لازماً صريحاً مرعياً
فصار الوقف المشار اليه وقفاً لازماً مسجلاً جازماً حاوياً لجميع المصححات و شروط الانعقاد
عارياً عن سائر المبطلات و موجبات الفساد مرعياً فيه جميع ماعليه رأى الائمة المجتهدين رضوان الله
تعالى عليهم اجمعين حيث قال الواقف وقفت تلك الاوقاف في حياتي و بعد مماتي مؤبداً مخلداً
وجعلت اخرها الى الفقراء على ماص فصار الوقف جازماً لازماً مؤكداً مؤبداً الى ان يرث الله
الارض ومن عليها فهو خير الوارثين. لايأتى عليه زمان الاحكمه ولا حين وان الايرمه و الاوان
الازمه لايباع ولايوهب ولايرهن ولايهب ولايغير شرائطه ولايبدل ضوابطه بل يجرى على اصليه
المؤيد ويبقى على شرطه المؤل الحال فلايحل لاحد ممن يؤمن بالله واليوم الاخر و يصدق بالنبى الطيب
الطاهر عليه صلوات الملك الاعلى من سلطان و امير و وزير ولا لاحد من صغير و كبير لغير
هذا الوقف ولانقضه ولاتحويله ولاابطاله ولاتعطيله ولااهماله ولاتبديله فمن غير شيئاً من
شرائطه اوفاته من ضوابطه وسعى في ابطاله وتبديله وقصد في تغيره وتحويله بتأويل فاسد و
توجيه كاسد فقط الاثم المحرم و استوجب المأثم وارتكب الصغير العاصى فيجزى يوم يؤخذ
بالنواصى والله حسيبه والملائك طالبيه والزبانيه رقيبه والنار بغيه (يوم تجزى كل نفس بما كسبت
لاظلم اليوم ان الله سريع الحساب فمن بدله بعدما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه والله سميع العليم)
و اجر الواقف في الدوام و ابتغاء و التقاء و ارتضاء على الحى الكريم (انه لايضيع اجر المحسنين)
ثم ان الواقف اوى اليه الحسن الله اليه اعد الولية من المصوب المدبر و عادت الى ما سبق على وجه
المسطور وعلى هذا وقع الاشهاد في السابع والعشرين من شهر شعبان المعظم لسنه تسعمائه ٩٠٠

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

No. 211

(BİR FERMAN SURETİ)

Kasrı yed rica eder	Mukataat
Tabi	Karyei Buğabağı der Çorum
Voyvodalık Tokat	S: 86

SEHİM

Seyyit Mehmet Emin Temmam Malikâne	Hisse Sümün 40 - 43
Cedit sinin fi Şavval 1203	Muaccele

Verile gelen malın beher sene Tokat voyvodalığına vermek üzre maktuai mezburenin sümün hissesi bu hissei muaccele ile merkumun berveçhi malikâne uhdesinde olduğu mukayyettir ferman Devletlu İnayetlu Sultan hazretlerinindir. 19 L 1203

Hucceti Şeriye:

Memaliki mahrusamda vaki Şam, Halep, Diyarbekir, Mardin, Adana, Antep ve Malatya ve Tokat caniplerinde ve sair bazı mahallerde miri maktua eksri ricali devlet ve âyani vilâyetten bazılarının uhdesinde olup lâkin üzerlerine müstakir olmayıp her biri senede birer ve ikişer adem der-uhde olduğundan reayasi gözedilmeyüp ve kuvvetler için vakti zamanile tohum ve ihtiyaçlaır.. Mültezimlerile inaet olunmamağile zaruru mürabihacilerden akça aldıklarından ahvalları diğer gün olup beytül mali müslimine külli zarar olmağıla badel yevim bu makule kura ve mukataatın Mısır karyeleri misilli mal ve kalemiyyesin verdikten sonra bir tarikle ahare verilmeyüp ve mutasarrıfları dahi verilmiyeceğin bilû imarile tekayyüt ve şüru mahsuldan genduye faiz ziyadece olsun deyu tohumuna ve levazımı sairesine ianet desti zulumden siyanet etmekle ahvalları nizam bulup terfihi ibad ile memaliki islâmiyede vaki miri mükataanın vilâyetlerden olmasına bais olmağın ancak bu nizam cem'i hazine için olmayup bade zeman dahi şürutu mezkûre riayet olunp tebtil olunmamak

sebebile verecekleri müaccelenin zayi olmıyacağını nas yakinen bilüp rabet eylemeleri için fima bait tarafı hümayun ve vekili mutlak olanlar taraflarından biri bu nizamı bozup sureti âhare ifrağ eylemek murad eyledikte bu nizam canibi miri ve ibadullaha vücuhla evlâ ve enfag olduğun huzuru faizinnuri padişahaneme gelüp arz ve men eylemeleriçin âlemil ulemail mütebahhirin bil fil Şeyhilislâm ve sadreyn ve nekibil islâm edâmallahü teâlâ fazailihim bu hususa nazır nasbu tayin olunmalarile bu makule kura ve mukatıat hala hazinei amirem defterinde mukayyet olup vali ve muhassıl ve voyvodalara vere geldikleri mali maktu her ne ise miri mutat olan mal ve kalemiyyesine noksan gelmemek şartile mülhak asitanei seadet hazneye verenler kema fil evvel hazinei âmireme ve camiil emval olanlara verenler dahi senesi dahilinde dört taksit ile kabzai malin edâ ve kalemiyesin verüp yedine mamul temessük aldıkça tahammülü vardır deyu mir ve kalemiyesi için vere geldiklerinden ziyade bir habbe talebile rencide olunmayup min küllül vücuh serbest oluna hayatta oldukça malikâne zabıt ve rabıt eylemeleriçin yedlerinde berati celilil invan verilüp ve mutasarrıflarından biri hali hayatında mukataasın âhare furu ve kasrı yed murad eyledikte marifeti şeri ve hüsnü rizasile ferağından hucceti şeriyye olunduktan sonra müceddeden yedlerine berati şerifim verilüp ve sahibi vefat edüp mukataası canibi miriye raci oldukta tarafı miriden müzayede ve ruğbani inkıtaından sonra aharin verdiği muacceleyi verir ise evlâdına verilüp olmadığı halda aharine füruht ve muaccelesi hazinei amirem olunmaklığına hayir hahani devleti âliyyem münasip görüp cümlenin ittifakile bu sureti müstahsene müruri ezmine ile teptil ve tayirine ruhsat ve cevaz gösterilmeyüp ilâ maşallahü teâlâ meri ve düsturul amel tutulmaklığına mahalline kayit olunmasına payei seriri âlâme arz olundukta mucibince hattı hümayunu Şevket merkum sadır olmağın binaen alâ zalik bin iki yüz üç senesi Recebi şerifinin on birinci günü tahtı âli bahtı Osmani üzere cülusu hümayun meymenet merkumun vaki olup umumen tectiti berat olunmak fermanım olmağın Tokat voyvodalığı aklamından niyabeti Zileye tabi Çorum kazasında vaki

[25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

[1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

karyei Buğabağı maktuundan sümün hissesine berveçhi malikâne mutassarrıf olan işbu rafii tevkii refişşani hakanı kuvvetil emasili velakran Seyyit Mehmedi Emin ve Mustafa zide kadrühüma yedlerinde olan beratin getirip teçdidin rica etmeğin hazinei âmiremde mahfuz baş muhasebe defterlerine nazar olundukta Tokat voyvodalığı aklamından niyabeti Zileye tabi Çorum kazasında vaki karyei Buğabağı maktuundan senevi maa tefavüt şemsiyye seksan altı buçuk kuruş yirmi akça malın olup verile gelen malın beher sene Tokat voyvodalarına vermek üzre maktual mezburenin sümün hissesi kırk üç buçuk kuruş kırk akça muacceli ile merkumun berveçhi malikâne uhdelerinde olduğu derkenar oldukta kaydi mucibince tecdit olunmak fermanim olmağın hakkında mezidi inayeti padişahanem zuhure getirüp bin iki yüz üç senesi şavvalının on besinci günü atik berat hıfzolunup mücceddeden bu berati hümayunumu verdim ve buyurdumki merkum Seyyit Mehmedi Emin ve Mustafa zide kadrihima maktual mezburenin sümün hissesini kema fissabık hayatta olduklarınca malikâne zabtu rabt ve vaki olan mahsulât ve rüsumatın kanun ve kadim ve olu geldiği üzre ahzü kabız ve verile gelen malın beher sene müştereklerile maan Tokat voyvodalarına edâ ve teslim eyleyüp yedine mamulün bih senet ve temessük aldıkça zabtı rabtına ve mahsulât ve rüsumatının ahiz ve kabzına tarafı aharden bir ferd teaddi ve tearruz eylemiyeler âlâmeti şerifime itimat kılalar tahriren fil yevmi tasi aşer sene selâs ve mieteyn ve elf 1203. (1)

Bimakami Kostantiniyye

---

(1) Bu vesikanın aslı Damat zadelerin elindedir.

No 212

(Diğer Miri Mükataat Hakkında Bir Vesika)

Memâliki mahrusemda vaki Şam ve Halep Diyaribekir ve Mardin ve Van ve Antep ve [Malatya ve Tokat caniplerinden vesair bazı mahallerde ma sabak Miri mükataatın ekseri ricali devlete ve ayani vilâyetten bazılarının üzerlerinde müstekar olmayup her biri senede birer ve ikişer âdeme deruhde ve defter olduğundan reâyası gözedilmeyüp ekseri perakende ve perişan ve bakiyyelerinin dahi halleri diğerğün olarak beytil mali müslimine külli gadir olmakla badezin mükataatı mezbure Mısır karyeleri misillü mal ve kalemiyesin verdikten sonra bir tarikle âhere vermeyüp malları bilüp imar ile tekayyüt etmeleri şartile tati nızama haraç ve idhal olunduktan sonra: Olmasına bais olacağına binaen terfihi ibad ve tamiri bilad için şurutu mezküre riayet olunup teptil ve tayir olunmamak üzre bilfiil Şeyhilislâm ve sadreyn ve nakibi eşrafım nazır nasıp ve tayin olunmalarile bu makule ferd ve mükataat emvalın âsitanei seâdetim hazinesine verenler kema fissabık hazinei âmireme ve camiil emval olanlara vereler dahi senesi dahilinde dört taksit ile edâ ve kalemiyyesin veruüp yedine sureti muhasebesin almak şartile.. Üzre hayatta oldukça berveçhi malikâne zaaptu rabıt eylemeleri için yedlerine berati celilil invanım verilmek ve mütasarrıflarından biri mükataasın ahare füruh ve kasrı yed murad eyledikte marifeti şeri ve hüsnü rizasile hucceti şeriyye olunduktan sonra müceddeden berati şerifim verilüp ve sahibi fevt olanların mükataası canibi miriden müzayede ve ruğbani inkıtaından sonra aherin verdiği muacceleyi verir ise evlâdına verilüp olmadığı halda talibi aharine füruht ve bu sureti müstahsen müruru ezmine ile teptil ve tayir olunup fima bait düsturil amel tutulmak üzre mahalline kayit olunmağın binaen alâ zalik Tokat Voyvodalığı aklâmından niyabeti Zileye tabi Çorum kazasında vaki

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Buğabağı karyesi maktounun südüs ve sümün hissesine berveçhi malikâne mutasarrıf olan Seyyit Mehmet Eminin vekili şerisi Mehmet Salih bin Mehmet mahmiyyei İstanbulda meclisi şeri şerifi Enverde ikrar ve takriri kelâm edüp müekkili merkum mutasarrıf olduğu hissei mezkûresini husnü rıza ve ihtiyarile ve füruu muğteberi kati ile berati malûm ve makbuz mukabili oğlu Çorum kazası sakinlerinden işbu rafii tevkii refiişşani hâkani kudvetil emasili vel akran Seyyit Mustafa zide kadrıhoya furu ve tefyiz oldahi tafavvuz ve kabul eylediğini havi sadreyni muhteremeyn imzalarile mumza hucceti şeriyye olunmağın hazinei âmiremde mahfuz baş muhafaza defterlerine nazar olundukta Tokat voyvadalığı aklamından nisbeti Zileye tabi Çorum kazasında vaki karyeyi Buğabağı maktuunon yüz iki buçuk kuruş yirmi dört akça malim olup verile gelen mülhak beher sene Tokat voyvodalarına verilmek üzere maktuai mezburenin sümün ve südüs hissesi yetmiş yedi kuruş müaccele ile merkumun berveçhi malikâne uhdesinde olduğu ve beher on kuruşta bir kuruş hesabınca yedi buçuk kuruş yirmi dört akça resim kasrı yedi iktiza eylediği der kenar ve hesap olundukta resim kasrı yedi olan meblağı mezburi hazinei âmireme teslim olunduğunu müşir sureti ruznamçei hümayunum verilmeği furu ve kasrı yedinden verilen ve hucceti şeriyye ve sadır olan hattı hümayun Şevket makrunum ve şurutu mucibince berveçhi malikâne uhdesine kayıt olunup şurutile berati celilil invan verilmek üzre ba telhis fermani âlişanım sadır olmağın hakkında mezidi inayeti Padişahanem zuhure gelüp bin iki yüz yirmi dokuz senesi zilhiccesinin yedinici günü bu berati hümayunumu verdim ve buyurdumki merkum Seyyit Mustafa zide kadruhu maktuai mezburenin südüs ve sümün hissesini babası merkumun furuundan ve kasrı yedinden muacceləi kadimesile hayatta oldukça ba berat berveçhi malikâne zabtı rabt ve vaki olan mahsulât ve rusumatın kanuni kadim ve ola geldiği üzere ahiz ve kabız ve senevi malım olan meblağı mezburi be her sene Tokat voyvadalarına edâ ve teslim eyleyük yedine mamulün bih temessük aldıkça zabtu raptına ve rüsumat mahsulâtının ahiz ve kabzına tarafı âharden ferd tearruz ve teadoi eylemiye şöyle bileler alameti şerife itimat kılalar tahriren fil yevmissadis aşer min zilhicce sene tisa ve işrin ve mieteyn ve elf 1229

Bi makamı Kostantiniyye

(BİR TİMAR BERATİ) (1)

Muktazayı idarei seniyyem üzre asakiri mansura süvarisine ilhak olunan timarlardan Çorum sancağında divani emlâk mahiyesinde Çanak nam karye ve gayriden on iki bin yedi yüz akça beş yüz kuruş hasıllu timare mutassarrıf Mehmet fevt olup timarı mahlul olmağile mahlulü mezbur sulbi oğlu tahminen yedi yaşında rafii tevkii hümayun refişşani Hakani Hüseyne bnr mucibi şurut tevcihini bilistiklâl asakiri mansureser asakiri düsturi mükerrem müşiri müfahham nizemül âlem vezirim Husrev Mehmet Paşa edemallahü tealâ iclâlehu arz etmeğin beher sene tahkik olunan hasılâtının humüs cebelu berliyesin mukataat hazinesine ve erişüp tüvanâ oldukta cebelusi kaydi bedel refi verilen nizamü müstahsene şurutu muktazasınca alaylarının birine kayt ve vakti hazarda münavebeten der seâdetimde isbati vücut ve talim teallûme fünûnû harbiye ve sanayi ateşbaziyye tahsile bezli mechut etmek ve vakti seferde Miralayı maiyyetile memur olduğu mahalde mevcut olarak her halda şurut ve nizamlarına riayet eylemek ve bilâ özür hizmetini terk ederse timari rafile âher müstehakkına verilmek şartile tevcih olunmak için sene sitte ve erbain ve mieteyn ve elf cemaziyel ulâsının yirmi altıncı günü tarihile hükmü şerifimi verildikten sonra tezkeresi ihraç olunmak fermanım olmağın zikrolunan on iki bin yedi yüz akça timar veçhi meşruh üzre sabiyyi merkum Hüseyin süvari askeri mansureye tevcih olunup verdimki zikrolunr. (2)

---

(1) Bu berat suretinin aslıda Haşim Karageçiliden alınmıştır.

(2) Müfredatıfince divanı yazı ile yazıldığından bazı yerleri okunmuyor buraya yazılamadı.

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Ve buyurdumki bedel yevm tahtı yedinde olup tasarruf kılup şolki hidematı vezaifi mezburei mevfurei mesaiyyi meşkûrei asakiri mansûredir. Ber mucibi defteri hakani bi kusur meri ve müeddâ kıla ol babda efradı âferideden hiç ahad mani olmaya şöyle bileler alâmeti şerife itimat kılalar.

Bimakami Kostantiniyye

25. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1940--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 26

Mahmut Selim GÜRSEL

26. SAYI İÇİNDEKİLER

OTUZ AĞUSTOS

AZİZ ŞEF GELDİ

ÇORUMLULAR SEVGİLİ BAŞBUĞUNA KAVUŞURKEN

BÜYÜK İNÖNÜ VE HAYATI

SEÇMİ SÖZLER

O NE GÜNDÜ

HOŞ GELDİN

NİŞANLANMA VE EVLENMEDE MESUT

RUHİ İSMİNDE BİR HALK ŞAİRİNİN İNSANI

ÇORUM'DA YIL ÇIBANI

ÇORUMLU MANİLER

DANİŞMENDNAME VE MİRKATÜLCİHAT

ÇORUM'DA PETROL

ABDALATA BİR FERMAN SURETİ

İSMET İNÖNÜ ÇORUM FOTOĞRAFLARI

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

YIL : 3 SAYI : 26

1 EYLÜL 1940

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Yüce Başbuğ sevgili Cumhur Reisimiz İsmet İnönü'nün 13 Ağustos 940 tarihine müsadif Salı günü yaz saatile saat 18 de Çorumu teşriflerini tebcil ve tazyiz maksadile işbu sayımızı bu şerefli ve unutulmaz hatıraya tahsis ve ithaf eyleriz.

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 3 | 1 EYLÛL 940 | Sayı : 26

30 Ağustos

NAZMI Tombuş

Kafkasyanın, Galiçyanın, karlı dağlarında; Mısrın, Bağdadın kızgın çöllerinde, sefaletler, yokluklar içinde aç, susuz tam beş sene çarpışan kahraman Türk, Çanakkale dâstâni hamâsetini tarih sahifelerine ilâve ettikten sonra yorgun düşmüş, ezici sulh şartlarını kabule icbar edilmiştir.

Kanayan yaralarını sarmaya fırsat verilmiyor. Yaşamak hakkı tanınmıyordu. Silâhlarından tecrit olunmuş, varlığını müdafaa imkânları tamamen selbedilmiş bulunuyordu.

Bu zalı fırsat bilenler, hasta ve muztarip yatan yaralı aslana hücum etmek cesaretini gösterdiler. Onun öz yurduna, ismet harimine kadar tecavüz ettiler.

En sağlam imanların sarsıldığı, her kesin ye'se düştüğü bu anda asil ve büyük Türkün saf, ruhundaki sarsılmaz imana manevi varlığındaki kudret kaynaklarına inanan, büyük kurtarıcı (Atatürk) aziz milletinin başına geçti, hasta dirildi. Yaralı aslan kükredi.

Kahraman kumandanı (İnönü) nün, İnönünde, Sakaryada başlayan şirâne savletini, Büyük (Ata) nın Afyundaki kahhar darbei dâhiyânesi takip etti.

Düşman (vatanın harimi ismatında boğulmuş), yerlere serilmiş sınırlar dışına sürülmüştü.

İşte 922 senesi Ağustosunun 30 uncu gününü şereflendiren bu mukaddes ve muhteşem zafer, tarihin cereyanına yeni bir mecrâ, şerefli bir devre açmış, bu günkü şanlı Türkiye hükûmetinin sarsılmaz, sağlam temelini kurmuş bulunuyordu.

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Aziz Şef Geldi

ŞEVKET Eker

Milli Şef geldi. Her birisi belki ayrı ayrı insanlarda buluna bilecek müstesna kabiliyyetleri bir araya toplamış fevkalâde Şahsiyyet geldi.

Kahramanlıkla tevazuu, sert kumanda ile nezaketi, kılınçla kalemi, çetin savaşla barışı bir birine mezceden (Van) la İzmiri, Samsunla Hatayı bir birine bağlayup ayları gün eden memleket aşıkı geldi.

Şehirle köyü yaklaştıran, şehirlile köylüyü kucaklaştıran halkın hamisi, millet desteği demokrat Şef geldi.

İnönünde milletin makûs talihini yenen Baş buğ. Lozanda bütün cihane Türk varlığını ve istiklâlini tanıtan Büyük Diplomat geldi.

Kanile, canile, metanet, şecaat ve hamaset taşıyan yiğit namile Ak Saçlı Öz Türk geldi.

Millet derdini kendine dert millet zevkini kendine zevk edinen Millet Babası İnsanlık ve Fazilet Timsali İnönü geldi.

Hoş geldin Aziz Şef:

Memleket uğrunda ağarttığın temiz saçlar gibi alnı ak, damarlarınızda taşıdığın kan gibi kalbi pâk, senin ona güvendiğin kadar senden ve istikbalinden emin Türk milleti ebet müddet yaşayacak ve hatırasını unutamayacağı Ebedî Şefi ve ona hayrülhalef olan Aziz Millî Şefinin nur meşalelerile Türk yurdunun «Altı ok» ocağını ebadiyyen yakacaktır.

Hayırlı tetkik gezilerinden Çorumuda faydalandırırken hasretinle susamış Çorumlularada eşsiz devâ oldun.

Yolun açık ömrün uzun olsun Yüce Şef.

Çorumlular Sevgili Başbuğuna Kavuşurken

NAZMI Tombuş

17 Yıllık uzun bir tehassürün acılarını dindiren büyük bir müjde....

— Yüce Başbuğ İnönü geliyor.

Çarşıda, pazarda, sokaklarda benzeri görülmemiş bir galebelik, köylü, şehirli bir çok yeni simalar dolaşıyor. Yüzler güleç, sesler titrek, belli ki kalber heyecanla fakat tatlı bir heyecanla çarpıyor. Gönüller sevinçle dolu, bakışlarda sorgu ve tecessüs duyguları gizli, tavavurlardan, şiddetli arzu ve intizarın uyandırdığı, asabi hareketler seziliyor.

Ajans zamanları hoparlor meydanlarında - Fransız bozgunluğunda bile görülmeyen - hıncahıç bir izdiham var. İç haberlerden sonra bu tehalük azalıyor. Dünyanın en buhranlı anındaki dış haberlerin ehemmiyeti ikinci derecede kalıyor. Şimdi her kes yalnız sevgili Başbuğun seyyahat haberlerile meşgul, hareketler adım adım takip ediliyor Kavuşma günleri yaklaştıkça heyecanlar artıyor. Her kes bir birinden soruyor.

— Yüce Başbuğ, Büyük konuk ne zaman gelecek?

Bir çok havadisler... (Amasya ya gelmişler. Yarın buradalar, bu akşam gelmesi de muhtemel.... İşte bir kara haber.... Samsuna gitmiş, şimdi Çarşambada imiş, buraya gelmiyecklermiş....) Eyvahlar olsun.... Ne talisiz, ne kara yazılı imişiz. Teessürler, tahassürler, heye-

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

canlar, halecanlar....

Sayın Başbuğu rüyada gördüklerini, rüyalarının doğru çıkacağını, Çoruma muhakkak geleceğini temin edenler, bu fena haberi yalanlayanlar var. Gece rüyada, gündüz hülyada, her kesin fikrinde, zikrinde, Yüce Başbüğ, Sayın İnönü.

Yeni bir müjde: Yüce Başbuğ Merzifonda.... Ne mutlu onlara ve bize. Sevinçler, iştiyaklar....

Mes'ut dakikalar yaklaşıyor. Yer bulamamak korkusile ta sabahtan istikbal sahasına doğru fevç, fevç bir insan akını başladı. Öğle zamanı izdiham ve sıcak son haddini bulmuştu. Telefonlar kulakta...

Şimdi Yüce Başbuğ Merzifonda partiden çıkıyor. Şimdi belediyede şimdi ayrıldı, otomobillerine bindiler. Şimdi Çoruma hareket....

Bu son müjde derhal yayıldı. Bir insan kütlesi dalgalandı. Yaşasın sesleri, kıyabi alkışla...

Bu fevkalâde heyecanı gören alâkadarlar hastahaneye telefon ediyorlar. Eter şişeleri, sıhhî levazım geliyor. Yeni etbirler alınıyor. Gözler yolda....

Nihayet korna sesleri işitildi. Otomobiller göründü, insan denizi tekrar dalgalandı. Gözler bütün kuvvetile bakıyor, yürekler parçalanacakmış gibi çarpıyorduki; takım ortasından

(Gümüş haleli bir ay doğdu)

İşte Ulu Konuk, Yüce Başbuğ, Sevgili İnönü nün nurâni, mütebessim ve muhterem siması....

Eller ihtilâçla bir birine çarpıyor, Alkış tufanı, Yaşa, Sağol sesleri göklere ağıyor. Gözlerden sevinç yaşları akıyor, Hıçkırıklar işitiliyordu,

Bilmem nasıl oldu.Sevgili Başbuğun tatlı ve şefkatli bakışları bir an içinde bütün gönülleri sardı. Bu bakıştaki füsunlû halavet, müessir cazibe her kesi kendisine çekti. İnsan denizi bir daha dalgalandı, bu dalga başka bir dalga idi. Bütün manialarıı aştı. Tertipleri, plânları alt üst etti. Şimdi Yüce

Başbuğ, sevgili milletile, Çorum halkı ile kaynaşmış bulunuyordu.

Bu esnada yere düşen bir yavru Büyük Misafirin şefkatli ellerile kaldırılarak, okşamak şerefine mazhar oldu. Yine bu sırada Sayın Vali Salih Kılıçı, benzi uçmuş, asabiyetle dudaklarını ısırır bir halde gördüm.

Yüce Başbuğun hâkipayine kesilen kurbanlar, insanlardan kurban gitmesine lüzum bırakmamış olmalıki; sevinçli dakikalar hâdisesiz geçti.

Bu düşünce ile hayalimde, tarihi mukaddesin yaprakları arasından bir levha belirmeğe başladı (H) İbrahim ve İsmailin meşhur kurban menkıbesi....

Evet; bu menkıbedeki, mütekabil feragat itimat ve teslimiyet ile Türk milleti ve Yüce Başbuğun, inan birliğinde, ülkü yolundaki bağlılık ve karşılıklı fedakârlıklarında büyük bir benzeyiş vardı.

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Büyük İnönü Ve Hayatı

ŞEVKET Eker

Milli Türk tarihinin muzaffer komandanı, Türk diplomasisinin muvaffak ve mahir politikacısı Türkiye Cumhuriyetinin bu günkü Reisi ve büyük milletimizin Aziz Şefi İsmet İnönünün Çorumu şereflendirmeleri münasebetile kısa bir tercümei halleri ile millet uğruna basredilmiş hayatlarının ufak bir portresini hemşehrilerimin nazarlarında tebarüz ettirmeyi bir vazife addettim.

1 - Hal tercümesi:

İsmet İnönü 25 Eylül 1884 de İzmirde doğmuşlardır. Muhterem babaları Reşit Bey muhtelif mahkeme azalıklarında bulunduktan sonra harbiye nezareti muhakemat dairesi mümeyyizliğinde iken vefat etmişlerdir. İzmirde dünyaya geldikten 40 gün sonra yolculuğa başlayan İsmet İnönünün bir çok yıllarını cephe, çephe diyar, diyar dolaşmakla geçirmiştir. İzmirden ilk çıkışında Foça ve Buldanda 4 sene kalarak babalarının İzmire icra memuru tayini ile tekrar İzmire döndü, daha beş yaşında iken onu kendi kendine tahtadan kılıçlar yontan beline takdığı bu kılıçlarla evin içinde aşağı yukarı dolaşan, selâm duran askerce emirler veren bir küçük komutan olarak görüyoruz. Askerlik aşkı onun yüreğine o yaşta sokulmuş, kahramanlık ateşi daha o anda ruhunda tutuşmuştu ilk tahsilini İzmirde yapan İsmet İnönü babasının Sivasa tayini ile İzmirden tekrar ayrılmış ve tahsiline Sivas rüşdiyesile mülkiye idadisinde devam etmiştir. Ta küçük yaşlarından askerlik ve memleket bahislerinde dikkatle kulak kabartan ve kendinden büyük sözlerle her kesi hayrete düşüren doğruluğu, doğru olmağı şiar edinen, yalanı en büyük düşman bilen parlak zekâsı, faziletkârlığı, çalışkanlığı ile temayüz eden bu küçük İsmet bugünki yüksek şahsiyetini daha o zamandan hazırlamakta

idi. İsmet İnönü Sivas askeri rüştiyesini bitirdikten sonra Reşit Bey İstanbula tahvili memuriyet ettiğinden bütün ailesini alarak İstanbula gelmiş ve Aksaraya yerleşmişdi. İsmet o zaman onbir yaşına girmişti, onu mühendishaneye verdiler, fakat çocuğun ruhundaki askerlik iştiyakı gittikçe alevlendiğinden burası kendisini tatmin eden edi, nihayet Halıcıoğlu topçu idadisine ve on altı yaşında iken yani 1900 senesindede topçu harbiye mektebine verdiler. Burada da fevkalâde temayüz ettiğinden kendisini erkânı harbiye sınıfına ayırdılar.

2 - Savaşta İnönü:

1905 Senesinde mükemmel bir topçu yüzbaşısı olarak mektebi bitiren İsmet İnönü ilk askeri vazifeye o zamanki ikinci orduda başladı. Zekâsının kudreti metin ve dürüst seciyesile etrafında daima hürmet kazanan bu genç yüzbaşı meşrutiyetin ilânında müessir hizmetlerde bulunduğundan ilânı meşrutiyetten dört ay sonra kolağası rütbesine terfi etti. 1910 Senesinde Yemendeki vaziyetin islâhına giden mürettep kolordu erkânı harbiyesine memur edilerek mesleğinin ilk faal sahasına girmiş bulundu. Yemende İmam Yahya meselesinin kapanmasında erkânı harp sıfatile büyük rol oynadı. Ve 1912 de binbaşılığa yükseldi, bu terfi San'anın kurtulmasında gösterdiği yararlığın mükâfatı idi bu suretle İsmet İnönü harp muvaffakıyetleri serisine başlamış bulunuyordu. Eserlerinden birisini Yemende bu şekilde yaratan Milli Şef ikincisinide Yemenden dönüşünde balkan harbini takip eden sulh müzakereleri sırasında Bulgar murahhaslarile müzakereye memur edilen heyetin askeri müşavirliğini yaptığı zaman Dimetokanın Türk topraklarında kalmasını temin için ısrar ve muvaffakiyetle kazandı.

Büyük harp seferberliği sıralarında kaymakam olarak İsmet İnönü birinci ordu erkânı harbiyesinde ve müteakiben Türkiyenin harbe iştiraki üzerinede umumi karargâh birinci şube müdürlüğünde buluyoruz. Bu şubeye tayininden bir sene sonra yani 11 kânunuevvel 1915 de miralaylığa terfi etti.

Meslekindeki ihtisas, fazilet, zekâ ve derin görüş ve yüksek meziyetleri sayesinde otuz bir yaşında miralay olarak Türk ordusunun mühim mevkilerini bihakkın ibraz eden İsmet İnönü

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

umumî harbin devamınca dördüncü, yirminci ve üçüncü kol ordu komutanlıklarında bulunmuştur.

Umumî harp tarihine adını şeria muharebelerinde gösterdiği askerî kiyasetle yazan miralay İsmet Bey mütarekeyi müteakip harbiye nezareti müsteşarlığına ve aynı zamanda sulh hazırlığı komisyonu riyasetine tayin edildi bu vazifeleride kendisine has yüksek kabiliyetine bir nümune teşkil edecek şekilde ifa etmiştir.

20 Mart 1920 de Anadoluya geçen Aziz Şef Ankaraya gelerek büyük millet meclisine Edirne meb'usu olarak iştirak ettiler. Ebedî Şef Mustafa Kemal meziyetlerini pek alâ bildiği bu değerli silâh arkadaşını büyük bir inşirahla karşılamış, onu tanıyanlar, kudretini, cevherini bilenler millî mücadeleye iltihakını zafer beşareti telâkki ederek müsterih olmuşlardır. Biraz sonra millet meclisi tarafından erkânı harbiye reisliğine seçilen İsmet İnönü istiklâl savaşına (garp ordusu kumandanı) olarak girdi. Ve ilk hamlede düşmanı İnönünde hezimete uğratarak püskürttü. Çerkez Etemin Kütahyadaki hiyanet hareketini ezerek ortadan kaldırdı. Ve harikalar yaratmağa muktedir bir kumandan olduğunu büyük millet meclisine tasdik ettirip 10 kânunusani 1921 de mirlivalığa yukseldi.

General İsmet İnönü bundan sonra ikinci İnönü muharebesinde duşmanı tuzağa düşürerek Türk ordusunu büyük bir zafere, kendisinide tarihin müstesna kumandanları arasına ulaştırdı ve bütün garp cephesi kumandanlığını deruhde edüp meşhur Sakarya muharebesini büyük bir şecaat ve dirayetle ve bu sıfatla idare ederek büyük millet meclisinin bir takdirnamesini kazanmak şerefine nail oldular. İsmet İnönü adını soy adı olarak taşıdığı harp meydanından zaferi baş kumandan Mustafa Kemala şöyle müjdeledi: «Saat 6, 30 da metris tepeden gördüğüm vaziyet, gündüzbey şimalinde, sabahtanberi sebat eden ve dümdar olması muhtemel bulunan bir duşman müfrezesi sağ cenah gurubunun taarruzile gayri muntazam çekiliyor. Yakından takip ediliyor Hamidiye istikametinde temas ve faaliyet yok Bozüyük yanıyor duşman binlerce maktullarile doldurduğu muharebe meydanını silâhlarımıza terk etmiştir» buna Baş Kumandan şu

tarihî cevabı vermişti: «bütün tarihî âlemde, sizin İnönü Meydan muharebelerinde deruhte ettiğiniz vazife kadar ağır bir vazife deruhde etmiş kumandan azdır. Milletimizin istiklâl ve hayatı, dahiyane idareniz altında şerefle vazifelerini gören kumanda ve silâh arkadaşlarınızın kalp ve hamiyetine büyük emniyetle istinat ediyordu, siz orada yalınız düşmanı değil milletin makûs taliinide yendiniz. İstilâ altındaki betbaht topraklarımızla beraber bütün vatan müntehalarına kadar zaferinizi tesit ediyor. Düşmanın hırsı istilâsı azim ve hamiyetinizin yalçın kayalarına başını çarparak hurdahaş oldu.

Namınızı tarihin kitabei mefahirine kaydeden ve bütün milleti hakkınızda ebedi minnet ve şükrana sevk eden büyük gaza ve zaferinizi tebrik ederken üstünde durduğumuz tepenin size binlerce düşman ölülerile dolu bir meydanı şeref hissettiği kadar milletimiz ve kendiniz için şaşaal itilâ ile dolu bir ufku istikbale nazır ve hâkim olduğunu söylemek isterim.»

Müyük Millet Meclisi Reisi
ve Baş Kumandan
Mustafa Kemal

Büyük zaferden sonra gösterdiği büyük kahramanlıkların mükâfatını ferikliğe terfile gördü. Başvekilliği sırasında birinci ferikliğe yükselen Millî Şef 30 Haziran 1927 de kendi arzularile tekaüde sevk edilmişlerdir.

3 - Barışda İnönü :

Düşmanın denize dökülmesi üzerine Yunanlıları Anadoluya saldırtan devletler telaşe duştüler. Önce bir mütareke sonrada bir anlaşma yapılması için Ankaraya baş vurdular. Mudanyada bir konferans toplandı. Muharebe meydanlarında olduğu gibi sulh masasında da ihatalı ve parlak zekâsile milletin hakkını koruyacağından her kes gibi Atatürk de emin bulunduğu için İsmet İnönü Mudanyada toplanan mütareke konferansında Türk ordusu baş kumandanlığını temsil etti. Konferansda İsmet Paşadan başka Fransız Generalı Şarpi, İngiliz Generalı Harington ve İtalyan Ceneralı Monbelli hazır bulunuyordu. 4 Birinci teşrin 1922 de başlıyan Mudanya mütarekesi yedi gün sürdü neticede dört sene evvel Osmanlı İpmaratorluğunun imzaladığı mevcudiyetini mahvedan Mondros mütarekesini yırttı. Millet ve memleketin izzeti

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

nefis ve haysiyetini iade etti. Bundan sonra yırtılmak sırası (Sevr) muahedesine gelmişti. Lozanda bu işi görmek Türk milletinin menfeatlerini kudretle müdafaa etmek vazifesi Büyük Şef ve büyük millet meclisi tarafından yine İsmet İnönüne tevdi edildi. 31 Birinciteşrin 1922 de hariciye vekili sıfatını üzerine alarak Türk baş murahhaslığile Lozana gitti. 24 Temmuz 1923 tarihine kadar süren Lozan konferansı İsmet İnönünün metanet, cesaret ve kiyasetile bir defa inkitaa uğramasına rağmen her türlü güçlükler yenilmek ve Türk milletine kazandığı büyük zafer sulh yolilede daha kıymetli ve parlak bir şekilde tetviç edilmek suretile temamlandı. Asırlardan beri Türk yurdunda sahibi hakiki Türkten daha salâhiyetli, kazançlı ve haysiyetli yaşamayı hak edinmiş ecnebilerin artık Türkiyede söz sahibi Türk, iş adamı Türk, kanun Türk, nizam Türk, renk Türk, hava Türk, velhasıl her şey Türk olduğunu Lozanda kapitülasyon belâsının kalkmasile anlamaları zaruri oldu. Milletler arasında siyasî, adlî, malî, idarî, iktisadî bütün sahalarda müstakil ve söz sahibi bir genç Türkiye Cumhuriyeti mevki aldı.

Bu fevkalâde mühim Lozan muvaffakıyetinin şaheser hükümlerini burada saymak imkânsız ve mevzu harici bulunduğundan bu kadarla iktifa ediyoruz. Yalnız millî mücadelenin şanlı neticesini cihan devletlerine Lozan konferansında tasdik ve kabul ettiren İsmet İnönünün kazandığı sulh zaferinin tebrikini ve onun diplomat şahsiyetine en lâyık hitabı yine Büyük Şef Atatürke bırakıyoruz:

«Millet ve hükûmetin zâtı âlilerine tevcih etmiş olduğu yeni vazifeyi muvaffakıyetle itmam buyurdunuz. Memlekete bir silsile müfit hizmetlerden ibaret olan ömrünüzü bu defa tarihî bir muvaffakiyetle tetviç ettiniz. Uzun mücadelelerden sonra vatanımızın sulh ve istiklâle kavuştuğu bu günde parlak hizmetiniz dolayısile zâtı âlinizi muhterem arkadaşlarımız Rıza Nur ve Hasan Beyleri ve mesainizde size yardım eden bütün heyeti murahhasa azasını müteşekkirane tebrik ederim.»

4 - İdarede İnönü :

İsmet İnönü Cumhuriyet ilânının ertesi günü hariciye vekilliği uhdesinde kalmak şartile icra vekilleri heyeti reisliğine seçilmiştir.

Bir sene sonra kabineyi Fethi Beye bırakmış fakat dört ay geçmeden tekrar kabine teşkilile on beş sene bilâ fasıla yani Eylül 937 ye kadar Türkiye Başvekilliğini muvaffakıyetle ifa etmiştir.

Bu on beş yıllık İsmet İnönü hükûmetinin yorulmak bilmez faaliyet ve başarılarına bütün millet şahittir. Ebedi Şef Atatürkün bütün inkılap fikir ve hareketlerini büyük bir vukuf ve isabetle tatbik mevkiine koyan Türkün bu asil ve temiz evlâdı bütün nesillerin saygı ve minnetle anacağı ideal bir şahsiyet olarak kalacaktır. On beş sene gibi uzun bir devre Başvekillik, dünya kabine tarihinde ender görülen bir hadisedir. Buda İsmet İnönünün muvaffak idare hayatının en bariz âmilidir. Akıllara hayret veren Türk inkılâbının bütün safhalarında en büyük hisse taşıyan Aziz Şefin memleket ve millete verdiği eserler bu anda sayılmıyacak kadar çok, ölçülemiyecek kadar azîmdir. Memleketin çehresini değiştiren büyük imar işlerinde mimar, yurdun en uzak köşelerini birbirine bağlayan demir ağlarda mühendis, fabrikalar, bankalarda mutahassıs, mekteplerde öğretmen, köylerde ziraatçi velhasıl her işte mürşit, rehber, şef olarak gördüğümüz İnönünü vatanın bütün idari, siyasi, askeri işlerini üzerine almış ve bu uğurda feragat timsali haline gelmiş ve Türk milletini istisnasız kendine bağlamış bir baş olarak buluyoruz.

11 Teşrinisani 938 de on yedi milyon Türkün tasdik ve arzusile Devlet Reisliği ve Millî Şefliğe seçilmesi Ebedi Şefden sonra bu mevkiin eşsiz lâyiki ve hakiki sahibi olmasındandı. Bütün milleti kendi etrafında ve emrinde toplayıvermesi onun milletini üstün sevgi ile kendisine bağlaması ve milletidne ona sonsuz itimat beslemesinden mütevellitti.

İsmet İnönünün idarede muvaffakıyetinin en büyük sebebi kahraman bir ordunun başında disiplinli bir kumandan, sulh masasında vakur ve aldanmaz bir diplomat olduğu kadar demokrat bir milletin başında mütevazi temiz, faziletli, demokrat bir şef olmasını da bilmesidir.

Hükûmet makanizmasının en ince teferruatına vakıf tecrübeli bir varlık olan Aziz Millî Şefimizin bu gün Devlet Reisi sıfatile memleketin mukadderatını büyük bir isabet ve temkinle yürüttüğünü görmek her Türk için iftihara değer bir keyfiyettir.

[26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)   [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

(İnönünün Seçme Sözleri) Hakkında

T. N.

Sayın Başbuğ Cumhurreisimiz İsmet İnönünün şimdiye kadar muhtelif vesilelerle irad buyurdukları nutuklarından iktibas edilerek toplanmış olan [seçme sözler] i Cemal Kutay tarafından bir kitap halinde neşredilmiştir.

Bunlara yalnız [seçme söz] demek pek kifayetsiz bir sözdür.

Bunlar; Türk inkılâbını adım, adım takibeden, safha, safha aydınlatan, yaşatan bir tarihtir.

Bunlar acı, tatlı bir çok vakıalara istinad eden, manalarını, uzun tecrübelerden, derin görüşlerden; hakikî hayattan alan yaşama yolu çırağıdır.

Bunlar; ilmî, bedii, siyasî, iktisadî hasılı hayatın her sahasında, herkese doğruyu, gerçeği öğreten düsturül'amel olması lâzım gelen bir hikmet kaynağıdır.

Her yerde, her vesile ile tekrarının çok faideli olacağına kani bulunduğumuz bu hak ve hakikat düsturlarile sütunlarımızın da tezyinini mucibi mefharet bir vazife sayarız.

Seçme Sözler

«... Çetin muharebe günlerinde, verdiğimiz şehitler, kendilerinden sonra davalarının kemali emniyetle takip olunacağına daima kani bulunuyorlardı».

Hariciye Vekili sıfatile Millet Meclisindeki beyanatlarından : 30/10/922

«... Lozan Konferansı, milletimizin Avrupa ortasında davet olunduğu büyük bir imtihandır».

Hariciye Vekili sıfatile Millet Meclisindeki beyanatlarından : 23/3/923

«... Bizim maksadımız hudetlarımız dahilinde komşularımız için ve bütün dünya için bir sulh ve huzur âmili olmaktır».

Hariciye Vekili sıfatile Millet Meclisindeki beyanatlarından : 23/8/923

«... Türk Milletinin hassai esasiyesi sulh ve müsalemet vadisinde unsuru terakki ve medeniyet olmaktır.»

Hariciye Vekili sıfatile Millet Meclisindeki beyanatlarından : 23/8/923

«... Zeki değil çok çalışkan adam istiyoruz.»

Ankara Hukuk fakültesinde diploma tevzii töreninde ki nutuklarından : 5/10/926

«... Mücadelenin kuvveti ilimden ve çalışkanlıktan ibarettir.»

Ankara Hukuk fakültesinde diploma tevzii törenindeki nutuklarından : 5/10/926

«... Yapılacak bir çok işler karşısında şaşırıp feryat edenler yerine, işin bir ucundan başlıyarak bir tekini yapmağı kârlı ve kısa yol addedenlerdeniz.»

Millet Meclisinde Bütçe dolayisile olan beyanatlarından : 27/4/928

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

«... Cehalete karşı mücadele ve Türk Milletini okuyup yazma bilmek seviyesinden çıkarıp yükseltmek kararı bu gün artık emrivaki olan bir programdır.»

Malatyadaki nutuklarından : 13/9/928

«... Kuvvetli bir cemiyet her şeyden evvel efradının kâmilen okuyup yazma bilmiş olması ile ilk canlı alâmeti gösterebilir.»

Malatyadaki nutuklarından : 1349/928

«... Yeni devrin ve yeni neslin Hükûmet adamları ve millet vekilleri bilhassa malî hatalardan bir kâbus gibi çekineceklerdir.»

Millet Meclisindeki beyanatlarından : 8/11/928

«... İnkılâpçıların ölürken kalanlardan ve yeni yetenlerden bir tek dileği vardır: Cansız bileklerinde sallanan vazife bayrağının kavranıp daha yüksekte dalgalandırılmasıdır.»

Maarif Vekili merhum Necatinin mezarı başındaki sözlerinden : 2/1/929

«... Tahsil hayatında liyakatsız ve istihkaksız alınan her numarayı ve geçirilen her kademeyi alanlar için leke, verenler için bir fenalık telâkki ederim.»

Ankara Hukuk fakültesinde diploma tevzii dolayisile nutuklarından : 8/7/929

«... Bir cemiyette en muzır adam, ehliyetsiz olduğu halde selâhiyet sahibi olandır.»

Ankara Hukuk fakültesinde diploma tevzii dolayisile nutuklarından : 8/7/9.9

«... Teveccüh edecek her hangi bir vazifenin kudsiyeti vardır. Vazife asla hor görülemez ve asla hor görmeyiniz.»

Ankara Hukuk fakültesinde diploma tevzii dolayisile nutuklarından : 8/7/929

«.. En büyük müşkülât ve iztiraplar içinde kalıp çaresizlikler his ettiğiniz zaman bilmelisiniz ki biraz daha tahammül ettiğiniz takdirde zafer, yüzünü size çevirecektir...»

Ankara Hukuk fakültesinde diploma tevzii dolayisile nutuklarından : 8/7/929

«... Bizim halkımızın % 70 i çiftçidir. Takip ettiğimiz himaye sistemi % 70 çiftçiyi kuvvetlendirecek; bununla alâkadar olan % 20 den fazla sair müstahsilleri; sarsmayacak bir yoldur. Senelerden beri takip ettiğimiz buğday himayesinden milletimizin % 70 şinin sefaleti bedeline olarak vaz geçmiyeceğiz. Bu memleketin her türlü inkişafı ziraattan çıkan servete istinat eder. Türk köylüsünü zengin etmeğe çalışmak siyasetimizin anahatlarıdır.»

Millet Meclisindeki nutuklarından : 9/10/929

«... Zor netice elde etmekten zevk alan sportmen gibi bu milletin birikip kalmış zorlu işlerini başarmaktan zevk duyan millî mücadeleciler ruhunu bütün tazeliğile muhafaza ediyoruz.»

Millet Meclisindeki para hakkında beyanatlarından : 12/12/929

«... Hükûmet ve halk teşkilâtları, bir iktisadî varlığın uzuvları gibi çalışmalıdır.»

Tasarruf ve Yerli malı haftası dolayisile olan nutuklarından : 12/12/929

«... Devlet denilen şeyin ne ile idare olunduğunu köy ihtiyarları hiç olmazsa bizim kadar bilirler.»

Sivas Demiryolunun açılma töreninideki nutuklarından : 30/8/930

«... Liberalizm nazariyatı bütün bu memleketin güç anlayacağı bir şeydir. Biz iktisadiyatta hakikaten mutedil devletçiyiz. Bizi bu istikamete sevkeden bu memleketin ihtiyacı ve bu milletin fıtrî temayülüdür.»

Sivas Demiryolunun açılma törenindeki nutuklarından : 30/8/930

"... Tütün dumanından resim alıp şömendöfer yapmayacağız da nereden vergi alacağız? Eğer içki çok pahalı geliyorsa içmeyiniz. Sıhhatimizden kazanırız. Varidattan kaybettiğimize yanmayız....„

Sivas Demiryolunun açılma törenindeki nutuklarından : 30/8/930

"... Biz baba oğul yanyana cephede ve ana kız yanyana Anadolu yollarında hizmet istediğimiz vatandaşlarımıza lâyık oldukları ve vadettiğimiz neticeleri göstermek için yaşıyoruz.„

Sivas Demiryolunun açılma törenindeki nutuklarından : 30/8/930

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

"... İktidar mevkii öyle bir mahlûktur ki, her gün muvaffakiyet denilen bir gıda ile beslenir.,,

Sivas Demiryolunun açılma töreniadeki nutuklarından : 30/8/930

"... Biz doğru gördüğümüzü tek başımıza kalsak yine doğru diye ısrar ve sebat edecek adamlarız.,,

Millet Meclisindeki beyanatlarından : 2/10/930

"... Hukuk nihayet muayyen bir memleketin idaresini tanzim etmek içindir. Amelî bir şeydir. Hukuk mücerret bir şey değildir.,,

Millet Meclisindeki beyanatlarından : 5/7/931

"... Medeni hayat her şeyden evvel sıhhi hayattır.,,

Dördüncü Millî Tıp kongresini açış nutuklarından : 15/9/931

".... Halkevleri vatandaşların külfetsiz toplanacakları yer olduğu gibi vatandaşların memleket ve millet işlerini bilhassa milletin yüksek kültür işlerini, düşündükleri gibi zahmetsiz konuşabilecekleri bir yerdir.,,

Halkevlerinin yıl dönümü dolayısile Ankara Halkevindeki nutuklarından : 19/9/933

"... Halkevlerinde milli ve içtimaî hayatın temelleri terbiye suretinde, tedris suretinde, konuşma suretinde mütemadiyen kurulmalıdır, bunu iltizam ediyoruz.,,

Halkevlerinin yıl dönümü dolayısile Ankara Halkevindeki nutuklarından : 19/9/933

"... Halkevi yeni Türkiye hayatının başlı başına bir unsuru, başlı başına bir remzidir.,,

Halkevlerinin yıl dönümü münasebetile söyledikleri nutuklarından : 32/2/934

"... Türk inkılâbı Türk milletinin kurtuluş savaşıdır.,,

İnkılâp kürsüsünün açılışı münasebetile verdikleri ilk dersden : 20/3/934

"... Kadınlarımızın Türk tarihindeki haklı yerleri, erkeklerle beraber, daima, memleket ve milletin mukadderatı üzerinde söz ve tesir sahibi olmalarıdır. Türk kadını tarihte ne vakit haklı ve itibarlı yerini bulmuşsa, memleket mukadderatı üzerinde kendini, tesirini gösterebilmişse, erkeklerle beraber karışık ve güç yurd işlerinde elele çalışabilmişse, o zaman,

O Ne Gündü..

Ağustosun 9 uncu cuma günü şehir afakında Milli Şef İnönünün ayın onbirinci pazar günü Çoruma şeref verecekler haberi elektirik cereyanı süratile bir ânda yayılmıştı. Bu haberin intikali halkın küçük, büyük her tabakasında bekleme sabırsızlığının ihtiyaçlarını husule getirivermişti; Onuncu geceyi Yozgatta, onbirinciyi Sivasta geçirecceklermiş. Aceba pazar günü Çorumu kaçta teşrifedecekler? Bekleme heyecanlarını azaltmak bunu öğrenmek veya kestirmekle mümkün olabilirdi. Fakat hiç bir taraftan kesin bir haber almak kabil değildi. Artık iş tahminlere kalıyordu. Sivasla Çorum arasındaki mesafeyi, şose ve şimendüfer yollarının kilometresini öğrenmedik kimse kalmamıştı. Haritayı ölçenler, cep takvimlerine müracaat edenler, bu yollarda seyrü sefer eden şoförlerden yolu öğrenenler ölçüyü bulmuşlardı; fakat bulunan mesafe ölçüsü ihtilacı azaltmamış çoğaltmıştı. Merzifonda bir müddet istirahat, ertesi günüde Kırşehrini teşrif buyuracaklarına göre geç gelüp erken gitme vaki bir emir oluyordu. Yıllarca hasretle bekledikleri kahraman, necip simayı doya doya göremezlerse; kavuştukları kudret kaynağından kana kana kudret, ilham ve haz alamazlarsa!.. İki gün süren bu endişeden sonra Samsunu da şereflendirecekleri haberi ihtilaca nisbî bir sükûnet vermişti, mesafe farkı azalmıştı. Artık daha iyi görebilecekler günler, saatler yaklaşıyordu. Hissedilen heyecan da artıyordu. Ağustosn 13 üncü salı günü sabahı Hacıbayram istasyonundan hareketleri müjdesi ıztırari hal altında evinde kalmaya mahkûm olmayan Çorumun bütün halkını erkenden yollara düşürmüştü. Halkevi önünden itibaren Samsun yolunun iki tarafı insan kütlesile kapanmıştı. Açlık, yorgunluk, güneşin kızgın sıcağından sı-

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

ğınacak kölge aramak kimsenin hatırına gelmiyordu. Artık açlığını, yorğunluğunu, güneşin yakıcı sıcaklığını unutmuştu. Çünki kahreman Şefinin Çorum toprağına ayak bastığını uzaktan görmüş; Samsun yolundan o ânda hasıl olan serin bir rüzgâr esintisile geçici birbulutun döktüğü yağmur serpintisi arasında onları Büyük Şeflerine kavuşturmuştu. Belediyenin güzergâhta medhale kurduğu büyük takın dışında Başbuğ otomobilden iner inmez esnaf cemiyetlerinin sıraladıkları kurbanlar kesilirken Şefini tam sıhhat ve neş'e içinde bulan halkın o ânda sevinçten ileri gelen hafekan halini tahmid dillerini, şükran nidalarını afakı kaplayan yaşa, var ol avazelerinin hasıl ettiği heyecan hissini zabt ve tavsif kabil olmazdı. Bu duygunun tesirinden hariç kimse kalmamıştı. Bu his bizzat maiyetlerinde şeref mevki alan zevatın yüzünden de okunuyordu. Onu ancak o günü görenler, yaşayanlar idrâk edebilirdi. Ak, pak çok beşuş sima ile etrafa iltifat ve neş'e saçan Başbuğ da mutahassislerdi. Heyecan kütlesi Şefile beraber hareket ediyordu. Ona dayanmışlardı. Daha çok görmek, doymak, kanmak istiyorlardı. İstirahat buyurmak üzere indikleri Parti binası penceresinden halka tekrar iltifat buyurdukları ândaki coşkunluk, ihtilac hal, tasvir olunamazdı.... O ne gündü.

K.

Büyük Türk Milleti kudretiyle, medeniyetiyle bütün dünyayı kaplamıştır.„

Kadınlara meb'us seçilme ve seçme hakkı veren kanun dolayisile Millet Meclisindeki beyanatlarından : 5/12/934

"... İntizamla ve itibarla işliyen her belediye memleketimizin içtimaî hayatında mühim bir uzuv, yükselmek için ve ilerlemek için mühim bir makanizmadır.„

Türkiye Belediyelerinin ilk kongresini kapama nutuklarından : 27/10/935

"... Modern ve ileri bir millet endüstrisiz olmaz.„

Karabük fabrikasının temel atma töreninde söyledikleri nutuklardan : 3/4/937

"... Milletimizin en dar muhitlerine ve en küçük ihtiyaçlarına kadar sokulup çare bulmağa çalışmak, önümüzdeki senelerin çalışmalarına yeni bir fârika olacaktır.„

Büyük Kurultaydaki nutuklarından : 26/12/935

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Şiir

Hoş Geldin

Yıllardır hasretle, yolun beklerken
Çok şükür kavuştuk, gördük bu günü
Çorumlu dedi ki yaşa, sağ ol sen
Hoş geldin sevgili yüce İnönü !

Ey ulu Atanın tek yârigarı
Bizlere kıymetli son yadigârı
Ulusun başbuğu, yurd halaskârı
Sayende unuttuk, acılı dünü

Savaşta kahreman, barışlar kuran
İnönü zaferi, dillerde destan
Davaya bürhan, Sakarya, Lözan
Yazıldı cihana şerefli ünü

Hoş geldin ey şanlı, ey sayın konuk
Sevindik, şad olduk, safalar bulduk
Yüzler gülenç şimdi kederden iz yok
Hoş geldin sevgili başbuğ İnönü !

İ. Tombuş

Nişanlanma ve Evlenmede Mes'ut Olmak İçin Ruhî ve İçtimaî Temeller Ne Olmalıdır ?

— 4 —

Y. ESAT Cankar

—ÜÇÜNCÜ KISIM—

Ahlâkî, İçtimaî Telakkiler, Örf ve Adetler, Terbiye Moda ve Göreneklerin Tesiri

Gençleri birbirine yaklaştırmak ve aralarında evlilik rabıtası vücude getirmek bazanda ahlaki içtimaî telâkkiler ve örf adetler terbiye kıyafet ve moda düşkünlüğü, görenek gibi bazı şeyler daha müessir olurlar.

Terbiye örf ve adet, hars bakımından birbirine benzer olarak yetiştirilmiş ve hemen hemen ayni muhit içerisinde ve ayni sistemleri dahilinde gelişmiş kimselerin arasında arkadaşlık yoldaşlık sahasında bir uyuşma göze çarpar. Ayni anlaşma kalbe doğru bir yol açmak ve erkek ve dişiyi birbirine iyi prezanta etmek vasıflarında taşıdığından kalb sahasında da nufuzunu gösterir. Buna mukabil birbirinden ayrı muhitlerde yaşamış gerek insanlar ve gerek eşya hakkında ayrı ayrı noktai nazar ve batıl fikirlere malik itiyatları başka başka olan kızlarla erkekler evlenirse arada bir soğukluk bir geçimsizlik kendini gösterir ve bu farklar ilelebet onların kalben anlaşmalarına mani olan sedler çeker.

Buna entipigue Misal:

Bazı kimselerin yabancı ellerde bir müddet kalarak o ecnebi memleketlerin harsını adet ve telâkkilerini tam bir surette benimsemedikleri halde ecnebi bir kadınla evlenmelerinin husule getirdiği bedbahtlığı zikredebiliriz.

Ana vatana getirdiği dilsiz, garip manasız gözüken bu mahlûk ne kadar çekici cinsi cazibeye ve ne kadar manalı bakışlara ve tatlı gülüşlere malik olursa olsun dalma

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

onda bir eksiklik hesap edecektir. Dünyaya ilk açılan kulağının eşittiği öz Türkçe lehçelerile görüşen Türkçe şarkılar söyleyen Türk gibi gevinen Türk gibi yürüyen ve Türk gibi okşayan bir kadına bütün imrenme hisleri ve bütün iştiyak ve hasretile kalbini çevirmeye müsait ve meyyal olacaktır. Ecnebinin espri'leri yahut vecizeleri batıl fikirleri içtimai muhitlerde çetrefil şivesi üzerinde nahuş tesirler bırakacaktır.

Her toprağın o insana verdiği ayrı bir çeşni ayrı bir duyuş ve duyuruş hali vardır. Vesaiti nakliye ve muhabere vasıtaları dünyayı ne kadar yekparcleştirilse yekparcleştirsin bunlar takdir ve bunların bizim zevkimiz - veya tenafürümüz üzerinde tesirleri mevcuttur.

Örf ve adet - hepimiz biliriz-ki - bir memleketin kanunlarının dayandığı temellerdir. Örf ve adet itabı mecburi kaideler şekline gire gire kanuelaşan ve yarı kanun mahiyetinde olan esaslardır. Dünyanın bir çok memleketlerinde ananın ve babanın fikirlerine uyarak evlenmek ürf ve adeti dışına çıkılmaz.

Hele eski devirlerde kadınla erkeğin birbirine karşı duydukları birleşme arzularını izhar ve birleşmeyi mümkin kılmaları hususunda irade serbestileri ürf ve adetin bir çok kaide ve esasları tarafından bir çenber arasında alınmıştır. Evlenmede irade serbestisi tarihin seyri ile safhalar geçirir. Ve kanun kudrstini alan ve kanun yaratan ürf ve adetlerle mücadele ede ede istiklâlini elde eder bu safhaları gözden geçirirsek şunları görürüz.

1 - Romada 16 levha devrinde yani imparatorluk devrine kadarki zamanında çiftlerin nişanı seçebilmek muhtar olduklarına bir tarafa bırakmalı askari derecede olsun onlara istişare edilmediğini görürüz gerek erkek gerek kadın babalarını yani pater familyasının pâtestez adı verilen mutlak hakkı önünde baş eğer onun söylediği işle evlenmek mecburiyetine katlanırlar eski frank ürf ve adetinde buna benzer.

Eski jermenlerde vizigot ve sakson ürf ve adetide aşağı kalmaz kızlar babaları tarafından vazedilen muayyen narh üzerinden satılırdı. Kısaca denebilirki kızlar burada bir mukavelede taraf değil mukavele mevzuudurlar.

2 - Evlenmekte çiftin rızasını almak romada imparatorluk devrinin ürf ve adetinde ve hukuki kanaatlarında görülmeğe başlar

Burada mevzuu bahis olan bu iki devrede rızanın reyin alınması kız içinde erkek içinde böyledir. Ancak erkek daima kadından daha hür, müstakil bir iradeye temellük ettiği tarihi tetkikle vazıhan anlaşılır.

3 - Üçüncü merhalede ikinci safhanın temamen aksine olarak burada genç kız ve erkek kendilerine uygun olan eşi seçerler bu ameliyeden sonradırki babalarının rıza ve muvafakatına baş vururlar buna misal olarak Yunan tarihinde Atina ürf ve adeti gösterilebilir.

Taraflar serbest olmakla beraber evlenmenin muteber hale gelmesi için makbul telâkki edilmesi için ebeveynin rızasınıda almak icabeder.

4 - Dördüncü merhalede erkek ve kadın iradesi kayıtsız ve şartsız hürdür. Bu hürrriyet irade serbestisi artık ürf adetle uyuşmuş sulh olmuş onunla elele vermiştir.

Herkes dilediği eşi seçer reşit olanlar hakkında hukukan ana ve babanın hiç bir müdahalesi kanunen mesmu değildir. Ancak terbiye büyüklerine saygı ve terbiye ve ahlak vicdan gençlerin ana ve babanın rızasına müracaat etmelerini emreder. İşte genç kadın veya erkeğin iradesine verilen hüriyet burada en ileri haddini en mütekamil karekterini bulur. Şimdi içinde yaşadığımız devir iradei serbestisinin en ziyade ittisa ettiği bir devirdir. Ve mensup olduğumuz Türkiye Cumhuriyeti kanunları bu hüriyeti gençlere bahşetmiş bulunuyor. Ürf ve adet kadar ahlak telâkkilerininde evlenme amili olmasında büyük rolleri vardır. Hasta anasının vasiyeti üzerine bir genç anasının tavsiye ettiği kızla evlenmesi akrabasından öksüz veya kimsesiz bir genç kızla saadeti düşünerek onunla evlenmesi küçükken ana ve baba tarafından nişanlananların gerek mukabil bir inkisarı hayale ve bedbahlığa meyden vermemek gibi vicdanî telâkkilerle evlenmeleri buna bir misaldır.

Keza ahlakî bir takım kıymet hükümleri bir kız veya erkeği değerlendirirken evlenmede bu kıymet mefhumu büyük rollar oynar. Obir taraftan ahlâkî telâkkilerin aykırılığı, uygunsuzluğu izdivaca mani olabilir. Meselâ Anadolunun sakin kıyılarından ağır başla bir Anadolulu genç

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

İstanbulun asrî ve zübbe muhitinin muhassırı olan dans tiryakisi içki tiryakisi, müfrit sporcu lâübali bir kızla evlenmesine ahlâkî telâkkileri mani olur.

Ruhiyatçılarımızdan Profesör Mustafa Şekip'in (gülmek nedir, kime gülüyoruz) namında yazdığı ve meşhur bergaso'nun bu sahada bir çok orijinal fikirlerini ihtiva eden eserinde moda esaslarına dayanan ve mevzuunu moda ile yoğuran hadıselerden komedi trajdel roman gibi edebî eserlerin birkaç sene geçmesile bütün kudretlerini kaybettiklerini buna mevzuunun temellerini psikolojik esaslara dayanan eserlerin senelerin ve asırlar geçtiği halda sağlamlığından ve değerinden bir şey kaybetmediklerini yazar bu kitapta korneyl nin bu iki esasa dayanarak yazılmış iki ayrı kitabını mütalea eder.

Ve bunlardan birincisinin değeri kayp oluverdiği halde değerinin el'an kuvvet ve değerini muhafaza ettiğini misal gösterir. Akılda kaldığına göre bu kitaplardan biri (Le cit) dir edebî eserler hakkında bu fikir tetkik edilirse evlenme sahasınada âdepte edilebilir.

Bir fikir olduğuna varılabilir. Moda veya kıyafet şekil esaslarına dayanarak bir kimsenin doglas bıyıklı, şovalya tipli, greta garbo saçlı, Japn kaşlı haribel gülüşlü güzel geyinişli dansa mükemmelen vakıf bulunuşu gibi tamamen sathi sebeplerle kalbi bir meyil tesisine kalkışması ve bu hallerin evlenmde âmil tesirler husule getirmesinin ilerde bir saadet kurmada unsur teşkil etmiyecekleri, felâket hazırlıyacakları aşikârdır.

(RUHİ İSMİNDE BİR HALK ŞAİRİNİN İNSANI CANLANDIRIP YAŞADARAK NİHAYET ÖLMESİNİ MUSAVVER DESTANI)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Hamdi minnet gani şükür Hüdaya
Hikmeti kudret rayikan oldu
Kısmet veren oldur bayi gedaye
Babı tevakkülde Mü'münan oldu

Var olmazdan evvel cümle kâinat
Vücude gelmezden arzı semavat
Nuri Ahmedisi eyledi mir'ât
Esrari nübüvvet nümayan oldu

Yok idi göklerde Melek Melekût
Halk etti lutfile Hayyi layemut
Âlemi ceberut âlemi lâhut
Zikri tesbihile kaiman oldu

Habibi aşkına yarattı vildan
Doldurdu Cenneti Hurile gilman
Ebubekir Ömer Hazreti Osman
Aliyyil murtaza şir yezdan oldu

Mükerrem eyledi ademi süphan
Esmai Husnayi bildirdi âsan
Yedirdir buğdayı mekrile şeytan
Tacü hulle gedüp ten uryan oldu

Çıktılar Cennetten Ademi Havva
Cihan Sarayında koptu vaveyla
Anlara züriyyet oldu müheyya
Evladı göre ismü cismü can oldu

Bir katra meniden sulbi pederde
Kırkgün kadar köpük rahmi maderde
Yüzyirmi günde vücude gelür haberde
Feyzi hâk hayati cavidan oldu

Dört müekkel Melekte etmede tasvir
Üçyüzaltmışaltı damar düzülür birbir
El ayak barmaklar olunca tamir
Vücudun temeli istihvan oldu

Arka göğüs gerdan dil ağız dudak
İki kaş bir baş ikide kulak
Burun yüz yanaklar vermede ravnak
Memeler sinede bir nişan oldu

Halkı beşerden hükmünü miktar
Çari anasırdan olup münevver
Kimini müennes kimini müzekker
Emri settar ile ten uryan oldu

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Kimin sait yazar kimini şaki
Kimi arzu çeker tarıkı hakı
Kiminin biraz çok olur erzaki
Kiminin fakrile dervişan oldu

Akıl fikir ermez sirri süphane
Kısmetin ne ise gelür meydane
Dokuz ay on günde doğurur ana
Cihane gelince iş figan oldu

Ebeler arıdır tuzlanır masum
Kesilir göbeği sarılır mahtum
Analar emzirir ahvali malum
Elden ele gezer âlişan oldu

Beşikte sallanur bir şirin arslan
İsmi müsemması olur nümayan
Altı aylık söylenir lisani süryan
Bir yaşında söyler hob zeban oldu

Birbuçuk yaşında sürünür gezer
İkisinde südden kesilir bezer
Üç yaşında şirrin kelamın düzer
Dört yaşında söyler bir civan olur

Beş yaşında anlar yahşi yamani
Altısında lüğbe çekilir cani
Yedisinde mektep olur mekâni
Sekizinde okur pür irfan olur.

Dokuzunda dürüst okur Kur'anı
On yaşında anlar şartı erkânı
On birinde yazar neshi divani
On ikide hilal kaş keman olur

On üçünde eder meyli mühabbet
On dördünde kurar tenhaca suhbet
On beşinde eder hoplarla ülfet
On altısında tutiyi lisan olur

On yedi yaşında düşer sevdaye
On sekizinde uğrar başı gavgaya
On dokuzda sunar desti sahbaye
Yirmisinde mesti sergerdan olur

Yirmi beş yaşında olur bir dayı
Otuzunda saymaz ulu ankayi
Otuz beşte bilür cümle imlayi
Kırk yaşında kâmil merd insan olur

Kırk beşinde erer yiğit kemale
Ellisinde döner Rüstemi zale
Elli beş yaşında başka bir hale
Altmışında akıl perişan olur

Altmış beşte ağırır saçı sakalı
Yetmişinde olur ölüm hayali
Yetmiş beşte kalmaz tend mecali
Sekseninde piri natüvan olur

Seksen beşte aciz kalır cihandan
Doksanında hata çıkmaz lisandan
Doksan beşte çıkar namurü şandan
Yüz yaşında ağlar gözü kan olur

Yüz beşinde erdirirse girdigâr
Yüz onunda cümün görüp eder zâr
Yüz onbeşinde olur seri bi naçar
Yüz yirmi yaşında küllü fan olur

(Ruhuya) derdinin dermanın ara
Cahdeyle vücudun yanmasun nare
Her gişinin metai çıkar pazara
Ne ise ol vakit hep beyan olur

Çorumda Yıl Çıbanı [Leishmania]

Dr. Tevfik

—Baştarafı evvelki sayıda—

Altıncı müşahede ve vak'amız. — Memleketten hiç bir tarafa gitmemiş Çorumlu 30 yaşında evli bir bayanın dört aydanberi devam eden yüzünün orta kısmında çeyrek cesametinde yumuşak, çevresi şerabi renkte bir kızartı ve şişlik gösteren üzeri kalın, kirli esmerimtırak yapışkan kabukla örtülü iğne ile kenarından girdiğimiz zaman kanayan ve yumuşak bir nesiç gösteren, kaşınan bir çıbanı sebebile polikiliniğimize müracaat eden hastanın muayene ve kontrolunda şark çıbanı tesbit edilmiştir.

Yedinci müşahede ve vak'amız— 50 Yaşında Çorumlu bir bayan Çorumdan hiç bir yere ayrılmadığı halde sol taraf yanağında bakla cesametinde kabarıkca muhiti oldukca geniş vüs'atte morumtrak renkte bir şişlik ve kabarıklık ile çevrilmiş üzeri yapışkan kirli beyaz pulcuklarla örtülü zemini şişkin ve irtişahlı üç aydanberi devam eden, gidişen açılmamış tek bir çıbanla polikiliniğimize müracaat ederek yapılan tetkik ve mikroskopik muayenesinde laşmanya tesbit edilerek tedavisine başlanmıştır.

Sekizinci müşahede ve vak'amız Çorumun Teslim köyünden ve bulundugu yerden kat'iyyen uzaklaşmamış 17 yaşında bekâr bir bayanın sol taraf üst dudağının ucunda büyük bir fındık cesametinde dört aydanberi devam eden ve ara sıra kaşınan iltihabsız, ağrısız üzeri kirli esmer ve kanlı yapışkan kabukla örtülü çevresi koyu şerabi, morumtrak bir hale ile çevrilmiş frengi karhasını taklid eden yumuşak ve kabarık bir çıbanla müracaat eden hastada yıl çıbanı tesbit edilerek tedavi altına alınmıştır.

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

9 zuncu müşahede ve vak'amız—

Çorumun Sarılık köyünden 13 yaşında bir kız çocuğunun sol taraf yanağında şiddetli gidişme ile başlayan kiraz büyüklüğünde açılmamış muhiti koyu menekşe renkte bir hale ile çevrilmiş ve üzeri kirli beyaz pul pul ince tefellüsatla örtülü bir tek çıbanla müracaat ederek plâtin öze ile kenarından girdiğimiz zaman hamur kıvamında yumuşak ve kolaylıkla kanayan çıbanın kanlı Serozitesinden yapılan müstahzaratta hastalığın amili bulunarak yıl çıbanı tesbit edilmiş ve tedavi altına alınmıştır.

Onuncu müşahede ve vak'amız—

Çorumun Teslim köyünden 45 yaşında dul bir kadın köyünden bir tarafa çıkmadığı ve gitmediği halde beş aydanberi ilk defa burnunun ucunda hafif gidişme ve kızartı ile başlayarak gittikçe büyüyen ve kabaran, burun ve her iki taraf burun civarındaki yanakları şişirerek koyu şerabi bir renkte kabarmış, şişmiş bir burun ve yanaklarla çevrilmiş iki çeyrek çesametinde üzeri kirli sarımtırak yapışkan kabukla örtülü bir yara ile birlikte iki aydanberi devam eden ve her iki kaşları arasına tesadüf eden alın kısmında da bir bakla büyüklüğünde açılmamış şerabi bir renkte üzeri ince beyaz pulcuklarla örtülmüş yumuşak ve nodülaire ikinci bir çıbanla polikiliniğimize müracaat eden hastamızın çıbanından alınan müstahzaratta laşmanya bulunarak şark çıbanı tesbit edilmekle heman tedaviye alınmış* manzara ve şekil itibarile geriden bir cild veremini, bir cüzami, firenginin üçüncü devr tezahüratını andıran hastanın pek mühim ve dikkate şayan seriri canlı bir tabluyu gösteren fotografıda aldırılarak şark çıbanı hakkındaki yazımız için istifadeli güzel bir levha olmuştur.

Yıl çıbanı veya cildi Leishmaniose denilen şark çıbanının mevcudiyeti bir buçuk asırdanberi tayin edilmiştir. bu hastalığa Villemin tarafından ilk defa olarak şark çıbanı ismi verilmiş, bulunduğu mahallere ve coğrafi mıntakalara göre isimler alan bu hastalık heman 45 kadar isim almıştır. Tababette hiç bir hastalık bu derece fazla ismi taşımamıştır. Meselâ: Nil, Kahire, Musul, Bağdat, yemen, Bombay, Delhi, Isphahan, Urfa, Mardin, Halep, Diyarbakır Biskra, Gafsa, Kıbris, Girit çıbanları gibi bir çok şehirler ismini almış aynı zamanda şimali Afrikada bu hastalık hurma mevsimine isabet etmesile hurma hastalığı ismi verilmiştir. Hastalık çıbanının bir sene sürerek gendiliğinden geçmesile yıl çıbanı ismini de takınmıştır.

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

966

Hakka niyaz eyledim
Şad olupta gülmedim
Garip gezdim dünyada
Vefakâr yâr bulmadım

967

İnceleğin unuyum
Ben Allahin kuluyum
Eski yarden fayda yok
Gendime yar buluyum

968

İnciğaemde polat yok
Yüzüğümde savat yok
Yari pek göresidim
Uçacağım kanat yok

969

İp attım ucuna gel
Kalenin burcuna gel
Zengine tamah etme
Yiğidin gencine gel

970

Kayada güğen dalı
Yüklüle gel urganı
Maşallah deyin baylar
Kimin var böyle yâri

971

Kırmızı gülle dolsun
Yansun güzeller yansun
Söyle yârim babana
Yüz olmazsa bin olsun

550

Kaşların karasına
Ben konmuş arasına
Seni merhem dediler
Bu sinem yarasına (1)

601

Kahve yemenden gelür
Bülbül çimenden gelir
Ak topuk beyaz gerdan
Her dem hamamdan gelir (2)

---

(1) Bu mani (550) numaralı maninin başka türlüsüdür.

(2) Bu manide (601) No. diğer bir türlüsüdür;

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

974

Kalbim bir kırık neydi
Feryadım göğe değdi
Senden şikâyetim yok
Boynumu tali eğdi

975

Karşıdan dudu geçti
Elini yudu geçti
Pınar seni yıkarım
Güzel ne dedi geçti

976

Karşıda eleğim var
İçinde keleğim var
İtin köpeğin kızı
Senden bir dileğim var

977

Karşıda elekmolur
İçinde kelekmolur
Var git hey cahil oğlan
Dar yerde dilekmolur

978

Kebabı köz öldürür
Sürmeyi göz öldürür
Ere kılıç kâr etmez
Bir kötü söz öldürür

979

Keklik sekişli yarim
Gerdan nakışlı yarim
Bulamadım eşini
Hünkâr bakışlı yarım

980

Maniciyim ezelden
Gönlüm geçmez güzelden
Deli olası gönül
Sana düşmüş ezelden

981

Mani bilmem ezelden
Gönlüm geçmez güzelden
Sizin gül bizim bülbül
Aşna (3) olmuş ezelden (4)

982

Pencerede perde ben
Yeni düştüm derde ben
Ben bu dertten ölürsem
Nasıl yatam yerde ben

983

Sıra sıra kirazlar
Niçün meyve vermezler
Şimdi zeman kızları
Cahil hali bilmezler

(3) Âşina demektir.
(4) Üstündeki maninin bir türlüsü

984

Sarılı çit has bende
Muhabbetlü dost bende
Sakın unuttu sanma
Gece gündüz yas bende

985

Suyumu ılıdan yar
Donumu kurudan yar
Pekmi gönün büyüdü
Karşımda sorudan yar

986

Şu dağlar ulu dağlar
Dört yanı sulu dağlar
Ben derdimi söylesem 805
Gün durur bulut ağlar (5)

987

Şu derenin uzunu
Kıramadım buzunu
Aldım bir cahil kızı
Çekemiyom nazını

(5) Bu manide (805) Nolunun bir başka türlü söylenişidir.

988

Şu dağlar kireç olsa
Davarı erkeç (6)
Güzel çirkin istemem
Sevdiğim güleç olsa

989

Üzümüm bağda biter
Tütünüm dağda tüter
Bana hiç rahmetmedin
Olasın benden beter

990

Üzümü bağlardan al
Göz yaşın ağlardan al
İşte ben gidiyorum
Haberim sağlardan al

991

Uzun tarlanın ucu
Geliyor çifte bacı
Böyüğü hele hele
Küçüğü can ilacı

992

Yaylanın yolundayım
Anbarın kolundayım
Ana beni arama
Kızların koynundayım

(6) Üç yaşını doldurmuş dördüne girra geçilere erkeç derler.

[26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#) [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

Bibliyoğrafya

Danişmendname ve Mİrkatülcihat

NAZMI Tombuş

—Baştarafı geçen sayıda—

Nakili ahbari meserret şiar ve musulu tomari nebahet desar yani ki ibni ulâ dedikleri rast küftar esrari nihüfteden bu veçhile keşfi estar eder ve cevahiri nasüfte bazarini bu makule revaçla bedidâr eylerki meliki büzrükvar ol zamanki sultan torsandan müfarakat ihtiyar edüp on bin dilirani rezmiştiharla anlarla Kostantiniyye canibine güzâr ol cünudu mesuddan bazı merdâni kârü zar Karaman dağlarını der kenar edüp yine Kostantiniyyede cemiyyeti nusrat âsar niyetine gitmişler idi Melik Danişmendi namdar tahti hükmündeki dilavarani zur kâr vilâyeti Rum Teshirine mübaşeret birle genduleri ümuru harp ve kıtal ve vekayii cenk ve cidâl mezayasından behre ment ve kâmkâr etmişler idi ol eyyamdan NİKONYA fetih olunduğu hengâme gelince dört sene geçüp bunlar fütuhatı celile ile tahsili mesubatta ve anlar teshirati bi adile ile cihangirlik yarağ ve yatını isbatta ruz beruz kuvveti talii mesutları büruzde ânen fe anen meymeneti bahti firuzları âfitabı âlem tap gibi irtifai cihan efruzde idikleri enerçi ki tahminen mükarrer idi ve illa ebvabi müraselat istilai küffari tuğat mevaniine binaen ayri müyesser idi bunca casuslar iki ahbari âlemi tetebbu ederlerdi anlara müteallik bir haber duyamazlardı ve niçe küffar esirleri ki bend elimlerine giriftar kılınurlardı cidden Kayser caniplerindeki havadisi guzate hikâyet etmezlerdi fil vaki niçe söylesinler ki mazmunu gendulerinin kesir ve hezimeti ve asakiri müsliminin irtifai menzeletile fetih ve nusratı idi ve ol makule esrarı ne veçhile keşfetsünlerki neticei feraht nümuni ehli islâmın kerrü ferle izzü devleti idi ve müşrikini bednamın gami enduhla melâmet ve hasareti idi fe emma meliki memalik küşa kâh bi gâh hatırı atırında anların tasavvurları âlemini hüveydâ kılup âyâ ol mahi âlemtabı gaza ve âfitabı neberdü heyca yani sultan torsan dedikleri yarigari cenk ezma niçe olduki ve Karadona ve Çavuldur çağa ve ol cümleye hemrah ve hem inan olan merdânibemzi veğa aceba ne canibe varup ve ne mekule gazaler kılup Kayseri rumla encamı kârları ne mertebede nihayet bulduki deyu fikrederlerdi ve illa cenk ve cidal iştiğalinden ve harp ve kıtal iştialinden bu galat yakininde bir semte dahi giderlerdi ve bu makule bir makale inşad edüp eyyami firaka teessüf ederlerdi.

Sonu bu keştü güzarin huzure çıkmıyamı
Bu gamlerin ötesi bir sürure çıkmıyamı

V. S.

Kezâlik sultan torsan ile gazaye salik olan nerre şirani maarik dahi meliki büzrük var cenabındeki ahbari meserret âsare mütehalik olup dembedem iştiyakı elemlerini çekerlerdi ve demadem elem firakile hunabei sirişk dökerlerdi ve küşayişi hatır demlerinde bu güna tekellümle terennüm ederlerdi. Li Müellifihi.

Aceba bir dahi visal olamı
Yüzlerin görmeğe mecal olamı

V. S.

— Sonu var —

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorum Havadisleri :

Çorumda Petrol

Geçen sonbaharda jeolojik etüdü yapılmış Çorum sahasının enteresean petrol mıntakası olduğu anlaşılmış. Jeolojik etüdün birde jeofizik tedkikatla takviyesine lüzum görülmüştü. Bir buçuk ay kadar bir müddet içinde yapılan jeofizik tedkikat neticesindeki Reaksyonlar şayanı memnunlyet görülmekle beraber Dome (Kubbe) de bulunmuş. İş sonda tatbikine kalmıştır.

Her bakımdan pek çok tercih noktaları olan Çorumda petrol taharriyatının bir an evvel yapılmasını temenni eyleriz.

NOT :

Çorumda petrol mevzudiyeti daha evvel anlaşılmış 331 senesi Bay Latif Kavukçu adına taharri ruhsatnamesi de istihsal edilmişsede sermaye teminine imkân bulunamadığından araştırma yapılamamıştı Buna aid vesaik aranmaktadır bulunduğunda neşredilecektir. —Çorumlu—

DÜZELTME

Sahife	Sütun	Satır	Yanlış	Doğru
787	1	9	edilmiştir	edilmişti
790	1	27	alkışla	alkışlar
791	2	1	etbirler	tedbirler
798	0	0	T. N.	N. T.
804	0	12	yazıldı	yayıldı

MES'UL MÜDÜR: Dr. Pertev Kaleli oğlu

(Şimdiye kadar yapılan araştırmalarda ele geçirilerek istınsah edilip biriktirilen ve değerli yazıcılarımızdan Sabık Maarif Müdürümüz Sayın Bay Neşet Köseoğlunun (Çorumlu) dergisinin (14) üncü sayısında hususi bir makale ile bahsettiği (Abdalata) zaviyesine ait bilumum vesaiki aynen derce başlıyoruz.)

No : 214

ما تضمنه هذا الكتاب ثبت عندى و حكمت
بصحه حرره محمد بن عبدالرحمن
[illegible]

طالت اصوله العليا [illegible]
السيد احمد مختار [illegible]
الخلافه بقضاء چوروم [illegible]
مختار
احمد

هو الموفق

هذا ذكر ما قبض و استوفى شيخ بايزيد بن سلطان بن اولو بك بن شمس الدين حال صحه [illegible]

[illegible]

من الحه من اسلام ملك من جميع الربع الشايع من ديوان يادى المذكور و ادى المذكور
المذكور ان اسلام ملك المذكورة وهبت حال حياتها و صحتها من شاهين المذكور جميع حصتها
من ديوان المذكور وقد ادى شيخ مايد المذكور ان ورثه الوقف المذكور منحصرة في الثلث
سلطان و شاهين المذكورين و بنت اسلام ملك المذكورة و بجميع ذلك وقع الاشهاد والتحرير
في السادس عشر من صفر لسنه اثنين و عشرين و ثمانمائه هجريه نبويه (٨٢٢)

No: 215

Vakıflar Umum Müdürlüğü
Vakıf kayitler kalemi
Sayı
1050

Hülâsa

Arapça ibare ile yazılı bulunan evâili sefer 822 tarihli vakfiyenin dibace ve muhakeme kısımları hariç olmak üzere eksiksiz olarak tercümesidir.

Vakfın isim ve şöhreti:
Abdal ata denmekle maruf Şeyh Mahmut Burhan oğlu İlyas.

Vakfiyenin tarihi:
Evâili Sefer 822

Vakfiyeyi yazan mahkemenin adı:
Kara hisare tabi Timurlu kazası kadılığı (1)

Vakfın bulunduğu yer:
Demirli kazası

(1) Burada mütercim zühul etmemiştir. Neşredilecek vesikalardan da anlaşılacağı üzere Karahisara tâbi Timurlu kazası değil Çoruma tâbi Karahisarı Timurlu kazasıdır.

Vakfın gelir kaynakları:
Karahisara tâbi Demirli kazasında eskiden (Devlet) divani hadisen (Yamadı) divani diye çağrılan şayi hisse temamı vakıf olup Kızkılı geçidinden başlayarak karakoyunlu mahalline buradan ada kavağa buradan ayrıca pınara buradan Söğütciğe buradan Domalan Çalıya buradan caddeye buradan Kızılkirişe buradan Üçoluğu buradan Osmanbeline buradan Geyik sürüsü namiadeki cebele buradan bıyık viranına buradan Kendir kirişe buradan aduk tepesine buradan harman tepesine buradan Gökçe kuyuya buradan Karıncalı pınara buradan arkalı Kavak beline buradan Zengi Meşhedine buradan alakıra buradan Küçükburuna buradan Ayıgölüne buradan alçak yola buradan dikili daşa buradan Ahmet (2) Nehrine müntehi hudutlarla Mahmut divani mezkûr bütün hududile ve hukukile tevabiile ve levahıkile ve kara kilise ve necir ve bedenli ve kuyu namçe koçlu Hace Ali ve Akçaviran ve Yamadı denmekle maruf mezarları ile ve dağlarile meyveli meyvesiz ağaçlarile kuyularile nehirlerile mesken ve mevtinlerile dahil ve hariç bütün haklarile ve mensubatile ve vücuh esbabın; tenahisile vakfın hayır yerlerine maşrut vakfolduğu:

(2) Ahmer olsa gerektir.

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Vakfın hayır yerleri:
Yakacık köyünde zaviye.

Tevliyetin ve kilerin kimlere ve nerelere verileceği:

Vakıf tevliyeti ve kilerin beşte birini yaşadığı müddetçe şahsına sonra oğluna üreyen oğullarının oğullarına ve inkirazından sonra Şemsettin oğuluarından Sultan Ulu Bey oğlu Şeyh Bayeyezide maşrut olduğu yazlıdır. (3)

Muamelât Müdürlüğünün 23/3/938 ve 402 R S. yazısı üzerine kaydinden tercüme edilmirtir.

12/5/939

Evkaf Umum Müdürlüğü

---

(3) Şemsettin oğullarına maşruta olduğu dahi tetkike muhtaçtır.

No: 216

(ABDAL ATA ZAVİYESİNE AİT BİR FERMAN)

Nişani hümayun ve hükmü nafiz zunun enfezallahü teâlâ ilâ yevmünnüşur eldurki rafii tevkii refişşan mefharil meşayihi kiram kutbüssalikin Seyyit Mehmet mafur dedem noverallahü kabrehu Sincanın divanını tevabiile vakfedüp hükmü hümayun vermiş ol izin Sultanı Âlem ve padişahi muazzam hullide milkehu mukarrer tutup hükmü muta vermiş öyle olsa müşari ileyh Seydi Mehmet hizmetleri ahkâmları getürüp kapumda arz eyledi bena berin ben dahi mukarrer ve musaddak tutup bu nişanı hümayunu lâyık ve erzâni görüp verdimki mezkûr Sincan divanını tevabiile ber minvali evvel her niçe tasarruf ede geldise geru mutasarrıf olup ulamdan ve sahardan ve babadan ve karalhaldan ve kale ırğadından ve doğancıdan ve sekbandan ve kadıdan ve su başıdan ve naiplerden vesair avarızı divaniden muaf ve müsellem ola âferide kâinen menkân medhal kılmaya teaddi ve tearruz görmeyeler ve müşarün ileyh Seydi Mehmet dahi faruul bâl ve müraffahül hal olup vakıfın ruhuna ve benim devami devletim ve izdiyadi ömrüm düasına muvazabat ve mülâzemet kıla kimesne teptil ve tayir etmeye her kimki teptil ve tayir eder ise ve etmeğe say eder ise Allâhü Tealânın ve melâikelerinin ve Peygamberlerinin lânetleri anın üzerine ola alâmeti şerifi cihan mutaı mutalaa kılanlar maznunun tahkik bilüp itimad kılalar tahriren fissamin aşer min şehri Rebiülahir li sene semân ve hamsin ve seman mie 858 Hicriyye.

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

No: 217

(Abdal Ataya Ait Diger Bir Ferman Sureti)

Merhum Abdal Ata zaviyesinin Şeyhi Seyyit Mehmet dari bakaya intikal ettiği ecilden zikrolunan zaviyeni meşihatine oğlu mefharüşşüyuh vel ârifin Seyyit İbrahim dame tevfikahu tayin olmağile zaviye evkafından Yanacık ve Yamadı divanını ve Mazayı ve bunlardan gayri merhum Atanın tasarrufundan evlâdı olan yediği ve mezkûr İbrahimin atası yediği gibi mezkûr İbrahime sadaka edûp eline bu hükmü hümayunumu verdim ve buyurdumki elyevm zaviyeyi mezküre şeyhi olup guraba ve naziline ve fukara ve varidine hizmet eden evlâdı Yeni Çeriden ve Doğancıdan ve Sekbendan ve hısar yapmaktan ve kazancılardan ve su başılardan ve nâiplerden ve süvarilerden ve kadılar avarızı ve teklifi divaniyeden maaf ve salim ola her veçhile kimesne dahil ve tearruz etmiye ve bunlara zahmet verup üşendirmeye ve bu hükmü teptil ve tadil etm yeler her kim teptil ve tayire sai olursa Allahü Tealânın ve Peygamberlerin ve evliyaların ve melâikelerin ve cemii halayıkın laneti onın üzerine ola alâmeti cihan mutaımı mutalaa kılanlar mazmununu muhakkak bilûp itimad kılalar tahriren fi evaili Recebül müreccep lisene erbaa ve sep'in ve semân mie 873.

No: 218

(Abdal Ata Zaziyesine Ait Bir Huccet Sureti)

Ma hüvel muharrer fih vakaa indi ve sahha ve suhha beyne yedeyye ketebehu el fakir Avni bin teberrûk el kadı bi kadai Çorum ufiye anh.

Mühür okunmuyor

Sahha mafihi indi harrerehül fakir Mehmet El müfettiş bihazihil kaziyyeti an canibil kadı bi Boyabat bil emril âli ufiye anh.

Mühür
Hadimüşşeri elfakir Nehmet

Mazmunu hazel kitap muvafıkuşşerişşerif ve li eceli zalik kabiltûhu ve emzaytuhu taleben lissevap harrerehu el hakir Abdurrahman bin Mahmut elkadı Selmanlu el müfettiş sebika vilâyeti Rum ufiye anhüma.

Mühür
Abdurrahman bin Mahmut

Ve sahha ve suhha ma fihi indi nemikahül fakir Ahmet bin Nurullah El Mevla bi kadı Çorum hilâfe Afâ Anhümel Âfi.

Mühür
Elvasiki bil mülkillah
El fakir
Ahmet bin Nurullah

Lenıma uruza alyye hazihil huccetişşeriyyeti ve cettihumutabıkan lil vakfiyyetil mamuleti meriyyeti kabiltûhu ve emzaytuhu ve ene ahkarül ibad il bari Mehmet bin Muharrem bin Cafer elimadi el kadı bi medinei Çorum ve tevabiiha ufiye anh

Mühür
Mehmet bin Muharrem

Sahha ma fihi indi nemikahu el fakir Mehmet bin el haç Musel kadı bi Çorum ufiye anhüma.

Mühür
El fakir Mehmet bin Musa

El muharrer fih tahakkaka indi nemikahül hakir.... Elkadı bi Çorum ufiye anh.

Mühür
El fakir Hüseyin bin Bayezit

Lenıma semiğtuhu sihhate mazmunuhu minessika kabiltûhu nemikâhül fakir Mustafa el kadı... Ufiye anh.

Sebebi tahriri kitabi şeri ve mucibi tastiri hitabi meri oldurki kazai Çorum tevabiinden Abdal Ata Kuddise sirrehül aziz zaviyesi zevayidine müderis olan Mohittin efendi Kastamoni Sancağı beyi dame ulüvvihi hazretleri ile Çorum ve Boyabat kadılarına hitaben emri şerif irad edûp mazmunu âlişanında Abdal Ata zaviyesi zavayidine müderis olan Mevlâna Muhittin sabika... Müddeasınca gö.üp verile lâzım gelen hakkını alı veresiz deyu ferman

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

olunmağın ber mucibi emri âli mezkûr Mehmel efendinin bundan akdem irad eylediği emri şerife nazar olundukta mefhumu münifinde teftiş edüp göresiz zaviyeyi merkumenin zavayidi zuhur edüp maşruta değil ise Mevlânayı mezküre tasarruf ettiresiz deyu ferman olunup Boyabad efendisi masalihi miri ile mukayyet olup bi nefsihi gelmeleri müyessor olmamağın hususu merkumun teftişine mürasele ile bu fakire tefviz edüp halâ Çorum kadısı Mevlâna Avni efendi ile akti meclis olundukta müşari ileyh canibi şeriflerinden hususu mezbur için mübaşir olan fahrül akran Ahmet bey zide kadrühu zaviyeyi mezbur Şeyhleri olup evlâdiyet üzre mutasarrıf olanlardan Seydi Çelebi ibni Halil baba ve Seydi Şah Çelebi ibni Cafer Çelebi ve Ahmet Çlebi ibni Marifet Çelebi nam zaviyedarları mezkûr Mehmet efendi ile meclisi Şer'a ihzar edüp ber mucibi emri ali teftişe mübaşeret olunup âyani vilâyetten süâl olundukta sika ve mütemed aleyh kimselerden.. Seyyit Veli ibni Seyyit ve Hasa Halife İbni elhaç Ali ve Maksud Halife İbni Musa ve elhacı Eyyüp bin Yusuf ve Hasan Halife ibni Rüstem ve nazar ibni elhacı Mehmet nam kimesneler liecilişşahade meclisi şera hazurun olup Mezbur Mehmet efendi müvacehesinde şöyle edâyi şehadeti Şeriyye kılup dedilerki Abdalata kuddise sirrehül aziz zaviyesinin Meşihati ve zevavidi karnen bade karnin evlâda maşruttur şahitleriz bu hususa Allah için şahadet dahi ederüz ve mezbur Seydi Çelebi ve Ahmet Çelebi ve gayrileri dahi merhum Abdal Atanın sahih sulbi evlâdındandır buna dahi şahitleriz Allah için şahadet dahi ederüz dediklerinden sonra badettezkiye şahadetleri hayyizi kabulda vaki olup geru kadimden ola geldiği üzere mezbur Seydi Çelebi ve Ahmet Çelebi ve Seydi Şah Çelebi ve gayriler dahi zaviyei mezburenin meşihat ve zavayidini olan meşrutiyet üzre mutasarrıf olmalarına hükmolunup bir vesika tahrir olundu ki fedeyll hace kâşifi macere ola tahriren fil yevmil işrin min şehri cema.. Li sene tisa ve semanin ve tisa mie 989.

ŞÜHUDÜLHAL

Mevlâna Fethullah Elmüderris bizaviyei Beyler Çelebi

Ahmet Çelebi an evlâdı Acem Sinan Tokattan

Seri Hasan Rüstem

Nazar bin elhaç Mehmet

Eyyüp bin Yusuf

Maksud halife Musa

Mustafa bin Nebi

Yusuf fakih ibni Etem

Süleyman bin Pirmerit

İlyas bin Şeyhi

Mahmut fakih İbni Kıssa

Ve gayrihim minel hazırin

Çorumlular Yüce Başbuğlarını beklerken.

Yüce Başbuğ coşkun tezahüratla karşılanırken.

Yüce Başbuğ coşkun tezahüratla karşılanırken.

26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA   1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Yüce Başbuğ Çorum Parti binasında.

Yüce Başbuğa Parti binasından ayrılırlarken buket taktimi.

Yüce Başbuğ ikametlerine tahsis olunan
Vali konağından çıkarken.

Yüce Başbuğun otomobilleri
Vali konağı önünde.

[26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

[1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

Yüce Başbuğ Alaca Partisi önünde.

Yüce Başbuğ Vilâyet hududunda Çorumlulara veda ederken.

Yüce Başbuğ Alaca partisinden çıkarken.

Yüce Başbuğ Alaca Partisi önünde.

[26. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA] [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA]

ÇORUMLU 1940--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 27

Mahmut Selim GÜRSEL

27. SAYI İÇİNDEKİLER

DİL İNKİLABI

ŞİFRELİ BİR FERMAN

RADYO MA

ÇORUM'DA YIL ÇIBANI

ÇAĞŞIKLAR

YEŞİL ÇORUM'DAN-

ÇORUM'DA YIL ÇIBANI

NİŞANLAMA VE EVLENMEDE MESUT OLMAK

DESTANI SULTAN MAHMUT

ÇORUMLU MANİLER

DANİŞMENDNAME VE MİRKATTÜL CİHAT

İMAR HABERLERİ DİĞER MUFASSAL BİR FERMAN SURETİ

ABDALATAYA AİT ARAPÇA DİĞER BİR VAKFİYE SURETİ

ÇORUMLU

Çorum alkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

YIL : 3 SAYI : 27

1 İlkteşrin 1940

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil, Tarih ve
Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 3 | 1 İlkteşrin 940 | Sayı : 27

Dil İnkılâbı Savaşı

NAZMI Tombuş

Her zaman ve mekânda siyasî, idarî üstünlüğünü tanıtmış, varlık ve benliğini korumuş olan Türk her nedense dilinin yayılma ve ve kökleşmesine önem vermemiş, bu meselede mahkûm ve mağlubi olan milletlerin tesiri altında kalmıştır. İtirafa mecbur olduğumuz, bu acı hakikatı, bu ulusal derdi ilk defa duyan ve duyurmak isteyen Türk bilgini Âşık Paşa (Garipnamesinde) :

Kamu dilde var idi zaptı usul
Bunlara düşmüş idi cümle ukul
Türk diline kimseler bakmaz idi
Türklere hergiz gönül akmaz idi
Türk dahi bilmez idi ol dilleri
İnce yolu, ol ulu menzilleri.
Bu garip name anin geldi dile
Kim bu dil ehli mana bile
Türk dilinde yâni mâna bulalar,
Fikri ırfan eyleyip can olalar.
Dile bakıp manayı hor görmeye,
Yol içinde birbirini yermeye.

[27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#) [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

Diye şıkâyet ediyor, Türk dilinin mazbut bir usule bağlanmasını, Türk dilile de kitaplar yazılmasını, manalar ifade edilmesini istiyor. Fakat bu der- dini bir türlü kimseye anlatamıyordu.

Osmanlıca adı verilen Arapça ve Farsça karışmış kozmobolit bir di,l almış yürümüştü. Bilginler; halkı, halk dilini istihfaf ediyor. Halkta bunların sözünden bir şey anlamıyordu. Nihayet bütün Ulusal delterimize deva arayan ve bulan (Büyük Ata) asırlardan beri şifa bulmayan bu yara üzerine de elini koydu. 932 senesi Eylûlunun 26 ıncı günü bir korultay topladı. Bu toplantı da Türk dilinin yabancı dil tesirlerinden nasıl kurtulabileceği düşünüldü: Yapılacak işlerin, gidilecek yolların ana çizgileri çizildi. Bu uğurlu işin başarılması için bir kurum meydana getirildi.

İşte şimdi Yüce Başbuğ İnönünün Yüksek ve kıymetli himayeleri altında çalışmakta olan bu kurum, Türk dili inkılâbı savaşının Genel Kurmaylığı ödevini uzerine almış bulunuyor. Yedinci yıl dönümüne kavuştuğumuz bu uğurlu günü kutlularken verimli başarılar, hayırlı sonuçlar dileriz.

BAKIMA MUHTAÇ DOĞAN YAVRU MİLLETİN ŞEFKAT SİNESİNDE BARINIR !

ÇOCUK larınızın Bayramlıklarını hazırlarken kimsesiz yavrularıda sevindirmek için Çocuk Esirgeme Kurumuna yardım elinizi uzatınız.

F I T R A

GÖKLERİMİZDE Hakimiyet - FELÂKETLİ günlerimizde MERHEM - kimsesiz ÇOCUK lara GIDA ancak fitrelerimizi Türk Haha Kurumuna vermekle olur.

Çocuk Esirgeme Kurumu G. Markezi

DUYGUNU ASALETI ÇOCUĞA YARDIMLA YÜKSELİR!

Çocuk Esirgeme Kurumu G. Merkezi

Vesika izahları :

Şifreli Bir Ferman

NAZMI Tombuş

Osmanlı İmparatorluğu devrinde Saray ve Babiâlinin resmî dili, tanzimat devrine kadar pek az istihaleye uğramıştır. Saraydan çıkan bütün resmi evrak muayyen bir kaide ve çerçeve dahilinde yazılırdı. Bu meyandaki padişah fermanları da ya doğrudan verilen buyrukları, yahut bir şikâyet ve sorguya cevaben yazılan emirleri ihtiva ederdi. Bu fermanlarda alelusul yazılan elkaptan ibaret yaldızlı bir mukaddemeden sonra şikâyet edilen veya sorulan mevad açık bir suretle tekrar edilir, ana göre verilmesi lâzımgelen emir de kezalik açık ve kat'î olarak ifade olunurdu.

Dergimizin beşinci sayısı vesika kısmında 41 sıra numarasında sureti neşredilen fermanın ise mutat olan bu usul ve merasime tâbi tutulmıyarak âdi bir mektup uslubile kapalı tarzda yazılmış olması bilhassa nazarı dikkati celp etmektedir.

Çorum Sancakbeyi İlyas Beyin iş'arına cevaben yazılan bu ferman münderecatında tarafeynce malûm ve eski dertlerin tazelenmesini mucip olan bir hadisenin tekrar ve tafsili bililtizam arzu edilmemiştir denilebilir.

Fermanda malî tahsilâta ait bazı emirler verildikten sonra (Boylu taifesenden kendi hallarında gelip evlerinde sakin olanlara fimâbat teaddi ettirilmemesi) emredilmekte ve (Dizdarda emanet konulan esbablar Konya canibine teveccüh ettiklerindemi? yoksa sonra münhezim olup avdt ettiklerindemi? kounlmuştur. Ne mekule esbabtırr. ve kimlerindir) diye sual olunmaktadır.

Bu kapalı sözlerden bir mana çıkarabilmek için Çorum ve havalisinde o zaman cereyan etmiş olan bazı tarih vak'alarını hatırlamak icap eder.

Ferman 19 / Zilkade / 966 tarihlidir. Bu tarihten bir ay evvel Kanunî Süleymanın torunu ve

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Şehzade Bayazıdın oğlu Orhan Çorum Sancak beyi idiki İlyas Beyle halef, selef olmuşlardır. Orhanın babası Şehzade Bayazıtta Amasya Valisi bulunuyordu. Bayazıt ve Orhanın Konya Valisi bulunan diğer Şehzade Sarı selim ile Konyadaki muharebeleri, bu muharebede mağlup olarak Amasya ve Çorum taraflarına ric'at ve bilâhare İrana firar etmeleri Şavval 966 tarihine tesadüf eder. (1)

Şu izahatla ferman mednindeki müphemiyet zail olmakta ve ferman münderecatından

I - Boylu Aşiretinin Şehzade Bayazıt ve Orhanla beraber Konya muharebesine iştirak ettikleri, mağlubiyetten sonra ise tecziyeleri cihetine gidilerek kendilerine zulüm edildiği cihetle yurtlarına dönmeğe cesaret edememeleri umumî asayişin istikrarına mani olduğundan haklarında müsamahakâr davranılarak kendi hallerinde evlerinde yaşamalarına fırsat verilmesinin te'mini emrolunduğu;

II - Şehzade Bayazitle Orhanın veya maiyetleri efradından bazılarının İrana firarlarında İskilip Dizdarına emanet olarak elbise ve eşya bıraktıkları istihbar edilerek keyfiyetin Sancak Beyi İlyas Bey tarafından Padişaha bildirilmesi üzerine, bu hususa ait tekrar izahat talep edildiği;

Anlaşılmaktadır.

(1) Bu vak'aya müteallik tafsilat evvelce neşredilmişti. Çorumlu: Sayı 1 sahife 7

Şiir

(Radyo) ma

Şen radyomun başında, düğmeyi çevirirken,
Avrupanın neşeli, çılgın müziklerini,
Dalga, dalga ahenkler ruha ferah verirken,
Dinlerdim güle güle garp zübbeliklerini.

Şurada bir ağır marş, ötede bir coşkun dans,
Beride bir kahkaha, şu dalgada bir oyun,
Ovalarda yaşamak, doğrusu bu da bir şans
Deye şöyle düşünür, dalardım uzun uzun

Radyomun şen sesleri, şimdi alev saçıyor,
Ne tarafı dinlesem, verdiği haberler şu:
(Yüz bin kişi telefat, kadın, çocuk kaçıyor)
(Yüz tayyare düşürdük, te'min ettik uçuşu)

(Tanklarla, zırhlılarla daha şafak sökmeden
Bu gün yine uğradık düşmanın salgınına)
Doyamadı ordular insan kanı dökmekten.
Dünyayi sardırdılar, müsibet yangınına...

İşte buna benzeyen bir çok vahşi haberler,
En medeni insanlar, cengücidal içinde,
O muhteşem şehirler, mamureler, o yerler,
Şimdi vicdan yakıcı, bir ihtilâl içinde.

Eski neşeye bedel, göksündeki iğneden,
İğrenç kanlar sızıyor, medeniyet adına,
Sende dahilsin: Evet, sizleri icat eden,
Medeniyete lânet, lânetler icadına...

12-7-940 — Samsun : H. Rüştü Coşkun

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

(Çorumda Yüzük Oyunu (1) Sıra gezme ve sıraya dizme ve söylenilen çığşaklar (2)

EŞREF Ertekin

Çorumda yüzük oyunu Türkiyenin her yerinde olduuu gibi yüzükler (11) filcanın altına saklanılarak oynanılır ve her hususi birikintilerde kadın erkek karışık veyahut yalınız kadın ve yalınız erkekler tarafından oynanılır.

Oyunun şeklini Halkevleri dergilerinden değerli (Burdur) dergisinde sayın arkadaşımız Rahmi Uğur tarafından pek müdekkikane etraflıca yazılmış olduğunu gördüğümüz için karilerimize tekrar etmekten bir faide hasıl olmıyacağını düşünerek sarfı' nazar ediyoruz. Yalnız Çorumda yüzük oyununun hususiyetlerinden olan sıraya dizmede ve söylenilen manzum çığşaklarda şive değişikliklerinden bilğinlerimize bir hizmette bulunuruz ümidile bahis mevzuu yapmayı muvafık gördük:

Sıraya dizme işinden evvel sıra gezme adetinden bir nebze beyan etmeden geçemiyeceğim.

SIRA gezme - bu adet Çorumda kadimden beri sürüp gelmekte olduğunu babalarımız ve dedelerimizden eşidiyoruz. Lâkin eski zamanlarda ne şekil olduğunu ber tafsil bilene tesadüf edemediğimizden biz zamanımızda gördüğümüz ve bildiğimizi yazacağız.

Beş on ahbab bir araya gelerek sıra daveti gezmeğe karar verirler bu davet haftada hangi günde olacak ve davette ne çeşit yemekler bulundurulacak ve hangi gün ve hangi gece arkadaşın yapacağı aralarında kura atmak suretile kararlaştırılır. Her kes gendine isabet eden sıra numarasını defterine yazar birinci numarayı çeken zat davet hangi gece yapılacak ise ayağa kalkarak arkadaşlarını selamlar filanca gece bizdesiniz der ve tayin edilen gece geldikte kaç kişi iseler bilûmum arkadaşlar birinci numarayı çeken arkadaşın evinde toplanmış bulunur.

Bu numara sırası takip edilirken arada gendisine sıra gelen arkadaştan birisinin bir manii zuhur eder ise diğer arkadaşlarından birisi ile numarayı değişe bilir ve yahut ondan sonraki yapacak arkadaşı sırasını yaparak devam edüp mazereti dolayısile aradan çıkan zatta en sonra sırasını yapar. İşte bu şeklile bir araya gelen ahbaplar yerine göre türlü türlü suhbet ve eğlencelerle vakit geçirirler en başta gelen ve en zevkli ve eğlenceli oyunda yüzük yani filcan oyunu olduğu gibi en ziyade bu oyunda da galiplerin mağlupları sıraya dizerek çaldıkları çığşaklardır:

Sıraya dizme: (Burdur) Dergisinin 17 - 18 inci sayısında yazıldığı gibi yüzükte yenilenlere cismen ve kalben eza verecek birtakım oyunlardan ibarettir.

Çorumda sıraya dizme, Galip tarafın başçılı yenilenlerin hepsini diz üstü oturdarak bir sıraya dizer eline bir tura yahut maşa gibi bir zopa alır adeta bir yapının temelini kuracak bir usta tavrını takınarak baştan başlayub külükle taş yunar gibi elindeki zopa ile (mesela) şu taşın şurası yüksek duruyor der bi çare adamcağızın burnuna bir zopa yerleştirir zopanın önünde taş gibi durmak şarttır çekindikçe kımraştıkça zopalar şiddetlenir kalasına kollarına dizlerine velhasıl adamcağızın biraz çıkıntılı duran her yerine peyder pey zopa inerek düzeltilmeğe çalışılır her kaç kişi var ise hepsini böyle sırasile külükledikten sonra bunları bir defada bir birleri üzerlerine yığarak divar örmeğe başlar ip gerer şakula bakar velhasıl bir taşçı ustası taşları örerken ne yaparsa hepsini tatbika uğraşır hatta bazan su ile çamur ile suvamağa bile yeltenililir. Ve bu işin arasında galip taraf hepsi bir ağızdan aşağıya yazılan çığşakları yerlerine göre makamı mahsusla çalarak yenilenleri kalbende müteessir ve me'yus hatta kızdırmağa çalışılır her iki tarafta heyecan içinde kimi ağlar kimi güler kimi göz yaşını siler bir halda gece yarılarına bazan da sabahlara kadar devam eder.

---

(1) Filcan oyunu diye söylendiği çoktur.

(2) Çığşak demek makamı tahkir ve tehzilde söylenilen manzum, mensur kelamlara denir (Filancayı yanından çığşakları koğdum gibi.

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çığşaklar (3)

Ocak başının minderi
Yüzükcülerin mundarı

Silkerler dönderi dönderi
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak

Gelin baştan haşlayalım
Hepisini heşleyelim

Haşlamayı haşlayalım
Ohiyallı hiyallı canım
Şaşkın zovallı

Sen neye geldin buraya
Hele ben girmem araya

Seni katarlar sıraya
Ohayallı hayallı
Tu bire maskara

Nakarat

Yedin havucu oğlan
Açtın tapayı oğlan

Döktün pirici oğlan
Düzdin sıpayı oğlan

Çölmekciden aldım tağar
Yozgadlının fini zağar

Terziye koydum ağar
Ah bilür oynar bilmez
Oynar ah zovallı zovallı
Ne kızarsın kırmızı büber çehreli

Sen bu yolda kalmış yorgun devesin
Senin nene gerek oyun oynarsın

Sana saman gerek yapyap yiyesin
Ah bilür oynar bilmez oynar
Ohayallı canım tu bire maskara

Ekmek sokar kuşağına
Kımıl düşmüş da§ . . . . .

Alır gider uşağına
Ohayallı hayallı ne kızarsın
Kırmızı büber çehreli

---

(3) Bu çığşaklardan pek açık olan'ları yazılmayup bazı kelimelerde sıfırlanmıştır.

Nakarat

Yedin havucu oğlan
Açtın tapayı oğlan

Döktün pirici oğlan
Düzdün supayı oğlan

Fenere koydum kandili
Sen dizdirirsin kendini

Bilmen yüzüğün fendini
Ah bilür oynar bilmez oynar
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı

Biner atın arığına
Bak şu puştun sarığına

Gider yolun doruğuna
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Tu bire şaşkı mashara

İstanbuldan gelir kutu
Darıldınmı itin kö . .

İçi dolu burun otu
Ah bilir oynar bilmez oynar
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı

Tarlaya kaktım ardıcı
Kirkür kâfirin sadıcı

Uzadı gitti bir ucu
Ah bilir oynar bilmez oynar
Ohayallı hayall canım şaşkın
Zovallı ne kızarsın kırmızı büber
Çehreli

Pınarları taş oluklu
Çingene eşşeği kılıklı

Akar sülüklü balıklı
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Tu bire şaşkın mashara

Hamam kapusu keçeli
Seni dü . . . . yeni çeri

İçinden çıkan peçeli
Ohayallı hayallı canım tu bire
Mashara ne kızarsın kırmızı
Büber çehreri

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Nakarat

Yedin havucu oğlan
Açtın tapayı oğlan

Döktün pirici oğlan
Düzdün sıpayı oğlan

Gelin şunlara varalım
Yüzükçü başın bulalım

Hal hatırların soralım
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı

Beraber oldukta geçtik
Sizin bıyığınıza sı . . . .

Soğuk soğuk sular içtik
Ohayallı hayallı ne kızarsın
Kırmızı büber çehreli tu bire
Mashara

Bal çalalım ellerine
Yüzükçüler körlerine

Bılaşmasın kollarına
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Tu bire mashara

Nakarat

Yedin havucu oğlan
Açtın tapayı oğlan

Döktün pirici oğlan
Düzdün sıpayı oğlan

Alaca işlik diktirir
Bu çalım seni sı . . . .

Cebine harçlık döktürür
Ohayallı hayallı canım
Şaşkın zavallı tu bire mashara

Dizini dikmiş oturur
Aklına özür getirir

İnce maslahat bitirir
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı

Ağzında dokuz azısı
Yozgadın uyuz tazısı

Ensesi harman yazısı
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı niye kızdın kırmızı
Büber çehreri

Kalaylı kazan kapağı
Tabak hanenin van van köpeği

İçinde halva topağı
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ohayallı hayallı tu bire mashara

Vakit daha gayet erdir
Utanırsan erkama gir

Yüzük gök fincandadır der
Ah bilir oynar bilmez oynar
Ohayallı hayallı vah yazık
Şaşkın zovallı tu bire mashara

Nakarat

Müsafirim safa geldin
Bizde Ya . . . dört teklidir

Var atını bağlada gel
Ensenide yağlada gel

Dağdan getirdim mazıyı
Bağlan şu uyuz tazıyı

Dolandırdım hep yazıyı
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ah bilir oynar bilmez oynar
Tu bire mashara

Atları bütün alıklı
Otur hey maymun kılıklı

Pınarları çift oluklu
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı neye kızdın kırmızı
Büber çehreli tu bire mashara

Açtım açtım yüzük buldum
Kazların tüyünü yoldum

Oturdumda size güldüm
Ah bilir oynar bilmez oynar
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı vah yazık tu bire mashara

Nakarat

Müsafirim safa geldin
Bizde ya . . . dört teklidir

Var atını bağlada gel
Ensenide yağlada gel

—Sonu Var—

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

«Yeşil Çorum» dan

Bazan çok acı olur, geçmiş günü yadetmek
Bazan da neş'e verir maziye doğru gitmek.
Yıllar varki hasretim ey yeşil Çorum sana
Kara sevda çekenin hali pek benzer bena.
Gençl.k çağımın sensin en kuvvelli sahibi
Başka bir yer sevmedim seni sevdiğim gibı.
Genç ruhumda bıraktım birçok derin intiba
Şimdi bu hatıralar bana ilâhi menba,
Teselliler veriyor her an hayalim bile
Her gün öksüz kalbime kavuşmak emelimle.
Hayalimin baharı Eskiekin bağıdır
Bana şarkı öğreten Kandil kaya dağıdır...
Bugün yine özlerim İlkbahar demlerini
Sarı çiğdemlerini, beyaz çiğdemlerini.
Dört gözle bekleşirdik, uyumazdık yarını
Gelin gibi süslerdik iğdenın dallarını.

Çiğdem çiğdem çiçeği
Alaca bulca saçağı
. . . .

Sokaklardan şarkı söliyerek geçerdik
Pınarlardan eğilir Mursal suy içerdik.
Hiç hatırdan çıkarmı? çocukluk arkadaşı
Bilmem nasip olurmu? bir daha çiğdam aşı
. . . .
Bazan çok acı olur geçmiş günü yedetmek
Bazan da neş'e verir maziye doğru gitmek

Sabri Dil

Çorumda Yıl Çıbanı [Leishmania]

Dr. Tevfik

—Baştarafı evvelki sayıda—

Arapça : Hab. el. sene, Yunanistanda, Mouro loubini, raniotico İranca Salek ismi verilmiş, mamafih bir çok müellifler şark çıbanı ismini tercihan kabul etmişlerdir.

İngilizlerise Tropicalsore, Almanlar Oriental Beulen İtalyanlar (Bottone d'oriente) ismini vermişlerdir.

Bazı müelliflerde bu hastalığın âmili marazisini keşfeden Amerikalı doktor VVright ise ismine izafetle VVright çıbanı ismi verilmiştir.

Tarihcesi : — Bu hastalık çok eskidenberi İran ve Arap hekimleri tarafından tetkik edilmiş ve tanınmış bir çıbandır. Birinci defa Irak mıntakasında bulunan missionnaireler tarafından tetkik edilerek neşriyat yapılmış bilâhare İngiliz müelliflerinden Russel 1756 tarihinde Halebde bulunduğu esnada hastalığın tabiatını Halep çıbanı namı altında tetkik etmiş 1829 tarihinde Fransız müelliflerinden Alibert de tetkik ve taharriyatda bulunmuş bilâhare Fransadan Cezaire gönderilen sıhhiye heyeti tetkikatını ilerleterek bu hastalık hakkında Clous de Biskra Clous de Gafsa ismi altında neşriyatta bulunmuşlar Aynı tarihe tesadüf eden devirde İngiliz ve Rus alimleri de Hindistan, Efganistan; Türkistan ve Kafkasya mıntakalarında bu çıbanlara tesadüf ettiklerini tesbit ve neşretmişlerdir.

Villemin 1854 tarihinde muhtelif iklim ve mıntakalarda görülen şu hastalığın aynı cinsten olduğuna kanaat getirdikdikten sonra verilen bu muhtelif isimleri kaldırarak bu hastalığa şark çıbanı ismini ver miştir. Bu hastalık hakkında dünyanın muhtelif mıntaka ve mahallerinde tetkikler yapılmış ezcümle Fransada Brocg Fournier Vidal, laveran, leloir, Nicolle gibi müellifler neşriyat ve tetkikatta bulunarak

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

amili marazisini keşfe çalışmışlardır.

En nihayet 1903 tarihinde VVright ismindeki Amerikalı bir doktor S riyeden Amerikanın Boston şehrine hicret eden bir ermeninin yanağındaki çıban üzerindeki tetkikatını derinleterek, ilerleterek hastalığın amili bulunan ve protozoaire sınıfından olan parasiti keşfederek adına Helcosoma tropicum ismini vermiştir.

Şark çıbanının coğrafi taksimatı ve bulunduğu mıntakalar.

Şark çıbanı bir çok memleketlerde ve mahallerde tesbit edilmiş. Avrupanın bilhassa Ak deniz sahillerinde, Yunanistanda, Giritte, İtalyada, Sicilyada ve Sardonya mıntakalarında Marsilya ve İspanyada mevcudiyeti görülmüştür. Afrika mıntakasında Cezâir, Fas, Sudan, Mısır ve bütün Nil havalisinde Erythrea ve Trapllsgarp semtlerinde fazla miktarda görülmekte ve tesadüf edilmektedir. Dağlık mıntakalarda daha ziyade tesadüf edilmektedir. Asya mıntakasında bilhassa endemigue olarak Suriyede, Beyrut, Cebelilübnan, Halep, Yemen, Musul, Bağdat havalisinde memleketimizin cenup vilâyetlerinden Urfa, Mardin, Gazi Ayintap, Hakâri ve Diyarbakırda şarkta ise Elâziz Süverek, Ergani, Siirt, Egin, Arapkirde endemigue olarak bulunmaktadır. Iranda, Tahran, İsfehan, Icouchir şehirlerinde, Hindistan, Efganistan, Türkistan ve Kafkasya mıntakalarında hastalığın mevcudiyeti tesbit edilmiş, cenubi Afrika mıntakasında da şark çıbanı endemigue olarak bulunmaktadır. Bu hastalığa tutulmakta cinsin, ırkın ve yaşın tesiri olmıyarak herkes yakalanacağı gibi içtimai tabaka sınıf farkının da rolü yoktur bununla beraber yerliler ve bilhassa çocuklar daha ziyade bu hastalığa yakalanmağa maruzdurlar. Bu hastalığa yakalanmakta mevsimin de tesiri vardır. Filhakika Afrika mıntakasında şark çıbanı yaz sonunda görülmekle ve hurmaların olduğu, kemale geldiği zaman tesadüf eder. Bu sebeple buna oralarda hurma hastalığı ismini de vermişlerdir.

Şark çıbanının âmili : Protozoaire sınıfından bir parazitdir. 1903 Tarihinde Amerikalı Doktor Vright tarafından keşfedilerek ismine (leis hmania tropica) ismi verilmiştir. —Sonu Var—

Nişanlanma ve Evlenmede Mes'ut Olmak İçin Ruhî ve İçtimaî Temeller Ne Olmalıdır ?

—5—

Y.ESAT Cankar

—DÖRDÜNCÜ KISIM—

İktisadi ve Mali Mülâhazalar, Amiller

Erkeği kadına yaklaştıran ve bazan aralarında nişanlılık, evlilik gibi birliklerin husule gelmesine saik olan amillerden biride iktisadi ve mali mülâhazalardır. Aşk ve kalbin sair hisselerden nasibi olmayan ve yalnız para ve servet esasına dayanan birleşmelereki Fransızlar buna «Marigage de canvenence» derler evlilik nişanlılık demekten ziyade ortaklık şirket demek daha iyi olur.

Servetin birleşmeye yegâne sebep olması evlenme veya nişanlanmanin gayesile alâkadar değil. Onun gayesini tahakkuk ettirmez bununla beraber evlenme ve nişalılık gibi bağların tesisine yarayan amiller içerisinde bu unsurun mevcudiyeti ise fazla muaheze edilir bir hal değildir. Bilâkis bir müdebbirlik ve ihtiyatkârlıktır.

Hiçbir zaman servet sahibi olmak fikri, kalbi, vicdanı gibi bir takım meziyetlerin ortadan kalkmasını bir sebep teşkil etmez ancak feliks tonmas'ın dediği gibi eğer eşte muhabbet, seciye, tahsil terbiye gibi meziyetler yoksa bu sıcak hisler yanında serapa altının madeni soğukluğu ne fayda verir.

Servetin her zaman olduğu gibi bu günkü hayatta da rolü büyüktür ancak aile kurmak için iki sınıfı birbirine bağlıyan bağ olmak bakımından üzerinde israr edilecek motlak bir lüzumu olan unsur değildir. Aile hayatında servetin refah hasıl edeceğini düşünen birçok gençler evlenmeden evvel bir mevki sahibi olmağa çalışırlar bu mutedil ve doğru bir harekettir. Fakat bazılarise kendi-

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

lerine piyango kabilinden bir mevki yaratmak elde edecekleri, serveti rahat rahat yemek için evlenmeğe kalkarlar bu pazarlıkla işe girişen birçok erkeklerin herşeyden evvel kendilerini en ağır tahkir ve en ağır tevâlilere hazırlamaları icabeder. Bu hususta en yerinde sözleri söyliyen tomas'ın servet esası üstüne müstenit birleşmelerden bahseden şu satırlarını okuyalım genç kız bana gönlünün rızası olmıyarak katlandı takdirde böyle bir izdivacın birçok göz yaşı akıtmaması kabil değildir. Analar, babalar bazan çocukların refahı için buna yegâne şeref telâkki ederler bu tevekküllerine çok iylik hissi dahil oluyorsa da şuursuz bir hodkâmlıkta dahildir. Bunun farkına varmazlar onları mazur gösterecek yegâne sebepte bu farkına varmayışlarıdır. Fakat kadın ve erkeğin birleşmesine sırf iktisadî ve malî mahiyette bir birleşme gören bu bağlama da aile esaslarına müstenit bir tahammül görmeyen bu günün alimleri ve hukukçuları da meslâ: Alman medenî kanunun şarihlerinden (blank) nişanlanmayı evlenmekten imtina halnide eşlerin birbirlerine tazminat vermelerini takdir, ettiren bir teahhütname şeklinde mütalea eder. Yine Alman hukukçularından (Rehpayen) nişanlanmayı borçlar kanunun M. 22 sinde mevzuu bahis akit yapmak ve adi esasına irca eder.

Bu ise nişanlanmayı borçlar kanununa ait bir mukaleve telâkki etmekten farksızdır.

Çiftin arasında kurulan bu bağı iktisadî veya malî gözlük arkasında temaşa etmek yalnız hukukçulara münhasır değildir. Asrımızın en büyük edip ve mütefekkirlerinden biri B. Chavv'ın The Doctor, S dilemma adlı eserinde zamanımızda kadın kocasının yanınıda sırf iktisadî sebeplerden kalıyor fuhuş dahi iktisadî bir hadisedir. Diyor zamanımızda kadının iktisaden kocasına tabi tutulması tarz izdivacı ile fuhuş arasındaki farkı sendika yapmış işçilerle sendikasız ameleler arasındaki farka irca ediyor.

Ben bu fikre Berjar şavi makalesile izah eden Montogomerv belgian'ın dediği gibi manasız diyemiyeceğim bence bu sözler manasız değil eksikdir. Tek cephelidir. Şav çiftin meşru birleşme saikalarından ancak birini ele almış ve yegâne sebep olarak onu mütalea etmek gibi nakıs bir noktai nazar yürütmüştür.

Muhakkakki iktisadi mülâhazaların Bernar Şav kadar ileri gitmemek zere mahdut ve misli bir surette gerek birleşik olan ve gegerekse birleşmeye niyetli olan erkek ve kadın üzerinde tesirli rolleri vardır. Fakat bunu izam etmek ve yegâne sebep addetmek doğru olmaz.

(Hayatta birçok delilikler yapabilirim. Ancak yapmıyacığım bir delilik varsa oda aşk için evlenmektir.) Diyen meşhur Disraeli'nin 35 yaşındayken ve sırf karısının zengin olmasına tamah ederek kendisinden 15 yaş büyük malûmatsız, zekâsız pekde cazip olmayan ak saçlı Mary Anne adında bir kadınla evlendiğini bir kitapda okudum. Kitap (Disraeli hakikaten mes'ut olmuştur der. Bence bu saadet ancak Disrael gibi bir adamın piskolojisini okşayabilir. Hiç şüphe yok birçok ruhlar genç yaştayken hiçbir zaman derisi altındaki adeleleri çıklaşmış saçları ve benzi solmuş beli göksünü kaldıramaz bir hale gelmiş bir ihtiyarı bir çuval altınla beraber de olsa kabul etmezler meğerki Disrael gibi yahudi bir ruh onları altına Disrael kadar susatmış olsa.

SON

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Cönklerden Derlemeler :

Destanı Sultan Mahmut (1)

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Emri Sultan Mahmut oldu namizâç
Ciğergâhı sine uryan ağladı
Asla kâretmedi derdine ilaç
Eyyup gibi zari giryan ağladı

Hasta oldu asla yüzü gülmedi
Genduside ne olduğun bilmedi
Aradı derdine derman bulmadı
ibtida tabibi Lokman ağladı

Dedi böyle olacağım bilmezdim
Elden gelse şu cihane gelmezdim
Zanederdim ben bu derdi bulmazdım
Ciğer yârenlendi hicran oğladı

Dedi melekim hasretmidin yüzüme
Bu dert ateşini saldın özüme
Bir avuç toprağın koydun gözüme
Çektikçe tenimde bu can ağladı

Fiğani erişti arşı âlâya
Terketti sarcyı çıktı sahraya
Mecnun gibi sığındı Gani Mevlâye
Kerbelayı ulu meydan ağladı

Dedi âli Osmanım yazık şanıma
Ey azrail niçe geldin yanıma
Akıbet pençeni vurdun canıma
Tenim titreyüp al kan ağladı

Dedi evladlarım bana getürün
Hep beyler paşalar gelün oturun
Ben yolcuyum menzilime yütürün
Eşitti bu hali sultan ağladı

Fukarayı incitmeyün evladım
Ben gediyom cihanda kalsun bir adım
Dedi âsümana çıktı feryadım
Yıldız kamer şemsü ruhşan ağladı

Âh edüp çıkardı başından fesi
Şeyhler meşayıhlar eyler nefesi
Can bülbülü uçtu kaldı kafesi
O cemalı yâre gülşan ağladı

Üç gün keşfolnndu mevta odaye?
Fermanla Buyruldu bayü gedaye
Cihan acız kaldı yangın sadaye
Hep eşiden ehli irfan ağladı

(1) Bu destan dahi bir tabak kâğıtta yazılı olarak kitapların arasından çıkmıştır.

Girmiş idi elli yedi yaşına
Felek zehir kattı anın aşına
Bir şah iken neler geldi başına
Mevta, tabut, tahtı, revan ağladı

Gökteki melekler havada kuşlar
Yedi iklim çar köşe dağ ile daşlar
Bu bir nasihattır dinlen kardaşlar
Nuh tufanı geldi viran ağladı

Emir haktan ecel câmi içildi
Tabut hazırlandı kefen biçildi
Bağı cennet bağçeleri açıldı
Dalı tuba huri gılman ağladı

Etraflardan öldüğünü duydular
Gelüp zinet gömleğini soydular
Mavanaya beşer çifter? koydular
Hem silkindi bahri umman ağladı

Vezir vüzeranın tabut kolunda
Dervişler bu çeker sağ ve solunda
Merkadi şerifi divan yolunda
Hasret imiş kabristan ağladı

Hakkın emrin tutup cümle gittiler
Etrafında yüz bin tevhit ettiler
Varup mahalline teslim ettiler
Ayrılınca cümle insan ağladı

Kudretten çekildi bir yeşil bayrak
Verildi talkını düştü bir firak
Aldı muradını ol kara toprak
Sadalandı kamu yeksan ağladı

KOŞMA (2)

Kadir mevlam öğmüş öğmüş yaratmış
Kemaline ermiştir gül memeler
Bürüncek gömlekten nar gibi yanar
Bilmem kime kısmet şu gül memeler

Kadir mevlam kiprik vermiş kaş vermiş
İnciden sadeften nurdan diş vermiş
Gendi küççük memeleri baş vermiş
Biri sancak biri tuğdur memeler

Kırmızı fes altında perçem eğmeler
Memeleri öğemezler değmeler
Zalim terzi sıkça dikmiş düğmeler
Bir imiş sıklette şu gül memeler

(2) Bu koşma ve tarihlerin hepSi bir cönkte ve bir arada yazılıdır ayuen yazılmıştır.

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

(Üsküp Kadısı Salih Efendinin (Hasan çavuş camii) denmekle maruf camii tamir ettiğinde Hâki isminde bir şairin söylediği tarihtir)

Mesnet ârâyi şeriat kadıi Üsküp kim
Namdaşi hazreti Salih ozatı pür şuur
Münhedim gördükte iş bu caminin bünyadini
Hatırına emri tamiri odem etti hutur

Gerçi aslında Hasan çavuş ağa yapmış idi
Leyki viran etmiş idi anı eyyami dühur
Himmet etti hasılı ol caminin ihyasına
Gelmedi tamiri babında ana kat,a fütur

Hasbeten lillah sayetti anin imranına
Seyyiâtin var ise affeyleye Rabbi Gafur
Ol fazilaet pişei âlem dedi (Haki) bana
Bin yüz altmış yedide yapıldı tarih nev zuhur

(Tarihi Çeşme Li Bedri Efendi Kâtibi divanı Kandiye)

Hazreti Turak Paşanın kethudâyi ekremi
Hayri cari himmeti ihlasile ayni vefa
Etti bu âbi revan oldu ozat muhterem
Meskeni ismaile zem zem akıttı ba safa

Hanedâni ta ebet mamur maksudu reva
Ola Yarep ruzi mahşerde şefii Mustafa
Su gibi ezberleyüg (Bedri) dedi tarihini
Ma' gel iç bu su şifadir ayni pâki Mustafa

1167

(Tarihi Radus)

Hisari sağbidi Hasni Radusun
Edrdi kullei efl.kı tevbih
Cihanin ittifaki böyle idi

Koparmaya ki andan kimse bir mıh
Alındı seyfi kahrile denildi
Bi hamdillah [Radus fetholdu] tarih

929

(Tarihi Odai Mahkemei Ruscuk Li Nahli Efendi)

Semiyyi hazreti sıbtı mükerrem hakimi ekrem
Nizamı cümle ahkâme var zâtinde istidat

Teveccüh eyleyüp mimari tab'i buldu istihkâm
Bani'i meclisi şer'i şerifi rasihil evtat

Vehen gelmişti çoktan köhne bünyani metin oldu
Meyaninde olundu böyle bir cayi bihişt işdat

Masıf oldu desem şayan olur meştayede cüsban
Ne dilcu sade ru bünyan eder sükkânini dilşad

Gören tepriki tahsini düalerle dedi tarih
Ebed hakka mübarek bad ve müstahsenHüseynabat

1140

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

993

Yel eser esim esim
Sesine benzer sesim
Yarim senin sayende
Bana çoktur bu kesim

994

Ben bir deste kamişim
Kapuna yaslanmışım
İster al ister alma
Alnına yazılmışım

995

Bülbülün yuvasından
Su içtim kovasından
Yine ballar akıyor
Ak göbek ovasından

996

Dam üstünde duran kız
Bayram geldi donan kız
Bayram kurbansız olmaz
Canım sana kurban kız

997

Dağda tavşan izi var
Yüreğimde sızı var
Annesi vermem diyor
Yârin bende gözü var

998

Dağda tavşan avlarım
Çarıklarım tavlarım
Ben bir bekâr oğlanım
Evde kama yağlarım

999

İpek kuşak dizdedir
Deste kâkül yüzdedir
Dünyayı güzel alsa
Yine gözüm sizdedir

1000

Yolca gidicimioldun
İkrar güdücüoldun
Çeşnici başımısın
Dadlar dadıcımoldun

1001

Altın tabakta fişne
Gel yârim aşka düşme
Aşkın sonu ayrılık
Nafile dile düşme

1002

Altun yüzük var benim
Barmağıma dar benim
Şu karşıki konakta
Ale gözlü yar benim

1003

Ay doğar ayazlanır
Gün doğar beyazlanır
Şu Çorumun kızları
Hem sever hem nazlanı

1004

Ben seni toka sandım
Sözünü şaka sandım
Haber saldım gelmedin
Ben seni Haka saldım

1005

Değirmenin bendine
Döner gendi gendine
Bak şu yarin ağzına
Yar buluyor gendine

1006

Denizin dibi kaya
Cemalin benzer aya
Ne bet kaldı ne beniz
Gününü saya saya

1007

Limun idim sıktın yar
Pek hatırım yıktın yar
Dosta düşmana karşı
Pek hayırsız çıktın yar

1008

Minarede daşmolur
Bundan ince kaşmolur
Bundan ince kaş olsa
Huvardayla başmolur

1009

İnce çektim syümü
Yarim bilir huyumu
Teneşire çıkınca
Yarim koysun suyumu

1010

İnceldim fidan oldum
Bilmiyom neden oldum
Bir yavrunun ucundan
Zehirler yudan oldum

1011

İnciydim üzüldüm
Al ipliğe dizildim
İster al ister alma
Ben annına yazıldım

1012

İrafa uzanmışsın
Gül gibi kızarmışsın
Duydum mübarek olsun
Yeni yar kazanmışsın

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

1013
Kayalardan kayarım
Bulamadım ayarım
Kötü bir yar bulursam
Kaderime sayarım

1014
Kayalar bitişiyor
Keklikler ötüşüyor
Yar aklıma düşünce
Ciğerim tutuşuyor

1015
Kapu halkasız olmaz
Gönül dalgasız olmaz
Komşudan yar sevenin
Başı gavgasız olmaz

1016
Karyolada yatan yar
Çilte gönül tutan yar
Sevüp beceremedin
Çalımından utanyar

1017
Kalk gidelim Madene
Benleri dâne dâne
Hem sana canım kurban
Hem seni yâredene

1018
Karenfil deste gider
Destesi dosta gider
Yârini yolda gören
Evine hasta gider

1019
Kanefil harelensün
Su dökün tazelensün
Ne gözüm yari görsün
Ne yârem tazelensün

1020
Penceresi çuhalı
Bizde gördük ohalı
Elindekin pekçe tut
Şimdi yarler bahalı

1021
Su akar bulanarak
Bahçeyi dolanarak
Daha ben ölmeyimmi
Yar gitti sallanarak

1022
Su akar boz bulanık
Aşıkım bağrım yanık
İller yatmış uyumuş
Benim yarim uyanık

1023
Topludan dışa baktım
Bir bölük kuşa baktım
Bir vefasız yar için
Gendim âteşe yaktım

1024
Dünyaya
Kiriş taktım dünyaya
Dün gece ana rahmindeydim
Yeni geldim dünyaya
Serin ver sırım verme
Faş ederler dünyaya
Aşık oldum gezerim
Bir saçları leylaya

Danişmendname ve Mirkatülcihat

NAZMI Tombuş

—Baştarafı geçen sayıda—

Hikmet hudanındır casus Beşir Nikunya etrafını semti tahcirile tehcir edüp kale teshirinden gafil kim bile bir kasıdı müstacel bazı ahbarla bu etrafa vasıl ola ve anın nameleri maznunundan asakiri müvahhidine bir güna fethi nusrat dahi hasıl ola deyu gezerken bir kasıdı bi pâk teptili suretle çalâk Nikunya kalesine doğru bi hemak azmeder henüz ol hısnı hasını nastor hükmünde cezmeder bes beşiri beşaret semir bir rustayi rumi gibi ana hemrahi dilpezir oldu ve melik danişmendin oldiyari istilasını takrir edüp vafir şetim ve düşnam ile kasıdı gerçekten inandırdı ol dahi beşiri sırdaş edindi Kostantiniyye canlplerinden geldüğünü ve umumen etraf ve eknaf beylerine Kayserden name getürdüğünü mazmunu mektup Seyyit Battal nebiresi Sultan Torsan ve ana hem inan olan dilâveran ol canipleri fesada verüp rum ellerine salunduğunu ve anlar avdet edince bunun tenbihile mütenebbih olan beyler feryad res olup leşkerle yetişmek emrolunduğunu bir bir beyan etti felacerem Beşir dahi ol ân seili seyfedüp ol kasıdı yıktı ve giriftarı bent edüp namelerile izzü huzuri melike getürdü ve sureti ilâmla ey meliki zeman sana sultan torsan haberlerin getürdüm ve müjdekâni tarakkubünde niçe belaler çeküp namelerini cenabına yetürdüm deyü söyledi Meliki büzrük vari ve sair guzati ahyari şadi kâm edüp ve meserret âsar eyledi filhal kasıdın namelerin aldılar mührün bozup hattına nazar saldılar gördüler bir mektup şikâyet üslûpki Kayseri Rum cenabından hükkâmü merzi bom taraflarına yazılmış ve mazmununda müaccelen vafir askerle yetişmeleri emrolunmuş bu vechileki Seyyit Battal Nebiresi ve Muhammediler dininin serdari sahharei kebiresi Torsan nam

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Ayyar ve ana pirev niçe bin sahhar nefsi Kostantiniyyeye fena verdiler ve etrafına âfetler edüp nevahi ve kurayı âteşe yaktılar ve benki Kayseri Rum olan Taytusun babam Merkus bin Taberyusu tuttular İskenderiyye boğazında boğazından astılar muhassal Kayseriyye haddinden Kostantiniyye sınurnna varınca harap ettiler ve niçe yüz bin rumileri mamelek ve banimanından ve niçeleri evlâdından ve başu canından cüdâ kıldılar kenarı deryade buldukları kenayisi azimeyi hake beraber ve nari nur devletinde behredar rühbanları katlile zirü zeber ettiler hatta şöyle rivayet olunurki bir günde üç bin ulu rühban öldürdüler dini mesiha temam ihtilal verüp nakuslara zeval buldurdular velhasıl bir taraftan Karadona nam pehlevani ve bir canipten çauldar çağa demekle maruf diliri can sitani hususa Hasan nam veziri ve Malatya kavminden niçe ser leşkeri bi naziri ruyi zemini tufan gibi harap ettiler. Ve dağlar başındaki ulu Dirleri Garkai hizabi âteştâp ettiler şöyleki müaccelen yetişmeyesiz ve nefiri amla leşker sürüp bu caniplere düşmeyesiz umumen rum milki elden çıkmak ve rumilerin kibar ve sığarini fitiline âteş yakup kül kılmak muhakkak ve mükarrerdir ve yetmiş iki millet yek dil ve yek cihat olmayınca bunların haklarından gelinmek gayri müyesserdir deyû yazmışlar namei bu maznunla musaddar etmişler leşkeri guzat bu ahbari nusrat simatiki eşittiler Allah Allah sadalarile azım şenlikler ettiler ve meliki melek sıfat bu ahbari meserret isbat istimainden hoş hal olduğuna müreffehül bâl olup min bait izdiyadi himmete ve fütuhat emrinde küşüşü bi nihayete sayettiler.

Bu haber oldu taziyanei cenk
Celli himmet semendin eyledi şenk

V. S.

(MESERETİ SALİSE AMASYADN BERİT GELÜP MELİKİ MEZİDİN BİR FERZENDİ SAİDİ DÜNYAYA GELDİĞİNİ ARZETTİĞİ VE TALİİ HÜMAYUNİ UCU SEÂDETE MAKRUN GÖRÜNÜP NAMI ŞERİFİ GAZİ BEY KONULDUĞU HUSUSUDUR.)

Merhaba kasıdı ferhande peyam
Merhaba varidi (...) (1) kalem

V. S.

Çünhi sahip kırani zaman evvela Nikonya fethine şadan ve ashabi cihadın iğtinamı tammına mesruru pür imtinan oldu. Ve saniyen kem küşte barlarının ihbari sihhati. Ve âsari fethi teshirle izdiyadi seadeti haberlerile şadüman olup deruni biruni zevki safa mühassenatile doldu. Salisen bu haberi meserret eser dahi vusul bulduki melikin yari cani ve ismet ve iffet bihiştinin hurü zişani gül nuş pinti kaytal yaniki ser leşkeri kâri danın zevcesi olan Banuyi lâzımül iclal bir ferzendi sai vücude getirmiş ve müjdei celilesi melikin simahi semine beşaret yetürmüş hususa namü mergubu ne tayin buyrulur diye sorulmuş ve ol mekule Şehzadenin ismi samisi tetebbüunda teharri lâzım idiğü münasip görülmüş. Fe lacerem bu mevhibei ulyaki atiyyei cihan âferide idiğü hüveydadir. Vücudi pür cudi sebebi ferahti bi intiha ve şani bahirissüudi baisi şadümanii ehli hica olup her kes makdemi latifini mahzı devlet bildi ve bu makule eyyami şadide âlemi teşrifini kâri sazı fethi nusrat bilüp gaziler izhari ferah ve meserret kıldı ve ol hinde nami namisi GAZİ BEY tayin olundu. Li münşiihi.

(1) Burası aslındada yazılı değildir.

Dediler hamdü lillah ey server
Kıldı hak çeşmi bahtini enver

V. S.

Velhasıl her gazi veladet

tehniyetile dest pus etti ve dilranı meğazi ol meseretle rahat seririne cülus etti la seyyema kusler döğülüp nekaralar çalındı seâdeti veladet beşareti etrafı âleme salındı Elhak hazreti vehhabi mutlak bu üç meserretle meliki kâmkari bahri mekârime müstağrak buyurdu ve dini mübin ve şeri müstekim yolunda ettiği hidemati mebrureye bu tarikle mükâfat olundu zilvaki ol makule sahip kıranın evladı emcadı mükarini kurun olmak lâzımdır ve ol gibi cihan istanin ferzendani seâdet nihadi dühurü ve sinin ömrü nazeninle kâmübin ve rütbei ratibei cihadla enkeşt nümayi eshabi din olmak mütehattimdir. Li Münşihi

Hak Teâla muammer ede hemin

V. S.

(Nasturun veziri menhusu kirküs nam melun meliki hidayet menuse zıyafet tedarik ettiği ve taami guzata zihri katil katmak istediği ve hak sûphanehu ve teâla bu hususu rüya âleminde melik danişment keramet nümaye zahir ve hüveydâ kıldığı ve ana binaen ol şehir ve kale serapa zelzelei azime ile yere geçüp fena bulduğu mahaldir.)

Gadabi hakka mazhar olsa reva
İki yüzlü münafık bed riya

V. S.

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Fe laceremki Nikonya kalesiki alındı bakiyyetissüyuf olanlardan bir iki bin âdem şehadet kelimesin edâ etmekle müsliman hükmünde kılındı ol zümreye serdar ve içlerinde bülendi iştihar olan Kirkûs nam leini menhus ki nasturin veziri idi ve kılıç korkusundan islâme gelenlerin dahi reisi iblis nazırı idi melunun bünyadı islamı mühkem ve esasi itikadi müstahkem olmamağile asla güruhu guzatla alışmamıştı hiç bir veçhile talii menhusu anların yıldızı ile barışmamış idi ana binaen daima mekrü hile tedarikinde iyazen billah melik gibi şeht küftare zehir vermek tehalükünde idi bu hatırai faside ile bir gün meliki büzrükvare gelüp ve guzatla cenabınızı zıyafet etmek isterim deyu istizan kıldıkta ol safi dil ve sadederun melune pesent rabet nümun buyurdu vakıa guzatla şir ve şeker var alışmanız ve hüsnü ülfetle zıyafetler edüp günden güne imtizaç etmeniz münasiptir deyu hatır nüvazlığa yüz urdu pes ol bi din fitne fenninde tefekkür kemin kılup bir miktar zehri katil ve niçe niçe tecrübe olunmuş semmû helahil hazır etti meliki büzrükvar sufrasındaki taama katup ol zati latifi ve kudamai kuzattan aninle bir sufraya sunan dilirani vacibittarifi bağteten helâk etmeği ve derunu kaladaki nev müslümlerle ittifakı nifak edüb sair müslüm anlara kılıç koymağı mükarrer eyledi felacerem ertesiki kuzatı hidayet âlem ol zıyafet ile muğtenem olacaklardı bi hikmeti hudâ ol şep ser leşkeri mü'minin bir vakıai sadıka ile ibret bin olduki sultani mürselin Bürhani nebiyyin resulüssekaleyn hümamil âlemin Hazreti Muhammet ekrem Sal. Al. ve sel. ol rü'yada Melik danişmende iltifati güzin buyurdu vafir hatır sazlık ve mütekâsir bende nüvazlık mekârimindon sonra Kirkûs mel'un zehir tedarik ettiğini ve ol zıyafet mahza ehli islamı ve genduyu helâk etmekçün vuku bulduğunu tafsılla tuyurdu ve ol melain bu makule zarar kastına karin olup mürtet olduklariçin ve nuri islamla derunu birunları münevver olmuşken yine zulmeti küfürle teşevvüşü hatır bulduklariçin hak süphanehu ve teâlâ bu saher zemani gendulerin ihlâk ibret nüma ve bu şehir ve kaleyi kahrile yere geçürüp nabud ve na peydâ kılmağı taktir etmiş heman ey mücahidi dindâr cümle leşkerinle sahraye güzar ve kaleden çikup mükabilindeki kirivelerde karar ihtiyar edesin ve bu müşrükleri girdigâri kahhar ne veçhile nabud ve na peydâ edecektir göresin deyu emretmekle ve tenbih emrinde kati istical lâzım idiğini bildirmekle sultani cihad iştihar ol saatki hâbinden bidar oldu serayi nasturi zelzele ile müteharrik buldu derhal hacibeleri haberdar ve bevvabları uykudan bidâr ettirüp emrile nefir negaralar çaldılar ynniki ol saatte islâm leşkerini seray sahasına getürdüler badehu fermani kaze cereyan bu tarikla beyan olunduki bila tehir her keşi tevabiile sahraya çika mü'minin leşkerinden kalada kimse kalmaya deyu yer yer nida ve münadiler sadaların işğa ettirdikte ashabi neberdi hica ol an acele ve şitapla taşrada bulundular sayir zamanlardaki üslup üzere haymelu haymelerin kurup oturdular ve illa malikin bu fermanına sebeb ne idiğini bilmezlerdi ve hab vakıasını aynile idrâk kılmazlardı Kirkûs lain ve sayir müşrikin kaleden çıkmadılar hatta müminin gittiği gibi kapuların bendedüp askeri muvahhidini bir dahi koymayalım deyu ahdi berkiştiler el kıssa saher zemaniki oldu şiddetler yer deprenmeğe başladı tahminen nısıf saat temam deprendi andan sonra bir sehimnâk taraka koyup şehir ve kala bir uğurdan yere geçti mürtetler feryad ve fiğan ederek kırıldılar gadabı ilâhi ile şeddat gibi yere girdiler el kıssa eseri bünyaddan nesne kalmadı hiç bir kimesne halas yakasına rahşi talep salmadı badehu eyyam ve leyali kırk gün alettevali yağmurlar yağdı seller gelüp ol yere geçen şehir ve kalenin çukurların rikle örtüp müzmahil etti feraza bilmeyenlere desuler bu mahalde şehir ve kala var idi deyu söyleseler itikat etmek muhaldır ziraki ol makule muhkem binalar nabud ve bi nişan olduğu zahire fasit hayal idi bazılarıki ol yüzden gadabı ilâhi olduğun gördüler hasbi halini beyan eyleyüp bu mazmunu milki nazma getürdüler. Lâmünşihi

Ol kalayı [illegible]
Her [illegible]

V. S.

Elkıssa bu zelzelei kıyamet nişan ve akabince kırk gün peyapey seyli firavan ve tofan hasaretleriki zuhur eyledi bu hususun vukuunun neden bildiniz ve asakiri müminini kaladan taşra niçin sürdünüz idi deyu bazı hemnişinleri Melik büzrükvare söyledi beyan olunan rüya ve vakıai nakıai ibret

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

nüma ne veçhile hüveydâ olunduğu ve Habibi el Hudâ ol saat irtihale gendüleri memur kıldığını odem beyan eyledi andan evvel hıç bir ferde keşfi raz etmeyüp ol sırrı hafiyyi nihan eyledi.

*

Görülüyor ki, Mirkatülcihat, elde mevcut yazma danişmentnamedeki vekayii, üslup ve ifade tebdili suretile aynen tekrar etmektedir.

Bir çok hayali ilâve ve tahrifat ile masal haline getirilmiş olan bu rivayetlerin, hakiki vekayii tarihiyeye uymakta olduğunu Amasya müerrihi Hüsamettin efendi bildiriyor ve şöyle diyor: (537 evahirinde vefat eden Melik İzzettin Mehmet gazi bey bin elmelik Şemsettin Ahmet gazi beyin ifadatı şifahiyesinden ve Emir Ahmet gazi ümerasından olup ekser muharebatında hazır olan Hüseyin gazinin takriratından zapt ve tahrir edilen şu tarihin nushaları tekessür ettikçe vekayi ve esami ipka ve sureti ceryani vekayi tahrif edilerek battalname şeklini almıştır. Bu tarihin üç nushası manzuru acizi olup her üçünü de ceryanı vekayi itibarile yekdiğerine muhalif buldum. Fakat vekayiin ekseri Amasyada ve Niksarda medfun ve sülâlesi mevcut olan gazilerin ve ananatı mahalliyenin vücuduna müstenit olduğu cihetle şayanı dikkattir. (Mirkatülcihat) ise bu tarihin münşiyane yazılmış bir hulâsasıdır. Hele (Şeddat, Jotatyos) ve sülalesi ve ahvalı rumiye hakkında verdiği malûmatın rum tarihlerine muvafakati, bu tarihin kıymetini artıracak delâildendir.)

Bahis mevzuu Danişmentname ile, Mürkatülcihadda isimleri tarip veya tahrif edilen bu tarihi şahsiyetlerin hakiki hüviyetleri hakkında Amasya tarihinden iktibas edilen malûmatı aşağıya dercediyoruz.

— Melik Ahmet Danişment Emir ebu nasır Ahmet el togani Şemsettin Ahmet :

Uğuzhan neslinden Selçukilerin mensup olduğu kınık han soyundan (Tuğanlu) oymağının reisi, Ahmet bin Ali bin Cafer Alp arslan bin Hüseyin bin Kutlu bey.

Çavuldur çıka - Çavlu bey :

Melik Ahmedin amzadesi ve Ankara emiri.

Sülü bey :

Melik Ahmedin amzadesi canik ve Merzifon havalisi emiri.

Torasan :

Melik ahmedin amzadesi ve Kayseri emiri.

Yağı basan :

Melik Ahmedin amzadesi Sivas emiri.

Artoki - Nasraddin İltekin :

Artıkiye hükûmeti müessislerinden Emir Artıkın kölesi iken azad edilmiş Horasan erenlerinden ve ümeradan akıncı beyi: (Efrumiye, ape) nin aşıkı ve zevci. (1)

Hüseyin gazi :

Becenk Türklerinden Melik Ahmet danişment delâletile ihtida eden ümeradan.

Serkes Ahmet :

Amasyalı Sivas beyi mühtedi bir ermeni çete Reisi, ümeradan.

Şatat - jotatos komanos :

Bizans imparatoru Alaksiyos komonosun amzadesi Varkiros bin komonosun oğlu, Bizans imparatoru tarafından tayin edilen son Amasya beyi

Efrumiye bânu - ape :

jotat'us komonosun kızı, mühtedi ve İltekinin zevcesi.

Nastur - Nastoris :

(Nikoniye, Çorum) beyi ve müdafii jutat'usundamadı. (2)

Ramin - Ramyus :

jutat'usun oğlu Tokat beyi.

Nikola - Nikolas :

Jotatosun oğlu Sivas beyi.

---

(1) İltekin, ve efrumiye banunun Amasyada mezarları meşhurdur.

(2) Nastorun oğ'u ihtida ederek islâmiyeti kabul etmiş bilâhare [Ebu Abdullah Mehmet bin Nasturürrumi el harpani] deyu şöhret bulmuş bir muhaddistir. Amasya tarihi cilt 2

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Memleket havadisleri:

Parti Kongreleri

Vilâyetimizin her tarafında Cumhuriyet Halk partisi ocak ve nahiye kongrelerine başlanmıştır. Partililer bu seneki kongrelere eski senelere nisbetle daha alâkalı bir surette iştirak etmektedir. Davul ve zurna çalınmak ve intihap daireleri bayraklarla süslenmek suretile kongrelere cazip bir şekilde verilmekte ve her vatandaş dileklerini açık ve serbest olarak söyleyerek hararetli müzakereler ceryan etmektedir.

Parti Müfettişi Sayın Bay Salim Altuğ ile vilâyet idare heyeti Reisi Bay Pertev Kaleli oğlunun kongrelerin ekserisinde hazır bulunması, kongre müzakerelerindeki ciddiyet ve samimiyet üzerinde bilhassa müessirolmaktadır.

Ocak ve nahiye kongrelerinin hitamını müteakip kaza kongrelerine başlanacaktır.

İmar hareketleri

Yağmurlu mevsimlerde kasabanın şark, tarafından gelen siller sokaklara dağılarak memlektetin sıhhat ve temizliğini ihlâl etmekte idi. Bu kerre yeni açılan bir kanal ile sil mecrasının kasaba haricine çıkarılmasına teşebbüs edilmiş ve kanal hafriyata başlanmıştır.

MES'UL MÜDÜR: Dr. Pertev Kaleli oğlu

(Diğer Mufassal Bir Ferman Sureti)

Kutvetil nüvabil müteşerrin Çorum Nâibi mevlâna zide ilmühu tevkii refii hümayun vasıl olucak malûm olaki Çorum sancağında ve nahiyesine tabi Yanacık karyesi iki baştan Abdal Ata zaviyesi vakfı olduğu defteri hakanide mukayyet olduğuna binaen zaviyei mezbure vakfının ber veçhi meşruta mütevellisi karyei mezbureyi iki baştan zaviyei mezbure vakfı tarafından bittevliye zabıt ve vaki olan mahsulat ve rüsumatın kanun ve defter mucibince ahiz vakfi mezhurun senede üç mud hınta ile nazaretine mutasarrıf Seyyit Mehmet ve Seyyit Halil ve yevmi bir akça ve senede üç mud hınta ile cibayetine mutasarrıf evladf vakıftan Yahya ve yevmi dört akça ile meşihata mutasarrıf evladı vakıftan Bbubekre yedlerinde olan beratları mucibince hizmetleri mukabelesinde müstehak olduğu vazifelerin edâ edüp fazlai vakfile âyende ve revendeye it'amü teamı ede gelür iken karyei mezbure ehalisinden on nefer kimesneler bizler dahi misafire hizmet eder tekye nişinleriz diyerek bazı mütegallibeye istinaden gallei vakıftan bila senet hisse talebile rencideden hali olmadıkları mükaddema ba ilamledel inha vel istida defter hanei âmiremde mahfuz defteri evkafa müracaat olundukta Çorum nahiyesine tabi vakfı zaviyei Abdal Ata der karyei Yanacık ve tahtinde karyei Yanacık iki baştan zaviyei Abdal Ata maa kura ve mevaddi saire ve tahtinde ciheti meşibat fi yevm der haliya der desti Mustafa baberati hümayun ve ciheti cibayet fi yevm ber fi sene galle mud üç zaviyei mezbure mutasarrıf olup şeyh olan hem mahsul cemine ve hem zaviye hizmetine kadir olmayup cabi lâzım olmağın zikrolunan cibayet Hüseyin nam kimesneye arz olunduğu kayt olundu. Zaviyei mezburenin vakıfnamesi olmayub lâkin zikrolunan karyeler evamiri hümayun ve defter mucibince zaviyei mezburede âyende ve revende masarıfına sarfolunur şeyh olanlar vazifesine mutasarrıflardır deyu defteri evkafta muharrer kalemile tahrir ve Çorum nahiyesine tabi neferat ve çiftlik ve zemin ve mezraalarile karyei

[27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)   [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

Yanacık malikâne ve divanî vakfı zaviyei Abdal Ata bi tarikı serbest ve mukarrer meşihat der tasarrufu Seyyit Çelebi ba berati Sultan Selim han meşihat der desti Mehmet Çelebi bin Halil baba ve hasıl maa niyabet iki baştan tahtinde çift ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi dokuz bin dört yüz yetmiş iki akça yazularile defteri mefasılda muharrir kalemile tahrir olunup bu taktirce muktazayı defteri hakani karyei Yanacıkı mezburenin iki baştan mahsulat ve rüsumati Abdal Ata zaviyesi vakfı tarafından zaptolunmak iktiza eylediğin defter emini sabık arz etmeğin hususu mezburun Anadolu kadı askeri sabıka ledel havale ba berat hademei vakfı mezburun veçhi meşruh üzere vazifei müayyeneleri mütevelli yedinden hizmeti mükabelesinde alup fazlai vakfı dahi ber mucibi defteri hakani âyende ve revendeye it'amı taam ile hizmete meşğul olup bila senet ve bila berat vakfı merkume müdahale ile tekye nişinlik dalyesinde olan kimselerin vaki olan teaddi ve taarruzları meni ve defolunmak babında emri şerifim suduru reye manut idiğünü ilâm etmeğin ilâmı mucibince amel olunmak babında bin iki yüz otuz beş senesi evahiri rebiil evvelinde sadır olan emri şerifim mucibince zikrolunan on nefer kimesneler müdahaleden mani olmuşlar isede içlerinden Seyyit Osman ve Halil ve Abdullah nam kimesneler bazı kimesnelere istinaden kel evvel müdahale ve tearruzdan hali olmadıkları ba ilam inha ve istita olundukta hususu mezbur bilfeil Anadolu kadı askeri olan ağlemi ulemail mütebahhirin mevlâna Mehmet Reşit edemallahü teâlâ fazailühuye ledel havale vakfı mezbur hasılatından ehli mürtezika vazifei muayyenelerini yedlerinde olan beratlarına göre mütevelliden ahiz ve kabzedüp bakisini zavivei mezburede âyende ve revendenin it'amı teamlarına sarfolunmak lazımadan olmağile bu surette ehli mürtezaka vazifei muayyenelerini badel ahiz bakisi it'ami team için sarfolunup tekye nişinlik dalyesiyle bila berat hisse talep eden merkumun ber nehci şeri ledetterafû evladiyet iddiaları sübut bulup tahakkuk etmedikçe vaki olan müdahaleleri meni ve defi olunmak babında emri şerifim itası emri sevap idüğünü ilam etmekle ilamı mucebince amel olunmak babında işbu senei

mübareke evahiri rebiil ahirinde başka ve Osman ve Abdullah ve Halil ve İbrahim ve Hüseyin ve Mustafa ve Süleyman ve Veli ve Hasan ve Mehmet nam kimesneler Abdal Aata evladından ve zaviyei mezburede bilâ berat zaiviyedar olmalarile âyende ve revendeye hizmet ede gelüp teamülü kadim üzere vakfı mezbur mahsulundan hisse ita oluna gelür iken vakıf mütevellisi Seyyit Mehmet nam kimesne karyei mezbure mahsulundan hisse vermeyüp gadri külli eylediğin merkumun ba arzuhal inha ve inayet istita etmelerile hususu mezbur tekrar kadı askeri müşarün ileyhe havale olundukta merkumun mahallerinde meclisi şeride mütevelli ve sair lazımıl huzur olanlarile teammülü kadime tatbik ber nehci şeri bil müvacehe terafû olunmak babında emri şerifim itası muktazayı hal olduğunu ilâm etmekle ilamı mucibince amel olunmak babında senei mezbure evasıtı cemazil ulasında başka sadır olan emri şerifim mahalline ledel vurud vetterafu mütevellii merkum hasılatı vakfı zaviyedarlık iddia eden kimselere taksim edüp anlar dahi âyende ve revendeye it'amı team ede geldikleri zahir olduğunu

beyanile gallei vakfı kadimden ne vechile tesarruf oluna gelmiş ise ol vechile tasarruflariçin emri şerifim suduru senki Çorum Naibi Hindı Zâde Mehmedi Emin zide ilmühusun süddei seadetime varid olan ilamında derç ve işar olunmuş olmaktan naşi hususu mezbur zımnında ber vechi muharrer sadır olan emri şerifim divani hümayunumdan ve zaviyei mezbure vakfının vazifei müayyene ile tevliyeti aslah ve erşet evladı vakıftan Esseyyit Mehmet veledi Esseyyit Halilin ve zaviye meşihati aslahi evladı vakıftan Ebu Bekir veledi Hasanın üzerlerinde idüğü Anadolu muhasebesinden ve zaviyei mezkûrenin vakıfnamesi olmayup lâkin fazlai gallesi âyende ve revendeye it'amı teamları masrafına harç ve sarf oluna deyu defteri evkafta müharrir kalemile tahrir olunduğu defteri hakaniden badel ihraç tarafeyn derseadetimde olmak mülabesesile şeri şerife ledel havale evladı vakıftan olup gendinden asıl ve sair evladı vakıftan İbrahim bin Halil ve Mustafa bin Salih ve Süleyman bin Ali ve Veliyettin bin Halil ve Hüseyin bin Ömer ve Mehmet bin Hüseyin ve Halife Hace oğlu Hüseyin ve Ebubekir

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

bin Hüseyin nam kimesneler tarafından hususu âtil beyanda vekilleri olduğu sabika Alay beyi Esseyit Ömer bin Esseyyit İsmail ve Kılıç Kiran zâde Esseyit Elhacı Salih bin Esseyyit Elhaç Mehmet nam kimesneler şehadetlerile sabit olan Halil bin Halil mahfeli şeriyanda zaviyei mezbure vakfının hala mütevellisi mezbur Esseyyit Mehmet bin Halil müvacehesinde merkum Esseyyit Mehmet mütevellisi olduğu zaviyei mezkûre vakfının bilcümle mahsulat ve rüsumatını müstekillen ahzü kabız ve bi gayri hak gendu ümuruna sarf ve istihlâk ve bu cihetle mahsulati mezkûreyi ekil ve belğedüp teammülü kadim üzere âyende ve revendeye bir nesne harç ve sarf olunmayup teamülü kadimi tayir ve bu vechile vakfı mezkûre hiyanet etmekle süal olunup teamülü kadim üzere amel ve hareket etmek üzere mütevellii mezbure tenbih olunması muradımdır deyu bil asale ve bil vekâle 'edel dâva ve bade vukuul münazaa ba tavassutu müslimin beynimiz ıslah ve tevfik olunmağile mütevelli mezbur ber mucibi defteri hakani gendi vazifesini ahiz ve sair ehli mürtezikaların vezayifi müayyenelerini badel edâ fazlai gallei vakf mezkûru vakıfı merkumun evladları mezburunun marifetlerile kadimi üzre âyende ve revendeye it'amı teaam etmeğe bittevliye teahhüdü tam ettikte ben dahi ol vechile razı olup katı münazaa eyledik deyu badel ikrar vettastik mütevellii mezbur teamülü kadimi tayir etmeyüp hususu mezbure ber minvali meşruh fazlai gallei vakfı mezkûr ile âyende ve revendeye it'am edüp hilafına hareket etmemek babında tuğrayı garra ile müanven asıl ve vekili mezbur Halil yedine bir kıt'a emri âlişanım itasını rum ili kadı askeri şeriyyatcısı müdderisini kiramdan kutvetil ulemail muhakkıkın Ali zide ilmühu ilam etmekle ilamı mucibince amel olunmak fermanım olmağın imdi senki naibi muma ileyhsin keyfiyet malûmun oldukta mütevellii merkum hasılatı vakfı mezburdan gedi vazifesini ahiz ve sair mürtezikanın dahi vazifelerini edâ eyledikten sonra fazlai vakfı meyzûr ile âyende ve revendeye it'amı team etmek üzre müteahhit olarak katı nizağ kılınmış idüğü malûmun oldukta ber vechi müharrer amel ve harekete dikkat ve hilafı vazı ve hareket vukuuna ruhsattan mübaadet olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdumki vusul buldukta bu babda vechi meşruh

üzere şerefyaftei sudur olan fermanı vacibil ittibaım ve levazımıl imtisalımın mazmunu itaat makrunile amel ve hareket ve hilafından hazer ve mücanebet eyleyesiz şöyle bilüp alameti şerife itimad kılasız tahriren fi evasıtı şehri şaban sene sitte ve selasin ve mieteyn ve elf 1236

Bi Makamı Kostantiniyye

Abdal Ataya Ait Arapça Diğer Bir Vakfiye Sureti [1]

طبق مضمونه عندی احمد بن
نورالدین المولی سلطانلو
عفی عنه

مضمون هذا الكتاب موافق للشرع شریف ولاجل ذلك حكمته
و امضیته طالباً صح بانفیه الثواب حرره الفقیر عبدالرحمن بن
محمود بن محمد القاضی سلطانلو سابقاً المفتش
مهر
لطف .....
عبدالرحمن

لاعرض علی هذه الشرعیه وجدته مطابقاً الوقفیة
المعمولة المرعیة حكمته و امضیته الفقیر
محمد بن محرم بن محرم جعفر العبادی
القاضی بمدینة قره‌حصار دمورلو

هو الموافق للشرع الصالح ما تضمنه هذا الكتاب
ثبت مضمونه و حكمت بصحته حرره
حسین القاضی بحسین‌آباد
مهر
بندهٔ خدا
حسین

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمدلله رب العالمین والصلوات والسلام علی نبیه محمد و آله وصحبه الطیبین الطاهرین [۲]
فهذا وقف صحیح یجئی علی اماها و یعرب قصرها مكتوبة فصلها عن ذكره ما اشتری الشیخ
عارف و الحبر الصادق الیاس بن شیخ محمود بن برهان آبدال اتا اعزالله شانه من شیخ ابا یزید
ابن السلطان الو بك بن شمس الدین وهو باع ماهو حقه و ملكه وما فی یده و تحت تصرفه

[1] Bu vakfiyeden elimize geçen iki nüsha tedkik edilerek birisini neşr ediyoruz. Diğer nushada fazla bulunan kelime ve harfleri not olarak aşağıya aldık.

[۲] امابعد فهذا الحدود نسخه

الی حین صدور هذه الوثیقة الشرعیة منه و تم ذلك من حصته التابع من الدیوان المدعو حاجتاً
یادی وقدیماً دیوان دوت من اعمال قره حصار دمورلو من جوانب بحدوده المشهورة اوله
من قزل‌یكید الی قره‌قیر ومنه الی قزیل‌كدیك ومنه الی اده‌قواق ومنه الی [۳] ارجه‌بیكاری
ومنه الی سكوتجك ومنه الی طومه‌لان‌چالی ومنه الی الطریق [٤] ومنه الی قزیل‌كریش ومنه
الی اویاولوق ومنه الی ثانایل ومنه الی جیل‌كیك سورسی ومنه الی ییقوورانی ومنه الی
كندیر كریش ومنه الی واقف‌دره‌سی [٥] ومنه الی خرمن‌تپه‌سی و منه الی كوكجه‌قیو ومنه الی
قره‌جه‌ل‌بیكار ومنه الی بل‌قواق آرقه‌سی ومنه الی زنكی‌مهدی ومنه الی آله‌قیر ومنه الی كوجك
یورن ومنه الی آیوا كول [٦] ومنه الی ایلق‌یول ومنه الی دیكلی‌طاش [۷] ومنه الی نهر
احمر ومنه الی قزیل یكید المذكور بجملة حدودها و حقوقها و توابعها و لواحقها و مضافاتها
المدعوات بمزرعه قره‌كیا و مزرعة نجر و مزرعة بلالو و قیوبوجه و حوجه علی و آلجه
وران و مزرعة یادی و جبالها و اشجارها مثمرة و غیر مثمرة و عیونها انهارها و
مراعیها و مواطنها و مساكنها و بكل حق داخل فیها و خارج عنها و ینسب الیها ذكر اوم
یحرر علی تمام الوجوه كلها والاسباب باسرها بثمن معین قدره مبلغ الاربعة آلاف درهم و
سبع مائة درهم و قیاه واحداً مدخناً من كخاه مقوماً بثلثمائة درهم والكل خمسة آلاف
درهم بیعاً صحیحاً شرعیاً و شراءً صریحاً مرعیاً جامعاً لشرائط الصحه من الجانبین باقرار
المتعاقدین حصاة جمیع الدیوان المذكور من دیوان المحدود بحدودها ملكاً لمشتری المذكور
سوی الموقوف والمبلاة والمساجد والمقابر ملكاً محضاً و حقاً صرفاً لابدال اتا المذكور ثم وقف
علی مصالح زاویته المنسوبة قریة یكایدق و جعل التولیة لنفسه مدت حیاته [۸] ثم لاصلح ابنائه
و ابناء ابنائه ثم شیخ الزاویة المذكورة ما تناسلو وتعاقبو فما حصل من الغلة والمنفعة یصرف
اولاً الی رقبة الزاویة المذكورة و مرمتها فما حصل یستخرج منه خمس المحصول فیعطی المتولی
الناظر فی مصالح الوقف القائم فی تحصیل الغلة لعمله فما بقی یصرف الی اصناف الواردین
النازلین فی الزاویة المذكوره و الی غیرها من موجبات المصالح الزاویة فان انهدمت فعلو ثانیاً
و ثالثاً ان امكن اعادتها و ان لم یكن الاعادة لعائق من عوائق الزمان و مانع من موانع
الحدثان یصرف تلك المحصولات الی فقراء روضة حضرت رسول الاكرم صلی الله علیه وسلم و

[۳] آرجه‌ نسخه
[٤] الی جاده نسخه
[٥] الی اوقلی دره‌سی نسخه
[٦] ایو كول نسخه
[۷] دكلی نسخه
[۸] فی ابدالحیوة لابنائه نسلاً بعد نسل وقفاً صحیحاً شرعیاً . نسخه

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

مما كنه ثم وقف الشيخ بايزيد ابن السلطان بن الو بك ابن شمس الهين المذكور و تصدق
بنية خالصة جملة ما بقي من حصته الصحيح و جميع ملكه الصريح من الحصة الغايبة من ذلك
الديوان المذكور على مصالح الزاوية المذكورة على شروط صاحب تلك الزاوية قدس الله سره
بنية خالصة و طوية صافية تقرباً الى الله الجليل وبتغاء ثوابه الجزيل [٩] فصارت جملة ارباع
الثلاثة بهذه الشروط المذكورة والوجوه المذكورة وقفاً صحيحاً شرعياً و حبساً صريحاً مرعياً
و تصدقاً مخيراً مرضياً مؤبداً مخلداً جامعاً لاركان التخليد و حاوياً لشرائط التأبيد خالياً من
موانعه و عارياً عن قواطعه بحيث لايباع ولايرهن ولايوهب ولايملك ولايستبدل ولايوجر الا سنة
فان ادعت الضرورة الى زيادة فلا يزاد مدة كل عقد على ثلث سنين ولايورث الى ان يرث
الله الارض ومن عليها و هو خير الوارثين و مالك رقاب الخلائق اجمعين ولا يبدل اصله ولا
يغير شرطه (فمن بدله بعدما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم) واجر الواقف
على الله الكريم فمن سعى في تبديله و تغيره لعنة الله والملائكة والناس اجمعين وجرى ذلك في
اوائل الصفر من شهور اثنى و عشرين و ثمانمائة من هجرة النبوية . [٨٢٢]
يشهد بما فيه عبدالله الحسن بن الحسين الشافعي
يشهد بمضمونه عبدالرحمن بن محمد المصلحي القرابي
بشـــــــهادة يعقوب ابن خليل
» على ابن شيخ باشا
» شيخ .... اخ المصلحي
» كمال اغا ابن عبدالحي
» فتح الله ابن اخي سعدالدين
» عبدالوهاب ابن عالم الفقيه القرابي
يشهد بثبوته شيخ باشا ابن صالح الحافظ
» عبدالرحيم المولى المصلحي سيواسي
» محمود اغا بن ادريس امير القرماني ... اوه

---

[٩] الجبل جملة ماكان منه الصحيح و ملكه الصريح ذلك جملة حصته الشايع من ديوان
المحدود المذكور على قول من جوزه على مصالح الزاوية المذكورة و جعل التولية والنظر
لنفسه ثم لابنائه و ابناء ابنائه نسلاً بعد نسل فان لم يوجد منهم احد ... يكون
شيخ الزاوية المذكورة . نسخه

27. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU 1940--1940

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 28

Mahmut Selim GÜRSEL

28. SAYI İÇİNDEKİLER

TEKRAR İNTİŞARA BAŞLARKEN

ONBİRİNCİ ASIRDA ÇORUM

KOŞMA

ÇORUM'DA YAĞMURSUZLUK

ÇORUM'DA KÖY DÜĞÜNÜ

ÇORUMLU

İNKİLAP AYI TEMMUZ   YARA TEDAVİSİ

DEMEDİM Mİ

ÇORUM'DA YIL ÇIBANI

DUA   ÇORUM'DA SÖYLENEN ÇAĞŞIKLAR

ALACA HALKEVİNDE BİR TOPLANTI ÇORUM HAKEVİ FAALİYETLERİ

İKTİBASLAR

DELİBURAK ADINDAEŞKİYANIN YAKALNMASI

ÇORUM KALESİNİN BİR VARAŞ İNŞAASINA DAİN

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

YIL : 4 SAYI : 28

1 Ağustos 1941

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

Yıl : 4 | 1 Ağustos 941 | Sayı : 28

Musahebe :

Tekrar İntişara Başlarken

Halkevimiz tarafından ayda bir neşredilmekte bulunan Dergimiz, dört aydanberi mücbir sebebler dolayısile çıkarılamıyordu. Derginin çıkışı ile yakından alâkadar olan Parti Müfettişimiz ve Erzurum Meb'usu Sayın Bay Salim Altuğ bu duruştan büyük bir üzüntü duyuyor, her fırsattan istifade edilerek Derginin çıkarılması işini açıyordu. Nihayet bu iş için Halkevimizde memleket münevverlerinden ve bu işle alâkalı bulunanlardan müteşekkil bir toplantı yaptılar. Bu toplantıya Sayın Valimiz Bay Muzaffer Akalın da teşrif etmişlerdi. Burada bu mesele hakkında uzun münakaşalar oldu, bütün münevver arkadaşların müzahereti vâdi alınarak Derginin çıkarılması işi Halkevi Dil, Edebiyat Koluna bırakıldı. Bu aydan itibaren Dergimiz tekrar arkadaşları arasına karıştığı için kendimizi bahtiyar addediyoruz.

Kendilerine son müracaat ettiğimiz, veya bazı zaruretler dolayısile müracaat edemediğimiz Dergi ile alâkadar bütün arkadaşlarımıza bize yardımda bulunmalarını bilhassa rica ederiz.

Ancak sizlerin yakın alâkanız sayesindedir ki, bu Dergi yaşayacak ve gün geçtikçe daha çok tekemmül edebilecektir.

Dergimizin çıkarılmasında bize maddî ve manevi yardımda bulunmuş olan ve bundan sonra da devam ettireceklerini vâd buyurmuş olan kıymetli Valimiz Sayın Bay Muzaffer Akalınla Parti Müfettişimiz Bay Salim Altuğa en derin şükranlarımızı sunarız.

(Çorumlu)

[28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)   [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

Hicrî 11 inci Asırda Çorum

HİKMET TURHAN Dağlıoğlu

Çorumun hicri XI inci asrına dair neşrettiğimiz dört vesika bize tarihimiz bakımından bazı hakikatları öğretmektedir. Hazinei evraktaki mühümme defterlerinden çıkardığımız bu dört vesikadan birincisi 1002/1595 senesine ait olup Delibudak adındaki eşkıyanın yakalanmasına dairdir.

Merkezi Sivasta bulunan Rum beylerbeysine ve Çorum, Mecidözü kadılarına yazılan hükümlerde Delibudağın Mecidözü kazasına tâbi Ordu karyesi ahalisinden olduğunu ve Kalındudak isminde diğer bir eşkıya ile elbirliği ederek bir çok köyleri bastığını öğrenmekteyiz. Bu eşkıyaların yakalanarak cezalandırılmasını bildiren bu hüküm bize bir yer adı yani (Ordu) ismini öğretmesi itibarile dikkate şayandır. İkinci vesika ise yine 1002 H /1593 M. tarihli bir vesika olup İrandan Çorum, Sivas ve Kastamoniye gelen Kızılbaşlara dairdir. Bu vesikada merkezi Sivasta bulunan Rum beylerbeysinin adı Mehmed Paşadır. Vesika bize şu malûmatı vermektedir. İrandan Anadoluya gelen Kızılbaşlar İran Şahının bir yaşmağını ve üç dört kızılbaş halifesinin de mektuplarını getirdiğini ve bunları halka dağıttını bildirmektedir. Kızılbaşlık Anadoluda bilhassa xvı asırda fazla ravaç bulmuş olduğuna göre Osmanlı devletinin bu mesele üzerinde pek hassas hareket edeceği tabiî idi. Vesika İrandan gelen bu gibi kızılbaşların elde edilmesini ve bunların sünnî halkı zehirlemesinin önüne geçilmesini bildirmektedir.

Üçüncü ve dördüncü vesika ise Çorum kalesine bir vâraş inşasına dair olup 1018 H / 1609 M. tarihlidir. Vesikalardan her ikiside Behzat Çavuşun bu işe memur edildiğini bildirmektedir. Vesika bize Çorum kalesini bir Vârâştan mahrum olduğunu ve bunun inşası için miriden yüzyirmi bin akça tahsis edildiğini ve eğer bu para yetişmezse imeci suretile serdarın Çoruma gelmesine kadar her halde bitirmesini kat'i surette göstermektedir.

Vârâş kelimesi aslan Macarca bir kelime olup bir şehir ve kasabanın kale haricinde bulunan kısmı demektir. (1)

Ekseriya bu mahallelerde hırsıziyanlar oturur. Memleketi eşkiya hücumundan kurtarmak için vârâşın geceyi gündüze katmak suretile çok sağlam olarak yapılması İran muharebeleri sebebile çok lüzumlu bir tedbir olarak telâkki edilmiştir. Vesika bu bahane ile halktan haksız yere bir şey istenilmemesini ve ahaliye angarya yükletilmemesini ve salgınlar salınmamasını emretmektedir.

---

(1) Kamus - u - Türkî. Şemseddin Sami, sa. 1408.

Ali Seydi merhum Kamus Osmaniyesinden Vâraş bir şehir ve kasabanın sur haricinde bulunan mahallesi demektedir diye yazar.

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

K O Ş M A

Kötü günün sakın namerde deme
Aç olsan da nâkes lokmasın yeme

Bırakmaz dost gibi her an yanını
Fırsat bulursa hanümanını

Gözün dört aç kuzum etrafa bakın
Kem mayeden koru kendini sakın

Nushi'ya dolaştım bu yaman dehri
Ezilmiş yanında o mühlik zehri

Güler ahvaline bakar savuşur
Bir gün gelir başa kakar savuşur

Yoklar araştırır yok zamanını
Ateş verüb heman yakar savuşur

Yanaşma ağyare sen olma yakın
Başına bir belâ takar savuşur

Tükenmez feleğin sitemi kahri
Fırsat bulursa sunar savuşur.

Çorumlu Nushi Tombuş

Çorumda yağmursuzluk ve
HALKTAKİ ANANELER

İlk insanlar tabiat kuvvetleri karşısında âciz kaldıkları zaman ona ya boyun eğmek veya muhtelif tarzlarda yalvarmak suretile tehammül etmek kudretini kendilerinde bulmaya çalışmışlardır. Bu yalvarışların bazıları umumî âyin halini almış ve lüzum oldukça bu âyinler yapılmıştır. Bunlardan bazıları bir çok değişiklikler geçirerek zamanımıza kadar intikal etmiştir. Yağmur duası bunlardan biridir.

Türkün kuraklık yüzünden ne felâketlere maruz kaldığını bize tarih sayfaları çok güzel isbat etmektedir. Susuzluktan canı yanan, yeşile gönül bağlıyan Türk yağmur hasretile kan ağlamıştır. Yağmur biraz gecikir, ekinlerin boyunları bükülmeye başlarsa Türkün içi de burkulur. Bu kuvvetin karşısında yalvarmaktan başka çare bulamıyarak Allahına bazan dua eder, bazan isyan eder, yağmur vermesini diler. Bu ananelerden çoğu kaybolmuştur. Ve artık Allaha yalvarmakla bu işin halledilemiyeceğini anlıyan Türk milleti tabiat kuvvetlerine karşı koymak için çalışmakta, yer yer barajlar yaparak, kanallar açarak susuzluğunu gidermek için didinip durmaktadır. Bir gün bu derdine de çare bulmuş olacak, o zaman bu anane sökülüp atılacaktır. Bu yıl yağmurun az oluşu halkı çok üzmüş ve hayli düşündürmüştür. Bu sebeple bu çok eski ananenin tesiri altında kalmış olan halk yağmur dualarına çıkarak Allahından rahmet dilemiştir. İşte bu vesile ile Mecmuamız namına halk arasında dolaşarak buna ait incelemelerde bulunan Mecmuamız tahrir heyeti azasından öğretmen Hayri Karamuk Çorumda yağmur duasına ve halkın ananelerine ait topladığı şeyler aynen alınmıştır. Folklör tedkikatında bulunanlar için belki lüzumlu olur düşüncesile Mecmuamıza dercediyoruz.

***

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorumda yağmursuzluk ve
HALKTAKİ ANANELER

HAYRİ Karamuk

1 — Yağmur duaları:

A: Yağmur duaları ekseriya kırda, şehrin hocaları tarafından yapılır.

Dua yapılacak yere şehrin koyun ve kuzu sürüleri ile sokak çocukları toplanarak götürülür. Koyunlar bir tarlanın içine ve kuzularla çocuklar da diğer tarlanın içerisine ayırt edildikten sonra hocalar duaya başlarlar. Duanın muhtelif kısımlarında hoca efendi halkla beraber elini yukarı kaldırır ve acıklı bir sesle Tanrıdan merhamet ve yağmur diler ve birlikte feryad ederler. Bu ses koyunların bağırmalarını intaç ettirir. Annelerinin feryad ettiğini duyan kuzular uzun, uzun meler ve çocuklar da sokaktaki bağrışmalarını tekrar ederler. Bu sırada kurbanlar kesilir ve eti fakirlere dağıtılır.

B: Bu dualar neticesinde yağmur yağmazsa:

Şehrin bütün hafızları büyük bir camide toplanırlar ve onar onar gurup olurlar.

Önceden hazırlanıp ve çuvallar dolusu getirilmiş olan kırların çakıl taşları (ki bunlar yetmiş bin tanedir) ortaya konur. Allahın susuz bıraktığı bu kızgın taşlara teker teker okunur ve her taş, okuyan hafız tarafından tükürüklere gark edilerek ıslatılır. Allah (güya) bunu müteakip kullarının tükürüğü ile sulamağa yeltendiği bu taşı toprağı merhamete gelerek bol yağmurları ile ıslatıp âciz kullarına büyüklüğünü gösterir imiş.

2 — Halkın âdetleri:

A: Mahalle çocukları yağmursuzluk başlayınca sokaklarda toplanıp şöyle bağrışırlar:

Yağmur yağ .. Ekin bit ..
Tarlada çamur ..
Teknede hamur ... öküzlere ömür.
Ver Allahım ver.. sellice sulluca
bir yağmur.

Yer yarıldı yaş ister ..
Ufacıklar aş ister.

Ekin bol olsun, bol olsun ..
Madrabazların gözleri kör olsun,
kör olsun.

(Bu tekerlemede madrabaz sözünü çocuklar «madramaz» şeklinde telaffuz ederler. Bu kelime ekini saklıyan ve pahalandıran ekincilere racidir.)

B: Birde aleviler tarafından âdet hükmüne girmiş olan eşek gelin etme ve ekmek yapıp dağıtma vardır.

Eşek gelin etmek:

İhtiyar bir eşek mahallenin en yaşlı kadınının gelinlik elbisesi ile süslenir. (Çorumda gelinlik elbiseyi ölünceye kadar saklarlar.) Fakir bir kız çocuğu başında kurbağa dolu sele olduğu halde eşeği sokak sokak dolaştırır. Her kapının önüne gelince evden bir ibrik su seleye dökülür. Kurbağalar bağrışır ve küçük kız da ıslanır. O sırada çocuklar şöyle bağrışırlar:

Eşek gelin olur mu olur mu?
Yer yağmursuz olur mu olur mu?
Kurbağa susuz olur mu olur mu?
Yer yarıldı yaş ister ..
Ufacıklar aş ister
Ekin bol olsun bol, olsun
Madrabazların gözleri kör olsun.

7 Yol ortasında ekmek yapıp dağıtmak:

Yedi yol ortasına bir ocak yakılır ve üstüne saç konur. Arpa unundan (elenmemiş) hamur yapılır. Kadınlar ekmek tahtaları ile yol ortasında yufka açarlar, diğer biri saçta pişirir ve bu ekmeği gelen ve gidene dağıtırlar. Güya Allahtan daha cömert davranan bu âciz kulların hali Tanrıya öfke verirmiş ve Tanrı da son çare olmak üzere yapılan bu töhmetten gazaba gelerek yeri, göğü sulara gark edermiş.

«Bu âdetlerin hepsi bu sene kenar mahallelerde yapılmıştır.»

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorum'un Köy Düğünü (*)

FERİT Dedebaş

Düğüne Başlangıç :

Düğün, düğün sahibinin, merasimden on gün kadar evvel köy erkeklerine yedireceği bir akşam yemeği ile başlar. Yemekten sonra düğün sahibi köy kiziri [1] vasıtası ile yarın oduna gidileceğini köy delikanlılarına bildirir ve bunu müteakıp dağılırlar.

Odun Kesme :

Ertesi günün sabahı köy delikanlıları birbirlerinden ayrı olarak odun kesmek üzere merkeplerle dağın yolunu tutarlar. Kesilecek odunun mikdarı teamül icabı taayyün etmiştir. Bu sebeple ilk defa odun kesip köye dönen delikanlı düğün sahibinden bahşiş alır. Öncü mahiyetinde olan bu ilk delikanlının avdeti üzerine davulcu diğerlerini istikbal için yola çıkar ve onlarla beraber köye döner.

Buğday Öğütme :

Aynı günün sabahı dört, beş köy delikanlısı üzerinde bayrak bulunan kağnıya yükledikleri buğdayla değirmenin yoluna koyulurlar. O gece yattıkları değirmende buğdayı öğüttürürler ve ertesi gün köye dönerler. Kağnı köye yaklaşırken davulcu karşı gider ve davul çalınarak un düğün sahibinin evine indirilir.

Çuval ağzı açma ve hamur yoğurma :

Odun ve undan sonra sıra ekmeğin yapılmasına gelmiştir. İşte odun ve unun geldiğinin ertesi günü köy kadınları düğün evine davet olunur. Bu kadınlar ellerinde yanmış mumlar olduğu halde başlarındaki kadın hocanın okuduğu ilâhiye iştirâkle değirmenden gelmiş olan un çuvallarının ağzını açmaya başlarlar. Bir kadın oturur; eline aldığı elekle unu eler; diğer kadınlar bu eleğin içine vaziyetleri müsaadesince para atarlar ki bu paralar unu eleyen kadının olur. Ekseriyetle bu unu köyün paraya muhtaç ve düğün sahibinin tayin edeceği bir kadın eleyecektir. Kadın un elemeyi bitirdikten sonra bu unu peyderpey yoğurmakla mükelleftir.

Ekmek yapma :

Kadının fasılalarla yoğurduğu hamuru beş altı köy kadını 2-3 gün mütemadiyen yufka [2] yaparlar. Bu yufkalar bir eve sütunlar halinde yığılır.

Civar köylerin daveti - şeker gönderme :

Ekmek yapma hitam bulunca düğün evinde hazırlanan şekerler küçük paketler halinde, pazartesi günü civar köylerin kâhyalarına gönderilir. Bu şekerler davet makamındadır. Bu sebeple şekeri alan köy kâhyası komşu köyde düğün yapıldığını ve buna iştirâk edileceğini köylüye tebşir eder.

Keşkek [3] ve pilav pişirme:

Salı günü düğün evinde zikre şayan bir hadise cereyan etmez; Meşguliyet düğün hazırlığına racidir.

Çarşamba günü sabahleyin dört beş köy delikanlısı önlerinde davul, zurna olduğu halde düğün evine gelirler. Ambardan aldıkları buğdayı çuvallarla sırtlarında köy soku [4] suna götürürler.

Buğday sokuya giderken bir gün evvel davet olunmuş olan köy kadınları düğün evinde pilav için pirinç ayıklamaktadırlar. Sokuya götürülmüş olan buğday delikanlılar tarafından, davulcunun temposuna uydurulan tokmaklarla döğülür; döğülmüş buğdayı, kepeği suda alınmak için sokunun biraz ilerisindeki çeşmeye taşırlar. Biraz ötede erkek aşçılar kazmış oldukları çukurlara keşkek pişecek olan kazanları otururlar. Çeşmede bir kadın tarafından kepeği alınmış olan buğday münasip mikdarda kazanlara taksim olunur. Bunun üzerine et, soğan, tuz ve biber ile su konur ve kazanlar pişmelerine bırakılır. (Keşkeğin kendi buharı müvacehesinde pişip lezzet-

[1] Kizir : Köy kâhyasının yamağı, vekili.

(*) Bu düğün Çorumun garp ve şimali garp taraflarında ve bilhassa köyün sayılı zenginlerinin düğünüdür. Bu köylerin iktisadi vaziyeti daha aşağı olanları ise bu ana merasimde yerine göre tadilâtla [illegible] [illegible] aynı hususu icra ederler.

[2] Yufka : Hamuru yuvarlak tahtalar üzerinde ok denen (oklava) üstüvani çubuklarla açmak suretile yapılan ve tandır adı alan ocaklarda bişirilen ekmek.

[3] Keşkek : Buğday, et ve soğandan ibaret yemek.

[4] Soku : İçinde buğday döğülen yuvarlak taş oluk.

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

li olması için kazanların kapakla temas halinde bulunan ve buharın dışarı çıkmasına vesile olacak olan kısımların hamurla sıvanması matluptur.)

Bu kazanların hemen yanında da pilav ve et kazanları dizilmiş durmaktadır.

Gelin hamamı alayı :

Aynı gün öğle üzeri güvey tarafı bir davulcu ile aşağıda bahsi geçecek olan kına gecesinde teşhir edilecek eşya, yakılacak kına ve yenilecek çerezi gönderir. Kız evi [5] önüne gelen davulcu makamına başlar. İçeride gelin ve sair kadınlar giyinirler; davulcunun önünde varsa hamam yok ise köy yunaklığının yoluna koyulurlar. Kafilenin terekkübü ve gidişi şöyledir :

Kadınların hepsi beyaz çarşaf giyinmişlerdir; keza hepsinin de ayaklarında kırmızı papuçlar vardır. Tefrik edilebilmesi için gelinin üzerinde fazla olarak bir pullu kıvrak mevcuttur. Kafilenin önüne bütün köyce tanınmış, daha doğrusu biraz da tavur ve hareketi ile erkeklik alâimi gösteren bir kadın düşer. Gelin kafilenin ortasındadır. Kafilenin yürüyüşü hissedilmiyecek derecede yavaştır. Bütün kadınların elleri, göğüsleri üzerinde kinetlenmiştir.

Bu yürüyüşle hamam veya yunağa varırlar; orada iki kadın gelini yıykar; diğerleri beklerler. Yıykama ameliyesi bitiikten sonra aynı kafile, aynı şekilde bu sefer köy sokaklarından dolaşarak eve avdet ederler. Geniş bir odaya girerler; davulcu oda dışında halay [6] havası çalar; kadınlar da içerde aralarında gelin de olduğu halde halay çekerler. Halay hitamını müteakip başta gelin olmak üzere davulcuya bahşiş verirler ve gece birikmek üzere dağılırlar.

Civar köylerin gelmesi :

Yine çarşamba günü ikindi üzeri davet edilmiş olan civar köy erkekleri atlı veya yaya olarak, silahlarla köye yaklaşmış bulunurlar. Köyün imam, kâhya ve kizirinden müteşekkil üç kişi yanlarında davul ve zurnacı da olduğu halde bunları karşılarlar ve evlere taksim ederler. Her köy heyeti kendilerine yapılan istikbalden dolayı davulcuya bahşiş verir.

[5] Kız evi : Anadolu'a gelin çıkaran eve düğün müddetince verilen isim.

[6] Halay : Birbirinin omuzlarından tutmuş 5 - 8 kişinin bir takım deyişlerle davul ve zurna muvacehesinde batî ve seri zıplamalarla oynadıkları mahallî oyun.

Yemek yeme :

Düğün evinde, hazırlandığını yukarıda yazdığımız yufkalar ıslatılır ve misafir bulunan evlere dağıtılır.

Evlerinde misafir bulunan delikanlılar yemek ve misafir kifayetince aldıkları kaplarla düğün evine giderler; orada keşkek, et ve pilavdan ibaret düğün yemeğini getirirler. Ekmek zaten evvelce gelmişti. İşte bu andan itibaren yuvarlak tahta tablalardan sofra kurulur ve köy delikanlılarının hizmeti altında yemek yenilir.

Hediyelerin toplanması :

Yemekten sonra davulcunun önüne düşen imamla kizir misafirlerin bulundukları evler önünde tevakkuf ederek getirilen tosun, koyun, bakır takımı, donluk, para v.s. den ibaret saçıyı yani hediyeleri toplarlar. [7] Her köyün misafiri getirmiş olduğu hediyeleri bir kişiye vererek imamla kizire tek elden teslim ederler.

Gece, meydan âlemi :

Hediyeler toplandıktan sonra bütün misafirler evlerden çıkarak köy meydanına vasıl olurlar. Meydan muhtelif yerlerden yanan alevlerle aydınlanmaktadır. Buraya gelenler misafirlerden başka köy erkekleri ve çocuklarıdır. Kadınlar burada cereyan edecek olan hadisatı meydan civarındaki evlerin pencere ve damlarından seyrederler.

Meydanda yapılan şenlik halay, zeybek, sin sin [8] ve sair oyun ve hünerden ibaret olup sabaha karşı sona erer.

Kına gecesi :

Şimdi yine çarşambanın akşamına dönelim :

Geceleyin, yemekten sonra, güvey evinden bir kadın kafilesi ellerinde yanan çıralarla gelin evine giderler ve otururlar. Köyün kadın hocaları, ellerinde mumlarla, annesinin ağzından (yani annesi namına) şu deyişleri okuyarak gelini kaynananın önüne getirirler :

"Baban çarşıya vardımola, [9]
Mes, papuç aldımola. [10]
Kızının satıldığın bildimola. [11]

[7] Saçı : Yeniden yemek mukabili düğün evine getirilen hediye veya para.

[8] Sin-sin : Seyircilerin çevrelediği bir daire içinde muhtelif şahısların davul muvacehesinde, birbirlerini yakaladıkları zaman yumruklaması şartile, köşe kapmaca kabilinden bir oyun.

[9] Vardımola: Vardı mı ola; vardı mı acaba.

[10] Aldımola : Aldı mı ola ; aldı mı acaba.

[11] Bildimola : Bildi mi ola ; bildi mi acaba.

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Fadimem [12] kınan kutlolsun; [13]
Bindiğin atlar etlolsun; [14]
Vardığın yerler şen olsun.

Bunu müteakip gelinin ağzından da şunları okurlar:

"Anam yayık yayarmola, [15]
Tepisiye koyarmola, [16]
Kızım diye anarmola, [17]
Fadimem kınan kutlolsun;
Bindiğin atlar et'olsun;
Vardığın yerler şen olsun.

Kaynana önüne getirilen müstakbel gelininin avucuna içinde altın bulunan bir mikdar ıslatılmış kına kor ve kapatır. Getirmiş olduğu yüzük, küpe v.s. gibi hediyeleri de hocaların balâda mezkûr deyişlerinin devamı arasında geline takar. Kaynananın bu merasimini müteakip gelinin başı üzerine bir tef [18] tutulur. Kadınlar;

"Ebeda!.. atın yüğrük, kılıcın keskin, akçen güzellere harcolsun" sözlerini tekrar ederek bu tefin içine altın veya paradan ibaret hediyelerini atarlar.

Para atanlardan kaynananın, görümcelerin ve çok yakın akrabanın isimleri attıkları para veya altın mikdarı ile beraber yüksek sesle ilân edilir.

Bundan sonra gelini getirmiş olan hocalar yine ellerinde mumlarla bu sefer şu ilâhiyi okuyarak götürürler:

"Biri Meryem, bir Asiya gelisi,
Ol sultanın düğünü var Cennette
Allah evinde...
Al elimi, kaldır beni
Çok ağlattın güldür beni
Ya Mevlam...."

Gelin giderken ağlar... bir odaya götürürler... bir yatağa atıp üzerine yorgan koyarlar. Gelin altında ağlaya dursun!.. Güvey tarafından gelmiş olanlarla, gelin tarafına pek yakın olmıyan kadınlar giderler. Geri kalan yakın akraba, yukarıda öğle üzeri geldiğini yazdığımız çerezi yerler. Bunu müteakip gelin kızı odanın ortasına getirirler: önüne bir balta, bir parça çıra, bir adet çivi, bir adet ayna ve bir mikdar kına korlar. Gelinin sağına bir kız, bir gelin, soluna da keza bir kız, bir gelin oturturlar.

[12] Fadimem: Manası "Fatmam"dır. Burada ibareden de anlaşılacağı veçhile gelin kızın ismi zikrolunacaktır. Meselâ: Haticem, Zeliham, Akkızım ... ilah.

[13] Kutlolsun: Kutlu olsun.

[14] Etlolsun: Etli olsun. Çünkü götürürken rahatsız etmesin.

(15) Yayarmola: Yayar mı ola: yayar mı acaba.

(16) Koyarmola: Koyar mı ola.

(17) Anarmola: Anarmı ola.

(18) Tef: "yahut def" Elek kasnağının sadece bir tarafına gerilen deriden ibaret — bu deriye vurulmak suretile çalınan musiki âleti.

(Oturmuş olan bu kızların ileri ailelerden, gelinlerin de zengin, çoluk çocuk sahibi ve boşanmamış olması aranır.) Gelin ve kızların oturuşu karşılıklı olmakla beraber aynı zamanda çaprazvari olacaktır. Bu iki kız ve iki gelin, gelinin iki ayak ve iki eline önündeki kınayı yakarlar. Sağ el, sol ayağı iki kız, sol el, sağ ayağı iki gelin kınalayacaktır. Bundan başka gelinin önünde bulunan, balta kuvveti, ayna aydınlığı, çivi evliliğin idamesini (perçinlenmesini), çıra da ocağın yanmasını temsil eder. (Ki ertesi gün gelin koca evine girmeden evvel çıra götürülüp ocağında yakılır, çivi odasındaki duvara çakılıp üzerine ayna asılır, kınanın suyu da evinin eşiğine serpilir.)

Geline kına yakılması ile "Kına Gecesi" merasimi sona erer. Gelin o geceyi bir kız ve bir gelinle bir yatakta geçirir.

—SONU VAR—

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

ÇORUMLU

MEDİHA Ayan

Çorum Halkevinin çıkardığı dergiye çok yerinde bir intihapla «Çorumlu» adı verilmiştir.

Mecmuanın Halkevi tarafından neşredilmesine ve Çorum Halkevinin çalışma ve didinmeleri bütün yurda şamil umumilik içinde bilhassa Çorum muhitine matuf olmak gibi bir hususiyeti haiz bulunmasına nazaran bu intihaptaki isabeti takdir etmemek mümkin değildir.

Mecmua ; Halkevinin çok yüksek ve necip idealinin tehakkukuna feyizli sahifelerini bir vasıta kılmış bulunuyor.

Bizim durmak ve oturmaktan ziyade yürümeğe, koşmağa ihtiyacımız vardır. Durmak ve oturmakla yorulmuş bulunuyoruz. Yirmi senelik faaliyet ; omuzlarımıza çöküb bizi olduğumuz yerde çakılı bırakan tevakkuf ve meskenetin mıhlarını söküb atmasaydı en faydasız bir yaban otu gibi olduğumuz yerde çürür ve dört taraftan esen şiddetlı rüzgarların tesirile şimdi kökümüzden sökülerek göklere savrulmuş bulunurduk. Fakat vardığımız nokta : arzu ettiğimiz merhale değildir. Burada durmak, uyumak gaflet ve dalâletin en korkunç tehlikesine bilerek teslim olmak demektir. Varacağımız menzil ; her gün başımızda doğup gözlerimizi kamaştıran güneşin yanı başında duruyor. Yürümeli ve koşmalıyız. Beşer yaratılışının görünen ve görünmeyen kudretlerini o yaratılışta mevcut tabiî kuvvetin cereyanına kaptırarak koşmalı ve koşmalıyız. Vücudumuzun gıdasını alnımızın ve ruhumuzun kanlı teri teşkil etmelidir. Gayemizin yükşekliği ve duyduğumuz ihtiyaç bizi böyle bir sâğye icbar etmektedir. Bizi koşturacak, elimizden tutarak gideceğimiz yolu görecek ve gösterecek bir rehbere muhtaç bulunduğumuz şübhesizdir. İşte Halkevleri bu hususta en mukaddes bir rehberdir. O bu çetin çalışmalarımızı tanzim ve bizi teşvik etmekte, Çorumlu dergisi de

bu teşvik ve tanzime sahifelerini açarak bizi kendine çekip kafa ve kalplerimizi tatmin ede ede bu uzun yolculuğu kolaylaştırmağa, yolları kısaltmağa hizmet etmektedir. Bu çok kıymetli hizmeti üzerine alan derginin Çorumda intişar etmesi ve Çorumlu namını taşıması kendi kıymetini artıran başka bir hususiyetidir. Çorumda vatan hizmetine doğru yol alan her teşebbüs yer tutmuş, filizlenmiş, meyve vermiştir. Derginin gaye ve maksadı ; millî ruhun heyecanını Halkevleri meşalesinden tutuşturarak bu ışık altında bizi ileriye götürmek olduğuna göre, bunun Çorumda geniş ve çok sağlam bir zemin bulacağına kanaat etmemek mümkün değildir. Çorumlu yenilik, iyilik ve marifet âşıkıdır. Bu suretle kendi ismini taşıyan dergi ile hem isim ve hem ruh itibarile kerdeş bulunuyorlar. Birbirlerinin hayat ve ömürlerinin devamına hizmet, kardeşlerin birinci vazifesidir. Bu sebeple Çorumluların Çorumlu'ya karşı göstereceği alâkanın mikyası çok büyük ve geniş olacaktır.

Yozgat Lisesi : Mediha Ayan

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

İnkılâplar Ayı: Temmuz

FERİT Dedebaş

Islahat ve İnkılâp ....

İşte asırlardan beri devletlerin gidişatında müessir olan iki hadise !

Birincisi, bir camianın, bir devri kapayıp diğer devri açmasıdır, diye tarif olundukta, ikincisi, bu açıp kapama hareketinin daha az zamana sığdırılmışıdır, şeklini alır. Bunların arasında mutavassıt rol oynayan İhtilal ise kâh birinciye kâh ikinciye tekaddüm eden bir gürleme, bir kükremedir.

Temmuz....

Senenin inkılâp ve ihtilallerle meşbu ayı !...

İnkılâp ve ihtilallerin Temmuzda içtima edişi o meşhur hararetinin Mayıs ve Haziran'ın kızdırdığı insan kanını ayağa kaldırmasında olsa gerek...

Bastığı siyaset terazisinin ibresini kendi tarafına meylettirmemuktedir bir devlet yaratan inkılâp Temmuzdadır :

3 Temmuz 1776. Amerika istilâl inkılâbı.

Despotizm ve sefaletin zulmettiği insan kütlesine hüriyetini temin eden ve kendinden sonraki inkılâpların mürşidi olan Büyük İnkılâp. Büyük İhtilâl yine ondadır:

14 Temmuz 1739. Büyük Fransız İnkılâbı.

Kardeşinin ifasına muvaffak olamadığı vazifeyi yapmak için ayağa kalkan ve bu nurlu yolunda sırtlan dişi gösteren çıyanların kafasını ezmekten çekinmeyen inkılâp yine Temmuzdadır :

23 Temmuz 1908. İkinci Meşrutiyet.

Asil ve büyük Türk devletini kuracak olan inkılâbın tohumu Temmuzda atılmış ve o asil tohum meyvesini yine Temmuzda vermiştir :

23 Temmuz 1919. Erzurum Kongresi.

24 Temmuz 1924. L o z a n.

Ve nihayet yıllarca hasretini çektiğimiz kardeşleri kavuşturan ve yüreklerimizin üzüntüsünü savuşturan bir bayramımız daha onun bağrındadır :

23 Temmuz 1939. Hatayın Ana Vatana İlhakı.

Yara ve Tedavisi

Dr. Âdil ÖZKAN

Vücudun dış yüzünü deri, yağ tabakası, adele gibi yumuşak nesicler örter. Bu nesiclerin duygusunu sinirler, beslenmesini de kan damarları temin ederler. İşte bu yumuşak nesiclerin normal yapısında bir takım hususî âlât veya künt cisimlerle husule gelen bozukluğa yara denir.

Her yarada acı ve kanama olduğu malumdur. Yaralarda husule gelen ağrı sinirlerin kesilmesi veya ezilmesile olur. Kanama ise kan damarlarının âfetzede olmasından husule gelir. Kanamanın mikdarı yaranın yerine, büyüklüğüne ve bazan da yarayı husule getiren âlete göre değişir. Büyük kan damarlarının kesilmesine sebep olan yaralar küçük bile olsalar çok kanarlar ve bu kanamadan ileri gelen kansızlıktan dolayı ölüm husule gelir. Bazı yaralar göğüs ve karın boşluğundaki iç uzuvlara kadar giderek bu uzuvların harap olmasına ve bu harabiyetten ölümün husulüne sebep olurlar. Bilhassa karın boşluğuna nüfuz etmiş yaralar çok tehlikeli ve hayati ehemmiyet arz eden yaralardır. Yine vücudun dış sathını örten deri üzerinde gözle görülmeyen ve yaralarda cerahatlanmaya sebep olan bir çok mikroplar mevcut olup bu mikroplar el ve yüz gibi, bilhassa hariçle temasta bulunan beden kısımlarında daha fazladır. Cilt üzerinde zararsız bir halde duran işte bu mikroplar yaralara girdikleri zaman orada mevcut kan ve harap olmuş nesicle beslenerek yaranın cerahatlanmasına sebep olurlar. Bu sebeple başlangıçta temiz olarak görülen bir yara cerahatlanarak pisleşir. Tedavi noktasından temiz ve pis yarayı ayırmak icabeder. Hiç şübhe yok ki büyük, derinlere kadar giden yaraların tedavisi hekimlere ait olup bunlardan ekserisi hastahanelerde tedavi edilmelidirler. Biz bu yazıda pratik hayatta herkesin tedavi edebileceği yaralardan ve bunla-

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

rın kısaca tedavilerinden bahsedeceğiz.

Pratikte en çok görülen yaralar bıçak yaralarile, ezik yaralardır. Bunların ekserisi dikkatsizlik ve kaza neticesi husule gelir. Kesik yaralarda kanama biraz fazla olduğundan ekseriyetle yaralıları ve etrafındakileri korkutur. Halbuki hakikatte kesik yaralar diğer yaralara nisbeten daha fazla kanarlar. Bundan başka verdikleri acı da fazladır. Bu gibi yaraların acısı çok devam etmez ve tehammül edilemiyecek derecede olmadığından hususî bir tedavi istemez. Bu gibi yaraların etrafına tenturdiyot sürmeli ve üzerine temiz gaz bezi ve pamuk koyarak sargı sarmalıdır. Sargıdan bir müddet sonra yaranın acısı hafifler. Yaradan fazla kan geliyor diye yaranın üst kısmını bir bağla boğmak her zaman doğru değildir. Bu boğma ancak çok kanayan vak'alarda muvafık olup her vak'ada tatbik edilmesi, siyah kan damarlarında husule getirdiği kan durgunluğundan dolayı fazla kanamayı mucip olduğundan doğru değildir. Yaranın üzerine her zaman oksijenli su dökmek te lüzumsuzdur. Yalnız yara sargıdan sonra kanar ve sargının dış kısmına da sirayet ederse, sargının üzerine biraz daha pamuk koyarak tekrar sarmak lâzımdır. Bu usulle de kan durmazsa hekime gitmelidir. Bu basit ve kolay usulle hemen hemen orta derecede kanayan yaralarda bile kan durur. Ayakta ve bacakta husule gelen yaralarda sargıdan sonra yaralı tarafı yukarı kaldırmak iyi bir usuldür. Kesik olan yaraların iyi olmaları kolay olup sargıları her zaman çözülmemelidir. Yara tıpkı uyuyan bir çocuk gibidir. Nasıl ki uyuyan çocuk sık sık uyandırılmazsa yara da sık sık pansuman istemez. İyi pansuman edilmiş ve sarılmış bir yarayı eğer yaralıda ateş ve yara yerinde şişlik yoksa bir kaç gün sonra pansumanı değiştirmek muvafıktır. Orta büyüklükte ve derin olmayan kesik yaralar bir haftada iyi olurlar. Yalnız oynak yerlerine tesadüf eden yaraların iyi olmaları mafsalın hareketi dolayısile biraz gecikir. Vücudun tazyika maruz kısımlarından bilhassa ayak tabanındaki yaralar geç ve buna mukabil yüz yaraları daha erken iyi olurlar. Bıçak yaraları bakılmıyarak cerahatlanmış bir halde iseler pis telakki edilerek pis yara gibi tedavi edilirler. Böyle yaralarda

pansumanın sık değiştirilmesi ve yaranın üzerine oksijenli su, iyodoform gibi temizleyici ve mikropları öldürücü ilâçların konulması muvafıktır. Biz çok cerahatlanmış yaraların üzerine her pansumanda iyodoform serperiz. Bu sarı renkli toz kuvvetli bir antiseptik olup biraz hoşça olmayan kokusundan başka bir kabahati yoktur. Pis yaralarda akan cerahat yaranın etrafını kirletir. Bu sebeple her pansumanda yaranın etrafındaki pisliği benzinle temizlemek ve sonra benzini kurulamak lâzımdır.

Şunu da ilâve edelim ki ekser yaralılar yaralarının hemen dikilmesini isterler. Taze olmuş temiz yaralara dikiş yapılırsada gecikmiş ve pislesmiş yaralara dikiş yapmak doğru değildir. Hangi yaraya dikiş konulacağını ancak doktor bilir.

Ezik yaralar künt cisimlerle husule gelirler. Bir çok sayısız cisimler ezik yara husule getirirler. Ezik yaraların ekserisi kaza ile husule gelip yara gayri muntazam ve etrafı ezik ve yara dudakları pürtüklüdür, ve ekserisi de toprakla veya pis cisimlerle kirlenmesidir. Her ezik yara pis yara sayılır. Ezik yaralarda mikroplar kolayca ürediği gibi iyi olmaları da uzun sürer. Ezik yarada kan damarları ezildiğinden kanaına nisbeten azdır. Bu gibi yaraların etrafını temizlemeli, kıl ve saç varsa tıraş etmeli. Eğer yaranın içinde toprak veya yabancı cisimler varsa oksijenli su ile yıkayarak bunları çıkarmalı ve yaranın etrafına tendurdiyot sürerek tıpkı bıçak yarasında olduğu gibi sargı yapmalıdır. Ezik yaralarda pansuman sık sık değiştirilmelidir.

Her ezik yarada kazıklı humma tehlikesi vardır. Kazıklı humma korkunç bir hastalık olup mikrobu toprakta ve hayvan pisliğinde mebzulen bulunur. Toprakla kirlenen ezik yaralarda kazıklı humma mikropları yaraya girerek zehirlerini vermek suretile yaranın husulünden 12 - 15 gün sonra hastalığı meydana çıkarırlar. Bu hastalıkta evvelâ çiyneme ve yutma zorluğu ile zaman zaman husule gelen adale tekallüsleri olur. Bu tekallüsler az zamanda şiddetlenerek en nihayet nefes almaya yardım eden adelelerde sirayet etmek suretile ölüm husule gelir. O halde ezik yaralarda yaranın pansumanından sonra bu hastalığa yakalanmamak için ka-

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

zıklı humma serumu yaptırmalıdır. Yalnız yaralıya evvelce her hangi bir hastalık seromu yapılmışsa ikinci serom vüduda azar azar ve serom hastalığının husulüne mani olacak bir şekilde yapılmalıdır. Tetanozdan başka cerahatlanmış yaralarda yılancık tehlikesi de vardır. Cerahatlanmış bir yaralıda birden bire ateşin yükselmesi, titreme ve kusma yılancığa delâlet eder. Böyle bir vak'ada yaranın etrafının kızardığı ve bu kızartının etrafa yayıldığı görülür. Yılancık husulüne sebep olmuş bir yaranın da hekim tarafından tedavi edilmesi lâzımdır.

Temiz yaralar çabuk iyi oldukları halde pis yaralar geç iyi lurlar. Çünkü pis yaralarda yara, evvelâ cerahattan temizlenir, sonra iyi olur. Fakat bu gecikme çok uzun sürerse hekime göstermek icabettiği gibi bilhassa yaşlılarda görüldüğü veçhile yaranın üzerinde cilt kanseri husule gelebileceğinden böyle iyi olması geciken yaraların hekime gösterilmesi icabeder.

Demedim mi?

"Pir Sultan gibi„

Eski yardan geçtim dedin
Geçemezsin demedim mi?
Yenisini seçtim dedin
Seçemezsin demedim mi?

Suyu elekten eledin
«Bu dünya benimdir» dedin
Arşa yükselmek diledin
Uçamazsın demedim mi?

Yıktın çatıyı saçağı
Söndürdün yanmış ocağı
Soğuk dururken sıcağı
İçemezsin demedim mi?

Ektiğin buğdaya kandın
Günlerce güneşte yandın
Seli, yağmuru ne sandın
Biçemezsin demedim mi?

Öldürdün bir andavalı
Belinden aldın kavalı
Behey Allahın avalı
Kaçamazsın demedim mi?

Gördün güzelce yapıyı
Sormadın kaydı tapuyu
Fakat kilitli kapuyu
Açamazsın demedim mi?

Bu günler paran bulsa da
Yağdalı kesen dolsa da
Milyon milyarın olsa da
Saçamazsın demedim mi?

DEDEBAŞ

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorumda Yıl Çıbanı [Leihmania]

Dr. TEVFİK Berkol

—27 inci sayıdan mabaat—

Yıl çıbanın kenarından ve kanı ifrazatından pılatin öze ile alınarak camda yayılan ve boyanan müstahzaratta hastalığın âmili bulunan parazit küçük müdevver veya çam kozalığı gibi mahruti şekilde 5 - 6 mikron tûlünde yani bir milimetrenin binde 5-6 sı kadar uzunluğunda ve iki mikron genişliğinde iki nüveli bir parazittir. Andemik yani hastalığın yerleşmiş olarak devam ettiği yerlerde yıl çıbanının bulunduğu şehirlerde bu hastalık köpeklerde de görülür. Hayvanlarda görülen hastalığın paraziti de evsaf ve karakter itibarile insanlardakinin hemen aynıdır.

Hastalığın devri tefrihi (yani kuluçka devresi); bir ara hayvancığı olan tatarcığın sokmasından sonra Yıl çıbanının ilk ârıza ve tezahürünün çıkmasına kadar geçen bir sükûnet devresi olup bu müddet de 2 - 3 haftadan 2 - 3 aya kadar devam eder. Maamafi beş ay sonra da vukua gelen vak'alar vardır.

Şark çıbanının geçme ve bulaşma tarzı: Şark çıbanının bulaşıcı bir hastalık olduğu çoktan tesbit edilmiştir. Eskiden kirli sular ve tozlarla hastalığın husule geldiği şübhe ediliyordu. Evvelce insandan insana doğrudan doğruya temasla veya havlu gibi bazı kirli eşyanın kullanılmasile geçtiği düşünülmüştü. Bit, pire, tahta kurusu gibi haşeratın hastalığı nakletmekte bir rolleri yoktur. Yıl çıbanlarının bilhassa geceleri açık bulunan ve çıplak bulundurulan nahiyelerde ve beden kısimlerinde görülmesi bu hususlarda geceleyin icrayi faaliyet eden kanatlı bir haşereyi de düşündürmüş, kara sineklerle sivri sineklerin bu işte rolleri olmadığı yapılan tecrübelerle sabit olmuştur. Şark çıbanı bazı kerre andemik yani yerleşmiş bulunduğu bir mahalden hiç görülmeyen bir mıntakaya naklolunabilir. Fakat bazı müelliflere göre doğrudan doğruya sirayet pek azdır. En ziyade tromatizim ve tahrişata uğrayan vücudun açık ve çıplak noktalarında görülür. Yıl çıbanı cerahatsız bir çıbandır. Hastalığın naklinde bir ara hayvancığının mühim rolü vardır. Adler ve Theodorun 1928 tarihinde Filistinde yaptıkları tedkikatta Phlebotomus nevinden tatarcık sineklerile hastalığın âmili marazisi nakledildiği tedkik ve tesbit edilmiştir. Şu halde bu tatarcıkların hastalığın insana nakil ve geçirmesinde mühim rolleri vardır.

Phlebotomus denilen tatarcıkların fazla bulundukları yerlerde Yıl çıbanı daha ziyade münteşir ve andemik yani yerleşmiş olarak görülmektedir. Yıl çıbanın ekseriya vücudün çıplak ve geceleyin noktalarında zuhur etmesi ve görülmesi kanatlı ve geceleyin insanı ısıran ve emen tatarcık cinsinden bir hayyancıkla meyaana geldiği anlaşılmaktadır.

1904 tarihinde Pressate ve Sergent Biraderlerin Cezayirde yaptıkları tedkikatta Phlebotomus un Yıl çıbanının naklinde mühüm rol oynadığı gösterilmiştir. Bir mahalde Yıl çıbanının fazla görülmesi bu tatarcıkların fazlalığile mümkündür. Bu tatarcıklar geceleyin insanı rahatsız ve iz'aç eden ve ısıran ve boyları iki milimetreyi geçmiyen pek küçük hayvancıklardır. Şimalî Afrikada fazla tasadüf edilen bu tatarcıklara yerli ahali Bisbis ismini vermektedirler. Asya ve Irak mıntakasında da bu tatarcıklara fazla tasadüf olunmaktadır. En ziyade Yıl çıbanına yakalanmak mevsimi Nisandan Eylül ayına kadar devam eden tatarcık mevsimidir. Bizim memlekette ise Hazirandan Teşrinisani aylarına isabet eden mevsim hastalığa tutulmağa müsait ve muvafık bir mevsimdir. İklim ve muhitin de tesiri olduğunu söyliyen ve iddia eden müellifler de vardır. Buda hastalığı nakleden parazitin veya tatarcığın ancak 20 - 45 derecei hararette yaşamasile Dicle ve Diyarbakır mıntakasının eski bir hastalık mihrak ve yuvası olduğu kolaylıkla anlaşılır. Tatarcıkların altı cinsi bulunup ancak üç nev'i insanları ısırır. Bunların en önde geleni Phlebotomus Papatasis'dir. Bunun ısırması ağrılı ve cilt üzerinde derhal kaşıntı ile müterafik bir kızartı

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

husule getirir. Bundan başka Phlebotomus Perniciosus ve Phlebotomus sergentideki tatarcıklarda Yıl çıbanın naklinde mühim rolleri vardır. Yıl çıbanının âmili marazisi bulunan Leishmania bu tatarcıkların hazım borularında gizlenerek orada uzun müddet yaşamaktadırlar. Tatarcık cinsinden bulunan bu üç nevi sineklerin hali faaliyette bulunan bir Yıl çıbanını emmesile taşıdığı paraziti tekrar salim ve sağlam bir şahsı ısırmasile Şark çıbanının meydana geldiği anlaşılmıştır. Hastalığı veren mihrak ve menba insanlardır. Halbuki cenup vilâyetlerimizde Suriye ve İranda ve Irak mıntakasında köpek ve kedilerin de birer hastalık yuva ve menbaı oldukları anlaşılmıştır. Filhakika bu mıntakalarda görülen kedi ve köpek gibi hayvanların burun, kulak ve göz çevresinde ve ayaklarında sırtlarında uyuz tezahüratı tarzında görülmesile oralarda halk bunları uyuz telakki eder.

Yıl çıbanı ya ellerinde ve çıplak kısminde bir sıyrık ve bereyi taşıyan kimsenin hali faaliyette bulunan bir çıbana tokunarak aşılanmasile veya ... ra hayvancığın çıbanın öz ve usaresini emerek tekrar başkasını ısırmasile vukua gelir. Şu halde bu hastalık insandan insana intikal ettiği gibi insandan köpek ve kediye veyahut köpekten insana da geçmesi ve aşılanması mümkün olduğu anlaşılmış ve tesbit edilmiştir. Yıl çıbanının andemik buluuduğu yani yerleşmiş olduğu Suriye ve İran havalisinde kedi ve köpeklerde de Yıl çıbanı görülmektedir. Bu çıbanlar kedi ve köpeklerin ekseriya sırt, burun, kulak ve ayaklarında ve göz kenarlarında kılı ve tüyü az kısimlerinde kaşıntılı ve üzeri beyaz ince, kuru ve tefellüslü plaklar halinde tozlanma ve kepeklenme hali görülür ki bunlara yanlış olarak uyuz köpek ve kedi ismi verilmiştir. Bazı kerre köpek ve kedilerdeki âfetler fındık cesametinde sert bir kabarıklık göstererek bir müddet sonra bunlar açılarak tekarruh ederek ve üzerleri kabuklanarak insanlardaki Yıl çıbanını taklit ederler.

Yıl çıbanında muafiyet: Tabii seyrini ikmal eden şark çıban muafiyet verir. İranda çocukların büyüklere nazaran şark çıbanına fazla yakalanması büyük kimselerin küçüklüklerinde ehemmiyetsiz ve küçük bir noktada Yıl çıbanı çıkararak muafiyet kazandıklarını göstermektedir. Filhakika çocukluk zamanında insan bir kerre yakalanmış ise bir daha hastalık alınmaz. Eğer Yıl çıbanı tabii tekâmülünü yapmadan müdahale yapılarak iyi olmuş ise muafiyet teessüs etmediği cihetle yeniden tekrar insan yakalanabilir. Fakat bu defa hastalık hafif geçer, tekâmülü süratlidir. Suriye ve Bağdat havalisindeki yerlerin bir kısmi çocuklarının ayaklarının görünmiyecek bir noktasına Yıl çıbanı aşılıyarak orada ehemmiyetsiz ve küçük bir yara husule getirmek suretile bir muafiyet kazandırmak ve ileride yüzde çıkabilecek ve çirkin bir iz ve leke terkedecek

çıbanların vukuuna meydan vermemektedirler.

(Yıl çıbanının seriri mütaleası) Şark çıbanın devri tefrihi pek mütehavvildir. Villmina ne nazaran 3 - 5 gün gibi pek kısa bir zaman gösterdiği gibi 3 - 5 sene kadar devri tefrihi pek uzayan vakalarda zikretmektedir. Profesör Janselm ise beş ay olduğunu bildirmektedir. Diğer müelliflerin tecrübe ve araştırmalarına göre devri tefrih müddeti yani hastalığa yakalandıktan sonra çıbanın zuhurü bir kaç haftadan bir kaç aya kadar devam ettiği kabul olunmaktadır.

— Sonu Var —

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

D U A

Varsın birsin Yüce [Tanrım
Yoktur sana baş eğmeyen
Ey tenlerin can katanı
Esirge her feâketten
Ömürler ver (İnönüne)
İşlerinde muvaffak kıl
Kılıncını keskin eyle
Olsun ona yokuşlar düz
Maraşala ömürler ver
Düşmanları perişan et
Cumhuriyet Hükümeti
Daim olsun üstümüzde
Lutfeyle bizi yerme
Merhametli Ulu Tanrım
Resulün hürmetine
Doğru yola götür bizi

Maliksin her güce Tanrım
Ne gündüz ne gece Tanrım
Ey cihanın yaratanı
Bu milleti bu vatanı
Selâmet ger her yönüne
Günün üstün et her gününe
Sözlerini geçkin eyle
Nazarını seçkin eyle
Arslan gibi neferler ver
Ordumuza zaferler ver
Yükseltti bu memleketi
İhsan buyur selâmeti
Ayaklar altına serme
Genişlik ver darlık verme
Liyakat ver rahmetine
Mazhar eyle refetine

Halkevi Kütüphanesi memuru
Bahri Kayiş

Çorumda söylenilen çığşaklar

Derleyen: EŞREF Ertekin

— Baştarafı 27 inci sayıda —

Oynadılar utuldular
Söylemez bir put oldular

Buna pekçe tutuldular
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ohayallı hayallı canım
Şaşkın zovallı tu bire mashara

Sıkıldılar terlediler
Donlarına törlediler

Cayır cayır yellediler
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ohayallı hayallı canım
Şaşkın zovallı tu bire mashara

Takır takır takladılar
Tummanları bo.......

Fincanları yokladılar
Ah bilir oynar bilmez oynar
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı neye kızdın kırmızı
Büber çehreli.

N A K A R A T

Misafirim safa geldin
Bizde ya... dört terklidir

Var atını bağlada gel
Enseni de yağlada gel

Dam ardından geçi geçer
Yüzük bilenlere geçer

Sayın bakın kaçı geçer
Ah bilir oynar bilmez
Oynar ohayallı hayallı
Canım şaşkın zovallı tu
Bire mashara

— Sonu Var —

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Alaca Halkevinde Bir Toplantı

Sayın Valimiz Bay Muzaffer Akalının Alaca kazasını teftişi münasebetile kaza Halkevi, 25/6/941 akşamı bir toplantı tertip eylemiştir. Sayın Valimizin gösterdiği arzu üzerine bu toplantıya mahallî halk şairleri de sazlarile birlikte iştirâk eylemiştir. Dertliden, Köroğlundan, Karaca oğlandan, Nesimiden, Hataiden koşmalar, nefesler okunmuştur. Köroğlunun kahremanlık destanlarile Dertlinin hissi parçaları bilhassa haz ve takdirle dinlenmiştir. Sayın Valimiz Muzaffer Akalın toplantının sonunda, öz dilimizin kıymet ve güzelliğinin dilden dile dolaşan vesikaları ve halkımızın duyuş, düşünüş ve görüşünün güzel nümuneleri olan bu parçaların halk edebiyatı ve millî kültür tedkikleri bakımından ehemmiyetini izah ile çalışmalarına ne yolda devam etmeleri lâzım geleceği hakkında tavsiyelerde bulunmuşlardır. Toplantıda saz çalıp eski saz şairlerinden parçalar okuyanlar : İsahacı köyünden âşık Haydar Bektaş, Koçhisar köyünden Yusuf Er, Kargın köyünden Ali Müslim Delibaş, Alaca Hüyükten Ali Ciğez, Manişar köyünden Ali Şahindir.

Bunlardan okur yazar olmadığı halde irticalen koşma ve destanlar tertip eden âşık Haydar Bektaşın söylediği aşağıdaki parçayı bu toplantıya ait bir hatıra ve vesika olarak Mecmuamıza geçiriyoruz :

Söyleyim bir kelâm kendi dilime
Muzaffer Akalın safa geldiniz
Ne hoş geldin Hüseyinabad iline
Muzaffer Akalın safa geldiniz.

Gördüm zatını da dedim maşallah
Dilime geliyor hak kelâmullah
Teşrifiniz hayır olur inşaallah
Muzaffer Akalın safa geldiniz.

Bir saat mikdarı geldin oturdun
Açtın gülümüzü susam yetirdin
İlimize kadem, kerem getirdin,
Muzaffer Akalın safa geldiniz.

Âşık Haydar der ki gönül arzeder
Umarım Mevlâdan vermesin keder
İnşallah Bay bize bir ihsan eder
Muzaffer Akalın safa geldiniz.

Çorum Halkevi faaliyeti

Şehrimiz Halkevinin temmuz ayı içindeki faaliyetini aşağıda sıralayoruz.

1 — Halkevinin mutat çalışmalarına bu ay içinde de devam edilmiştir. Bu çalışmalardan; Halkevi kitapsarayına adet okuyucu devam etmiş, Müzik şubesi çalışmalarına devam eylemiş ve Spor şubesi de muhtelif idman hareketleri ve ekzersizlerde bulunmuştur.

2 — Bu ay içinde idare heyeti de haftalık mutad toplantılarını muntazaman icra ederek, Evin idarî işleri ve şubelerin çalışmalarile senelik çalışma programlarını tedkik ve tasdik eylemiş ve Evin 941 yılı bütçesini tanzim ve Parti ve vilâyet idare heyetine tasdik için göndermiştir.

3 — Evimizin Gösterit şubesi 25 kişilik bir eleman kafilesile ayın 16 ıncı çarşamba günü Sinop ve Samsunda üçer müsamere vermek üzere bir turneye çıkmıştır. İlkönce Sinoba muvasalat eden heyetimiz burada Himmetinoğlu ve Hisseişayia piyeslerini temsil eylemiş millî ve mahallî oyunlar oynamıştır ve temmuzun 20 inci günü Samsuna dönerek burada da keza Himmetinoğlu piyesni temsil eylemiş ve mahallî oyunlarımızı ve bilhassa çok alkışlanan Çorum halayını burada müteaddit defalar oynamıştır. Temsil heyetimiz temmuzun 25 inci perşembe günü şehrimize dönmüştür.

4 — 21 Temmuz Montro zaferi Halkevi salonunda çok parlak bir tezahurat içinde kutlanmıştır.

Kıymetli Valimiz Sayın Bay Muzaffer Akalın başta olduğu halde bütün daire Müdürleri, memur, öğretmen ve oldukça kalabalık halkın iştirâk eylediği bu merasim, evin bandosu tarafından çalınan İstiklâl Marşile açılmış ve Dil ve Edebiyat şübesi azasından Ortaokul tarih öğretmeni Niyazi Ünsal tarafından bu günün ehemmiyetini ve boğazların muhtelif tarihlerdeki vaziyetini tebarüz ettiren çok heyecanlı bir hitabede bulunulmuş ve bu münasebetle bu büyük zaferin istihsalinde en büyük âmil olan Millî Şefimiz sevgili Cum-

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

hurreisimiz İnönüne Türk milletinin duyduğu sonsuz minnet ve şükran hisleri tekrar olunmuştur.

5 — Lozan zaferi : 24 Temmuz perşembe gününe tasadüf eden Lozan sulh zaferimizde, ayni heyecan ve aynı tezahüratla tes'id edilmiş, keza bu toplantıya başta kıymetli Valimiz sayın Bay Muzaffer Akalınla öğretmen, memur ve güzide halk tabakası iştirâk eylemiştir. Bu toplantıda da söz alan Niyazi Ünsal ; Lozan sulhile menfur Sevr muahedesi arasındaki büyük ve acı farkları mukayese eylemiş ve bu büyük zaferin kahreman Türk Milletine bahşettiği şanlı varlıkları ve yüksek daha ve sarsılmaz azmile bu günü bizzat tehakkuk ettiren millî savaşın kahreman ve muzaffer komutanı ve Lozan sulhunun muzaffer diplomatı sevgili İnönümüze karşı beslediğimiz ezelî ve ebedî şükran ve tazim hislerine tercüman olmuştur.

6 — Açılmasına evvelce karar verilip yerinin de hazırlığı hitama ermiş olan eldokumacılık kursu şimdilik on tezgâh ve çıkrıkla açılmak üzeredir. Pek yakında merasimle açılacak bu sanat yuvasından köylü ve şehirli her vatandaş bilâistisna istifade edebilecektir.

7 — Evin sosyal yardım ve Köycülük şubeleri de işbirliği yaparak köy gezileri tertip eylemekte ve köylü yurddaşın müsait zamanında bu gezilerini temadi ettirerek köylünün sıhhî, içtimaî ve ziraî durumları üzerindeki tedkiklerine devam olunacaktır.

8 — Spor şubesi Ağustos ayı içinde Mecidözüne yapacağı bir tanışma maçı için hazırlıklarına devam eylemektedir.

İKTİBASLAR

Evimiz Temsil kolunun Samsun ve Sinop taverdiği temsiller, heriki şehirde de çok beğenilen ve alkışlanan Halayla beraber, millî ve mahallî oyunlardaki kafilemizin gösterdiği yüksek başarıdan sitayişkâr bir lisanla bahseden Samsun ve Sinop gazetelerinin neşriyatlarını aynen iktibas ediyoruz :

ÇORUM HALKEVİ TEMSİL KOLU

Sinopta bulunan Çorum Halkevi gençlerinden yirmi beş kişilik bir gurup pazar günü şehrimize gelmiştir.

Gurup salı gecesi, Samsun Halkevi tarafından ihzar edilen Zafer sinemasında Himmetin oğlu piyesini temsil etmiş ve piyesten sonra içlerinde bulunan bir ekip tarafından davul, zurna ile Çorum'un millî oyunlarından «Halay'ı» oynanmıştır.

Sinemada kalabalık bir halk kütlesi bulunuyordu. Gençler gerek temsilde ve gerek millî oyunda çok muvaffak olmuşlar ve mütemadi alkışlanmışlardır.

Çarşamba gecesi Samsun Halkevi, Ordu evinde misafirler şerefine büyük bir ziyafet vermiştir. Ziyafette Vali, Vali muavini, komutan vekili ile büyük memurlar, Parti erkânı, Matbuat ve Cemiyetler mümessilleri ve daha bazı zevat bulunmuşlardır.

Bu ziyafette en nefis yemeklerle meyveler yenilmiş ve bira yerine bol bol ayran içilmiştir.

Ziyafetten sonra salona geçilerek davul, zurna ve Çorum millî kıyafeti ile halay oyunu tekrar oynanmıştır. Yavaştan başlayan bu oyun, gittikçe kızışarak ittirad ve intizam içinde cereyan ettiği için seyirciler üzerinde hakikaten tehyiç edici bir tesir bırakmıştır. Oyuncular muvaffak olmuşlar ve orada bulunanlar tarafından sürekli alkışlanmışlardır. «Samsun»

ÇORUM HALKEVLİLERİ ŞEHRİMİZDE

Sinop, örneksiz iki gece yaşadı

Çorum Halkevi gençlerinden 25 kişilik bir gurup başlarında Ortaokul riyaziye öğretmeni Cudi Ege olduğu halde cuma günü Samsundan gelen

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

vaporla şehrimize gelmişlerdir. Vapurdan karşılanarak bando ve kardeşlik tezahürleri arasında park iskelesine çıkan misafirlerimizle birinci gece Halkevi salonlarında Sinop Halkevlileri samimî saatler geçirdiler ve bir tanışma yaptılar.

Cumartesi günü sabahleyin Atatürk anıtına çelenk konuldu. Öğleden sonra Halkevi salonunda millî Çorum hava ve raksları ile şarkılı (Himmetin oğlu) piyesi temsil edildi. Akşam üstü şehir gazinosunda Sayın Valimiz taraflarından şereflerine bir çay ziyafeti verildi ve parkta bütün halkın huzurile millî havalar çalındı, kayık gezileri yapıldı, gece tekrar Halkevi salonunda (Hissei şayia) temsil edildi. Pazartesi günü İstanbuldan gelen vapurla Samsuna hareket eden misafirlerimiz Sinop gençliği ve Halkevlileri tarafından sevgi ve samimiyet tezahürleri arasında uğurlanmışlardır.

«Sinop»

MES'UL MÜDÜR : Dr. PERTEV KALELİOĞLU

Delibudak adındaki eşkıyanın yakalanması ve bunun ahvaline dair:

No : 221

Rum Beylerbeyisine ve Çorum ve Mecidözü kadılarına hüküm ki :

Süddei saadetime mektup gönderüb Mecidözü kazasına tabi Ordu nam karyede sakin Delibudak nam kimesne mukaddema Kalındudak nam ehli fesadın celladı namında olup nice müslümanları katledüb ve hâlâ bazı ehli fesada tabi olup müslümanlara envaı zulüm ve teaddiden hali olmadığı arz ettüğiniz ecilden buyurdum ki vusul buldukta mezburû hüsnü tedarikle ele getürüb dahi davayı hak edüb tayini madde edenler ile beraber edüb bir defa şer ile fasloimayan hususların hak üzere teftiş edüb göresin. Arzolunduğu üzere mezburün fesad ve şenaati sabit olursa eshabı hukukun şer ile müteveccih olan hakların hükmedüb alıverdikten sonra muhtacı arz ise arz eyliyesin. Değil ise hakkında şer ile lâzım geleni icra edüb koyasın Amma hini teftişte tamam hak üzere olup tezvir ve telvisten ve şühudu zordan celp ve ahz sebebile ehli fesada himayet olunmaktan ziyade hazer eyliyesin.

Mühimme 71. Sa. 69.
sene 1002/1593.

Acem diyarından Çorum, Sıvas ve Kastamonuya gelen kızılbaşlara dair

No. 222

Rum Beylerbeyisi Mehmet paşaya hüküm ki :

Mektub gönderüb bu diyarın ekseri halkı kızılbaş olup vaki olan nezirlerini kızılbaşa gönderüb öte canipten dahi hilâfıt nameler gelüb yer yer halifeler tayin olunmağla bu diyarlarda daima celâli huruc etmekten hali olmadıkları haber alınıb tetebbü olundukta ol makule bazı kimesneler gelüb bu senei mübarekede askeri islam küffar üzerine gazada olup vilâyet halidir şahı seven şimdi malum olur deyu mektuplar ile gelen adamlar iki bölük olup biri Çorum

[28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA]

[1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA]

ve Kastamonu taraflarına gidüb ve biri Sıvas etrafında olmağın yarar âdemlere gönderüb ılgar ile vardıklarında şahın bir yaşmağın ve üç dört halifenin mektubu ve bazı mektuplar ile bir kimesneyi tutub getirüb sual olundukta veçhi meşruh üzere bazı kimesnelere mektuplar getirüb kimini verüb ve kimin dahi ve bir yoldaşı dahi bazı yerlere mektublar ile vardu-ğun haber vermeğin ve mektublar verdiği kimesneler bana getirmek için kızılbaştan gelen âdem alıkonulub şahın yaşmağın ve elinde bulunan mektupların asitanei saadetime gönderildiğin bildirmişsin. İyi tedarik eylemişsin. Senden dahi memul olan bunun emsali evzaı pesendide idiki zuhura getirmişsin. Berhudar olasın. İmdi buyurdum ki vusul buldukta minba'd dahi mukayyed olub ol makuleler hüsnü tedarikle ele getürdüb ellerinde bulunan temessüklerin vesair fesad ve idlâle müteallik ahvallerin mufassal ve meşruh yazub ilam eyliyesin ki haklarında emri şerifim ne veçhile zuhur eder ise mucibiyle amel eyliyesiz. Amma bu bahane ile kendu hallerinde olan dahi ve tecavüz olunub ahz ve celp olmaktan dahi ihtiyat üzere olasın. Ve dalma bunun gibi ahvali hafiyeten ve aleniyeten tetebbû ve tecessüs edüb vukuu ve sıhhati üzere ilâm etmekten hali olmıyasın.

18 Rebiülevvel 1002/1593
Mühimme 71. Sahife 118.

Çorum kalesine bir vârâş inşasına dair

No. 223

Dergâhı âli çavuşlarından Behzat çavuşa hükümki :

Çorum kasabasının ulema ve sulâha ve sair ahalisi mahzar gönderüb Çorum kalesinin vârâşu olmamağla eşkıya alelgafle müstevli olub mamelekleri garet edegelüb mukaddema arz olundukta kasabai mezbure etrafına vârâş bina olmak ferman olunub miriden yüz yirmi bin akça verilmekle âdem göksünde yüz arşun mikdarı yer bina olunup lâkin bina ahvalinden haberdar ki mesneler olmamağla itmama imkân olmayub ve senin içün umurdide ve bina ahvaline vukufu tamı vardır. Deyu mübaşir tayin olunman babığdan inayet rica eyledikleri ilâm olunmağın mukaddema verilen yüzyirmi bin akça kifayet eylemezse İMECİ tarıkile serdar-ı- zafer şiarını varınca zikrolunan vârâşun

binası itmamı irişmek babında fermanıâlişanım sadır olmuştur. Buyurdum ki vusul buldukta hususu mezbure mubaşeret olub dahi geceyi, gündüze katub meblağı mezbur vefa etmezse serdarın varınca imeci tarikile zikrolunan vârâşu metamet ve istihkâm üzere bina ettiresin. انشا قهال mumalleyh serdarı nusret şiarım varınca itmama iriştirirsin vücude gelen hizmetin mukabelesinde sana riayet olunup seferden alıkonulursun. Ana göre mukayyed olup ikdam ve ihtimamda dakika fevt eylemiyesin. Amma bu bahane ile reayaya salgun salub ahz ve celpden begayet hazer eyliyesin.

Fi. 18 Za. 1018/1609
Mühimme 78. Sa. 151

Çorum kalesine bir vârâş inşası hususuna Behzat çavuşun mübaşir tayin olunduğuna dair

No. 224

Çorum ve İskilip ve Osmancık kadılarına hüküm ki :

Çorum ahalisi mahzar gönderip Çorum kalesine alup vârâşın olmamağla eşkıyadan mameleklerine zarar irişmekten hâli olmamağı mirî tarafından yüz yirmibin akça verilip vârâş bina olunmak, ferman olunmakla yüz arşın mikdarı yer bina olunup ehli vukuf ve bina ahvalinden haberdar kimesne olmamağla itmamı irişmediğü ilam olunmağın dergâhı âli çavuşlarından Behzat çavuş mübaşir tayin olunup meblağı mezbur vefa etmezse imeci tarıkile serdar varınca zikrolunan vârâşun binası itmam olunmak ferman olmuştur. Buyurdum ki vusul buldukta bu madda her biriniz onat veçhile mukayyed olup meblağı mezbur vefa eylemezse merkum Behzat çavuş mübaşeretile ve imeci tarıkile serdarı zafer şiarına varınca zikrolunan vârâşu netamet istihkâm üzere bina ettiresin. Bu bahane ile reayaya salgun salup celp ve ahzden begayet hazer eyliyesin.

Fi. 18 Za. 1018/1609
Mühimme 78. Sa. 151

28. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1940--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 29

Mahmut Selim GÜRSEL

29. SAYI İÇİNDEKİLER

ÇORUMUN LİS VE SANAT OKULU DERDİ

HAZİNE EVRAKININ MAARİF KISMINA

ÇORUM'DA YERLİ SANATLAR

ARZDA

YURDUMUZDA

ÇORUM'DA ZELZELELER

SABREYLEDİM

ÇORUM'DA KÖY DÜĞÜNÜ

ÇORUM'DA SÖYLENEN ÇAĞRIŞIKLAR

MEDHİ KAHVE

HALKEVİ ÇALIŞMALARI

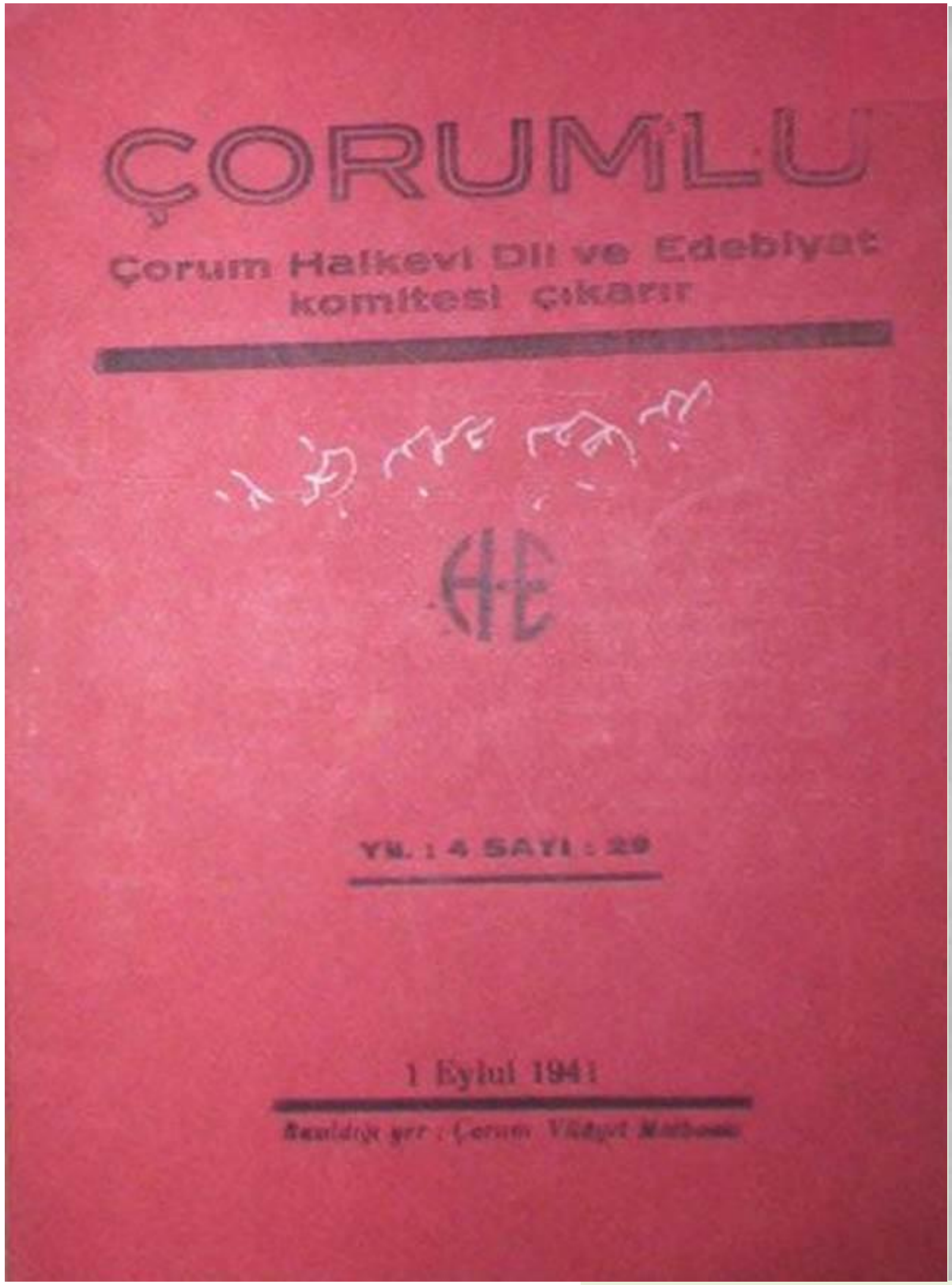

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 4 | 1 Eylul 941 | Sayı : 29

Musahabe :

Çorumun Lise ve Sanat okulu derdi

Cevdet BEZİRCİ

Cumhur Reisimizin Çoruma teşrillerinin yıl dönümünü büyük tezahuratla karşılayan ve o günü bayram yapan Çorumlular memleketin liseye ve sanat okuluna olan ihtiyaçlarını da düşünmekten uzak kalamamış ve bu münasebetle yüce Millî Şefimize saygı ve bağlılıklarını ifade eden tel yazısının arasına bu dileklerini katmayı da bir şeref bilmişlerdir. Aldıkları cevap kendilerini büyük sevinçlere gark eden iltifatlarla dolu olduğu gibi bu dileklerini tatmin eden iymaları da ihtiva etmektedir. Onun içindir ki bayramlarına bir bayram daha katmışlar, sevinçlerini artırmışlardır. Şimdi pek yakın bir âtide hiç değilse üç sınıflı bir sanat okulu ve onu takiben de bir lise açılacağı Millî Şeflerinden aldıkları ilhamla umuyor, içten bir haz ve zevk duyarak bu müjdeli haberi bekliyorlar.

Çorum civarındaki vilâyetlere ve şehirlere nazaran daha galabalık ve işlek bir yer olduğu kadar, iktisadî bakımdan da bunu hak etmiş bir durumdadır. Şehir yirmi dört bine yaklaşan bir nüfusa sahiptir. Orta Anadoluda zahire anbarı vazifesini görecek kadar zengin topraklara sahip olduğu gibi her türlü nebat yetiştirmeye müsait

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

bir iklime de sahiptir. Pek yakında yapılmasına başlanacağı müjdesini aldığı Sumucak - Osmancık hattı da bu geniş vadiden geçtiği takdirde Çorum vilâyeti pek geniş bir inkişafa mazhar olacak, büyük bir umrana kavuşacaktır. Bu takdirde Çorum memleketimizin en ileri sahalarından biri haline gelecektir.

İşte Çorumlular bunu düşündükleri içindir ki ondan önce bir sanat teknik yuvasına, bir ilim kaynağına kavuşmak istiyor, bunun için telâş ediyorlar.

Bir sanat okulu açılmak teşebbüsü yüksek Maarif Vekilliğince vaki olduğu takdirde uzun bir külfet ve masrafa da mal olmıyacaktır. Memleketin sanat okulu olmıya elverişli muhtelif binaları vardır. Geçen yıl bu hususta tedkikatta bulunmuş yüksek vekilliğin müfettişlerinden bir zat bu binaları görmüş, en elverişli olarak eski ziraat okulunu bulmuştu sanıyoruz. Bu bina bizim görüşümüzle de en uygun bir bina olarak görünmektedir. Şehrin içerisinde denebilecek kadar yakın bir mesafededir. Kârgirdir, odaları ve bahçesi itibarile her şeye müsait bir durumdadır. Bahçesi geniş bir saha üzerinde olduğu için lüzum görüldüğü takdirde bir çok atölyelerde yaptırılabilir. Mutbah ve her nevi tertibatı şimdiden ihtiva etmektedir.

Lise içinde aynı vaziyet vardır. İki sene evvel inşası bitmiş olan ve pek çok yerlerde eşine rastlanmıyan ortaokul binası lise olmıya her hususta elverişlidir. Pansiyon açıldığı takdirde eski ortaokul binası mevcuddur ki, hususi muhasebe tarafından bu bina heman terkedilmeye amâdedir.

Talebe vaziyetine gelince, Çorum ortaokulunun mevcudu 500 ü aşmaktadır. Her yıl 70 - 90 mezun vermektedir. Pansiyon açıldığı takdirde Orta Anadolunun en ucuz yerlerinden biri olduğu için talebe iaşesini en ucuz bir şekilde idare etmek mümkündür. Hatta bütün mevcut olan ve Türk Maarif Cemiyetinin himayesinde bulunan pansiyonu genişletmek ve daha mükemmel bir hale koymak da kabildir. O takdirde Çorum lisesini besliyecek civarda bir çok orta okullar vardır. İskilip, Merzifon, Amasya ortaokulları gibi.

İş; kültür çarhının başında bulunan edip, şair ve yüksek bilginlerimizden bulunan Maarif Vekilimiz Sayın Hasan Âli Yücel'in himmetine kalmaktadır. Çorumlular bu zatın yüksek direktiflerine intizar etmektedirler.

Hazinei evrakın maarif kısmında

ÇORUMA ÂİT VESİKALAR

HİKMET TURHAN Dağlıoğlu

Hazinei evrakın tasnif edilmiş (askerî, maarif, maliye, adliye ve saire gibi defterlerinde Çorumu alâkadar eden vesikalara rastlamaktayız.

Bu defterlerden maarife âit olan kısmını gözden geçirirken tesadüf ettiğim meseleleri bir cedvel halinde tesbit ettim. Bunların içinde çok olanlar vardır. Zaman zaman bunları asıl metinlerile birlikte neşredeceğiz.

Bu cedvelde medreselere, camilere, mekteplere dair vesikalar olduğu gibi eşhasa âit bazı arzler de vardır. Bu vesikaların numara ve tarihleri ayrıca gösterilmiştir. Mahallî hususiyetleri gösterilmesi itibarile bu cedveldeki vesika ve isimlerin ehemmiyeti kendiliğinden anlaşılır. Cedvelde okunan muallimhane kelimesinin bu günkü manasile ilk mekteplere muadil bir kelime olduğunu izah etmek isteriz.

Bazı hakikatleri bildirmesi itibarile bu cedvelin heman neşrini faydalı buluyoruz.

Hazinei evrak Maarif kısmında Çoruma âit bulunan vesikalar

No.	Tarih	
22	964/1556 Selh Ş.	Sülübey camiine ve hisarına siknun denilen suyun isalesi masrafını mübeyyin tanzim olunan ve Sivas kadısı mevlâna Bali bin Ali mühriyle Çorum sancak beyi Mustafa ve çavuş başı Davud bey ismini havi vesika. Bu vesikada Abdi çelebi, Hacı Ali, Hacı Ramazan, Hacı Ahmed, Hacı Nurullah, Hacı Kemal, Hacı Mustafa, Hacı Mehmet, Hacı Süleyman ve başkalarının imzası vardır.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

No.	Tarih	
1798		Çorumda vaki Alemdarı nebevi Süheyb-i Rumi zaviyesinin Şeyh Ömer ve Halile tevcihine dair Çorum kadısı Mehmed efendi tarafından yazılan ve Seyyid Mehmed beyin arizesi mucibince Müfti Yahya efendi tarafından terviç olunan inha.
2771	1101/1689	Çorum sancağında Karahisar Timurcılı kazasında vaki Cemaleddin medresesi evkafına dair hüküm.
3136	1112/1700	Çorumda Şeyh Âşık zaviyesi minelkadim Hacı Bektaşı Veli hazretlerinin meşrutası iken hilafı inha bazı kimesneler tarafından tecavüz edildiğinden Derviş Mehmede tevcih edilmek üzere Hacı Bektaşı Veli şeyhi Elvan tarafından yazılan arz.
3625	1109/1697 2 Ze.	Çorum sancağında Osmancık nahiyesinde vaki İncesulu kebir, İncesulu sağir namı diğer Kargucuk, Güvercinlik ve Kabaklu kariyeleri malikâneleri her ne kadar nefsi Çorumda vaki Beylerçelebi zaviyesi evkafından isede Çorumda camii kebirde ders vermek şartile nısfının Hacı Mustafa efendiye tevcih olunduğunu mübeyyin buyurultu.
4212	1115/1703	Osmancıkta Sultan Bayazid camiine dair.
4667	1124/1712	Çorumda Burhankethuda camiine dair.
4850		Çorum sancağında Karahisarlı nahiyesinde vaki Cemal efendi medresesi.
304	1176/1762 26 Ra.	Çorumda Muzafferiye medresesi müderrisliğinin tevcihi hakkında mahalli naibinin inhası.
305	1214/1799 27 Za.	Çorumda Sultan Murad camii şerifi avlusunda vaki medrese müderrisliğinin tevcihi hakkında Şeyhulislam Mustafa Âşir efendinin işaretile mahalli naib tarafından inha.
370	1186/1772 8 Ce.	Ayin Ali zade Mustafa efendinin Çorumda Aşçı Ali mahallesinde kâin camii şerifi vakfından dersiâm cihetinin tevcihi.
465	1181/1767	İskilipte Hacı bey medresesi vakfından Karacabey nahiyesinden Beydili kariyesine vaki olan müdahalenin menine dair.

No.	Tarih	
879	1203/1788 17 Me.	Çorum kazasına dair Çorum Viranlı ve Alayundlu kariyelerine dair.
1483	1216/1801 25. Re.	Çorumda Muzafferiye medresesi.
2070	1219/1804 15 Ra.	Çorumda Hacı Nasrullah ağa mahallesinde müceddeden bina olunan dershane ve mektebin muallimliğine dair.
5980	1247/1831	Çorumda Ölçek zade Hasan ağanın bina eylediği medrese.
4950	1218/1803	Çorumda İnbalözü kariyesine dair Ahmed Hulûsi tarafından verilmiş istida.
5490	1213/1798	Çorumun Karahisar kazasındaki Hüsamiye medresesine müderris tayini hakkında takrir.
14728 Evkaf	1218/1803	Çorumda Burhankethuda camiinde Hasan efendi nükudu vakfından devir ve cüzühan cihetleriyle camiin bitişiğindeki mektep muallimliğinin tevcihine dair.
4378 4230	1221/1806 16. Şe.	Ruusu humayun ki sedarı Ömer Nehci efendi Çorumda Gülâbibey mahallesinde bina ettiği medresesine yeniden vakıf tayin edüb vazifesini tescih ettirmiş olduğundan defterhanedeki kaydının tevkii hak ile tashih edilmesine dair verdiği arzıhal.
3898	1250/1834	Osmancıkta beyler camii.
3432	1260/1844	Osmancıkta Koca Mehmed paşa vakfından dersiâmlık verilmesine dair.
8372	1259/1843	Esbak Çorum kaymakamı Ahmed paşanın bina eylediği medrese ve zaviye.
8997	1245/1829	Çorumda Abdülfettah bey medresesi.
7839	1262/1845	Çorumda Ahmed Hulûsi paşanın bina eylediği medrese.
7846	1272/1855	Çorumda Şerife Fatma hatunun bina eylediği medrese.
7139	1192/1778	Çorumda Muzafferiye medresesi.
7239	1261/1845	Çorumda Çakırlı Mustafa bey muallimhanesi.
1624	1087/1676 25. C.	Çorumda vaki Sultan Murad camii hatibi Ali halifeye zayiinden berat itası hakkında Çorum kadısı tarafından yazılan ve iradeye iktiran eden arz.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorumda Yerli Sanatlar

HAYRİ Karamuk

Çorum, Kızılırmak havzasının en çok ziraat yapılan kısmında kurulmuş beş kazalı büyük bir şehirdir. Bu itibarla Çorum köylüsü kâmilen çiftçidir. Bu mıntaka çiftçilerinin alış veriş yaptığı yegâne pazarlar da Çorumda kurulmuştur.

Yalnız köylünün diğer ihtiyaçlarına cevap verebilmek mecburiyeti, şehir halkının daha ziyade çeşitli sanatlarla iştigal etmesine yardım etmiştir. Fakat bu gün fabrika sanayiinin tekemmülü ile yerli sanatlara en ağır darbe inmiş bulunmaktadır.

İşte yerli sanatkârlarımızda başlıyan sefalet de ancak bu darbenin şiddetinden ileri gelmektedir. Bu meselenin ehemmiyetini derinden duyan hükûmetimiz de bilhassa bu gün yerli sanatların tekrar ihyası hususunda halkevlerini âcil tedbirlere tevessül ettirmektedir. Bu gün her tarafta yerli dokumacılığın canlandırılması teşebbüsü bu cümleden olmak üzere ileri atılmış yerinde ve değerli bir adımdır.

Bizde yerli sanatların tarihi pek eskidir. Fakat onların kuruluş ve inkişaflarına âit teferruatlı malûmatı bu gün bulmak mümkün değildir. Halbuki bu sanatların incelik ve şekilleri vaktile yazılmış olsaydı sanayiimizin bu güne kadar geçirmiş olduğu teknik safhaları bu gün bilmek kabil olacaktı.

Sanatkârlarımız bile sanatının kendinden evvelki vaziyetine vâkıf değildir. İşte 100 sene sonraki sanat erbabının da aynı gaflet içinde yaşamaması için bu gün Halkevi dergilerine mahallî mevzuata âit ve tedkike müstenid yazıların konulmasını arzu ediyoruz. İşte ben de tekrar intişara başlayan dergimize, Çorumun yerli sanatlarına âit seri halinde yazılar katmak suretile bu arzunun bir parçasını yerine getirmeğe çalışacağım.

Çorumda yerli sanatlardan Dabağlık

Yakın zamana kadar civar vilâyet ve kasabaların deri ihtiyacını temin eden Çorum dabağhanesi, maalesef bu gün tüccarların bütün ham derileri harice sevketmek hırsından dolayıdır ki sönük bir vaziyete gelmiştir. Daha dün Kayseri, Yozgat, Merzifon, Samsun, Amasya gibi şehirlere deri sevketmekle hayatını kazanan Çorum esnafı bu gün eli koynunda işsiz, güçsüz beklemektedir. Bu vaziyetin ıslahı, yalnız ham derinin Çorumdan dışarı çıkmamasını teminle kabildir.

Bu hususa Halkevimizin bir çare bulmak istiyeceğini kuvvetle tahmin etmekteyim.

Çorumda dabağlık sanatının mebdeini bilen hemen hemen hiç kimse yoktur. Yalnız bu zamanı 300 sene olarak söylüyen ihtiyarlar mevcuttur.

Söylendiğine göre bu sanatın piri (Şeyh Ahi Ervanı Mahmud) dur. (Şeyh Abbas) da ikinci derecede bir pir sayılıyor. Bu sanat erbabı öteden beri manevî bir haz ve olgunlukla en kuvvetli Lonca teşkilâtını vücude getirmiş ve memleket için faideli bir unsur olarak yaşamıştır. Bundan 20 yıl öncelerine kadar Çorum dabağhanesinin lonca odası memleketin (o zamana göre) terbiye müessesesi olarak icrayı faaliyet edebilmiştir.

Bu sanatta ileri gelen faziletli bir zat (Yiğit başı) olarak seçilir ki yiğitbaşı aynı zamanda lonca reisi sayılırdı. Sanata karışacak çırak merasimle lonca odasına alınır ve hususî bir âyinle ustaya verilirdi. Keza kalfa veya usta olacaklar da aynı merasime tabi tutulurdu.

Lonca odasının diğer bir vazifesi de suç işliyenlerin orada tecziye ve ıslahı idi. Suçu görülen çırak veya kalfa lonca odasında büyükleri tarafından tazir edilir ve suçun tekerrürü takdirinde falakaya bile çekilirdi. Hatta diğer sanat mensupları bile çıraklarının terbiyesini dabağhanenin lonca reisine havale ederlermiş. Şu muhakkak ki esnaflar eskiden bir âile örgütü telakki ettikleri loncaların etrafında samimiyet ve hüsnü niyetle toplanabilmişlerdir. Hatta ölen sanatkârlar dabağhaneye bir dükkân veya arsa vakfederek bu teşkilâtın maddeten kuvvetlenmesini temin edebilmişlerdir. Bu vakıflar loncaların esnaf cemiyeti teşkilâtına çevrilmesine kadar lonca reisinin emrinde ve esnaf namına tapulu bulunur ve bunlardan temin edilen irad ile de düşkünlere yardıma ve sanat yuvalarının tamirine çalışılırdı. Ahlakî ve içtimaî meziyetleri pirensip ittihaz ederek zamanının sanat hayatında büyük inkişaflar kaydeden bu esnaf birliğinin bu gün çökmeğe yüz tutuşunu görmek insana cidden ıztırap veriyor.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Dava ve Cezanın Sukutu

Semih ÖZKAN

Kaide olarak ortada bir suç ve bu suçun hakikî sahibi de bulunursa bu suçluya kanunun tayin ettiği bir ceza verilir. Fakat vazıı kanun bazı hususlarda suçluların işledikleri suça mukabil ceza verilmesini, ceza verilmiş ise çektirilmesine mani olur. Türk Ceza Kanununun 9 uncu babı yazımın başlığı olan «dava ve cezanın sukutu» mevzuunu teşkil etmektedir.

Dava ve ceza beş sebeple ortadan kalkar:

I. Ölüm,
II. Af,
III. Davadan vaz geçme,
IV. Müruru zaman,
V. Bazı kabahat fiillerinde para cezası vermek suretile o davanın ortadan kalkması.

I. Ölüm: Ceza kanununun 96 ıncı maddesi.

Bu maddenin tasrih ettiği veçhile maznunun vefatı hukuku âmme davasını ortadan kaldırır. Mahkûmun vefatı ceza mahkûmiyetini ortadan kaldırır. Maznun ve mahkûm arasında esaslı bir fark vardır. Bir mahkemeden verilen mahkûmiyet kararı temyiz mahkemesi tarafından tasdik edilinceye veya temyiz müddeti geçmek suretile hüküm kat'ileşinceye kadar suçlu maznundur. Hüküm katileşince maznun artık mahkûmdur. Pek tabiidir ki maznunun ölümü hukuku âmme davasını düşürür. Çünkü ortada dava açılacak ve ceza verilecek bir insan yoktur. Eski devirlerde ölüler, kuşlar, kurtlar hakkında takibat icra edilir ve ceza verilirdi. Bu gün ise bir kimse umumun asâyiş ve intizamını bozan bir suç işleyince müddei umumi derhal harekete geçer, maznun hakkında dava açar. Maznunun ölmesile âmme davası düşer, müddei umumi takibat yapamaz. Çünkü takibattan maksat suçlunun cezalandırılmasıdır. Ceza da o kimsenin tehzibi ahlak olması içindir. Bu da ancak maznunun hayatta bulunması, irade ve şuuruna malik bulunmasile kabildir. Halbuki bir ölü bir taş, bir kâğıt parçası gibidir. Binaenaleyh bir ölü hakkında yapılan takibattan maddî veya manevî hiç bir menfaat olamaz.

Takibat yapılmış, ceza verilmiş ve bu hüküm de kesbi kat'iyet etmiş mahkûm cezasını çekerken ölmüş olursa bu defa ceza mahkûmiyeti düşer. Hatta ceza mahkûmiyeti ile beraber icra edilmemiş ağır ve hafif para cezaları da bütün neticeleriyle beraber ortadan kalkar. Para cezaları mahkûmun veresesine intikal etmez. Cezada gaye suç sahibine kanunun tayin ettiği cezayı verip tehzibi ahlak etmesidir. İşte para cezası da aynı gayeye matuf olduğundan kanun ölünün veresesine para cezalarını teşmil etmiyor. Yalnız eşyanın zabt ve musaderesi ve mahkeme masrafları için sadır olup mahkûmun ölümünden evvel kat'iyet kesbeden hükümler tenfiz olunur. Çünki suç mevzuu veya suçta kullanılan eşyanın musaderesi ve mahkeme masraflarının ödenmesi ceza değildir. Yalnız suçlunun, hüküm kesbi kat'iyet etmesinden sonra ölmesi lâzımdır.

II. Af: Ceza kanununun 97 ve müteakip maddeleri.

Afde ölüm dava ve cezayı kaldıran sebeplerden biridir. Af iki kısımdır.

A. Umumî af.
B. Hususî af.

Umumî af siyasaldır. Cezalandırılması icabeden kimsenin cezalandırılmaması âmme namına daha nafi olduğu takdir edilmiştir. Bu takdir hakkıda ancak teşriî kuvvetine verilmiştir. Büyük Millet Meclisi heyeti ne zaman isterse kanunla umumî af icra eder. Umumî af mahkûmiyetin her safhasında sadır olur. Hususî af ise, bir suç hakkında sadır olub hüküm kat'ileştikten sonra vaki olur, başka zaman mevzu bahsolamaz. Umumî af hukuku amme davasını ve hükmolunan cezayı bütün neticeleriyle birlikte ortadan kaldırır. Hususî af ise, ihtiva ettiği sarahate göre cezayı ortadan kaldırır veya azaltır veya değiştirir. Hilafı yazılı olmazsa üç sene emniyeti umumiye nazareti altında bulundurulur. Umumî affe uğrayan bir ceza tekerrüre esas olamazken hususî af, cezasını tatbik ettirmediği fiilin tekerrüre esas olmasına mani olamaz. Hususî af, hakkında sadır olan kimsenin suçu ortadan

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

kalkmamıştır, fakat suçun cezası kaldırılmıştır. Takibedilen hukukî takibat ortadan kaldırılmaz. Umumî afde ise hem cezaî takibat, hem de hukukî takibat ortadan kalkar. Hilafı yazılı olmadıkça hususî af şahsı hukuka, ferî ve mütemmim cezalara tesir etmez. Halbuki umumî af bunların hepsini temamen bütün neticeleriyle ortadan kaldırır. Sanki ne âmme davası açılmış nede ceza verilmiş, ancak gerek umumî ve gerek hususî aflerde ne zabtolunan eşya ve nede mal sandığına tediye olunan ağır ve hafif para cezaları istirdat olunamaz.

III. Davadan vaz geçme. Ceza kanununun 99 uncu maddesi.

Davayı düşüren sebeplerden biride davadan vaz geçme keyfiyetidir. Ceza cemiyetin asâyiş ve intizamını bozan insanlara tatbik edilir. Cemiyetin nızam ve sükûnetinide müddei umumî gözetir. Fakat bu bakımdan suçlar iki kısımdır. Bir kısım suçlar vardır ki, müddei umumi doğrudan doğruya takibata girişir. Ve diğer kısım suçlarda ise mağdurun yani suçtan zarar gören kimsenin müddei umumiyi bir şikâyetle harekete getirmesi icabeder. Mağdur olan şahıs müdahil sıfatını takınarak şahsî hakkını takibeder. Aynı zamanda müddei umumi de diğer taraftan âmme hukuku bakımından dava açar. Meselâ zinada, zinayı irtikâp edenlerin takibi için mağdurun (karı veya kocadan biri) müddei umumiye baş vurması lâzımdır. Müddei umumi kendiliğinden hukuku âmme davası açamaz. Çünkü âile arasında bu gibi meseleler affedilir ve unutulur. Hakaret ve dövmede müddei umuminin takibat icrası için şahsî şikâyete ihtiyaç vardır. Şikâyeti yapan mağdur maddî veya manevî tazminat isteyebilir. Cezayı istemek hakkı yalnız müddei umumiye aitdir. Ceza kanunu şikâyete bağlı suçları tasrih etmiştir. İşte bu gibi suçlar ancak mağdurun şikâyeti üzerine müddei umumî tarafından hukuku âmme davası açıldığı için mağdur davasından vaz geçerse âmme davası da düşer. Yalnız davadan vaz geçme müddetini kanun çerçevelemiştir. Hüküm kesbi kat,iyet edinceye kadar bir kimse davasından vaz geçebilir. Bundan sonra vaz geçmek bir kıymet ifade etmez. Çünkü iş artık cezaî mahiyet almış, dava hali ortadan kalkmış, mahkûmiyet safhası girmiştir. Kanunumuzda bu kaidenin

tek bir istisnası vardır ki o da ceza kanununun 444 üncü maddesi, zinada davadan vaz geçme, hükümden sonra da makbuldür. Karı ve koca birbirlerini affedip tekrar müşterek âile hayatının idamesi ve âile hukukunun sıyaneti içindir.

Yalnız mağdurun davadan vaz geçmesi kâfi değildir. Maznunun da bu vaz geçmeyi kabul etmesi lâzımdır. Çünkü mağdur maznun hakkında bir suç tertip ve tasniğ etmişse maznun bu vaz geçmeyi kabul etmediği takdirde ve takibat sonunda beraet edince maznun, mağdur aleyhine iftira davası açabilir. Bir maznun hakkında vukubulan davadan vaz geçme hali diğerlerine de sâri olur.

IV. Müruru zaman.

A. Dava müruru zamanı. Ceza kanununun 102 ve müteakip maddeleri.

B. Ceza müruru zamanı. Ceza kanununun 112 ve müteakip maddeleri.

Müruru zamanda hukuku âmme davasını ve cezayı düşürür.

Müruru zaman demek fiilin ika ve irtikâbından veya cezanın hükmünden uzun bir zaman geçmesile davanın ikame edilmemesi davayı: cezanın tatbik edilmemesi cezayı düşürür. Dava müruru zamanı memnu fiilin ika ve irtikâbından sonra aradan uzun bir zaman geçtiği için davanın açılamaması halidir. Bunun üzerinde hukukçular arasında ihtilaf vardır. Bazı müellifler bir kimse bir suç işleyipte aradan uzun bir zaman geçip hakkında da dava açılamazsa artık bir daha dava açılmamalıdır. Çünkü geçen zaman zarfında suçlu zaten kâfi derecede ıztırap ve elem çekmiştir. Bu nazariye sakattır. Çünkü suç işlemeyi itiyat edinmiş olan kimseler için ıztırap ve azab mevzuu bahsolamaz. İkinci kısım müellifler ise aradan zaman geçince dava açılmasını doğru bulmazlar. Çünkü suçun delil ve emareleri ortadan kaybolur. Bu noktai nazarda büyük bir isabet vardır.

Dava müruru zamanı ceza müruru zamanından daha kısadır. Çünkü dava ikame edilemediği için delil ve emareler de tesbit edilemediğinden suçlu henüz şübhe ve zan altındadır. Âmmenin o adamın bu suçu işlediği hakkında kat'i bir kanaati olamaz. Bunun için efkârı umumiye tarafından daha çabuk unutulur. Ceza müruru zamanında ise maznun hakkında dava ikame edilmiş, de-

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

liller toplanmış, şühûd istimağ edilmiş ve bir mahkeme kararile mahkûm edilmiş ve hüküm de kesbi kat'iyet etmiştir. Fakat aradan uzun bir zaman geçtiği için ceza çektirilemez. Burada delil ve emarelerin kaybolması bir kıymet ifade etmez. Bunun için ceza müruru zamanı dava müruru zamanından daima uzun olur. Efkârı umumiye cezası tayin edilmiş bir suçluyu daha geç unutur. Müruru zaman müddetinin pekte uzun olmaması hukukçuların temennisindendir. Mademki ceza tashihi ahlak etmesi gayesine matuftur. Suçlunun işlediği suçu hatırlaması lâzımdır. Her suç hakkında dava müruru zamanı tatbik edilir. Dava ve ceza müruru zaman müddeti suçun mahiyeti ve ağırlığına göre değişir. Meselâ ölüm veya müebbed ağır hapis cezalarında dava müruru zamanı yirmi, ceza müruru zamanı ise otuz senedir. Dava müruru zamanı suçun işlendiği günün ertesi günü başlar.

Dava müruru zamanı :

1 — Müruru zaman kesilebilir. Ceza kanununun 104 üncü ve müteakip maddeleri.

2 — Müruru zaman durabilir. Ceza kanununun 107 inci ve müteakip maddeleri.

Müruru zamanın kesilmesi; müruru zamanın düşmesi yeniden başlaması keyfiyetidir. Eski müruru zaman ortadan kalkar, yeni müruru zaman başlar. Müruru zamanın durması ise bir hadise ile müruru zaman durur, o hadisenin kalkması ile müruru zaman yine devam eder. Burada yeni müruru zaman müddeti eskisine ilâve edilir.

Dava müruru zamanını kesen haller :

A. Mahkûmiyet hükmünün tefhimi,

B. Firarda bulunan maznunun yakalanması,

C. Tevkif, celp veya ihzar müzekkereleri,

D. Adlî makamlar huzurunda maznunun sorguya çekilmesi,

E. Maznun hakkında son tahkikatın açılmasına dair olan karar veya müddei umumi tarafından mahkemeye yazılan iddia namı ile dava mürurû zamanı kesilir.

Mürurû zaman faili asliler-den biri hakkında bir sebeple kesilirse diğerlerine sirayet ederse mürurû zaman fiili, etmezse şahsî olur.

Dava mürurû zamanını durduran haller :

A. Âmme davasının açılması için bir karar icabediyorsa o karar alınıncaya kadar,

B. Âmme davasının mezuniyet ile açılmasında mezuniyet alınıncaya kadar,

C. Bir davanın halli için hukukî bir mesele hakkında evvelâ karar verilmek icabederse o meselenin halline kadar.

Dava mürurû zamanı devir. Burada mürurû zaman tekrar başlamaz, evvelki mürurû zamanı takibeder. Bir mebus hakkında müddei umuminin dava ikame edebilmesi için Adliye Vekâleti vasıtasile Büyük Millet Meclisinde bu maznun meb'usun teşrii masuniyetinin kaldırılmasını ister. Meclisin bu maznun meb'usun teşrii masuniyetinin kaldırıldığına dair bir karar vermesi lâzımdır. Burada dava mürurû zamanı suçun işlendiğinin ertesi günü başlar. Müddei umuminin meb'usun teşrii masuniyetinin kaldırılmasına dair Adliye Vekâleti vasıtasile Meclise baş vurduğu andan itibaren karar çıkıncaya kadar mürurû zaman durur. Fakat teşkilâtı esasiye kanunile meb'usun meb'usluk sıfatı kaldıkça mürurû zaman işlemez.

Mezuniyet karardan başka bir şey değildir. Bizde maznun hakkında mezuniyet alınması mevzuu bahsolmuyor. İtalyada tatbik edilen bir usuldür. Bir tercüme hatası dolayısile kanunumuza geçmiştir. Bizde memurlar hakkında müddei umumi dava açması için âmirinden mezuniyet istemez. Yalnız memurlar Memurin Muhakemat kanunu mucibince evvelâ idarî tahkikata tabidirler. Bu tahkikat ta adliyede yapılan ilk tahkikat mahiyetindedir. İdarî tahkikat mürurû zamanı keser, fakat durdurmaz. Âmme davasının ikamesi ve yaneticelenmesi hukukî veya idarî bir meselenin halline bağlı ise bu meselenin halline kadar dava mürurû zamanı durur.

Ceza mürurû zamanı müddetleri :

Ceza mürurû zamanı ceza mahkûmiyetinden sonra geçen muayyen bir zamanla tekrar ele geçen mahkûme cezanın tatbik edilmemesi halidir. İçtimaî ve ahlâkî bir kıymeti olmıyan cezayı tatbik etmek faydasız ve belkide zararlıdır. Her suç hakkında dava mürurû zamanı tatbik edildiği halde ceza mürurû zamanı istisnaî hallerde tatbik edilmez. Ceza kanununun 118 inci maddesi bu istisnayı teşkil eder. Bazı sefil suç-

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

lar vardır ki bunlarda mürurü zaman, unutma mevzuu bahsolamaz. Devletin haricî emniyetine, vatan ve millet aleyhine işlenen suçların ceza mürurü zamanı yoktur. Yalnız mezkûr madde bu gibi suçların vatan dışında işlenmesini şart koşuyor.

Ceza mürurü zamanında asıl ceza ortadan kalkarsa ferî ceza da düşer. Dava mürurü zamanı suçun işlendiği günün ertesi günü başlarken ceza mürurü zamanı hükmün kat'ileştiği günün ertesi günü başlar. Gerek dava mürurü zamanı, gerek ceza mürurü zamanı resen tatbik edilir. Maznunun red ve kabulüne lüzum yoktur. Burada gaye âmmenin menfaatidir. Dava mürurü zamanında hem kesen, hemde durduran sebepler vardır. Halbuki ceza mürurü zamanında yalnız kesen sebepler vardır.

1. Ceza mürurü zamanını kesen sebepler:

A. İlâmın icrasına müteallik kanunî tebilğat yapılması,

B. Mahkûmün cezasını çekmesi,

C. Mahkûmün ele geçmesi,

D. Mahkûmün aynı cürüm cinsinden mürurü zaman müddeti içinde diğer bir suç işlemesi,

V. Bazı kabahat fiillerinde para cezası vermek suretile davanın ortadan kalkması, âmme davasını ve cezayı düşürür. Bunun için bazı şartlar lâzımdır:

A. Kanunda hilafı yazılı olmamalı,

B. Suç kabahat derecesinde olmalı,

C. Para cezasının mikdarı en çok elli lira olmalı,

D. Takibat icrasından evvel olmalı,

E. Para cezasının en yüksek haddini merciine ödemiş olmalı.

Bizde kabahat fiillerinde müddei umumi kendiliğinden takibata girişemez. Bir şikâyetle tahrik edilirse hukuku âmme davasını açar ve sulh mahkemesine verir. Binaenaleyh takibattan evvel para cezasının en yüksek haddini ödemek bizde mevzuu bahsolamaz. Bu İtalya kanunu tercüme edilirken yapılan bir sakatlıktır. Çünkü İtalya kanununda kabahat fiillerinde de müddei umumi kendiliğinden takibata girişebilir.

Kaide olarak ceza hükümlerinin düşmesi; hukuku şahsiye, istirdadı emval, tazminat ve masarifi muhakemeye müteallik hükümlere halel vermez. Ancak umumi af ceza hükümlerinin düşmesinde hazinenin masarifi muhakeme istemek hakkını dahi iskat ediyor. İşte Türk Ceza Kanununun saydığı hukuku âmme davasını ve cezayı düşüren sebepler bunlarlardan ibarettir.

Arzda ve Yurdumuzda

ZELZELE BÖLGESİ

Rifat ARINCI

Arzda zelzele bölgesi:

Arzın her bölgesindeki zelzeleler sık sık olmaz. En çok görülen yerleri zelzele tarihlerile aşağıya kaydederek arzda zelzele bölgesi olarak bu nokta üzerinde durulması gerektiğini arzetmek istiyorum:

Milâdî 356, 398, 402, 862, 869, 1010, 1034, 1037, 1763 de İstanbulda; 526 da Akdeniz kıyılarında; 1056 da Geliboluda; 1509, 1592, 1693 te Sicilyada; 1698, 1728, 1754 de Lizbonda; 1783 de Kalabrede; 1883 de Somatrada; 1891, 1923 de Japonyada; 1906 da Sanfransiskoda mühim tahribat yapan zelzeleler tanıyoruz. Anlaşıldığına göre arzın bu kısmı daima zelzele tehlikesine - şimdilik - maruz demektir. Harita üzerinde arzın zelzele bölgesini çizmek az bir hata ile mümkindir.

Japonyanın şimal noktasından arz dairesine müvazi olmak üzere Portekizin şimal noktasına bir çizgi çiziniz. Ve yine bu çizgiye müvazi olmak üzere Japonyanın cenubundan Portekizin cenup noktasına kadar bir çizgi daha çiziniz. Bu iki çizgi arasındaki bölgeye arzın zelzele bölgesi demek yerinde olsa gerektir. Bu çizgiler biraz hata ile takriben 35 - 45 arz dereceleri arasında olmalıdır.

Yurtta zelzele bölgesi:

Yurdumuz, arzda zelzele bölgesi içinde ise de ençok zelzeleye maruz kalan yurt bölgeleri diğerlerine nazaran çok tehlikeli ve üzerinde önemle durulacak derecede olduğundan bu bölgeyi sarahatle tebarüz ettirmek istiyoruz. Yurtta zelzele bölgesi aşağıya aldığımız zelzele kayıtlarile tebarüz etmektedir.

Erzincan zelzeleleri:

Erzincanda belli başlı zelzeleleri buraya kaydetmekle [*] Erzin-

[*] Bu sahifelerdeki zelzele listeleri, Prf. İ. Hakkının Ülkü S. 84 deki makalesile Kadı Hüsameddinin Amasya tarihi

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

can zelzelelerinin önemini anlatmak istiyorum:

Tarihleri [*] Hicrî	Milâdî	Nüfusça zayiat
439	1047	Malûm değildir
437	1045	» »
461	1068	» »
564	1168	12000
667	1268	15000
686	1287	Malûm değildir
861	1456	» »
862	1457	22000
863	1458	32000
887	1482	3000
888	1483	Malûm değildir
992	1584	15000
1077	1666	Malûm değildir
1198	1783	» »
1199	1784	5000
1202	1787	Malûm değildir
1306	1888	» »
	1930	» »
	1939	Resmî vesikalardan okumalıdır.

Anadolunun diğer zelzele gören önemli şehirleri şunlardır:

Hicrî	Milâdî	Zelzeleye maruz kalan şehir ve bölgeler
—	330	Niksar ve Karadeniz Ereğlisinde
—	499	Niksar, Reşadiye ve Amasya mıntakasında
845	1441	Nemrut volkanı indifaı
1243	1827	Tokat zelzelesi
1257	1841	Bayezidden Tiflise kadar hissedilen zelzele
1276	1859	Erzurum zelzelesi
1291	1874	Diyarbakır zelzelesi
1302	1884	Bitlis zelzelesi
1321	1903	Nisanında Malazkirt zelzelesi
1321	1903	Mayısında Muştan Erzuruma kadar hissolunan zelzele
1321	1903	Mayısında Ardahan, Harput zelzelesi
1325	1907	Martında Bitlis zelzelesi
1325	1907	Haziranında Muş »
1327	1909	Şubatında Suşehri zelzelesi.
1343	1924	Mayısında Erzurum bölgesinde mühim bir zelzele
1343	1924	İlk kânununda Trabzon ve civarında bir zelzele
1344	1925	Şubatında Ardahanda bir zelzele
1345	1926	İlkteşrininde Gümrüde bir zelzele

gazete koleksiyonları Çorum kütüphanesindeki muhtelif not ve kitaplardan evkaf ve seriye kayitlerinden istifade edilerek tanzim edildi.

[*] Mehazların bazılarında hicrî ve bazılarında milâdî tarihle kaydedildiğinden, bunları birleştirmek için her ikisi birden kaydedildi. Tarih tedkik edecekler bu birleştirmeden istifade ederek kolayca karşılaştırabileceklerdir.

Orta anadoludaki belli başlı zelzeleler

Mevzuumuz Orta anadolu zelzeleleri olduğundan bu bölgedeki zelzeleler üzerinde durarak izah etmeye çalışacağız. Bunlardan belli başlı bir kaçını aşağıya kaydediyoruz:

Tarihleri Hicrî	Milâdî	Zelzeleye maruz kalan şehirler ve yağmurlar
442	1050	Amasya ve havalisi
468	1075	Çorum » »
818	1415	Amasya » »
850	1446	Çornm » »
915	1509	» » »
920	1514	» » »
950	1543	» » »
993	1585	» » »
993	1585	Amasya » »
1029	1619	Çorum yağmuru
1079	1668	Amasya zelzelesi
1096	1684	Amasya zelzelesi
1208	1793	Çorum »
1326	1908	İskilip zelzelesi
—	1938	Kırşehir ve havalisi zelzelesi
—	1939	Gezgin zelzelesi

442 - 1050 Amasya zelzelesi:

442 - 1050 Amasya zelzelesi: Bütün Pon ülkesinde ciddî hasarat yaparak bilhassa Amasyada

tahribatı fazla göstermektedir. Bu cümleden olarak bir çok kârgir ve ahşap binalarla kiliseler yıkılmıştır. Bazı manastırlar da müteessir olmuştur. [*]

468 - 1075 Çorumda Danişmendlıler zelzelesi:

Bu zelzele, Danişmendlilerin Çorumu rumlardan zaptında hayli yardım ettiği için onlara izafe etmeyi daha uygun buldum.

(H. 490 - M. 1084) tarihinde Niksarda ölen, Danişmendliler devletinin kurucusu Danişmend Ebünnasa Ahmed Teganî Bizanslılardan Tokad ve Zileyi aldıktan sonra (466 - 1073) yazın muhtelif Türk boylarından teşkil ettiği 50000 kişilik bir ordu ile Yankonya yani Çorum üzerine yürüdü. Kumna heyeti bu boyların reis ve kendi akrabalarından olan amca zadesi Suli ve Çavlu ile İltekin, Şerefeddin Osmancık, Karatekin, Abdurrahman İlyas, Yahya ve rum mühtedilerinden Ahmed Sarkis ve Şettadın kızı mühtediye Efrumiye'den teşekkül ediyordu. Akıncı ordusu 468 - 1075 ilkbaharında şimdiki su deposunun arkasındaki sırtlara çadırlarını kurdu. Yankonyaya gel-

[*] Amasya tarihi, Hasameddin: C. 2. S. 258

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

dikleri gün şehrin dört tarafı muhasara edilmişti. [1]

[1] Bu günki kanaatimize göre, Çorum kalesinin kabataslak pilanı o zaman şöyle idi:

Şimdiki Albayrak okulunu içerisine alan kale suru, [*] Kara Mustafa paşa su deposunun önlerinden eski ortaokul yapısını hariçte bırakarak Tanyeri okulunu içine almak suretile Sakallının Hacı efendinin ve Poyrazların cami yanındaki evinin önünden cenuba doğru istikamet alıp taşhan arkasından İnkılâp mektebi önünden şimdiki kaleye doğru imtidat ediyor ve kalenin yeri sur içerisinde kalıyordu. Albayrak okulunun bulunduğu yerde Nastorun muazzam sarayı vardı. Çerkes şeyhinin evinin ve Kaleli sade bay Nurinin evinin yerlerinde bir mabed vardı. Eski Ortaokul ile Tanyeri arasında ve sur tışında büyük bir rum mezarlığı mevcuttu. Tanyeri okulu avlusunda da bir kârgir bina temeli halen mevcuttur. Esasen bu günki İslam mabedlerinin en eskilerinin pek çoğunun yerinde Bizanslılar zamanında dinî binalar olduğunu tahmin ediyorum. Şimdiki Çorum kalesi, inşa malzemesinden de anlaşılacağı veçhile, Danişmendliler tarafından yapılmış olsa gerektir. Başta, yıkılan Çakirlı camii olmak üzere hemen Selçuk ve Osmanlılar zamanında yapılan camilerin inşa malzemesinin mühim bir kısmı Bizans ve Roma mimarisi enkazından yapılmıştır. Yani, muvakkat bu iki kültür derhal ortadan kalkarak memleketin ana kültürü yerleşivermiştir.

Halen bile mevcut bazı çeşmelerin enkazı dahi adı geçen milletlerin mimarî bakayalarındandır. Bazı çeşmelere meselâ Hıdırlık karşısındaki bostanlar arasında ve İskilip yolu üzerinde bulunan çeşmedeki Yalak, adı geçen mimariye ait bir abidedir. Büyük cami halâlarındaki su deposu olarak kullanılan üzeri resimli taş oluk ta eski mimariye aittir. Albayrak okulunun bulunduğu yerde yapılan bir kazıda Bizanslılara ait bir karavana bulunduğu söylenmektedir.

[*] Eski kale izlerini mimarlar ve inşaat sahiplerile tarih meraklıları tarafından yapılan tedkiklerden istifade etmek suretile ve kendi tedkik ve tahkiklerimle öğrendim. Albayrak okulu ile şimdiki kale arasındaki eski kale surunun nereden geçtiğini bilemiyorum. Alâkalı gençlerin bu tedkiki ikmal etmeleri çok yerinde bir hizmet olur.

Çorumda Danişmendliler zelzelesi

Büyük Yankonya kalesi tarassut altına alındı. Evvelce haber alan Rumlar, kalenin etrafına kazdıkları hendeğe su doldurdular. Kale burçlarına ve Nastorun sarayına yerleştirilen mancınıklarla emniyet tertibatı almış oluyorlardı. Altı gün, gece gündüz devam eden şiddetli muharebeden sonra Rumların tehammülleri kalmamıştı. Yedinci gece seher vakti şiddetli bir zelzele Çorumu yerlere sermiş ve taş taş üstünde bırakmamıştı. Bu felâket Bizanslıların maneviyatını sarstığı gibi Türkleri o nisbette kuvvetleştirmişti. Sabaha karşı zelzeleyi takip eden bir yağmur sağanağı neticesinde şimdiki parkın iki tarafından gelen sellerin sürükledikleri kumlar zelzeleden yere serilen şehri düzleyerek Yankonya kale ve şehrinin izlerini bile yok etmişti. Kırk gün devam eden bu kırk ikindi yağmurundan sonra Ahmed Gazi, bu semavi âfetlerin mintarafillâh bir tufan olduğunu Rumlara tebliğ ederek onları islâm dinine davet etti. Bu suretle Rum bakıyetüssüyufu müslüman olarak Türk ordusuna zahir oldular. Eskiekin bağları civarında Gerdekkaya mağaralarına sakladıkları Nasturun hazinesine de Türkler el koyarak müsadere ettiler.

818 - 1415 Amasya zelzelesi

İskilip ve civarında yerleşen ilhanlılardan bakıye kalan tatarların isyanına devam ediyordu. Amasya valisi Yörgüç paşa ve ondan sonra gelen Şehzade Murat efendi (Murat II) hayli müşkülâtlarla karşılaşmışlardı. Halk açlıktan köpek eti yiyecek dereceye gelmişti. Böyle bir zamanda müdhiş bir zelzele felâketile karşılaştılar. Şehrin belli başlı binaları yıkıldı. Ertesi sene yani 819 da Amasya muhafızı Melek İsmail bey tarar isyanını bastırdı. Çelebi Sultan Mehmed Amasyaya gelerek vaziyeti teskin etti. Dönüşte İskilibe uğrayarak isyanla ilgili reisleri ve mensuplarını Rumeliye sürmek suretile hadiseyi kapatmak istedi. [1]

915 - 1509 Türkiye büyük zelzelesi:

Bu zelzele, Türkiyenin başta İstanbul olmak üzere bir çok yerlerinde mühim tahribat yaptığı gibi Çorumu da altüst etmiştir. Tarihî Ebülfaruk C. 2. S. 224 - 225. Çorum ve İstanbuldaki tahribatını şöyle anlatıyor:

«915 senesinin Cemaziyelahiresinde İstanbulda ve Memaliki Osmaniyenin ekser yerlerinde misali görülmemiş bir hareketi şedidei arz vaki oldu. Yalnız İstanbulda yüz dokuz kadar cami ve mescit müteaddit medrese, hamam, kervansaray, han gibi büyük binalar, bini mütecaviz diğer haneler harap oldu. Beş bini mütecaviz nüfus enkaz altında kaldı. Deniz kabardı, dalgalar sokaklara hücum etti. Bir takım halk ile emvalin bir kıs-

[1] Danişmendname. Arif Ali Hususi kütüphanemizdeki elyazma nusha S. 242.

[2] Bazı tarihler Çorumun Danişmendliler tarafından zaptını H. 464 M. 1071 olarak göstermektedir.

[1] Bu isyan hadisesini tafsilatile diğer bir makalemizle izah edeceğiz. Amasya tarihi C. 3. S. 195.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

mı da bu suretle telef oldu. Padişahın (Bayezid Velinin) binakerdesi olan Bayezid camiinin kubbesi ve minareleri yıkıldı. Fatih camiinin kubbesi çarpıldı. Sütunları sakatlandı. Ayasofyanın kendisine bir şey olmadı. Yalnız minareleri düştü. Kubbenin altındaki dört safhanın sıvaları döküldü. Altından eshabı incilin cesim dört sureti zâhire çıktı. Yerde çukurlar, çatlaklar peyda oldu. Bir çok canlar içlerine düşerek telef oldu. Dört taraftan İstanbul sürunun kırk bin arşınlık mahalli yıkıldı. Gedikler açıldı. Zelzele aralık vererek tekrar etmekte idi. Kırk gün kadar devam etti. Vilâyattaki hasarat dahi pek müdhiş idi. Meselâ Çorum şehrinin bir mühim kısmıda yere battı. Gaip oldu. Halk dehşetinden kudurmuş idi. Büyüklerin menhiyata iptilaları sebebile gazabı ilâhiye bunu hamlediyorlardı.

Tevbelere, istiğfarlara garkolmakla beraber diş bileyordu. Filhakika sefahet ve rezalet devairi âliyede derecei nihayeye varmıştı. Ahkâmı şeriyenin hududunu çoktan gaip etmişlerdi.........»

920 - 1514 Çorum zelzelesi :

Merkezi İstanbulda olmak üzre hicrî 920 tarihinde büyük bir zelzele olduğu haber verilmektedir. Çorumdaki belli başlı tahribatı camiikebir ve çakırlı camiinin kubbeleri yıkılmış, halkın ikametgâhlarının üçte birisi kurtulamıyacak derecede yıkıldığından muztar kalan halk, Mısır ve sair mahallere göçmek mecburiyetinde kalmıştır. [*] 1939 Anadolu zelzelesi felâketzedelerinden hiç birisi Cumhuriyet idaresinin yüksek başarısı sayesinde - şiddetli kış olmasına rağmen - hicret mecburiyetinde kalmamış, Türk, daha doğrusu insanlık âleminin vicdan duygularile her felâketzedenin ıztırabı dindirilmiştir. Bu gün yıkılan eski sistem ve gayri sıhhî şehir ve köylerin yerine en modern ve fennî şehir ve köyler kurulmaktadır. Saltanat idaresile Cumhuriyet idaresi ve rejimini mukayese için bundan daha canlı bir misal tasavvur edilemez.

1029 - 1619 Çorum yağmuru

1029 - 1619 İlkbaharında Çorum mıntakasına şiddetli bir yağmur yağdı. Köylerde hayli tahri-

[*] 920 tarihinde merkezi İstanbulda buraya kadar sahasına uzatan büyük zelzelede İstanbulda yaptığı tahribattan başka Çorumda şehrin üçte biri yıkıldığı gibi camii kebir, çakırlı camiinin kubbeleri yıkılmış, ahalinin bir kısmı Mısıra ve sair mahallere hicret etmek mecburiyetinde kalmıştır.

(Çorumun sayı 21. S. 25 - 652.)

bat yapmıştı. Abdalata Tekkesinin kapısının üst eşiğine kadar çıkan sel suları köyde üç evden başkasını temamen kaplıyarak mahvetti. Halkın sefaleti ve feryadı ayyuka çıkmıştı. Hükûmetçe tedbir alındığına dair hiç bir vesika elde edilememiştir.

993 - 1585 Amasya zelzelesi

993 zilkadesinde Amasya ve mülhakatında şiddetli ve on gün süren bir zelzele olmuştur. Halk iki ay çadırlarda kaldı. 1000 tarihinde kıyametin kopacağı şayiaları halkı heyecana düşürmüştü. Açık gözler fırsatı ganimet bilerek safderun halkı soymağa başladı. Bir kalender şair halkla alay ederek :

"Zekâtı hüsnünü lutfet bugün bana cana,
"Yarın kıyamet olursa cana da kalmıyacak,

gibi şiirler yazıyordu.

1668 - 1079 Amasya zelzelesi

Amasya valisi sarı Mehmet paşa zamanında 1079 Rebiyülevelinin 8 inci cuma günü kuşluk vakti Amasya ve mülhakatındaki şiddetli, şiddetli zelzelelerden yerler yarıldı, yer altından korkunç sesler işitiliyordu. Kalenin divarları ve Sultan Bayazit camiinin kubbelerile meydan kapusu, kârgir binalar, bedestanın mühim bir kısmı yıkıldı. Bayazit Veli camiinin minareleri eğildi. Hayli insan topraklar altında kaldı. Amasyalı şair Hafız Mehmet çelebi de ölenler arasında idi. Zelzeleden sonra şehrin inzibatındaki alâkasızlığından şehirde yağmaya verdiğinden, şehir kethudası Ahmed ağa azledilip yerine Kal'ai Bâlâ dizdarı Hamza ağa tayin olundu. [1]

1684 - 1095 Amasya zelzelesi :

Malatyalı Süleyman paşanın oğlu Yusu Beyin Amasya Beyliği zamanında 1095 şevvalının 4 üncü günü Amasya ve havalisinde şiddetli zelzelede bir çok kârgir binalar yıkıldığı gibi nüfusça da çok zayiat olmuştu. [2]

—Sonu Var—

[*] Amasya tarihi - Hüsamettin. C. 3

[1] Amasya tarihi C. 3. S.
[2] „ „ „ 3. S.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

SABREYLEDİM!

İşler tıkırında derken,
İş arattın sabreyledim.
Haksız şırda durur iken,
Gelip çattın sabreyledim.

Ele verdin hep yağmuru,
Giydirdin kürkü samuru,
Geriye kalan çamuru,
Bana attın sabreyledim.

Neler gelmedi başıma,
On yaş ekledin yaşıma,
Tutup da pişmiş aşıma,
Sular kattın sabreyledim.

Aşı, ekmeği serdin de,
Gelene «yeyver» dedin de,
Ele parasız verdin de,
Bana sattın sabreyledim.

Talih seni yar tanırdım,
Gürlüğüne aldanırdım,
Bitmeyeceksin sanırım,
Sen de battın sabreyledim.

Dedebaş

Çorum'un Köy Düğünü

FERİT Dedebaş

—29 ieci sayıdan mabaat—

Perşembe sabah kahvaltısı:

Perşembe günü sabahleyin kalkmış olan civar köy misafirleri börek ve hedik (19) ten ibaret kahvaltılarını yaptıktan sonra gecekì hadisatın cereyan ettiği meydana birer ikişer toplanmaya başlarlar.

Güvey ve sağdıç [20] a müteallik merasim:

Misafirler meydana toplanadursun...

Güvey refakatinde iki, üç köy delikanlısı olduğu halde davulcu ile var ise hamam yok ise köy yunağına gider; orada yıykanır; eve döner. Evde evvelce hazırlanmış iki masaf böreğin birinin üzerine bir mikdar leblebi ve güveyin elbisesi, diğerinin üzerine de keza bir mikdar leblebi ve sağdıcın elbisesi konur. Güvey ve sağdıç üzerlerindeki don gömleği örten sadece birer palto olduğu halde arkalarında iki kişinin başları üzerinde taşıdıkları mezkür tepsilerle meydana gelirler. Yarı yolda davulcu bunları karşılar ve imamla kâhyanın önüne getirir. İmam güveyi, kâhya da sağdıcı bir takım dualarla giydirirler. Börek tepsilerinden biri imamın, diğeri de kâhyanın evine gider. Tepsilerin üzerinde gelmiş olan leblebi de meydanda mevcut çocuklara dağıtılır. Güvey ve sağdıç imamla kâhyanın ortasına oturmuşlar, güreş te başlamıştır. Güreşin öğleye doğru bitmesi elzemdir. Galip gelen pehlivanlar güvey ve sağdıçtan başlamak üzere ahâliden bahşiş alırlar.

Bunu müteakip kız evine dünürşü (21) nün yola çıkacağına

[19] Hedik: Pekmezle pişmiş aşure.

[20] Sağdıç: Düğün münasebeti ile elbisesi gelin tarafından temin olunan, güveyin kardeşi veya yakın akrabasından bir erkek çocuğu.

[21] Dünürşü: Kız aramaya çıkan veya kız getirmeye giden kadın kafilesi.

[29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)   [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

Çorumda söylenilen çığşaklar

Derleyen : EŞREF Ertekin

—Baştarafı 28 inci sayıda—

Orta yerin hasırısın
Dodağını ısırırsın
Pek eğilme osu....
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ah bilir oynar bilmez oynar
Vah yazık olsun tu bire mashara

Kızıştılar turuştular
Yenlipte buruştular
Yüzük için uruştular
Haydindi ha bulunmaz ha
Ah bilir oynar bilmez oynar
Ah gerli kirli ferli canım
Şaştı zovallı

N A K A R A T

Müsafirim safa geldin
Bizde ya... dört terklidir
Var atını bağlada gel
Ensenide yağlada gel

Çavdar ektim anızına
Bakın şunların benzine
Çavdı gitti gök yüzüne
Ah bilir oynar bilmez oynar
Araştırha araştırha yaran
Senin yüzük senin haydindiha
Bulunmazha tu bire mashara

Biçareler halından bil
Şunların gözlerini sil
Kalk al eline bir mendil
Ohayallı hayallı canım şaşkın
Zovallı araştırha araştırha
Haydindiha bulmadıha tu bire
Mashara

Kahveciğin ağır olsun
Cümle âlem size gülsün
Kulakçığın sağır olsun
Şöylemi oynarlar kıykak böylemi
Oynarlar kıykak vah yazık neye
Küstün kırmızı büber çehreli

N A K A R A T

Yedin havucu oğlan
Attın tapayı oğlan
Döktün pirici oğlan
Düzdün sıpayı oglan

Burda kimse yoktur yaddan
Halvaları yenmez tattan
Börekleri on beş kattan
Haydindiha bulunmazha
Araştırha araştırha vah
Yazıklar olsun tu bire mashara

Gelin şurayı gezelim
Bulub katara dizelim
Yüzükçüleri sezelim
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ohayallı hayallı canım
Şaşkın zovallı hey gerli
Ferli tu bire mashara

Bitti artık oyunları
Yatırın şu koyunları
Bükülmüştür boyunları
Şöylemi oynarlar kıykak
Böylemi oynarlar kıykak
Ah bilir oynar bilmez oynar
Ohayallı hayallı vah yazık canım
zovallı yaran senin yüzük senin
Araştırha araşlırha haydindiha
Bulunmazha gerli ferli lâkin kirli
Ne kızarsın canım kırmızı
Büber çehreli tu bire mashara

N A K A R A T

Müsafirim safa geldin
Bizde ya... dört terklidir
Var atını bağlada gel
Enseníde yağlada gel

Yedin havucu oğlan
Attın tapayı oğlan
Döktün pirici oğlan
Düzdün sıpayı oğlan

Bitti

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Cönklerden derlemeler:

D E S T A N [*]

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Esnaf dilberlerin seyran eyledim
Her birisi benzer melek simaya
Görenlerin aklı olur perişan
Aferin anları doğuran anaya

Ekmekçi dilberi bekler tezgâhı
Sarraf dilberine eyledim ahı
Dûhancı dilberi hobların şahı
Yanakları dönmüş kızıl elmaya

Boyacı dilberi boyar her rengi
Basmacı dilberinin bulunmaz dengi
Marangoz dilberinin balta ile cengi
Çalıştıkça bütün batar yongaya

Dülger dilberinin aldım huyunu
Cambaz dilberinin gördüm boyunu
Kalafatlı dilberinin zifte oyunu
Üstü başı döner kirli mintana

Babuççu dilberi yalanda mahir
Sırmacı dilberinin akranı zahir
Gemici dilberi çok çeker kahir
Rast gelince hemen bir fırtınaya

Saraç dilberinin incedir işi
Kavaf dilberinin karadır kaşı
Kuyumcu dilberi işler gümüşü
Daim emek çeker ince sırmaya

Yemenici dilberinin muştası elde
Terlikçi dilberi söylenir dilde
Tabak dilberleri çalışır gölde
Sokak sokak gezer arar sermaya

Kebapçı dilberinin temizdir yağı
Keçeci dilberi dolar yapağı
Kalıpçı dilberi hoş döker ağı
Kâh gider emeği boşuna zaya

Terzi dilberine ısındı canım
Gazez dilberine arttı figanım
Tellâk dilberleri aldı dermanım
Başlayınca beni oğuşturmaya

Berber dilberinin çekilir nazı
Cizmeci dilberinin hoştur elfazı
Urum dilberinin çoktur beyazı
Ruhların benzettim gökteki aya

[*] Bu destan Millî kütüphane No. 2257/328 deki cönkten aynen istinsah edildi. Umumi esnaf isimlerini aldığından önemlidir.

Kahveci dilberi yosma kıyafet
Gece gündüz hiç oturmaz rahat
Şerbetçi dilberi keser hararet
Aşçı dilberinde battım çorbaya

Katıkçı dilberi eder döğüşü
Geçirince başlarına terpoşu
Şair dilberinin aşkından cûşu
Fiğanın çıkarır arşı semaya

Demirci dilberi demir kaynatır
Kalaycı dilberi kıçını oynatır
Mehter dilberleri usul dinletir
On iki makamı sokar zurnaya

Kasap dilberleri biler pıçağı
Kebapçı dilberinin yanar ocağı
Bakkal dilberleri çok yer dayağı
Paçacı dilberleri düşmüş paçaya

Köşek dilberinin incedir beli
El ile oynatır parmakta zili
Sazende dilberinin incedir teli
Anlar malik olur yanık sadaya

Moytaft dilberleri pek beyaz olur
Hammal dilberinin ömrü az olur
Tüccar dilberleri pek kurnaz olur
Çalışırlar üç beş para kapmaya

Yazıcı dilberi yazısın yazar
Iraktan yakından hileler sezer
Subaşı dilberi savmu çok bozar
Aslaca boyunca inmez deryaya

Halimi sorarsan ey kaşı âli
Yağlıkçı dilberi bulmuş kemali
Yorgancı dilberinin ol hob cemali
Âkıbet uğratır beni sevdaya.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

MEDHİ KAHVE

Ah neyliyeyim mübtelâyım terkedemem kahve seni
Varımı ben harcederim terkedemem kahve seni

On katar yüklü deve gelse Yemenden bana
Dostum ile içerim kimse hased kılmaz bana

Asel şeker şerbeti hiç birisi uymaz sana
Cümlenin sultanı sensin terkedemem kahve seni

Tavada kavurucak kokusu dımağa vurur
Fağfuri fincana koyunca üstünü duman bürür

İki fincan nuş edince bedene kuvvet verir
Cismime rahat verir terkedemem kahve seni

Yüzün esveddir amma kadrin alâdır senin
Padişahlar elde tutar yerin alâdır senin

Hem sana kimse yanaşmaz pahan alâdır senin
Varımı verir içerim terkedemem kahve seni

Hamse haslet ana refiktir buyurmuşlar heman
Defi gam, hazmı taam, izalei balgam heman

Birisi zekâyı akl birisi Neşatı meram
Subhü şam düfincan içer terkedemem kahve seni

ZEMMİ ENFİYE [*]

Kefereden huruç 'etti binası enfiyenin
Dûhandan beter yetişti belâsı enfiyenin

Ne şeyh kaldı ne meşayıh çekmedik yok bir ahad
Anın için terakkide pahası enfiyenin

Kibarca enfiye ismi Türkçesi burun otu
Sanma anı iyi amel sakın andan pek kötü

Herkes koynundan çıkarır darbederek bir kutu
Gayetle çoğalmıştır müptelâsı enfiyenin

Hayır amel olsa idi ederlerdi içtinap
İstimal etmeyen nadir eyleyenler bihesap

Ne yağlık kor, ne yemeni cümlesin eyler harap
Mülevves kılır libası kokusu enfiyenin

Der Neşati buldu şöhret eylediler itibar
Kim çıkarırsa koynundan dördü birden el sunar

Bazılar aslını bilmez mekruhtan deva umar
Zararından gayri yoktur şifası enfiyenin.

[*] Neşatiye ait biri "medhiye„ diğeri "zemmiye„ olmak üzere bu sütunlara dercedilen şu iki manzume dahi kahve ve enfiye hakkında tedkikat yapan sayın bilginlerimize bir hizmet olur ümidile yazma bir kitabın baş sahifesinden derlenmiştir. Bu şair Neşatiye dair de henüz elimizde bir belge yoktur.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Halkevi Çalışmaları

Şehrimiz halkevi İdare heyeti Ağustos 941 ayı içinde mutat toplantılarını yapmış bütün şubeler faaliyetlerini tedkik ve altı aylık çalışma programının tatbikına çalışmıştır.

30 Ağustos Zafer ve Tayyare bayramı münasebetile o günün gecesi ev salonunda bir Balo verilmiştir.

Bu Baloya başta kıymetli Valimiz olduğu halde bütün Parti ve Halkevi mensubları ve süel ve sivil erkân ve memurlar da iştirâk eylemiştir.

Halkevi Reisi Bay Şevket Davudoğlunun riyasetten istifası üzerine, Vilâyet Parti İdare heyetince Halkevi Reisliğine memleketimizin münevver ve çalışkan gençlerinden Naim Atalay intihap edilmiştir.

Evimizin bütün şûbeleri faaliyetlerine devam eylemekle beraber, muvakkaten terki faaliyet etmiş olan Güzel Sanatlar şûbesi de komite başkanını seçerek yeniden faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Bando ve müzik kısımlarında öğrenmek arzu eden gençlerimizin kayit işlerine başlanmıştır.

İki Öğretmen Aranıyor

Müzik ve Bandonun her türlü teferrüatına vakıf ve öğretmek kabiliyetini haiz diplomalı bir müzik öğretmenile,

Nakış ve Dikiş kursları için keza diplomalı bir öğretmen aranıyor. Arzu edenlerin Halkevi Reisliğine baş vurmaları.

MES'UL MÜDÜR : Dr. PERTEV KALELİOĞLU

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1940--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 30

Mahmut Selim GÜRSEL

30 İÇİNDEKİLER GİT

BAYRAK VE İSTİKLALE SAYGI

ÇORUM HALKINA

ÇORUM'DA BENİMSENEN BAZI KELİMELER

YEŞİLÇORUMDAN- ONUNCU ASRI HİCRİ'DE ÇORUM

NE DESEM ARLANMAZ FELEK

ÇORUMLUNUN OSMANLILAR ZAMANINDA DURUMUNDA

YENİ ŞAİRLERİMİZLE HASBİHAL

ÇORUM'DA YIL ÇIBANI

ÇORUMLU MANİLER

TENESSÜLİ GİZLE HASTALIKLARIN İSMİNİ

ÇORUM'DA SÖYLENEN BİLMECELER

ABDALATA VAKFI HAKKINDA

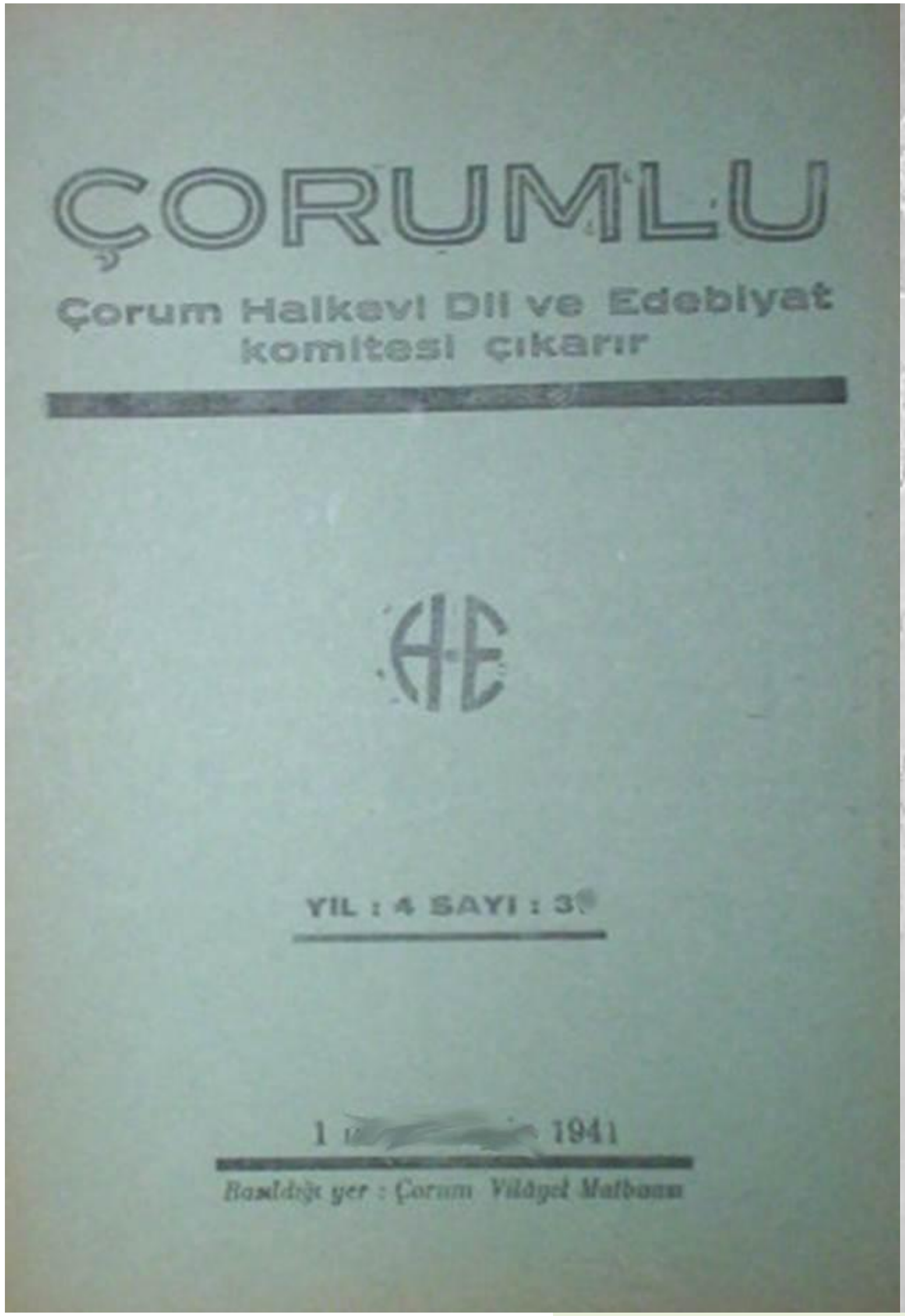

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat
komitesi çıkarır

Yıl : 4 1 Birinci Teşrin 941 Sayı : 30

Musahabe :

Bayrağa ve İstiklâl marşına saygı

Bir milleti en canlı bir şekilde temsil eden kudsal varlıklardan birisi millî bayrağı ise ikincisi istiklâl marşıdır. Tarih bile milletlerin hayatını araştırırken müstakil bir varlık olup olmadığına kanaat etmek için bir bayrağa sahip olup olmadığını incelemakte ve buna göre hüküm vermeye çalışmaktadır. Hüriyet ve istiklâline sahip olan bir millet mutlak bir bayrağa da sahiptir. Milleti tarif ederken «Bir Bayrağa sahip olan» tabirini de katsak her halde iyi olur sanıyorum.

Türk tarihini en eski zamanlarından itibaren inceleyecek olursak her oymağın, her kabilenin bir bayrağı bulunduğunu ve bunu kudsal bir bir varlık olarak tanıdıklarını görürüz. Bunun için Fevzi Kurdoğlu'nun «Türk Bayrağı ve Al yıldız» adlı kitabını okumayı her Türke tavsiye ederim.

Benliğini ve varlığını en titiz bir şekilde koruyan millet bayrağına da o nisbette düşkündür. Bayrağına en büyük saygıyı göstermeyen milletlerin kendi varlığına sahip olduğuna da inanmak güçtür. Bir milleti tahkir etmek için başka şey yapmaya lüzum yoktur: Bayrağına hakaret et kâfidir.

Bir millet düştüğü zaman önce o milletin sembolü olan bayrak yok edilmeye çalışılıyor. Umu-

30. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

mi harpten [perişan çıkan] Türk milletinin başına gelen acı akıbetler bu günki] nesil tarafından malumdur. Şuraya buraya çıkan itilaf ordularının önce Türk bayrağına saldırdığını ve sancak direğinden onu indirmeye çalıştığını bizler biliyoruz. Yine bizler biliyoruz ki onu yükseldiği şahikalardan indirmemek için de kaç kişi canını vermiş, ona en küçük hakareti bile yaptırmamıştır.

İşte bunun içindir ki varlığını derinden hissetmeye başlayan milletler bayraklarına kat'i ve muayyen şekiller verdikleri gibi onun yapılacağı malzemeyi de kat'iyetle tayin etmişlerdir. Bu kaidenin en basit bir şekilde dahi dışına, çıkılmasına müsaade etmezler.

Türkiye Cumhuriyeti hükûmeti de bunu düşünerek Bayrağımıza en kat'î şeklini vermiş, 29/5/1936 tarihinde 2994 sayılı kanunu çıkartarak sancağın şekli ve sancak çekme usulleri tesbit edilmiştir. Buna ait bir de nizamname neşredilmiş ve bütün dairelere, müesseselere gönderilerek bunun dışında bayrak yapılmayacağı ve asılmayacağı emredilmiştir. Cumhuriyet devrindedir ki Türk Sancağı da kat'î şeklini almış bulunuyor. Artık her insan kendi zevkini okşadığı veya hesabına geldiği gibi bayrak yaptıramaz ve kutlanamaz

Fakat buna rağmen yine bazı yurddaşlarımızın buna riayet veya dikkat etmediklerini esefle görüyoruz. Millî bayram günlerimizde her ev veya dükkâna bayrak asmak artık ananelerimiz arasına girdi. Bu günlerde caddelerimiz, sokaklarımız gelincik tarlasını andırıyor, insana zevk ve gurur veriyor. Ne yazık ki bunların arasında bazan nizamnamesine uygun olmayan bayraklar görüldüğü gibi buruşuk ve hiç bir zaman yakışık almayacak şekilde kirletilmiş bayrakların bile bulunduğunu görüyor, üzüntü duyuyoruz. Bununla mücadele etmek her münevver yurddaşın, her vatan sever ve milletine bağlı Türkün en büyük borcudur. Bununla mücadele etmeye lüzum yok, kanunun yasaklığını tatbik etmek kâfidir. Fakat bunu zorla yaptırmak değil, duyurarak, bilerek yerine getirmek lâzım değil mi? O Türk milli ki bayrağını dünyanın dört bucağında sallandırmış, onu bütün milletlere öptürmüş, ona tazim ettirmiş, onu saydırmıştır. Onun için bu millete her şeyde olduğu

gibi biraz öncülük yapmak, bayrağın ne olduğunu anlatmak kifayet eder. Çünki o, asker olduğu zaman bayrağın şeref ve namus olduğunu öğrenmiş ve ona candan bağlanmıştır. Onu biraz ikaz etmek yeter kanaatindeyim. Partimiz de bunu anladığı için teşkilâtına tamim etmiş, Halkevlerine bildirmiştir.

Bu hususta Halkevlerine düşen mühim ödevler vardır.

I - Türk sancağının ne olduğunu, ona ne suretle saygı gösterilmesi icabettiğini anlatan sık sık konferanslar verdirmek, daima tekrarlamak.

II - Bursada, Balıkesirde ve bazı vilâyetlerde olduğu gibi bayrak çekme törenine bütün milletin iştirakini temin için tedbir almak.

III - Halkevliler millî günlerde harekete geçerek nizamnamesine uygun bayrak asmıyanlarla temasa geçmek, onlara vazifelerini anlatmak, belediye ve hükûmet teşkilâtını bu hususta faaliyete geçirmek için icabeden temennilerde bulunmak.

Bu ve bunun gibi tedbirlerle bu işin kolaylıkla temin edileceğini katiyetle umuyorum.

Bu arada şunu da unutmamak lâzımdır. Şalı bayrakların saklanması da hayli ehemmiyetlidir. Güveler bu bayrakları delik deşik ediyorlar. Bazan resmî dairelerin astıkları bayrakların dahi bu vaziyette olduğunu görüyoruz.

Bayrağı yalnız naftalinlemek kâfi değil, çünki tahripten yine kurtulmayor. Onun için bayrağa yeni kaput bezinden bir torba yaptırmak, kullanılmadığı zamanlarda bu torbanın içerisine koyup asmak lâzımdır. Bu suretle hem bayrağa hürmet vazifemizi ifa etmiş oluruz, hem de uzun seneler kullanmak bahtiyarlığına ereriz.

İstiklâl marşı için de aynı saygı ve sevgiyi millette uyandırmak lâzımdır. Bu saygıyı uyandırabilmek için halka bunu öğretmek icabeder. Millî günlerde bando ile birlik bütün halkın İstiklâl marşını söylediğini düşünelim: Ne heybetli bir gösteriş, ne büyük bir heyecan kaynağıdır. Bunun için Halkevlerinde İstiklâl marşı öğrenme kursu açmak ve kısım kısım halka bunu öğretmek çok yerinde bir hareket olur. Bir çok münevverlerimiz dahi ne yazık ki bu marşı bilmeyorlar.

Bundan başka İstiklâl marşı söylenirken olsun ne suretle saygı gösterileceği halka öğretilmelidir. Bazı vilâyetlerimizde olduğu gibi

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

cumartesi ve pazar günleri bayrak çekilirken İstiklâl marşı çalınmalı ve bu anda sancak çekildiği ve İstiklâl marşının söylendiği bir düdükle ilân edilmeli ve şehir halkı hep birden ve ayağa kalkarak tazim resmini ifa etmelidir.

Bunlara riayet sayesindedir ki milli gurur ve onurumuzu yükseltmiş, varlığımızı daha içten ve derinden hissetmiş oluruz.

Bütün Halkevlerimizin bayrağa ve İstiklâl marşına saygı ve sevgiyi uyandırmak ve bunu halka öğretmek üzere seferberlik yapmasını dilerim.

"Çorumlu"

Bay İhsan Sabuncuoğlu ve arkadaşları
Çorum

ANKARA : 15/8/941

Sayın Çorumluların samimi duygularına teşekkür ederim. İmkân hususunde lise hakkındaki arzularının tatminine çalışılacaktır.

Çorum çocuklarına selâm ve muhabbet.

İsmet İnönü

İnönü Milli Şef — Ankara

ÇORUM : 13/8/941

13 Ağustos; Bugün, Çorum isimli çocuklarımızın, yıllarca hasretliğini çektiği Sis Babalarına kavuştukları bir bayram günüdür. Bayram günlerinde, Babalarının sıhhat ve âfiyetlerini görmekle iktifa etmiyerek haline göre maddi hediyeler bekliyen her çocuk gibi bizler de Siz Babamızdan çocuklarımız için lise ve sanat mektebi istiyor ve Ulutanızdan başımızda daim kalmanızı diliyoruz.

Çorum Halkından :

İhsan Sabuncuoğlu, Ömer Çapan, Hamdi [illegible], [illegible]

Her çocuk; mahrem sandığı ihtiyacını ancak babasına arzeder kaidesi veçhile ve hususi bir bayram münasebetile Çorum halkının içten gelen umumi bir arzusuna tercüman olmak suretinde bulunulmuş ve öpülüp başa konan büyük bir lutfa erişilmiştir.

Mazhar olunmuş bulunan muhabbet ve selâm; Çorumundur, Çorumluların, Çorum severlerindir ve bütün Çorum çocuklarının iftihar nişanesidir.

Çok büyük sevinçler duyan Çorum çocukları; aralarında elden ele gezdirilmiş ve herkesçe öpülerek başa konmuş olan bu iftihar nişanesini Çorum ve Çorumlu, -geç olsada- sahifelerine elbette fahr ve gururla derceder.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

ÇORUMDA BENİMSENEN BAZI KELİMELER

İHSAN Sabuncuoğlu

Harflerin, rakamların, kelimelerin de talilileri oluyor. Ve benimseniyorlar. Hususiyetten ziyade umumiyet ifade etmekte bulunan bazı kelimeler Çorumda bilhassa benimsenmekte ve onda, kendileri için bir çok kudsî manâlar gizlenmiş sanılmaktadır ki bunlardan bazıları:

1 - (İ n ö n ü)

Bu kelime, değil her Türkün, bütün cihanın bildiği yüksek bir varlığın, eserin ve müessirinin adı ve timsali olmuştur. İstiklâl savaşı günlerine kadar hiç de bilinmeyen, o tarihten beri artık bütün Türk milletine malolan, medeniyet ve hüriyet tarihinde iftihar levhası teşkil eden ve bilhassa yaratıcısına bihakkın ad olmuş bulunan bu kelimenin Çorumlularca bu umumî manalarından başkaca 58 rakamı ile birlikte dahi benimsenen bir hususiyeti bulunuyor. İnönü savaşlarında 4 üncü fırkanın 58 numaralı alayında hizmet etmiş ve büyük kumandanından (haydi çocuklar) hitabına mazhar olmuş Erlerden elyevm Çorumda 30 kadar sağ olanı vardır, ki bu suretle Çorumlular karınca kaderince olsun o savaşa; çocukları iştirâk etmiş olmak şerefini kazanmış bulunmaları sebebile bulundukları kıt'ayı (Aferin Çocuklar) lutfuna mazhar etmiş olan o günün büyük kumandadını bu gün babaları sanmakta elbette haklıdırlar.

2 - (45).

1914 Cihan harbinde Osmanlı devletinin seferberlik yaptığında Çorumdan asker olarak ayrılan ilk kafile o zaman Çorumda bulunan 45 inci alayın sancağı altında giden erler bulunmuş idi ki Çorumlular (45) rakamını ne vakıt duysalar Çanakkaleyi ve daha neleri hatırlamazlar ve bu gün için de daha fazlasını emel edinirler.

3 - (Pilevne, Dömeke.)

Çorumda çarşıda bir konak vardır ki Pilevnede hizmet etmiş bir subayın yaptırmasıdır. O subay ki Çorum erlerile birlik o savaşa katılmak talline erişmiştir.

İşte bu itibarla (Pilevne) kelimesinden dahi Çorumlular kendileri için bir gurur hissesi duyarlar. (313 Dömeke) kelimesi dahi böyledir.

4 - Umumî muvazeneden gelen tahsisatlarla Çorumda yapılmış iki muhteşem bina vardır ki birisi Ortaokul, diğeri Cezaevi binalarıdır. Bu eserleri gördükçe müessirlerini yadetmemek elden gelmez. İşte bunların ilk inşa emirlerini veren (Maarif Vekili Saffet Arıkan), (Adliye Vekili Saracoğlu) kelime ve medlulları böyledir.

5 - Geçmişteki bazı hallere ait hatıralarla üçer beşer harften mürekkep kelimelerden Çorumlular nasıl bir hissei gurur ve hissi tazim duyuyorlarsa, böyle bazı kelimeler daha vardır ki onlardan da istikbale ait ümidler, (güzellenmek, yükselmek, yücelmek) beklerler.

Evet güzellenmek güzele sahip olmak; maddeten değil manen ve ruhan güzellenmek; Bunun için irfan yuvalarına sahip olmak lâzımdır. Çocuklarının yarısından azının değil çoğunun ilk tahsili görmelerile, görebilmelerile güzellenmek için Çorumlular himaye ve himmet beklerler.

Yükselmek evet yükselmek isterler. Çünkü her sene 80 - 100 mezun veren bir tek ortaokullarından başka bilgi ocaklarının bulunmayışı hasebile çocuklarının her şubede okumuş ve Cumhuriyet devrine lâyık adam olarak yetişmiş olması için Lise ve Sanat mektebi, enstitü v. s. özlerler.

Yücelmek evet yücelmek. Bu da Cumhuriyetçi, Halkçı bir idare zamanında ancak ilim sahasında olabilir ki buna ait müesseselerden mahrumiyetin daha fazla uzamamasını kalbden ne kadar temenni etsek azdır.

Bu sayılan (güzel, yüksel, yücel) kelimelerini biz diğer bir tabirle yadediyoruz. ki (Hasan, Âli, Yücel) işte ikişer çift harflerden teşekkül etmiş bu üç kelimenin gösterdiği sayın Maarif Vekilimizden Çorumda Lise, Sanat mektebi, Enstitü gibi irfan yuvalarının kurulmasını Çorumlular sabırsızlıkla özlemektedirler bu hususta babalarından aldıkları ve başlarına koydukları muhabbet ve selâm lutfundan hız almış olarak.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Yeşil Çorum'dan

Seni her zaman Çorum anıyor.. anıyorum
Hasretin alevile yanıyor.. yanıyorum.
Kaç yıldır çekiyorum ben senin özlemini
Bu yıl daha derinden hissettim elemini

Torosların üstünde bir köydeyim bu gece
Tatlı bir hatıranı yadettim de gizlice,
Hayalimin ufkundan yine bir rüzgâr esti,
Ruhumun tellerini kırdı, kopardı, kesti.

İşte: yaprak dökümü, yine geldi Sonbahar
Yine sızlar kalbimde en incecik bir damar.
Yine gitti ömrümden bu yılda rüzgâr gibi
Pek mevsimsiz bir çağda oldum ihtiyar gibi.

Sana göstermek için ruhumdaki emeli,
Yüzümde izlerini çizdi hasretin eli
Simsiyah saçlarıma platin bir çok teli
Kattı, armağan etti, bu yaşta gurbeteli.

Ömrümün üzerinden boralı geçti anlar
Gözlerimin rengini gören bilir ve anlar.
Ne kadar yara alsam ben feleğin okundan
Bir akşam doğacağım yine senin ufkundan.....

Adana : Sabri Dil

10 uncu Asrı Hicrî'de Çorum

HİKMET TURHAN Dağlıoğlu

İstanbulda Başvekâlet Arşivinde bulunan Defteri Hakaniler (Tapu)arasında Çoruma âit 177 büyük ve uzun veraktan ibaret tarihsiz ve eski 944 yeni 444 numaralı (Çorum livası ve kurası, nüfusu, hasılat, maliye ve evkaf defteri) adını taşımakta olan bir defter vardır.

Bu defter bize onuncu asrı hicrî'deki Çorumun bir çok hususiyetlerini ve Selçuki'lerden itibaren devam edegelen bazı vakıflarla tanınmış bazı âilelerin adlarını ve bilhassa Ahilere âit zaviye, teşkilâtı bildirmesi itibarile hususî bir ehemmiyeti haizdir.

Anadolunun bu havaliye dair Ortaçağ tarihi henüz temamile aydınlanamamıştır. Bazı vakfiyelerle o zaman yazılmış olan Selçukname ile ve Kadı Burhaneddin Ahmed'in namına Esterâbad'lı Aziz bin Erdeşir tarafından yazılan Bezm-ü- Rezm gibi mahdut eserler istisna edilecek olursa Çorum ve havalisinin Ortaçağ tarihi çok noksan ve karanlıktır.

Hele kasabalarımızın nüfus, hasılat, ve malî vaziyetleri üzerinde ise şimdiye kadar asla esaslı bir tedkik yapılamamıştır. Halbuki bir şehrin tarihini yazmak için ve tarihî hadiselerin hangi içtimaî sebeplerle meydana gelmiş olduğunun tayini ve bilinmesi icabeder. Anadolu kasabaları için neşredilecek vakfiyeler, tapu deftetleri, hükümler, kitabeler, gibi malzemeler bir çok tarihî hakikatlerin aydınlanmasına hizmet edecektir.

Kısaca ana hatlarından umumî şekilde bahsedeceğimiz (Çorum livası defteri) nde her ne kadar tarih yoksada içindeki bir kayidden bu tapu defterinin 29 Şaban H. 927 tarihli olduğu anlaşılmaktadır. Defter sıyakat yazısı ile yazılmış, sayılar ise bir çok yerlerde sıyakat rakamlarile tesbit edilmiştir.

Defter X uncu asırda Çorumun mahallelerini ve bu mahalle-

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

lerde mevcut hane mikdarlarını ve bu hanelerde vergi vermekle mükellef insan sayısını ve Çorumun senelik vergi mikdarını ve bu vergilerin ne gibi yerler ve mahsullerden alındığını etraflı ve vazıh bir şekilde göstermektedir.

Çorum mahalleleri arasında Ahmed Çelebi, Melik Danişmend, Akpınar, Günhan, Sabuncu, Kutlubey, Nasrullah gibi adlara rastlanmaktadır.

Zaviyeler arasında ise : Şeyh Zeynüddin, İn'am Çelebi, Ahi menteşe, Abdalata, Koyunbaba, Hasan Balım gibi zaviye adları geçmektedir.

Defteri Hakanide köyler hakkında verilen malumat ise bilhassa dikkate şayandır. Bizde köycülük hakkında tarihî bir tedkik yapabilmek için her halde Osmanlı devletinin köylü hakkında tatbik ettiği ana pirensiplerin mahiyetini bilmek icabeder.

Bununla beraber şu ciheti tebarüz ettirmek lâzımdır ki Osmanlı imparatorluğu askerî teşkilâtını kuvvetlendire bilmek için mümkün olduğu kadar köylü ve çiftçi hukukuna saygı göstermiş ve kıymet vermiştir.

Köy mahsulâtı, bu mahsulâttan alınan uşrun mikdarı ve bu uşürlerin tahsis edilmiş olduğu 'yerler, muhtelif vakıflar, türbeler, zaviyeler hakkında verilen malûmat tarihî bir çok hakikatleri aydınlatmaktadır. Çorum köylerinin bir kısmı malikâne, bir kısmı vakıf, bir kısmı timar, bir kısmının ise muayyen hizmetler mukabilinde her türlü vergiden muaf oldukları anlaşılmaktadır. Köylerde ve kasabalarda adı geçen mühim şahsiyetler bize Selçuk devleti zamanından devam edegelen bazı âilelerin âdeta mahallî bir listesini vermektedir.

Melek hatun, Arif Çelebi, Sahip Çelebi oğlu Emir Mahmud, İn'am Çelebi, Beyler Çelebi, Sancdı Çelebi, Fazlullah Çelebi, Pir Ali bey gibi adlar defterde başlıca gözümüze çarpan âilelerdir.

Çorum köylerinin tedkiki başka bir noktadan yani (Toponomi - yer adlarınının tedkiki) bakımından da çok ehemmiyetli bir noktadır.

Bu gün mevcut olan ve yaşayan o suretle köy, mezraa, şehir, dağ ve saire gibi adlarla onuncu asırda yaşamış olan adlar arasında bir mukayese yapmak ve bundan bazı dil örnekleri çıkarmak ta kabil olacaktır.

Defterde Çorumdan başka Osmancık, Karahisar demürlü, İskilip, Saz kazaları ile bu kazalara bağlı nahiyeler, divanlar ve mezraalardan uzun boylu bahsedilmektedir.

Divan-ı Ovacık, Divan-ı Türk gibi tabirlere bilhassa Osmancık kazasında sık sık rastlanmaktadır. Bolu' da olduğu gibi Çorum vilâyetinde de divan sözüne rastlanması dikkate şayandır. Aslında Kurultay, Devlet ve Hükûmet teşkilâtına âit her türlü meselelerin halledildiği bir meclis demek olan divan kelimesinin Çorum ve Bolu havalisi gibi bazı yerlerde idarî teşkilâtta bazan nahiye veya bir kaç köyden ibaret bir mıntakayada alem olduğu da anlaşılmaktadir.[1]

Defteri hakanide Türk aşiretlerinin tarih kitaplarına geçmemiş olan bir çok oymak ve cemaatlerin adları ile yerleştikleri yerler yazılıdır. Bu adlar Türk tarihi için birer kıymetli kaynak vazifesini görecektir. Misal olarak defterdeki cemaat adlarından bir kaçının adını yazalım :

Ballu cemaati, Salmanlu, Saru Halil, Karayogunlu, Karakeçilü, Akçakoyunlu, Cemaati Osmanlu, Çiçeklu, Eğerlu ..... gibi.

Arazinin tahrir meselesi de bilhassa Anadoluda ta Selçukiler zamanından beri mühim bir mesele halinde göz önünde tutulmuş ve tapu defterlerindeki kayidler sayesinde toprak idaresile istatistik işlerine ait malumat tebarüz ettirilmiştir. Yukarıda da arzettiğimiz üzere Selçukiler ve Anadolu beylikleri zamanında toprak, timar, vakıf, mülk ve yurd kısımlarını ihtiva etmekte idi.

Tapu defterlerindeki vergilerde başlı başına mühim bir mevzudur. Osmanlı devletinin malî teşkilâtına ait sistemlerle vergilerin adları ve bu vergilerin cibayet tarzı ile tarhındaki mucip sebepler üzerinde uğraşmak malî tarihimiz bakımından kıymetli bir kazanç olur.

Anadolu Selçukileri zamanında mühim bir merkez olan (Çorumlu) nun tarihî, ictimaî, iktisadî ve malî vaziyetini aydınlatmak, bu itibarla yerinde bir hizmet olur. Selçuk memleketleri uc yani hudut vilâyetleri hariç olarak müteaddit serleşkerlik'lere ayrılmıştı. Çorum da bu serleşkerlikler arasında idi.

[1] Evliya Çelebi divan kelimesi için şu malumatı vermektedir :

Etrakin (Divan) tabir ettikleri Selçukilerden (Sultan Alâeddin), asrında Bela Beyi iken bu dağları fethettikçe aman vermek için divan edüb kûs çaldırdığı yerlerdir ki hâlâ divan lafzile tabir olunur.

Cild 2 - S. 175.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Bu memuriyet bu günki mıntaka kumandanlığına benzeyen bir askerî idare idi. İkinci Giyasüddin zamanında Hatiyrüddin Zekeriyya Çorumlu serleşkerliğine tayin edilmişti. [2] Bu izahat vaktile Çorumun nasıl mühim bir merkez olduğunu isbat eder.

Tapu defterinin tedkikile Çorum vilâyetinde Ahi'lik teşkilâtına ait kıymetli malûmat elde edebileceğiz. Esasen Ahi'lik teşkilâtı başlı başına bir âlemdir. Esnaf teşkilâtı ve şehir ağyan'lığının Ahi'lerde mükemmel bir halde olduğu malumdur. Ahi'lerin Anadoluda yer yer kurdukları müesseseler arasında Çorum, İskilip, Osmancık çevresinde de bir çok vakıfları, teşkilâtı vardır. [3] Çorum ve havalisinde eser bırakmış, hayr işleri yapmış bazı Ahi'lerin kısa bir listesi bize bu teşkilâtın ehemmiyeti hakkında bir fikir verecektir.

Ahi'nin Adı	Yeri	Tarihi
Ahi Ahmed bin Hasan emir	Çorum	768
„ Etem Çelebi	İskilip	881
„ Ahmed hoca	Çorum	880
Büyük emir Nureddin Cemail bey bin Cuca bey	İskilip	670

[2] Osmanlı devleti teşkilâtına medhal. S. 113. Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı.

[3] Ahi'lik hakkında merhum Muallim M. Cevdet'in Arapça yazmış olduğu (Zeyli Ali Fasl-ül-ahiyye (ül-fityyiye)) adlı eserinden bilhassa istifade ettik.

Ahi Menteşe. —

Bu Ahi'lerden Ahi Ahmed bin Emir Hasanın 768 tarihinde Çorumda tesis etmiş olduğu vakfiyeler tarih bakımından çok kıymetlidir. Bu vakfiyede bir çok yer isimleri, Ahi adları meselâ (Ahi Carık) gibi geçmektedir.

Ahi Ahmet iki kıt'a tarlasını Çorumda bina etmiş olduğu zaviye için vakfeylemektedir. Vakfiye de (Çorum) [illegible] diye geçmektedir.

Filhakika onuncu asra kadar hatta daha sonraları bile Çorum kâh (Çorumlu) kâh ([illegible]) şeklinde yazılmakta idi. Çorum kelimesinin manası üzerinde de biraz durmak lâzımdır. Evliya Çelebi bu hususta şunu yazmaktadır:

(Abû havası latif olduğundan Kılınç Arslan Şah, oğlu «Yakup Mirza'yı» ve yüzlerce sair çorlu hastaları bu şehre gönderüb ifakatyab ettirdiği için adına «Çorum» denmiştir. Amma ayânı vilâyet Çorum = Çor-ı- Rum dan kalat ve muhaffeftir derler.) [4]

[4] Evliya Çelebi seyyahatnamesi cild 2. S. 407

Nazmi Tuğrol bunu Cevri Rum şeklinde okumuştur.

Çorum tarihi ve coğrafyası. S. 39. 1927 Çorum Vilâyet Matbaası.

Çorum tarihi ve coğrafyasında ovanın dağlar arasında bir uçurum halini almasından dolayı halk arasında kasabaya Çorum denildiği de kaydedilmektedir.

Fakat kanaatimizce Çorum kasabası adını bir Türk oymağı olan Çorumlu adından almaktadır. (Balıkesirde Sındırgı kazasına bağlı Çorum nahiyesi) bulunması Çorumla Balıkesir havalisinde de Çebni cemaatlerine rastlanması bu kanaatimizi kuvvetlendiren delillerdendir.

Hasan Kâzım Kadri merhumun yazdığı büyük Türk lûgatinde ise (Çor) kelimesi Çağatay'cada cemiyet, içtima manasına gelmektedir.

Çorum hangi manaya gelirse gelsin Türk idaresine geçtikten sonra hakikî benlik ve hüviyetini elde etmiştir. Şehirlerimize ait tarihî malzemenin neşri büyük Türk tarihi için birer kaynak vazifesi göreceğine şübhe yoktur.

Onuncu asra ait mühimme defterlerinde gördüğümüz ve Çorumlu'da neşrettiğimiz hükümler ile on birinci asra dair neşredeceğimiz vesikalarla birlikte bu tapu defteri bize Çorumun tarihi hakkında kısmen malumat verebilecektir.

Onuncu asır tapu defteri bir çok tarihî ıstılahları da ihtiva etmesi bakımından bir hususiyet arz etmektedir. Hasılat, nüfus, aşiretler, arazi sistemleri, içtimaî müesseseler, âile adları, vergi mikdarı, vakıflar, köyler, timarlar, hakkında kıymetli malumatı ihtiva eden böyle bir tapu defteri kelimenin tam manasile bir vesika kolleksiyonu mahiyetinde demektir. Bu gibi kaynaklara baş vurulmadan ve buna benzer malzemeler neşredilmeden yazılan şehir tarihlerinin noksan ve ilmî değerden mahrum olacakları kendiliğinden anlaşılır bir keyfiyettir.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Ne desem arlanın utanmaz felsk

H. Abdullah Ercan'a

Hangi caha koşsam derhal yeliştin
El Aman vermedin, önüme geçtin,
İçli bir ney gibi sinemi deştin
Her an hazin, hazin ağlarım felek;
Geçiyor boş yere çağlarım felek.

Açtığın yareye işlemez fitil!
Cefakâr elinden perişandır dil,
Ne yiğitler yersin ecelsiz katil
Nasıl elin varır imansız felek?
Bana pek kıyarsın zamansız felek.

Hangi zaman kutnu kumaş geydirdin
Öyün, öyün göz yaşımı yedirdin,
O anda kalbini taşa dönderdin,
Hangi bir güzele tutulsam felek!
Ah! nasıl pençenden kurtulsam felek?

Doğduğum gün koydun dar bir zindana
Dönüyor başımda binbir fırtana.
Basarken, yüzüm yer olur vatana

Beraber bu bana ölmeyle felek;
Arsız sanma beni, gülmeyle felek.

Hangi zaman kabul ettin duamı!.
Hangi açtığın derde verdin deva'mı
Bu kadar dalına binmek reva mı?
Saymayla yaptığın baş olmaz felek..
Bir kalp bu kadar da taş olmaz felek

Biraz vicdana gel halim düşün de
Herkes bir gayenin koşar peşinde
Yetmez mi üzdüğün zalim pençende
Ey cevri cafadan usanmaz felek
Ne desem arlanın utanmaz felek.

Hasan Gözgörmez

Yukarıdaki parça Çerumlu kör Hasan adında bir halk şairine âiddir. Şiirler ve şairlerle pek yakın bir alâkası vardır. Bilhassa Halkevimizin yaptığı "Karacaoğlan gecesi,, nde Karacaoğlandan okuduğu parçalar çok iyi bir zevke sahip olduğunu gösteriyordu. Güzel sesi de olduğu için halk ağzile bu parçaları çok güzel okumuştur.

1335 yılında doğan Hasanın daha kırk günlük iken gözleri şirafet neticesinde körolmuş, şiire merakı da bir komşu çocuğunun tesir ve telkinile olduğunu kendisi söylüyor. Bir çocuk vasıtasile bir çok şairleri tanımıştır. Bilhassa

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Kemaleddin Kâmi'yi çok severim diyor. Meselâ onun:

«Akşam rüzgârları derki Aliye,
Gözler ileriye, gönül geriye.»

Şu iki mısrağ ne hoştur derken bir söyleyiş ve duyuşu var ki hakikaten bir şair olduğunu anlatmaktadır. Yine kendi ifadesine göre bir çok şiirler yazmış, ne yazık ki bunlardan pek azını kâğıt üzerine geçirebilmiştir.

«Atatürk'e, zaferimiz, olmaz mı?» adlı şiirleri vurmuş. Bunlardan «Atatürk'e» adlı şiiri yine bu dergide çıkmıştır.

Yukarıdaki parçalar onun ne içli bir şair olduğunu, talihinden acı acı nasıl şikâyet ettiğini bize göstermektedir. Bundan sonra da elimize geçen şiirlerini neşredeceğiz.

ÇORUMUN OSMANLILAR ZAMANINDAKİ DURUMU

Emekli Öğ. NURİ Uğur

Çorum Selçuki hükûmetinin inkırazı sıralarında Danişmendî hükûmetine tabi kalıyor ve 600 tarihinden Ahi Türklerinin Danişmendilere galebesinde bu havali Ahi Türklerinin ellerine geçiyor ve Murat Hudavendigâr zamanında Ankaranın zaptı sıralarında Osmanlılara intikal ediyor ve sancak olarak Amasya eyaletine raptolunuyor. Hayli zaman sancak beyleri tarafından idare olunduktan sonra merkezi Sivas olmak üzere Hamidi Evvel zamanında yapılan teşkilâtta bu havalide vukubulan zelzelede buralar pek ziyade tahribata uğradığı için eski varidatını bulamadığından Müsellemliğe yani kaza haline indiriliyor, Amasyaya tabi kalıyor. Vilâyet teşkilâtında Amasyaya merbut bir kaza ve daha sonra yakınlığı cihetile Yozgada rapt olunuyor. 310 senesinde kazalıktan mutasarrıflığa geçiyor, tekrar sancak oluyor. Bu sıralarda inkişaf ederek şimali Anadolunun mağmur şehirleri sırasına geçiyor ve Cumhuriyetin feyizi idaresinde vilâyet merkezi olarak Anadolunun mühim vilâyetlerinden biri oluyor.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

"Yeni Şairlerimizle hasbühal„

Veyahut

"ŞİİRDE İNKILÂP„

ÂFET Kobak

Gençilkte, Konyalı âşık Mehmedin üç koşmasını okudum. Bu duygulu halk şairini yakından tanırım. Şiirlerini ta kalbinden gelen bir hisle ve saffetle söyler. O, şiiri vezin ve kafiye ile anlamış ve öylece terennüm etmiştir. Koşmaları, destanları hep şiir vasfile anılacak şekilde güzel ve hatasızdır. Ufak tefek gramer hatalarına rast gelirsek onu da ümmî'liğine bağışlamalı.

İyice hatırlarım: Bir gün kendisile Konya'da konuşurken yeni şairlerimizin bazı eserlerini okumuş ve fikrini sormuştum. Öyleya; bunlar hakkında zamanımızın âlim'leri, fazıl'ları, şairleri, nasir'leri bir hâyli mutalealar yürüttüler ve yazdılar. Bu günün en kuvvetli halk şairinin bunda neden hakkı olmasın?. Okuduğum şiirlerden bir kaçını dinledi ve sonra ben susunca:

— Hanıya şiir okuyacaktın, bir sürü laf ettin, bir şey anlamadım, şiirleri ne zaman okuyacaksın?. dedi. Kendisine o söylediklerimin laf değil şiir olduklarını anlattığım zaman sadece:

— Bunları anlamak için şairlerinin gelip anlatması lâzım. Demekle iktifa etti.

Fikret Âdil bir yazısında kısaca «şiirler, edebiyatın en güzel parçalarıdır, onlarda vezin ve kafiye aramağa lüzum yoktur, vezinli, kafiyeli olanlara manzume derler. Büyük Fransız şairlerinden pek çoğu şiirlerini kafiyesiz yazmışlardır.» diyor. Üstad'ın şüphesiz çok hakkı var. Fakat edebiyat'ın güzel parçaları olan şiirlerde! Hanı bizim edebiyat'ta inkılâp yapacak gençlerimizin şiirlerinde güzellik.. Onların bazan kelimelerin bir, ikisinin yerini değiştirerek bir cümle yapmak mümkün oluyor. Meselâ; Şükrü Enis Regü'nün yaşamak adlı şiiri:

Neden bir seyahat sonu
Yaşamaktan bıkılır
Ve saadet düşünülür
Mektup yazarken gurbetten.

Eğer bütün insanlar
Daima serhoş olsalardı
Yaşamak bir saadet olduğunu
Söylerlerdi...

Mısrağ şekillerine bölünmüş, şiir haline sokulmuş yani nesir tarzında yazılmamış iki cümle! Keza Orhan Raşid'in «Hamiyyet göstermemek» adlı şiirinden bir parça:

Ne kadar üzülüyorum
Hamiyyetli insan
Olmadığımdan dolayı
«Baldırı çıplağın biriyim»

Yazdığım şu satırlardan başka bu üslubla yazılmış daha bir hayli şiir var. Bunları okuyor, tekrar okuyorum. Fakat anlatılmak istenen bir maksad bile olduğuna kani olamıyacağım geliyor. Yalnız üstad H. İ. Dinamo'nun «Hüriyet cephesine şarkı»sından bir kaç mısrağ alıyorum:

Benim step şairim, Aziz Şevçenkocağım
Keçimizin südünü
İneğimizin yağını
Kuzumuzun etini
Tatlı bulanlara
Zehir zakkum olsun yidikleri.

Her halde bu parçada şiir kokusun'dan daha çok nesir edası var.

Ufak, tefek bazı misallerini verdiğim yeni Çığır'ın tanınmış bu elemanları, edebiyat'ımızda yapmak istedikleri inkılâbı acaba bu kisve ile mi yapmak isteyorlar? Edebiyat'ımıza bu süsü, bu rengi vermek isteyorlar? Vakıa inkılâp: yenilik, değişme demektir. Fakat bu değişmeler, bu yenilikler her halde lisanın güzelliğini; lisanın taravetini muhafaza ederek yapılmalıdır. Dil sahasında Ulu Atamız'ın açtığı inkılâp çığırını bu gün Ebedî Şefimiz yüksek himayelerile nurlandırıyor, bütün lisan mütehassıslarımız, münevverlerimiz bu vadide üzerlerine bir çok vazifeler alarak bütün güç ve kuvvetlerile çalışıyorlar. El'an Arap ve Acem kelimelerini atarak, güzel Türkçemizi kendi kelimelerimizle süslemeğe, zenginleştirmeğe gayret ederek. Yine hiç bir vakıt bunlar da ilimden ayrılmış değildir. Demek istiyorum ki: Yapılacak bir edebiyat inkılâbı varsa ve bunu da bu gün yapacaksak her halde yeni şekil, yeni şairlerimizin vermek istediği şekil olamaz.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Arûzu atıyoruz, o bizim değildi, fakat kendi öz malımız heceniz var ona karşı hıncımız nedir; kafiyeye neden garaz bağlandı; şayed bunlar noksansa o noksanlarını ikmal etmeli, ıslah etmelidir.

Yeni şairlerimiz, bir taraftan yeni bir çığır açarak onu yürütmeğe çalışırken bazan da eski tempoda adımlar atıyorlar. El'an arkasına düştükleri o üslubu, o şiiri 1914 başlığı koymakla değiştirmiş olamıyacaklardır.

Safer Aytekin, «1914» başlıklı manzumesinde:

Soğuk soğuk sular içilmez
Yeşil yeşil ekinler biçilmez
Dumandır dağlar bakılmaz
Cennet bunun neresinde.

Derken koca Yunus Emre'nin mezardan başını kaldırarak ona sesleneceği, belkide azarlayacağı sanılıyor. Halbu ki, o hassas şair, her kelimesini kalbinden kopup gelen bir duygu ile yerli yerine koyduğu şiirlerinin hiçte böyle acemi bir taklidcinin eline düşeceğini düşünmemişti. O

İlinizden ilinizden,
Bir kurtulsam dilinizden,
Yeşil başlı ördek olsam;
Sular içmem gölünüzden!

Diye gönlünün acısını ve bir inkısarı terennüm etmişti. Bu gün de âşık Mehmed koşmalarında hislerini, duygularını kendine has incelikle ve güzellikle terennüm ediyor. Bakınız şu koşması ne kadar biriktir:

Dört yana sallanub eteğin yenin
Hep seni öğüyor ihvana dilber.
Bu bahar gününde o beyaz tenin,
Benzeyor taze bir reyhan'a dilber.

Dağlanmış gibi bak yanıyor bağrım,
Bu halde bir yerde durmam gayrım,
Yaşım elli sekiz kalmadı hayrım,
Kul gibi bağlandım bir sana dilber.

Şurda gönül eğler,şurda başka der,
Gezersin,yok mudur kırnında keder
Bana göz edersin, ile söz eder,
Kıyarsın her şafak bir cana dilber.

Âşık Mehmed, derdom kaynayor kazım,
Cezasını çek dur Âşık olmanın
Aman gitme yarim, aman kurbanın
Olayım git savuş Fizana dilber.

Diğer taraftan maaşından üç liranın kesildiğini anlatmak isteyen şair, Mesele adlı şiiri ile:

Boyuma dar geliyor sedir
Ayaklarımı yağmur yıykayor
Kafam muttasıl düşünüyor
36 lira 40 kuruşu
300 kesilmiş yine aylıktan

Ne sihirdir ne keramet
Senin aktör taş yisin!

Diyor.

Cahid Sıtkı Irgad'ın bu şiiri belki edası itibarile bir mizah olabilirdi. Fakat ona mutlaka bir ciddiyet vermek isteyen şairin çatık kaşlarını karşımda görür gibi oluyorum. İhtimal benim bu «olabilirdi» sözüm bile onu öfkelendirecektir.

Bu kadar vezin, kafiye ihmal edilmiş veyahut da «Bualo» nun dediği gibi öyle vezinsiz ve kafiyesiz yazılmak istenmiş olan bu şiirlerde: Gramerden de sarfı nazar ettikten sonra yarı tenkid işaretlerini olsun yerli yerinde kullansalar hiç olmazsa doğru bir iş yapmış olacaklardır.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorumda Yıl Çıbanı [Leihmania]

Dr. TEVFİK Berkol

—28 inci sayıdan mabaat—

Sıcak memleketler hastalıkları üzerinde uzun ve derin tedkikat ve teharriyatta bulunmuş olan Fransız müelliflerinden ve askerî tabiplerinden Laveran ise şark çıbanının devri tefrih müddeti onbeş günden iki aya kadar devam ettiğini, en fazla olarak devri tefrihin yedi ay sürebileceğini beyan etmektedir.

Yıl çıbanının uzviyette yerleştiği noktalar — Umumiyetle yıl çıbanı vücudün açık ve çıplak kısımlarında çıkar. Bilhassa geceleyin kapalı bulundurulmayan ve açık bırakılan kısımlarında görülür. Faraza yüzde, yanakta, burun kanadları üzerinde, alında, kulak üzerinde ve önlerinde, dudaklarda, çenede, göz kapaklarında (başta kat'iyyen görülmemiştir.) kolların aşağı kısımlarında, bileklerde, bacak ve ayak üstlerinde şark çıbanı takarrür eder ve yerleşir. (El içinde ve taban altında hemen görülmemiştir) Suriye ve İran havalisinde vak'aların yüzde yetmişinde çıban yüz üzerinde ve ekserya bir taraf yanakta yerleşir. Bu sebeple İrandaki darbı mesele göre âilenizin geçirmiş olduğu şark çıbanı izinin yüzündeki kusuru görmemek için âilenize yandan ve bir taraftan bakınız diye tavsiye ederler. Bununla beraber vücudün her hangi bir noktası tatarcıkların ısırmasına, sokmasına maruz kalırsa orada şark çıbanı çıkabilir.

Yıl çıbanının adedi — Yıl çıbanı veyahut şark çıbanı ismini taşıyan yara nadiren tek bulunur. Ekserya aynı şahısta müteaddit olarak üç dört tane bulunur. Bazı kerre de 25, 70 ve hatta 100 adet çıbanın bir şahısta görüldüğü tesbit ve kaydedilmiştir. Fakat bu çıbanın fazlalığı hastalar tarafından çıban fazla kaşınarak başka yere tırnaklarile aşılanmasile vukua gelmektedir.

Yıl çıbanının devam müddeti ve sönmesi — Çıban ekserya yavaş bir seyir gösterir. Eğer çıban tedavi edilmeksizin kendi haline terk edilirse 8 ilâ 12 ay zarfında yerinde tamgasını bırakarak temamen geçer. Umumiyetle çıbanın geçmesi ve sönmesi bir sene sürmesile buna yılçıbanı ismi verilmiştir. Yıl çıbanı kendi seyir ve aldığı tekâmül esnasında bir birinden ayrı üç devir gösterir: Birinci devir çıbanın üzeri beyazımtırak, ince kabuklarla örtülü kabarcık safhasıdır. İkinci devir, çıbanın açılarak ve üzeri kabuklanmış tekarruh etmiş safhasıdır. Üçüncü devir çıbanın tamir ve lekesini bıraktığı nedbe safhasıdır.

Şark çıbanının birinci devri başlangıç safhası olup bu devirde hastalar bir şey hissetmezler. Ancak hastalığın çıkacağı yerde kaşıntılı bir kızartı gösterirler. Bu âdeta o noktada küçük bir kan çıbanı çıkacakmış gibi veya kıl diplerinde bir iltihap meydana gelecekmiş gibi veyahut bir tahta kurusu ısırmış gibi bir kızartı şeklinde göze çarpar. Bazı kerre yıl çıbanı bidayette toplu iğne başı cesametinde, üzeri ince, beyaz pulcuklarla örtülü koyu kırmızı bir kabarıklık halinde kendini gösterir. Bazan da deri altında nohud cesametinde ağrısız hareket eden bir sertlik halinde görülür. Bu yıl çıbanı bazı kerre diğer bir hastalığın seyri esnasında kaybolur. Filhakika yıl çıbanını taşıyan bir kimse tifoya yakalanmakla bu hastalığın seyri esnasında çıbanın süratle kaybolduğu görülmüştür. Çorumda yılancığa yakalanmış ve yıl çıbanını taşıyan bir köylü hastamızın yılancık hastalığının seyri esnasında yüz ve alın üzerindeki yaralarının süratle ve temamen kaybolduğunu ve silindiğini hayretle gördüm.

Umumiyetle yıl çıbanı bidayette salim ve sağlam bir cilt üzerinde bir sineğin ısırmasile meydana gelen bir kızartıya benzer. Kaşıntı ve gidişme ile birlikte ilk çıkacağı yerde bir kızartı ve kabarıklık husule gelir, bir müddet sonra bu kabarıklık yumuşak, ağrısız, ortası delinmiş ve üzeri kirli beyaz esmerimtırak kabukla örtülü bir Nodule yani düğüm halini alır. Bu zamanda çıbana tazyikle içerisinden kanlı ve misli bir mayi çıkar. Ekserya bu çıbanın etrafında küçük kabarcıkların da toplandığı görülür.

Yıl çıbanının en fazla görülen şekli — Şişmiş üzeymalı, morumtırak bir zemin üzerinde cildi koyu kırmızı ve üzerinde yapışkan beyaz pullu tefellüsatı yahi kap-

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

çıkları bulunan bir düğüm halinde görülür. Bilâhare bu düğüm ortasından yumuşayarak kanlı ve sulu bir ifrazatın çıktığı göze çarpar. Bazı kerre de bu ilk çıkan kabarcık şeklindeki düğüm etrafında yan yana dizilmiş koyu kırmızı bir satıh üzerinde küçük düğümler ve kabarcıklar da görülür. İşte birinci devreyi teşkil eden bu safha 3 ilâ 4 haftadan 3 ilâ 4 aya kadar devam eder. Bunu müteakip düğüm şeklinde görülen bu kabarıklık büyüyerek muhiti iltihabî bir çevre göstererek ortasından yumuşamağa ve açılmağa başlar. Yıl çıbanının ikinci safhası ise yaranın açılması ve derinleşmesidir. Bu zamanda çıbanın tepesinde içerisi kanlı su ile dolu küçük bir kabarıklık husule gelir. bil'âhare bunun çatlamasile ve kanlı suyun kurumasile kirli bir kabuk teşekkül etmeye başlar. Teşekkül eden bu kabuk kuru ve mukavim yapışkan olub kirli sarımtırak veya esmerimtırak renktedir. Yıl çıbanının muhiti ekserya kırmızı koyu şerabî veya morumtırak renkte kızarmış ve şişmiş bir haldedir. Kabuk kaldırıldığı zaman yaranın kenarları gayri muntazam olub zemini pürüzlü, girintili, çıkıntılı ve kanlı sulu ifrazatla örtülüdür. Yıl çıbanının açılma ve derinleşme devresi de 2 ila 6 ay kadar devam edebilir. Yıl çıbanı ağrısız bir yara olup bulunduğu nahiyelerdeki bezleri diğer âdi çıbanlar gibi şişirtmez. Yıl çıbanı olgun bir şekle geldiği zaman beyzî veya müdevver şekilde cildden kabarmış kırmızımtırak çevresi koyu şerabi renkte şişmiş bir halde mütoharrik bir sertlik arzeder. Bu devrede yıl çıbanında merkezleri birleşmiş ve bir birini kucaklamış üç mıntaka göze çarpar. Yıl çıbanının çevresine isabet eden haricî mıntakasında cildin koyu kırmızı veya şerabi renkte kabardığı ve kalınlaştığı ve cild büklümlerinin fazlalaştığı görülür. Orta kısmına isabet eden mıntakada ise çıbanın beyazımtırak yapışkan pulcuklar ve kabcıklarla örtülü olduğu göze çarpar. Merkeze isabet eden noktada ise çıbanın açılarak, derinleşerek tekarrur etmiş olduğu görülür. Ekserya kirli esmerimtırak bir kabukla yara örtülü olup çıban üzerindeki bu kabuklar kuru, üst üste toplanmış kalınca sincabimtırak renkte çevresine ziyadesile yapışık bir halde olup kaldırıldığı zaman içerisinden 2 ilâ 4 milimetre uzunluğunda iplik gibi bir takım liyfî beyaz istitalelerle çıbana yapışık olduğu ve âdeta çivili bir ayakkabı pençesini taklid ettiği görülür. Bu kabuk çıbanın sathından kaldırılmadığı takdirde 3, 4 ay devam ederek daha ziyade kalınlaştığı göze çarpar.

—Sonu Var—

ÇORUMLU MANİLER [1]

EŞREF Ertekin

1025

Ayağında yemeni
Aşkın öldürdü beni
Eski yarim duyarsa
Ne seni kor ne beni

1026

Ayağında cizmesi
Temam oldu gezmesi
On bir aydır severim
Şimdi duydu ninesi

1027

Antarisi kısacık
On yaşında uşacık
Elim koynuna soktum
Memeleri yumuşacık

1028

Atına urdum rahtı
Yavrum beni bıraktı
Sen orada ben burda
Ateşin beni yaktı

1029

Ata biner kopturur
Üzengisin kaptırır
On beşe değen dilber
Gardan altın öptürür

1030

Ata vurdum kantarma
Değme dursun kurtarma
Benim sen öz malımsın
Gir koynuma utanma

1031

Antarisi sırmalı
Bizde çektik bu hali
Elindekin pekçe tut
Şimdi dilber bahalı

1032

Ah olsa vah olmasa
Kâh olsa kâh olmasa
Ben yar ile yatanda
On gün sabah olmasa

1033

Ayrıldım gülüm senden
Saçı sünbülüm senden
Araya dağlar düştü
Kesildi yolum senden

1034

Ateşim var külüm yok
Gülüm var bülbülüm yok
Ateşine yandım yar
Ağlamadık günüm yok

[1] Bu maniler Çorumda 1200 - 1240 hicrî yılları arasında yaşamış bir zatın kendi elyazması cönkünden derlenmiştir.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

1035

Ark atladım daşı yok
Yüzük buldum kaşı yok
Bir kuş gelmiş ötüyor
Bencileyin eşi yok

1036

Akar sular bulanık
İçemem bağrım yanık
Bu sevda nasıl sevda
Halk yatar ben uyanık

1037

Âşıka çar sözmolur
Goncaya har sözmolur
Felek destine düşene
Acep cevir sözmolur

1038

Âşık naçare düştüm
Dost için zâre düştüm
Zalim felek kahrinle
Cevri çok yâre düştüm

1039

Âşıkım ben bu yare
Dertliyim geldim zâre
Can istersen vereyim
Borcum yok intizare

1040

Adilem der Bağdadı
Şatı aldı Bağdadı
Yavrumun her bakışı
Değer yüz bin Bağdadı

1041

Adilem Bağdat ara
Çöz zülfün bağla tara
Bir vefalı yar için
Şam şarkı Bağdat ara

1042

Adilem dâde gitti
Önüm Bağdada gitti
Biz cefasını çektik
İller murada yetti

1043

Adilem der nerde ben
Yeni düştüm derde ben
Ben murad almamışım
Nasıl yatam yerde ben

1044

Adilem neylim sana
Düşüptür meylim sana
Siz bir bölük harami
Yalınız meylim sana

1045

Adilem sine sine
Gün değmez sinesine
Ne elim yare yeter
Ne sinem sinesine

1046

Adilem oldu yare
El yetmez oldu yare
Yare elim yetmedin
Bu sinem oldu yare

1047

Adilem sesin aldım
Sesden berâsün aldım
Şükür olsun Hudaya
Bu gün pusesin aldım

1048

Adilem der gül gezdir
Gir bahçaya gül gezdir
Senden gayri seversem
Gözlerime mil gezdir

1049

Adilem yaman yahşi
Yaman gün yaman yahşi
Komazlar dost günile
Geçinem yaman yahşi

1050

Âşıktır yar âşıktır
Bayguya mar âşıktır
Zülfüne kurban olam
Boynuna varaşıktır

1051

Âşıkım göze yari
Kebapsın köze bari
Beni göz göz eyledin
Görünme göze bari

1052

Âşıkım bir degülüm
Bir bülbül binde gülüm
Öyle gamkin olmadım
Şad ile bir değilim

1053

Âşıkım dem dem ahi
Kurulur dem dem ahi
Gönül ister alınmaz
Çekerim dem dem ahi

1054

Âşıktır ben kula siz
Şehir olmaz kulesiz
Çünki ben gidiyorum
Sağlıkla siz kalasız

1055

At olurda depmezmi
Yar olurda öpmezmi
Yarin öptüğü yerde
Mor menevşe bitmezmi

1056

Atladı girdi bağa
Başı değdi toprağa
Kız seni almayınca
Girmem kara toprağa

1057

Azdurursun
Geç gelüb az durursun
İl gelüb yarem bağlar
Sen gelip azdırırsın

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

TENASÜLİ GİZLİ HASTALIKLAR İSMİNİ TAŞIYAN

ZÜHREVİ HASTALIKLARI

Cild ve Zührevî hastalıkları Mütehassısı
Dr. TEVFİK Berkol

Bu gün yaptığı fenalıklar sebebile çok mühim ictimaî dertlerimizden olan tenasülî ve gizli hastalıklar ismini taşıyan zührevî hastalıklarından bahsetmek istiyorum.

Cemiyeti beşeriye için aile ve ictimaî hayatta elim felâketler ve sefaletler hazırlayan zührevî hastalıkları uzun harplerin doğurduğu muhaceretlerin hayat pahalılığı ve geçim darlığının, sefahetin ve sefaletin ve fuhşun artmasile etrafa yayılmakta ve tevessü etmektedir. Nesli bozan, zayıflatan bu hastalıklara karşı medenî memleketler geniş mücadeleler açmışlardır. Cumhuriyet hükûmetimiz de bu uğurda büyük bir mücadele açarak yurdumuzun en uzak yerlerine kadar mütehassıs doktorlar göndererek bu gizli hastalıklarla uğraşmaktan yılmamış, paralar sarfetmekten çekinmemiştir. Fakat yapılan mücadelenin muvaffakıyetle neticelenmesi için halkımızın da yardımı ve bu tehlikeli hastalıkların tabiat ve mahiyetini bilmesi lâzımdır.

Zührevî hastalıklarına; ekserya ve hemen %95 nisbetinde cinsî münasebetten, sevişmeden ileri gelen, doğan bu hastalıkları açığa vurmaktan utanıldığı ve daima saklanıldığı için de gizli hastalıklar ismi verilmiştir. Gizli hastalıklar ismini taşıyan zührevî hastalıkları, tenasül hıfzıssıhhasına ait bahislerin bilinmemesi ve bu hususta konuşmaların ayıp telakki edilmesi ve bu hastalıklardan korunma çarelerinin bilinmemesi yüzünden etrafına yayılmakta ve genişlemektedir.

Sevgili yurdumuzun kıymetli uzvu olan nüfus sermayesini hüsnü muhafaza etmek için sıtma, verem, tifo, kanser gibi hastalıkların yaptığı fenalıklardan geri kalmayan gizli hastalıkların bulaşma tarzını, yaptığı fenalıkları, bunlardan korunma çarelerini arzetmek istiyorum.

Bir cemiyetin, bir milletin nüfusunun azalmasını, yıpranmasını hazırlayan sebeplerin başında zührevî hastalıkları gelir. Kuvvetli olmayan bir cemiyetin, bir milletin devam ve bakası oldukça güçtür.

Nesli eriten, zayıflatan, bozan zührevî hastalıklarla bulaşmış kimseler ictimaî, millî borçlarını ödemiyerek hayata gözlerini yumarlar. İşte biz hekimlerin vazifesi yalnız hasta olanları tedavi etmekten ibaret olmayub yurddaşlarımızı hasta etmemek çarelerini düşünmekle, hastalıktan korunmak usulünü öğretmekle mükellefiz. İnsanlar çok kerre fizyolojik bir his ve arzu ile tehlikeli bir yola ayak atacağından bu gibi cinsî iştiha ve tenasül arzularının baş döndürici buhranlarına tutulanları tenvir ve ikaz etmek, yaptıkları hata ve kusur sebebile zührevî hastalıklara tutulan bilgisiz kazazedelerin imdadına koşarak vaktinde ve erken bir surette tedavi yapmak ve yol göstermek biz hekimlerin başlıca mühim ve esaslı vazifelerindendir.

Zührevî hastalıkları üç hastalıktan müteşekkildir. Belsoğukluğu, Şangırmo denilen yumuşak yara ve Firengiden ibarettir.

Belsoğukluğu — Ekserya fazla görülen ictimaî hastalıklardan biridir. Sathî ve ilk görünüşte tehlikesiz ve zararsız gibi görünen şu hastalık yaptığı yakın ve uzak zamanlardaki fenalıkları ve ihtilatları sebebile mühim bir hastalıktır. Belsoğukluğu zannolunduğu gibi kat'iyen idrar yoluna mahsus ve orada yerleşen mevzil bir hastalık değildir. Vücudumuzun her tarafını yoklayan umumî intanî bir hastalıktır. Lâyıkile tedavi edilmeyen kimselerde veya tedavisini ihmal eden şahıslarda uzun seneler devameden mühim bozukluklar, fenalıklar yapar, ihtilatlar bırakır.

Belsoğukluğu — Yanlış düşünce ile belin açık kalıp üşümesinden, gevşekliğinden veya gece rüyada ihtilam olurken uyanıvermeden kat'iyen ileri gelmez. Mikroptan meydana gelen bir hastalıktır. Bu hastalığın mikrobu altmış sene evvel keşfedilmiş olub gözle, pertevsizle görülmez. Konogok ismini taşıyan bu mikroplar canlı bir takım böceklerden farklı değildirler. Bunlar da yaşarlar, yaşamak için yemek isterler. Her ne kadar bu hastalığın mikrobunun keşfi yeni isede hastalığın 13 üncü asırdan beri mevcudiyeti o zamanda yapılan korunma usullerinden anlaşılmakta-

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

dır. Filhakika o devirde yahudilerin sünnet olmaları münhasıran zühreví hastalıklarının sirayetlerinden korunmak maksadile olduğu ve şübheli cinsí bir münasebetten ve temastan sonra hemen idrar yapmak ve kamişi yıykamak gibi bir takım tedbirlerin alınması ve tavsiyelerin yapılması bu günün de yapılan ve emin profilaktik yani hastalıktan korunma tedbirleri bulunduğu cihetle gizli hastalıkların pek eski devirlerde de bulunduğu anlaşılmaktadır.

Belsoğukluğu mikrobunun keşfinden evvel 19 uncu asrın bidayetlerine doğru frengi ile belsoğukluğu birbirile karıştırılmakta idi. Yani Belsoğukluğu eskiyüb müzminleştikçe Firengiye çevireceği zan ve şübhesi vardı. Bu gün ise her iki hastalığın başka başka mikroblarla meydana geldiği keşf edilerek anlaşılmıştır. Belsoğukluğu idrar yolunun mevzií bir hastalığı olmayub uzviyette ekserya senelerce devam eden mühim ârızalar ve bozukluklar meydana getirir. Erkek ve kadında tenasül bozuklukları, oynak ağrıları ve şişlikleri, romatizmaler, idrar darlıkları, idrar tutuklukları, idrar yolları etrafında çıbanlar, şişlikler, kısırlıklar ve en nihayet körlükler meydana getirir. Belsoğukluğundan muaf hiç bir kimse yoktur. Yani mikrop karşısında herkes bu hastalığa kolaylıkla yakalanabilir. Belsoğukluğu kışrıyı muhatí denilen zarla örtülü olan bedenimizin her noktasında fenalığını yapar. Yani idrar yolundan başka ağız, burun, göz ve mak'adda da yerleşirse oralarda da hastalık yapar. Belsoğukluğu âfetinin meydana gelmesi %95 cinsí ve tenasülí münasebetle olup bundan başka Belsoğukluğu mikrobu ile kirlenmiş çamaşır, yatak takımı, havlu, elbise, don ve hamam peştemalları üzerinde bulaşmış bulunan ciraatte mikrop uzun müddet yaşamalarile bu gibi eşyalar da birer sirayet vasıtası olabilirler.

Belsoğukluğunda devri tefrih denilen kuluçka devresi yani şübheli temastan sonra hastalığın ilk ağrazı görülünceye kadar geçen bir sükûnet zamanı mevcut olup bu müddet zarfında Belsoğukluğuna ait hiç bir alâmet görülmez, hastalık henüz başlamış değildir.

Devri tefrih müddeti; Bu da mikrobun kuvvetine, yeniliğine, yakalanan kimselerin bünyesine tabidir. Ekserya yorgunluk ve içki Belsoğukluğu akıntısını erken çıkarır. Tam vaktinde tedaviye başlanan ve iyi tedaví edilen Belsoğukluğu bir buçuk ayda iyi olur. Hastalık esnasında istirahat etmeyen, perhize dikkat etmeyen, hekimin tavsiyesine riayet etmeyen kimselerde ise Belsoğukluğu derinlere ve uzak yerlere gitmesile, saklanmasile hastalık bir buçuk ayda iyi olacağına aylarca ve senelerce sürer.

—SONU VAR—

Çorumda söylenilen bilmeceler

Derleyen: EŞREF Ertekin

Pır pır uçar, durmayıp kaçar. (Ocak tütünü.)

Pır pır uçar, ak ak [redacted] (Değirmen.)

Gündüz kan yalar, gece göğe bakar. (Çiftçinin öğdereси.)

Metel metel metledi, metel iki çatladı, karınca kanatlandı, söğütde sünnetlendi, geldi bizim kapuya niyetlendi. (Anadan doğan çocuğun askerlik çağına kadar olan durumu.)

Barekâllah hoş yaratmış bir asanın üstüne, kıyısı sarı varak, ortası altun tabak. (Aygün çiçeği.)

Dam üstünde dam gördüm, et sakallı adam gördüm, tuzsuz pişmiş aş gördüm, bir köpürmüş taş gördüm. (El ile çevrilen taş değirmen, horos, hoşaf, sabun.)

Bir kuş geldi Eğinden, haber verdi beyinden, ne acaip kuş imiş, yem yer göbeğinden. (Değirmen.)

Bir karıştır boyu, deliğe girmektir huyu, delikten çıkınca kazana koydurur suyu. (Bılaşık kaşık.)

Girdi çıktı girecek, girdi çıktı girmeyecek, girmedi girecek, girmedi girmiyecek, girdi çıkmayacak. (Adem Peygamber, Şeytan, Müslümanlar, kâfirler, İdris Peygamberin Cennetteki vaziyetleri.)

Altı kemik, üstü kemik, içinde bir kara memik. (Kablumbağa.)

Üçyüz altmış leyleğin, kırksekizdir yuvası, oniki yumurtası, iki çıkar cücesi. (Günler, haftalar, aylar, dinî bayram.)

Altun tas, gümüş tas, birin kaldır, birin bas. (Ay ile Güneş.)

Bir tepede Toy oturur, biri kalkar, biri oturur. (Terazi.)

Abdest alır, namaz kılmaz, cemaattan geri kalmaz. (Ölü. Namazı kılınırken önde durur.)

Kat kat ekmek, katını bükmek, onbeş ekmek, bir hayr etmek. (Kur'an kitabı.)

Bayır aşağı, mordur taşağı, bunu bilmeyen kâfirin eşeği. (Patlıcan.)

Desdeğirmi, kapkara, keserken ağıra [1] misli sıçanın kuyru-

[1] Ağarmak, boyalanmak.

29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

ğu, ağaların buyrağu. (Turp.)

Pat etti küt etti, başında beyaz külâh bitti. (Kavrulan mısır taneleri.)

Ol nedir ki yüzdür anın parmağı, sekiz ayak üzerinde durağı, dört canı var, beş başı var, marifet gerek bunu bilmeli. (Ölü ve onu götürenler.)

Baldan tatlı, baltadan ağır, yağlığa konmaz, tadına doyulmaz. (Uyku.)

Gündüz sarkar, gece kalkar. (Kapu zerzesi.)

Çimer çimer, çiviye biner. (Sürgüç.) [2]

Hey melemez melemez, ocak başına gelemez, ocak başına gelirse belini alıp kalkamaz. (Yağ.)

Geriden baktım sallım saçak, yanına vardım ayı boku, yedim baktım dımağ otu. (Ceviz ağacı ve cevizi.)

Yükünü arkasına urmuş bir adam gezer, dünyayı seyreyler dehadem ayağı yok, velâkin boynuzu var ve her nere gider ise izi var. (Sallanguz.) [3]

Dağda takıltı, ovada kütültü, elde eliman, suda Süleyman, kavakta kavlar, söğütde söyler. (Balta, tüfek, elek, sülük, yılan, ve söğütten yapılan düdük.)

Gökten indi bir konuk, önüne yalını koyduk, ne konuğun dişi var, ne yahnının taşı var. (Konuk; yeni dünyaya gelen çocuk, yahni; annesinin memesi.)

Gökten iner apışır, her adama yapışır. (İsim.)

Mini mini, küçük çini. (Kulak.)

Bir sarığım var, dolarım dolarım tükenmez. (Yol.)

Dam ardında bel dikili. (Hırsız.)

Kavağa bir kuş konmuş, lık demiş, lok demiş, dünyada üç şey yok demiş. (Devenin nalı, göğün direği, denizin kapağı.)

Bize gelde altına koyum. (Minder.)

Fil fillice, burnu eğrice. (Nohut)

Çulluca çapıtlıca, beyler önünde kıymetlice. (Culuk - Hindi)

Yerden çıktı vicrim vicrim, Allah anı var eylemiş, boğazın dar eylemiş. (Karınca.)

Hacılar Hacca gider, bilmemki nice gider, bir yumurtanın içinde yüzlerce cüce gider. (Gemi.)

Altı derya, üstü nar, yılan gibi kuyruğu var, ejder gibi hokerdar. (Nargile.)

İki sırık, bir tuluk, üst tarafı şapırtak, daha üstü muşuldak, daha üstü ışıldak, daha üstü dana buzağı yaylası. (Adamın ayakları, karnı, ağzı, burnu gözleri, kafası.)

Yer altında evleri var, eğri büğrü yolları var, içlerinde bayrak çeken beyleri var. (Fareler.)

Yer altında bulgur kaynar. (Karınca.)

Arap indi, beyaz bindi. (Tava böreği, kızarmışı arap, hamuru beyaz.)

—Sonu Var—

[2] Yemekten sonra bulaşık kapları yıkamak için kullanılan paçavra.

[3] Sümüklü böcek, Midye de derler.

Abdalata vakfı hakkında bir muhasebe defteri sureti

No. 228

Haremeyni şerifeyn hazinei celilesine tabi evkaftan Çorum sancağında vaki merhum Abdalata Sultan kuddise sırrehül mennan hazretleri vakfının berveçhi meşruta mütevellisi olan evlâdı vakıftan esseyid Halil bin Seyid Mehmedin bin ikiyüz kırk dokuz senesi Martı iptidasından senei merkume Şubatı gayetine gelince marifeti şerile rüyet olunan muhasebesi defteridirki berveçhi âti zikir ve beyan olunur.

Berayı karyei Yağacuk tabii emlâk divan bitemamihi malikâne.

Berayı karyei Maza divan bitemamihi malikâne.

Berayı karyei Hayreddin temam malikâne.

Berayi mezraai Hoca karyesi temam malikâne.

Berayi karyei divan malikâne ve divan bitemamihi.

Berayı mezreai Horasan temam malikâne.

Berayı karyei Büğdüz nısıf malikâne ve divanı.

(Hüseyinabat kazası muzafatından olan kuralar)

Berayı karyei Sencar divan ve malikâne bitemamihi.

Berayı karyei Yenice divan ve malikâne bitemamihi.

Berayı karyei Kaya Büket divan malikâne temam.

Berayı karyei Kuyumcu viran divan ve malikâne bitemamihi.

Berayı karyei Arap Seyf Kara tepe toprağını ziraat ederler temam malikânesi.

Berayı karyei Karatepe tabii kazai Sorkun temam malikâne.

Berayı Kavaközü tabii Hüseyinabad haki.

Berayı karyei Karakilise divan ve malikâne bitemamihi.

Berayı karyei Yamadı kebir ve sağir divan ve malikâne bitemamihi.

Berayı karyei Tuğlu divan ve malikâne bitemamihi.

Berayı karyei Üçoluk divan ve malikâne bitemamihi.

Berayı Sağpazar ve Taşlıgeçit demekle meşhur divan ve malikâne.

Berayı karyei Üçtam divan ve malikâne bitemamihi.

Berayı karyei Yarımca divan ve malikâne bitemamihi.

Berayı karyei Boztepe divan ve malikâne bitemamihi

Berayı karyei Kôbaç divan ve malikâne bitemamihi.

Hasılatı hınta ve şair 500 keyl.

Elmasarifatı mezkûre minha:

Berayı hazinei harameyni muhteremeyne âit uşûr 50 keyl.

Berayı zaviyei mezkûrede ba beratı âlişan meşihata mutasarrıf Ebubekir efendiye 70 keyl.

Berayı zaviyei mezburede ba beratı âlişan cihayete mutasarrıf Yahya 50 keyl.

Berayı zaviyei mezkûrede ba beratı âlişan nazarete mutasarrıf diğer Ebubekir bin Hüseyin 50 keyl.-

Berayı zaviyei mezburede ba beratı âlişan bevvap esseyid Ali 40 keyl.

Berayı zaviyei mezburda ba-beratı âlişan mutasarrıf Ferraş esseyid Halil bin Mehmed 40 keyl.

Masarifat yekûnû keyl : 300.

Varidat keyl	
İrad	500
Masarifat	300
	200

200 fazlai mezkûr ber mucibi şartı vakıf tekyei mezbure âyende ve revende bulunan fukaraya it'amı taam.

Çorum sancağında vaki merhum Abdalata Sultan vakfının berveçhi meşruta mütevellisi olan

evladı vakıftan esseyid Halil bin Seyid Mehmed olub ve ol havalılerde bulunan evkafın ve vakfı mezburun üzerine canibi hazinei mezkûreden kaymakam nasb ve tayin olunmuş olan Lutfullah efendi marifeti ve marifeti şerile mütevellii merkum mevcut olduğu halde vakfı mezburün bin ikiyüz kırk dokuz senesi Mart iptidasından senei merkum Şubatı gayesine değin bir senelik hasılat ve masarifini natık Çorum kazası naibi vekili esseyid Osman efendi hatmile mahtum mümza defteri hazinei mezkûre ledeyil vürud mucibince vakfı mezburûn senei merkumeye mahsuben beşyüz keyl hınta ve şair hasılattan üç yüz keyl masarifatı vuku bulmuş olan iradından masarifatı tenzil olundukta ikiyüz keyl fazlai vakıf zuhur edüb fazlai mezkûr bermucibi şürutu vakfiye zaviyei mezkûrede âyende ve revende bulunan fukaraya it'amı taam olunmak ve senei merkum hasılatının uşrü hazinei haremeyn sandığına ait olduğu ve beher sene vakıt ve zamanile kaymakamı merkum marifeti ve marifeti şerile sahih ve salim hasılat ve masarifatı mübeyyin defteri hazinei mezkûreye irsal olunmak üzere haremeynişşerifeyn hazinesi zimmeti defterlerine

kaydolunup kaymakam mütevellisi tarafına işbu sureti muhasebe verildi. H. 1251

Taallaka Nazırı Esseyid Ali Remzi elmüfettiş biümurû evkafil haremeyn elfakir ileyh

Mühür : Esseyid Ali Remzi

Mühür : Esseyid Mehmet Nazif

Diğer bir muhasebe evrakı

No. 229

Nazareti evkafı hümayunu mülukâneye mülhak evkaftan Bozok mal sandığında mukayyed Hüseyinabad ve Sorgun kazalarında vaki Çorum kazasında sakin Yanacuk karyesi mütemekkinlerinden Abdalata Sultan vakfının baberatı âli mütevellisi Halil bin Mehmed ile müşterek sairleri hazır oldukları halde geçen 67 tarihinden 77 nihayetine kadar Sorgun kazasında olan Karatepe karyesinin sinini merkumeden berû teraküm eden bedelinden ve 73 ilâ gayei 77 nihayetine kadar beş senelik vuku bulan zamaimden ve işbu 78 senesi top varidatından zikri âti beyan olunur.

Varidatı vakfı şerifi mezbur

Bedeli âşar	
07710	Sene 67 ilâ gayei sene 77
02193	Sene 73 ilâ gayei sene 77 zamaim
16000	Sene 78 top varidatı
25903	Küffei varidat
06322	Âidatı hazinesi olan tenzil
19581	Mütevelli, zaviyedarlarına terk.

Balâde muhasebede mürakkamül esami olduğu veçhile Abdalata kuddise sirrehül celi Hazretlerinin Bozok kazası dahilinde olup Bozok mal sandığında mukayyet bulunan hurakayi merkumelerinin gerek emval sandığında geçmiş seneleri hasılatından ve yetmiş sekiz senesi varidatları maan birleştirilerek küffei varidatı yirmi beş bin dokuz yüz üç kuruşa baliğ olup bermucibi lâyiha senei sabıka, ve maaşı muharrere, ve âidatı hazinesi, olan yalnız altı bin üç yüz yirmi iki kuruşu bittenzil küsur mütevelli ve zaviyedarlarına terk olan on dokuz bin beş yüz seksen bir kuruşu muta-

[29. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)   [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

sarrıfun mumaileyhimalara terk olunduğu ve muhasebelerinin râyet ve harçlarını ifa eylediklerini mübeyyin işbu ilmühaber yedi mumaileyhimalara ita olundu.

29 Rebiül evvel sene 1279
Mühür
Kayseriye ve tevabii
Evkaf Müdürü
Mehmet

Taallaka nazari nemikahülfa-kir ileyhi azze şanühu Ali efendi zade Mehmed Zehni elmevlel hilâfe bimedinei Yozgat kufire lehüma

Mühür
Esseyid Mehmed Zehni

NOT:

Şimdiye kadar Abdalataya ait vesikaların mühimleri neşredilmiştir. Ve birkaç tane Arapça mühim vesikalar daha var isede bunlar da vakıt bulundukça neşredilecektir. Bunlardan başka Çorum Evkaf dairesinde bulunan kayid defterinde 1298, 1304, 1308, 1312, 1313 hicrî tarihli berat suretleri ve el'an Abdalata köyünde mütevelli oğullarından sağ bay Şakir elinde de, 1175, 1279, 1295, 1304, 1308 hicrî tarihli şeyhlık ve tevliyet beratları ve Bay Sabit Leblebici elinde dahi 1235 hicrî tarihli bir şeyhlık beratı vardır. E. E.

[30. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#) [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

ÇORUMLU 1940-- 1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 31

Mahmut Selim GÜRSEL

31. SAYIYA GİTMEK İÇİN TIKLA

SURET

EĞİTMENLİ OKUL VE KÖY KALMINMASI

OBİRİNCİ ASIRA AİT ÇORUM VESİKALARI

ÇORUM AĞZI FONATİK HUSUSİYTLERİ ÜZERİNE BİR KALEM TECRÜBESİ

CEM TOPLANTISI BUNUN HALK ŞAİRLERİ ÜZERİNE TESİRİ

YIL ÇIBANI

ÇORUMLU MANİLER

ÇORUM'DA SÖYLEN BİLMECELER

ZÜHREVİ HASTALIKLAR

DESTAN

MUSİKİMİZDE İNKİLAP NASIL OLMALI

ÇORUM KALESİNE BİR VAROŞ İNŞA ERDİLMESİNE DAİR

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

YIL : 4 SAYI : 31

1 İkinci Teşrin 1941

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 4 | 1 İkinci Teşrin 941 | Sayı : 31

SURET

ANKARA : 13/11/941

Halkevi Reisliğine — Çorum

Eviniz tarafından çıkarılmakta olan «ÇORUMLU» Dergisinin neşriyatını takdir ederek 250 lira mükâfat gönderiyoruz.

Bu kıymetli derginin 5/VII/939 T. ve 5/1491 sayılı tamimimizle işaret edilen hususlar dairesinde ve daha güzel bir şekilde intişarını umarım.

Derginin çıkarılmasında yardımları bulunan bütün arkadaşlarımı ayrı ayrı tebrik eder, gözlerinizden öperim.

C. H. P. Genel Sekreteri
ERZURUM MEBUSU
Dr. A. F. Tüzer

— 947 —

[31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

[1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

Eğitmenli okul ve köy kalkınması

İBRAHİM Tuncay

1941 senesi Nisanının ilk haftasında gezici başöğretmen (Tahir Barutçu) ile Mecidözünün Şeyhmustafa köyüne gidiyoruz. Atlar, üzerinde bulunduğumuz tepeyi aşınca önümüzdeki derenin karşılıklı meyilleri üstünde, yeni yapılmakta olan bir çok üzüm bağları görülmeğe başladı. Bahar güneşinin ılık şuaları altında bir kat daha güzelleşen bu alanda: genç, ihtiyar, kadın, erkek bir çok insanlar çeşitli işler yapıyor. Sanki bu köhne dereye yeni bir hayat veriyorlardı. Biz yaklaştıkça sahanın güzelliği daha iyi beliriyor. Yüksek bir sanatkârın elinden çıkmış bir tablo, bir mozayık gibi gözlerimizin önünde canlanıyor. Hesaplı, ölçülü bir iş bölümü yapılmış, fakat başlarında hiç bir basınç ve kumanda eden yoktur. Herkes dilediği gibi kendi bilgi ve enerjisile çalışıyordu. Toprağın bu kadar tertipli, biçimli bezenişine ve halkın bu derece gönülden çalışma, didinmelerine karşı heyecanlanmamak mümkün değil.. Evvelce de buradan geçtiğim için temaşasına doyulmuyan bu yeni manzarayı yoldaşımdan sordum.

Gezici anlatıyor:

— Köy odasında muhtar ve eğitmenle oturuyorduk. İskilibin turşu ve sirkesinden söz açılarak tabiatile bağlara geçti. Köyün bağlarının azlığı, halkın pek çoğunun bağsız olduğu ciheti konuşuldu.. Sonra ben:

— Cabadan gelirken «Gülebir bağı otlağında» bir çok yerlerin boş ve bağa elverişli olduğunu söyledim. Muhtar:

— Oradaki otlak bizim de niyetimizden geçiyor. Amma yetişmezde emeğimiz boşuna gider diye korkuyoruz. dedi.

— Bağ killi topraklardan ziyade çakıllı, kumlu topraklarda daha iyi yetişir.. Ve bu topraklar da bunun için biçilmiş kaftandır dedim. Beraber gidip gezmeyi kararlaştırdık. Ertesi gün muhtar ve eğitmen ile bir kazma alarak buraya geldik. Toprağın derinliğini, diğer evsafını inceledik.

— Burada bağ olmazsa masrafınızı ben öderim. Diye inandırarak köye döndük. Köyün ileri gelenlerile meseleyi konuştuk. İhtiyarlar da bu teşebbüsü pek yerinde gördüler. Her ne pahasına olursa olsun şu işi yapmağa karar verdik.

Köyün her evine müsavi büyüklükte birer bağ yapılması için hep beraber giderek mer'ayı köyün 68 hanesine 25X25=625 şer metre kare parçalara böldük. 68 bağın onarılmayan 14 dü başka başka sebeplerle köyde bulunmayanlara aittir. 54 ünün onarımı bitmiş, şimdiden boncuk gibi asmalar yüze gülüyor. Görülüyor ki çok eski olan bu köyde düne kadar faydasız sayılan koca bir dereyi; bugün Cumhuriyetin küçük bir okul elemanları daimî gelir haline koyuyor.

Bu köyde geçen sene bir eğitmenli okul açılmıştır. Köy kültür ve tekniğin ilk basamağında bulunuyor. Ve kalkınma faaliyetlerine de bu şekilde başlıyor.

Asırlardan beri mevcut olan bu dere yalnız baharın ilk günlerinde köyün otlağı, sonra da hayvan yatağı olmaktan başka bir şeye yaramazdı.

Bu küçük işten de anlaşılıyor ki köylü elinde bulunan bu paha biçilmez topraklarda kendi başına «kılavuzsuz, öğütsüz» bir iş yapamıyor. Bu bağ işinde az çok bir şey sezdiği halde kendiliğinden cesaret gösterib harekete geçememiş, ancak başöğretmenin alâkalı ve samimî sözlerile işe başlayabilmiştir.

Köylü her hangi bir olayın gerçekliğini, müsbet taraflarını anlayınca dişile tırnağile ona sarılır. Asla menfaatini kaçırmaz. Köy kalkınmasının da en büyük sırrı meseleyi üşenmeden köylüye iyice anlatmak ve inandırmamaktır. Bu yapılmadığı takdirde zor ve ceza para etmez ve iş de görülmez.

[31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

[1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

11 inci Asra âit Çorum vesikaları

HİKMET TURHAN Dağlıoğlu

Çorumlu'nun bu nushasında on birinci asra aid beş muhtelif vesika neşrediyoruz. Birinci vesika Çorum kalesine bir Varoş inşa edilmesine dair olub 29 muharrem 1018 H. (1609 M.) tarihlidir. Varoşun inşası için gösterilen sebepler arasında bilhassa eşkıyanın zuhuru ve bunların kasaba halkına zulümde bulunmaları hatta halkı öldürmeleri, mallarını yağma etmeleri gibi keyfiyetler vardır. Hükme nazaran Çorumdaki âyan ve eşrafın İstanbuldaki makamlara müşterek bir muracaatta bulundukları, mahzar gönderdikleri anlaşılmaktadır. Çorum kalesinin taş olması, muhafızların orada barınamamalarına, eşkiyaya karşı tam bir müdafaa imkânında bulunamamalarına sebep olduğu da ayrıca hükümde zikredilmektedir.

Bu itibarla Çorum'un münasib bir mahallinde varoş inşa edilmesi için padişah namına divandan yani şimdiki teşkilâta göre Başvekâletten müsaade verilmiştir.

Çorum'da bir varoş inşa edilmesine dair evvelce iki vesika daha neşretmiş idik. Ve bu iş için dergâh-ı âli çavuşlarından Behzad çavuş Çorum'a gönderilmiş. Çorum, İskilip, Osmancık kadılarına da ayrıca emirler gönderilmiştir. Bu son emir Çorum beğine gönderilmiştir. Geçen yazımızda da arzettiğimiz üzere «varoş» kelimesi aslen Macarca bir kelime olub Fransızların faubourg dedikleri kelimenin tam mukabili yani bir şehir veya bir kasabanın kale tışında kalan kısmı demektir.

Onyedinci asrın ilk yıllarında Anadolu'nun baştan başa eşkıya. celâlî taarruzlarına geniş mikyasta uğradığı düşünülecek olursa, şehirlerle kasabalarda kale ve varoşların neden tamir ve hatta yeniden yapılırcasına üzerlerinde ısrarla durulduğu anlaşılır. Bilhassa merkezden uzak olan sancak ve vilâyetlerde halk da imi bir korku ve istikrarsızlık içinde hayat geçiriyordu.

İkinci vesika ise Çorum sancağına berveçhi arpalık mutasarrıf olan İbrahim paşa ile paşanın mensublarından Gezer Mustafa isminde bir hayduda âid bir hüküm olub 14 Şevval 1018 H. (1609 M.) tarihlidir. Bu hüküm merkezi Sıvas'ta olan Rum Beğlerbeği ile İskilip, Saz ve Tahtettarık kadılıklarına yazılmıştır. Hüküm bize on yedinci asırdaki tam manasile bir idarî faciayı göstermektedir. Çorum'a berveçhi arpalık mutasarrıf olan bir paşanın halkı soymak için yüzden ziyade celâlî eşkıyasını yanına alarak İskilip, Saz, Tahtettarik halkını soyması bu devirdeki idarî ve ictimaî perişanlığımızın canlı bir delilidir. İskilib kazasında her haneden altışar kile arpa, ikişer kile buğday, bundan başka yağ, bal ve para alan bu paşa aynı zamanda Çorum sancağına da berveçhi arpalık mutasarrıfdır. Burada biraz arpalık ve berveçhi arpalık tabirleri üzerinde durmak lâzımdır.

Arpalık, azl, yahud tekaüd edilen mülkî ve ilmî memurlara mazuliyet ve emekli maaşı ve faal memurlara bir nevi munzam tahsisat kabilinden verilen ve maişete medar olan hususî bir tâbirdir. Filan sancak veya filan kaza filan zata berveçhi arpalık tevcih olundu demek o sancak ve kazanın varidatından bir mikdarının o zata tahsis edilmesi demektir. Vaktile timar ve zeamet pek muteber olduğundan arpalık adı altında kimseye verilemezdi. Ve hususî kanun ve kaidelere tabi bulunurdu. Arpalık ise zeamet ve timar gibi mukayyed olmayub muhtelif zevata verilebilirdi. Meselâ Sadaretten azl ve tekaüd edilen vezirlere, harpte yararlıkları görülenlere, eşkıya tenkilinde hizmeti görülenlere, sefere memur olanlara mazul memurlardan ise berveçhi arpalık, faal memur iseler «berveçhi zamime» bir yahud bir çok kaza ve sancak arpalık olarak verilirdi. (1)

---

[1] Türk Tarih Encümeni mecmuası, sene 16, sa. 276, Arpalık maddesi. İbnül Emin Mahmud Kemal.

"İnşaallahü teâlâ evvel baharda mükemmel ve mürettab ve müsellah âdemlerile Engürus seferinde mevcud bulunmak üzere Çorum ve Bozok sancakları hâlâ Liçun (Filistinde bir yerdir.) sancağı mutasarrıfı Şamlı Abdi paşaya berveçhi arpalık tevcih olunmak emrimdir. 7 Rebiyülevvel 1107

Arpalık, tanzimat sıralarında lâğvedilmiştir.

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Bu vesikada bir tarihî kelime geçmektedir. (Vekıyye) sözüdür. Vekıyye kelimesi evvelce kullandığımız okka kelimesinin tam mukabilidir. Bu gün hâlâ Suriyede bu kelime okka makamında kullanılır.

Guruş tabiri ise bu günkü kuruş ile asla fiyat ve değer bakımından münasebeti olmayan bir kelimedir.

Guruş lafzı milâdi on üçüncü asrın başından beri kalmış ve sonra teammüm etmiş bir tabirdir. Fransa krallarından (Saint louis -ki IX uncu Louis namile maruftur) zamanında meskûkâtın ıslahile yani usulde ve yüksek ayarda ihraç olunan sikkelere (Tournus grossus) tesmiye olundu. Bu sikkeler on dördüncü asırdan itibaren bütün Avrupada tedavüle başladı. (2) 1047 senelerine doğru bu her guruşun dokuz dirhem halis gümüş ağırlığında olduğunu bir müverrih Naima haber vermektedir. Şu hale göre guruşun seksen akça ettiği devirler olmuştur.

Bu hale nazaran İbrahim paşanın halktan nasıl bir şekilde istifade ettiği, halkı nasıl salgınlara mecbur kıldığı kendiliğinden anlaşılır. Saz kadılığı on beş parça köy olub bunun bir kısmı padişah hası, bir kısmı serbest timar (3) Medine evkafı olduğundan esasen halkın elinde bir şey kalmamakta idi. İbrahim paşa günlerce köylerde kalarak kendisini ve maiyeti halkını, atlarını halka meccanen besletiyor, topladığı kadar servetî alıb gidiyordu. Fakat bir müddet sonra paşa soyduğu köylere tekrar bir subaşı gönderorek ikinci bir soygunculuk yapmaktan kendini alamıyor, bu sefer selâmlık,

[2] Guruş kelimesini muhtelif milletler kandi lehçelerine göre telaffuz ederler. İtalyanlar "grosso, İslavlar grosz, Macarlar garashe, Alman'ar groschen, Türkler kuruş, Mısırlılarla Araplar da kırş derler.

Osmanlı ülkesinde kullanılan kuruşlar daima ayrı bir rayiç arzetmiştir. Guruşlara bazan sadece riyal denilirdi. Üzerinde aslan resmi bulunan Felemenk dolarlarına esedi yani arslanî guruş de derlerdi.

Takvim-i meskûkât-ı Osmaniye. Sa. 234 - 236. İsmail Galip.

Nakd ve itibar-ı malî. Sa. 177. Hasan Ferid.

[3] Serbest timar, timarı dahilindeki cürüm, cinayet, gelin, gerdek resimlerile köle, cariye müjdelerinden istifade etmek suretile sahibine daha ziyade menfaat temin eden timare derlerdi. Subaşı, çeribaşı gibi bir takım vazife sahiplerinin timarı serbest timar addedilmişti.

Timarın kılıç timarı, eşkinci timarı, benevbet timar, mülk timar gibi nevileri de vardı.

Osmanlı İmparatorluğu teşkilâtı. Sa. 34 - 35. İ. H. Uzunçarşılı.

hizmetkâr akçası adı altında para toplatıyordu.

Bu hallerin tahkiki için merkez Rum Beğlerbeğisini memur etmiş olmakla meseleye ciddî bir mahiyet atfetmiş olduğunu göstermiş bulunmaktadır.

Üçüncü vesika ise İskilip dizdarı yani kale muhafızı Hacı Yusufun ahvaline dair olub İskilip kadısile, İskilipte Caca Beğ medresesinde müderris olan Abdurrahmana yazılmıştır. Bu vesika da 18 Muharrem 1018 H. (1609 M.) tarihlidir.

Hacı Yusuf İskilip kalesinin eski muhafızlarından olub sonradan eşkıya olmuştu. Bu da emsali gibi köyleri yağma etmeğe, halktan bir çok paralar almağa başlamıştı. Bir aralık yakalanarak habsedilen Hacı Yusuf bir fırsatını yakalıyarak tekrar kaçmaya muvaffak olmuş ve İskilibe gelerek halka zulm etmeğe başlamıştır. Vesikada adı geçen tereke tabiri hububat manasına gelmektedir.

Hüküm bize Hacı Yusufun elde edilerek davasının görülmesini ve aradan onbeş yıl geçmeyen bütün meseleler için âdilâne bir karar verilmesini emretmekle nihayet bulmaktadır.

Bu devirde Anadolu'da sık sık isyanların zuhuruna sebep olan âmillerin başında bilhassa İstanbulun Anadolu'ya gönderdiği cahil ve mürtekip memurları geldiğine hiç şübhe etmemelidir. Cesim halk kütleleri çok zaman celâli eşkıyasına zahir olmakta idiler. İsyan bayrağını kaldırmış olan bir çoklarının nazarında (âl-i Osman) Anadolu'ya zor-ı bazu ile hakim olmuş bir hanedan telakki ediliyordu. Hatta Kuyucu Murad paşa eşkıyaların üzerine gönderildiğini duyan sergerdelerle ve bir çok Anadolu beğlerinin kararları:

Üsküdardan berusuni Osmanlu'ya feragat ettirmek şeklinde tecelli etmişti. Osmanlı idaresinin zulm ve ıtisafı, idaresizliği işi bu dereceye kadar getirmişti.

Üçüncü vesika ise Yeniçerilerle acemi oğlanlarının muhallefatına dair olub muharrem 1025. H. (1616 M.) tarihli bir hüküm olub Çorum, Kângırı (Çankırı), Ankara, Bolu, Kastamonu ve havalisindeki sancak kadılarına yazılmış bir tanim mahiyetindedir. Ölen yeniçeri ve acemi oğlanların muhallefat yani, ölünce bırakmış oldukları eşya ve paraların yeniçeri ocağına irad kaydedilmesi

[31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#) [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

bir an'ane hükmünde idi. Ekseriyetle bunların kimsesi olmadığından paraları ve eşyalarının şurada burada heder olmamasına dikkat edilirdi. Yeniçeri sandıkları ölenlerin eşya ve paralarından hayli istifadeler temin ederdi.

Yeniçeri ocağında her ortanın (kara sandık) denilen bir yardım sandığı bulunurdu. Bu sandığın başlıca geliri ortaların paralı yoldaşlarının vakfettikleri paralarla bilâ varis vefat eden yeniçerilerin muhallefatından ibaretti.

Bu paralar işletilerek ocağın ihtiyaçlarına sarfedilirdi. Yeniçerilerin hariçte bulunan muhallefatı ocak beytülmalcısı tarafından gönderilen bir yeniçeri marifetile vefat ettiği memleket kadısı huzurunda satılarak defteri yapılıp parası orta sandığına yatırılırdı(4) İşte devrin yeniçeri ağası olan Mustafa ağa bu işler için mumcu İbrahim isminde ocak gediklilerinden birini memur etmiş olduğunu hüküm bize vazıh bir şekilde göstermektedir. Vesikanın sonundaki bir kayitten bu hükmün yeniçeri ağası tarafından verilen mektub üzerine yazılmış olduğu da tasrih edilmektedir.

Beşinci vesika ise, Musa isimindeki şakiynin yüz atlı ile Çorumu bastığına ve mezkûr şakıynin derdestine dair olub 22 rebiyülevvel 1018. H. (1609) tarihli ve Rum beğlerbeğisine yazılmış bir hükümdür. Hükme nazaran Sunsa kadısı Abdulkerim İstanbula mektub yazarak Musa adında bir şakıynin yüz atlı ile Çorumu basarak yüz elliden ziyade adam öldürdüğünü emval ve erzaklarını yağma ettiğini, Murad hanlı taraflarında gezmekte olduğunu bildirmiş ve ayrıca Seyyidlu boğazında da bir dağ başında bir kale inşa etmiş olduğunu, yetmiş seksen sekbanla boğazı bekleyüb ayende ve revendeyi yani gelip geçenleri beklemekte olduğunu da ilâve eylemiştir.

İstanbul bu azılı şakinin yakalanmasını Rum Beğlerbeğisine havale etmiş, hakkında kanuni muamelenin icrasını emreylemiştir. Çorumda bir varoşun inşa edilmesinin sebeplerinin neden icabettiği bu suretle gayet açık olarak anlaşılmaktadır.

Sunsa, Tokad vilâyetinde Erbaa kazasında bir nahiye merkezi halinde idare edilmekte idi.

Onbirinci asrın nasıl bir idari keşmekeş içinde bulunduğunu bu vesikalar canlı bir şekilde göstermektedirler. Bir çok köylerin bu gün ortada bulunmaması hep eşkıya tecavüzüne uğramamak için şehirlere sığınmaktan ve halkın terki diyar etmekten başka bir kurtuluş çaresi bulamamaktan ileri gelmiştir.

(4) Kavanini yeniçeriyan.

Çorum ağzı fonetik hususiyetleri üzerine Bir Kalem Tecrübesi

SABAHAT Dökmen

Bu yazı olgun ve dolgun bir mesainin neticesi olmaktan ziyade yeni bir teşebbüsün ilk safhalarını teşkil etmektedir. Çorum ağzının, fonetik bakımından cenup şivesine «Bugünkü İstanbul ağzına» uymayan farklı kelimelerini, âid oldukları gruplarda toplayarak, köklerde, eklerde, fiillerde göze çarpan fonetik hadiselerini tesbit ederek, Çorum ağzının fonetik hususiyeti hakkında bir fikir edinmek mümkün olacağı kanaatindeyiz.

I Vekaller

Fonetik bakımından cenup şivesine uymayan kelimeler :

a)

a : e — - e : - a — e - : a - — - e - : - a -

dene tane — ecik azıcık — meşrebe maşrapa

(l) madeniz maydanoz — emme ama — eyvaz üvez

enteri entari

a : ı — - a : - ı

kahırdak kıkırdak — kahırda ekmamize dürerik

«kıkırdağı ekmeyimize düreriz»

a : o — - o - a -

fiston fistan

Lalın ve lahana kelimelerinin a vekali Çorum ağzında incelenmiştir.

b) lâlin ilâhne

e : i — e - : i - — - e : - i — - e - : i - , ı -

iyer eyer, özeni, özeni özene özene — nenni ninni

acıvır acıver

heşle hiçle

(ziyan etmek)

e : ü — e - : ü -

eyvaz üvez

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

e : o -e : -o
doruotu dereotu
e : u -e : -u
doruotu dereotu

c)
u : ü -u- : -ü- -u : -ü
gul gül gucele güçlükle, zorla
u : ı -u- ı
punar pınar

II. Konsonantlar :
Cenup şivesindeki bazı konsonantların, Çorum ağzında değiştiğini görüyoruz.

b : p
biş - piş -
bek pek

b : m
balak malak «manda yavrusu», minbar bumbar

b : l
iskembe iskemle

ç : ş
heşle — heçle — hiç+le — ziyan etmek

d : z
merzuvan merdiven

d : t
dene tane

k : h
h — : k — — h : — k
yıyhan — yıkan — çıh — çık
ohu — oku
kahırdak kıkırdak

s : z
zabah sabah

v : f
alaf alev

n Cenup şivesinde kaybolan (n) «sağır kef» Çorum ağzında kendini muhafaza ediyor. bana, sana, ona onar — . tın, tın, tin, tin yeni

r düşmesi
bi, bir, aslan, arslan sona, sonra getidim, getirdim geti. getir

Cem Toplantısı, Bunun
HALK ŞAİRLERİ ÜZERİNDEKİ TESİRİ

KEMAL Demirer

Bilmiyorum, eğer fikrimde yanılmazsam. Her edebiyat meraklısı, bulunduğu mıntakanın halk şairlerini tedkika kalkışırsa; bu şairlerin dörtte üçünü bektaşî köylerinde, yahut bektaşiler arasında raslıya bilecektir.

Çünkü çok evvelden beri açık olan bektaşî tekkeleri, bektaşilik akideleri ; edebiyat ve sanat sahasında, tarikatına sadık olan geniş muhayyileli bektaşilere ilham menbaı olmuştur. Ben bu gün sizlere, bulunduğum mıntakanın halk şairlerini tanıtmağa başlamazdan önce Cem [1] adı verilen bektaşî toplantısının muhitteki halk şairleri üzerindeki tesirlerinden bahsetmeğe çalışacağım. Hepimiz biliyoruz ki, İslâmiyet içerisinde bektaşilik başlı başına bir tarikattir. Bu tarikat mensuplarında kendilerine has âdet ve ananeleri vardır !..

Bu âdet ve ananelerden biriside ; senenin muayyen günlerinde yaptıkları cem toplantılarıdır.

Cem toplantılarına o mıntakanın en yaşlı dedesi riyaset eder; bu toplantıya maaile iştirâk edilir. Toplantıdan bir kaç saat evvel, bütün hazırlıklar hitam bulmuş; halk dinî merasim için o gün en yeni, en kıymetli elbiselerini giyerek hazırlanmıştır. Bu dinî merasime uygun taksimatsız bir evde yapılır.

Geniş odanın hakim bir yerinde, bal tüylü bir post; postun karşısında birbirine müvazi üç sıra minder, dinî merasimlerini ifa etmek için toplanacakları beklemektedir.

Dedenin siyah latasını taşıyan omuzları üzerindeki ihtiyar fakat dik başı ev sahibini selâmladıktan sonra, ağır adımlarla posta doğru ilerlerken ; ev sahibi yerde iki

[1] Cem : Toplanmak.

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

büklüm dedeyi selâmlamaktadır.

Merasimde bulunmak üzere gelen âileler, kapıdan içeri giriyor; ciddî bir tavurla yerlere kadar eğiliyor. Dedeye yaklaşıyor. Beş adım önünde diz kuruyor, dizlerile önüne kadar yürüyor, Postu öpüyor. Tekrar dizlerile geri çekilerek kendisine ayrılan yere oturuyor.

Dede biddî bir tavur, keskin bir nazarla gelenleri süzüyor; göksünü örten sakalını sıvıyarak hafif baş eğmekle mukabele ediyor.

Oda doluyor, fakat ortada bir tek çıt yok. Bütün nazarlar tek bir noktaya tevcih edilmiş, o noktayı doya, doya seyrediyor. Saatlerdir devam eden sükût, dedenin orada bulunanları içkiye daveti ile ihlal ediliyor. İçiyor, herkes içiyor; genç kızlar, gelinler, analar, ihtiyar kadınlar, bilumum erkekler durmadan içiyor. Kalpleri tarikat aşkı ile halk içiyor, içtikçe coşuyor. Bu coşuş ne bir çığlık, ne bir feryad, nede taşkınlık. Bu coşuş tatlı tebessüm, tarikat ilhamının şuursuz sallayışı.

Dedenin sağ gerisinde yer alan âşıklar «şairler» ellerindeki sadefli bağlaması, zilli tefi, gürgenden kavalı ile gönüllerini boşaltmak için büyük mürşidlerinden emir bekliyorlar.

Dede kollarını sıvayor, müritlerinin kendisine vermiş olduğu ilhamın gururu ile baş ucunda asılı duran; sadef kaikmalı sazını eline arak bir mısralık deyişini yapıyor. Ondan sonra bu vazifeyi, âşıklarına bırakıyor. Âşıklar tonlu sesleri ile hem kendi eserlerini muhitte tanıtıyorlar, hem de o gecenin neşesini yaratıyorlar.

Bir müddet sonra dede (Kullar bu mübarek toplantımızda, en neşeli günümüzde beni dinleyin.) diye söze başlıyor. İki dizleri üzerinde onlara nasihatlarını yaparken, halk tek bir kulakmış gibi baygın nazarlarla mürşidi dinliyor. Dedenin nasihatlarından sonra âşıklar (diyaz) larını [2] okumağa devam ediyorlar. Bu suretle gecenin yarısına kadar devam eden kutsal toplantıya, mürşidin emri ile nihayet veriliyor. Tarikatin ilâhî kuvvetinden istifade etmek isteyen talep sahipleri, merasim mahallinde dede ile baş başa kalarak taleplerinin en ince teferruatına kadar, dedeye bildirerek dertlerine deva istiyorlar. Dede dert sahiplerine dertlerini izale için, kısaf

[2] Diyaz : Uhrevî, dinî beyitler.

içinde saklı olan yeşil bürgü [3] ile sarılı değneğini kendine has bir dua ile çıkarıyor. Hastalık ve dert çeşitlerine göre, hastanın sırtına yatık ve dik şekilde vurarak iyilikler temenni ediyor. Bu suretle cem toplantısına nihayet veriliyor.

Dede o geceki gelirinin bir kısmını enerji sarfeden, eserlerini muhite tanıtan âşıklara terk ediyor.

İşte bektaşiler arasında halk şairlerinin diğerlerine nazaran bu kadarcık bir yardım ve himaye görmesi halk şairlerinin çoğalmasına etrafta tanınmasına en mühim bir âmil olmuştur.

NOT :

Bundan sonraki yazılarımda, muhitteki halk şairlerinin hayatları ve eserleri hakkında malumat verilecektir.

[3] Bürgü : Sargı.

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorumda Yıl Çıbanı [Leihmania]

Dr. TEVFİK Berkol

—31 inci sayıdan mabaat—

Yıl çıbanı aldığı seyir ve tekâmülüne göre iki şekil gösterir. Birinci şekli kuru ve sathı ekzamaya benzeyen şekli, ikinci şekli tekarruh etmiş, yumuşayarak ortasından açılarak derinleşmiş şeklidir. Şark çıbanının kuru ve ekzama şeklindeki düğümcüğünde pek az ıslaklık görülerek üzeri pek ince beyaz tozlar ve pullar halinde kepeklenme ve kabuklanma gösterirler ve ekserya bu şekil yıl çıbanı süratle teneddüb ederek yerlerinde gayet hafif ve belirsiz nedbeler ve lekeler terk ederler. Tekarruh etmiş, yumuşayarak ortasından açılarak derinleşmiş şekillerinde ise yıl çıbanı genişlar ve derinleşir. Ekserya bu şekildeki çıbanın zemini sincabimtırak renkte pürüzlü ve kanlı kırmızı kabarcıklar ve tomurcuklar göstererek çıban bir tut veya çilek manzarasını arzeder. Umumiyetle yıl çıbanı ağrısız olub dokunulduğu zaman hastalar büyük bir hassasiyet göstermezler. Çıban civarındaki ukadat ve bezler ihtilat yapmadığı takdirde katiyen şişmez.

Yıl çıbanının tamir veya kapanma saffıası — Umumiyetle yıl çıbanının kapanma zamanı üç ilâ beş aydan bir seneye kadar bir müddet zarfında vukua gelir. Bu da evvelâ yaranın kenarları düzelmeye ve sathileşmeğe başlar. Yaranın üzerindeki kabuklar düşerek yerinde hafif beyaz tozlanma ve kepeklenme meydana gelir. Filhakika çıban geçeceği zaman yaranın büyümesi durur, ifrazat azalır, kenarlarındaki şerabî renkteki kızartı ve kabarıklıklar silinmeye ve küçülmeye başlar. Çıbanın ortasından bazı teneddüb eseri görülür. Eğer çıban kıllı bir nahiyede teşekkül etmiş ise kıllardan mahrum gayri muntazam beyzî şekilde çukurca beyaz parlak girintili, çıkıntılı olarak çıkan yaranın formasını taşıyan silinmez bir leke terkeder.

Yıl çıbanı bazı kerrede geçtikten sonra yerinde kirli renkte kıl, ter ve yağ guddeleri harabiyete uğramış tamgalar ve silinmez lekeler terkeder. Yıl çıbanı çıktığı yerin ve nahiyenin ehemmiyet ve kıymetine göre mühim ve çirkin sul teşekküller ve çirkinlikler meydana getirir. Burun kanadları, göz kapakları ve dudaklar gibi nazik yerlerde yerleştikleri zaman tamiri mümkün olmayan kusurlar ve sakatlıklar bırakır. İşte bu hastalık tehlikesinden ziyade estetik yani güzellik bakımından simada, vücudun çıplak, açık ve göze çarpan noktalarında silinmez kusurlar ve çirkinlikler yapmasile, tamgalar bırakmasile ve bir de ileride bıraktığı bu lekeler üzerinde cild vereminin oturmasına sebebiyet vermesile yıl çıbanından korkulmalıdır.

Yıl çıbanının tesadüf edilen ve görülen şekilleri — Filhakika yıl çıbanının seyri her şahıs ve vak'ada bir değildir. Formabortive denilen kısa bir müddet devam eden şekli; Bu daha ziyade müteaddit çıbanlar gösteren hastalarda küçük bir kaç milimetrelik kabarcıklar halinde çıbanlar görülüb bunlar tekarruh etmeksizin, derinleşmeksizin ve yerlerinde leke bırakmaksızın bir kaç ay zarfında kendiliğinden kaybolurlar. Fourmseche, yani kuru şekli; Bu şekildeki çıbanlar az kabarık ve derin olmayan ve üzerleri yapışkan beyaz tozlanma ve pulcuklarla örtülü sadefi manzarada ekzama tablosunu andıran şekil olub süratle ve göze çarpacak bir nedbe ve iz bırakmaksızın galip olurlar. Ekserya görülen üzeri kalın kabuklu tekarruh etmiş ortasından yumuşayarak derinleşmiş şekli ise yıl çıbanının en fazla görülen açılmış yara şekli olub kabarıkça bir tümör halinde ortası takarruh etmiş açılarak yumuşamış ince veya kalınca kirli sincabimtırak veya esmerimtırak renkte yapışkan bir kabukla örtülmüş olub bu şekil çok kerre bir kıl dibi iltihabı, bir kan çıbanı, bir ekdima denilen mikrobik bir cild hastalığını firengi şangırı veya frenginin üçüncü devir kom tazahüratı şeklinde görülür. Bazı kerre de bir ergenlik, bir cild veremi veya cild kanserini taklid

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

edecek şekilde göze çarpar. Bu hususta Labratuar muayenesi mühim rol oynar. Bu gibi vak'alarda hastalığın hüviyetini meydana çıkarmak için çıbanda âmili marazisi bulunan paraziti aramak lâzımdır. Fourmenfiltire ; Çıbanın bu şekli yara etrafında büyük bir irtişa ve şişlik gösterir. Cild çıbanın çevresinde gerilmiş şerabimorımtırak bir renk alarak üzeri yapışkan beyazımtırak pul pul tefellüsatla örtülüdür. Bu şekilde görülen yıl çıbanı ekserya etrafında morımtırak ve şerabi renkte bulunan şişlik üzeymasile çok kerre yaranın mevkii de gaib olur.

Fourmlüpoide — Şark çıbanının bu şekli tekarruh etmiş veya açılmamış bir cild veremine benzer. Bazı kerre de bu şekildeki yıl çıbanları tekarruh göstermeksizin cild altında bir sertlik halinde bulunur.

Fourmnodulairö — Çıbanın bu şekli Mısırda Nil havalisinde zencilerde görülür. Sert ve tekarruh göstermeyen bir nodule yani düğüm halinde yüz, boyun etrafında çıkar. Bu şeklin seyri ve tekâmülü pek batidir. Çok kerre bir chelaide denilen kan çıbanı nedbesinin manzarasını taklid etmesile chelaidienne şekli de denilir. Bundan başka yıl çıbanının siyile benzeyen çilek ve tut manzarasında şekillerine de tesadüf olunur. Yıl çıbanının gışai muhatide yerleşmesi pek ender olarak görülür. Bununla beraber üst dudakta görülen yıl çıbanı veyahut ağız, burun ve göz kapakları gibi tabii delikler etrafında teşekkül etmiş çıbanlar civarındaki gışai muhatıyı de zedeleyebilirler.

Yıl çıbanında görülecek ihtilat ve arızalar — Yıl çıbanı bulunduğu nahiyenin ehemmiyetine ve mevkiine göre bir tahribat yaparak kusur bırakabilir. Meselâ burunun kanadını, kulak sayvanını düşürdüğü, tahrib ettiği gibi göz kapaklarında çıktığı zaman geçtikten sonra meydana getirdiği nedbeler sebebile gözün kapanmasına mani olur. Dudaklarda çıktığı zaman husule getirdiği silinmez nedbeler ve kusurlar sebebile ağzın büzülmesini ve daralmasını mucib olur. Sonradan gelen intanlar ve mikroplar sebebile yılancık, lymphangite, phlebite denilen beyaz ve siyah kan damarlarının iltihaplandığı görülür. Bundan başka husule getirdiği nedbe üzerinde cild vereminin cümlei lenfaviye yolile metastasique olarak oturmasını hazırlar.

Teşhis — Yıl çıbanının fazla görülen endemique mıntakalarında teşhiste o kadar müşkilât çekilmez. Fakat mıntakalar ve mahaller haricinde ve tipik olmayan şekillerde de yıl çıbanına tesadüf edileceği cihetle çıbanın dalma muhtelif şekillerini göz önünde tutmak lâzımdır.

Umumiyetle beşere ve cilde münhasır bir sertlik halinde bati bir seyir gösteren kaşıntılı çevresi morımtırak ve şerabi bir hale ile çevrilmiş, üzeri yapışkan kirli sarımtırak veya esmerimtırak renkte kabukla örtülmüş ve birbirini kucaklamış concentrique üç mıntaka arzeden çıbanlarda yıl çıbanını düşünmek icabeder. Ekserya kaşıntılı tomates gibi yumuşak ve hamur kıvamında bulunan bu çıbanın bir iğne veya pılatin bir öze ile kenarından usaresinden ve kanlı ifrazatından alınan müstahzaratta hastalığın âmili marazisi bulunan Leishmania aramak ve bulmakla teşhis teyid edilir.

Yıl çıbanını benzediği ve iltibas ettiği cild hastalıklarından da ayırmak lâzımdır. Meselâ âdi kıl dibleri iltihabı denilen follicolitö, impetiqo, ergenlik ve kan çıbanından ayırmak lâzımdır Umumiyetle bu nevi cild hastalıklarının seyri süratli, iltihaplı ve ağrılı olup tazyikle bu gibi çıbanların içerisinden vasıftar cerahatli bir öz (bourbillon) çıkar. Halbuki yıl çıbanında ise cerahatlanma ve iltihabî hal görülmez, ağrı yoktur. Ektima denilen cild hastalığı ise ıstıreptokok mikroplarile husule gelen ve ekserya bacaklarda yerleşen ve üzerleri kirli esmerimtırak kabuklarla örtülü mikrobik bir yaradır. Bunların üzerindeki kabuklar kanlı esmerimtırak renkte ve daha kalın olub derin bir takarruh gösterirler. Bununla beraber şübheli vak'alarda labratuar yardımile teşhisi teyid etmelidir. Yıl çıbanını bazı kerre frenginin ilk yarasını veya frenginin üçüncü devir yarası bulunan komo bir cild kanseri ile bir cild veremini de taklid etmesile bunlardan da ayırmak lâzımdır. Bu gibi ahvalde yıl çıbanının bulunduğu ve tesadüf edildiği yerlerde endemique bir şekilde fazla görülmesi ve nihayet âmili bulunan Laşmanyayı yaradan alınan ifrazatta mikroskobla arayub bulmakla teşhisi takviye etmelidir.

—Sonu Var—

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

1058

Bir vay ile iki vay
Yine bedirlendi ay
Yari bana verseler
Altmış gece altmış ay

1059

Bir avuç sudan oldum
Yar cevrin yudan oldum
Gündüz hayalindeyim
Gece uykudan oldum

1060

Bağ oldum bostan oldum
Dillere destan oldum
Ağla gözlerim ağla
Gül yüzlü dostan oldum

1061

Bağdat benim hoy benem
Didarine doymanem
Âlem bir yana olsa
Seni elden koymanem

1062

Bağçende bir gül bitmiş
Garip yolmu unutmuş
Kömür gözünü sevdiğim
Beni ne tez unutmuş

1063

Bu gözler bağı gözler
Avcıdır dağı gözler
Beni yareli koydu
Varmış bir sağı gözler

1064

Bu poşu kara poşu
Yakışır yare poşu
Yüz bin altun değmezmi
Tenhada yar öpüşü

1065

Bu dağlar yaman dağlar
Çevresi duman dağlar
İsterim yare gidem
Yol verin aman dağlar

1066

Baba der handır gelen
Lebi mercandır gelen
Âşıkın yarelemiş
Gözleri kandır gelen

1067

Bu dağlar ulu dağlar
Çevresi sulu dağlar
İsterim yare gidem
Bağlaman yolu dağlar

1068

Bu can başına kurban
Cümle işine kurban
Yalınız başa değil
Kara kaşına kurban

1069

Barmağımda mühür var
Yüreğimde kahir var
Sen bana darılalı
Ekmeğimde zehir var

1070

Ben yare kul olmuşum
Yanuben kül olmuşum
Kuş dilin bilmez iken
Şimdi Bülbül olmuşum

1071

Bu gün bana noluyor
Elde gülüm soluyor
Her derde dert demezdim
Bu dert beni alıyor [*]

1072

Bunu yazdım yaz idi
Kalemim beyaz idi
Kınamayın ağalar
Mürekebim az idi

1073

Bunu yazdım kış idi
Kalemim kamiş idi
Kınamayın ağalar
Elim üşümüş idi

[*] 164 no. nun benzeridir.

1074

Başındaki al ise
Koynundaki nar ise
Gençliğime doymayım
Senden gayri var ise

1075

Bir yüzden
Sanma elli bir yüzden
Zalımı hakka bırak
Elbet bulur bir yüzden
Âşıka bergüzardır
Alsa puse bir yüzden

1076

Benim derdim bilinmez
Cözüm yaşı silinmez
Kalbim matemle dolmuş
Perdelidir görünmez

1077

Çağırın erenlere
Bu aşkı verenlere
Âşıklık müşkül haldır
Vermesün yarenlere

1078

Çağırdım yana yana
Yar uykudan uyana
Çağırma niceylesün
Gendüden olmayana

1079

Hakka niyaz eyledim
Şad olupta gülmedim
Garip gezdim dünyada
Vefakâr yar bulmadım

— Sonu var —

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorumda söylenilen bilmeceler

Derleyen: EŞREF Ertekin

Yol üstünde kitli sandık. (Mezar.)

Yol üstünde mum yanar. (Çidem, çiçeği.)

Yol üstüne saç koydum, geleni gideni aç koydum. (Oruç.)

Yol üstünde yeşil çıkı. (Manda pisliği.)

Pat dedi pıt dedi, v/r şuraya yat dedi. (Süpürge.)

Ben giderim o gider, pare pare iz eder. (Baston.)

Yarım kaşık duvara yapışık. (Kulak.)

Aktır abası yeşildir küpesi bunu bilmeyenler eşeğin sıpası. (Pamuk.)

Yol üstüne yoğurt dökülmüş, silerim gitmez süpürürüm gitmez. (Ay ışığı.)

Mani mani mani metel oturmuş elma satar, elmanın okkası kaça dedim, çildir çildir gözüme bakar. (Fare.)

İçi darı gibi, tışı deri gibi. (İncir.)

Nedir aslı sorutmanın sorutupta kırıtmanın, senin gibi sürütmenin yüz ellisi bir paraya. (Büber.)

Dam üstüne deri serdim, bacaklarımı geri serdim. (Makas.)

Bir ayım var haşeri, kuyruğu damdan dışarı. (Kuyu.)

Uzun oluk dibi delik. (Baca.)

Kapuyu aştı, puf dedi kaçtı. (Yel.)

İstanbulda süt pişer, kokusu buraya düşer. (Mektup.)

İki kayanın arasında dana böğürör. (Yel.)

Altı tahta üstü tahta, içinde bir kanlı sofla. (Pıçak ve kını.)

Hey dızıdık dızıdık, otuz iki kız idik, bir ipliğe dizildik, teker teker çözüldük. (Dişler.)

Gökten iner han gibi, Mısıra sultan gibi, serilir hasır gibi, sürünür yesir gibi. (Kar.)

Kara tavuk karnı yarık. (Ocak)

Bir dedem var mütten, sakalı var etten, şimdi gelir görürsünüz, güle güle ölürsünüz. (Hindi.)

İleri sürsem taşar, geri çeksem küser. (Kahve cezvesi.)

Zelle zelle zel olur, zelle şeker bal olur, varma zelle yanına on parmağın kan olur. (Kara tut.)

Ucu sallanır, dibi kıllanır. (Yün ipi eğiren Kirman.)

Mini mini kuşlar, camları taşlar. (Ufacık tolu taneleri, mürdümük.)

Yumrugum yiriğine. (Cep.)

Yüğürrttüm çıktım tepeye, yular taktım sıpaya. (İğne iplik.)

Osmancıktan sandık gelir sandıkçılar yapamaz, içlerinde boncuk gelir boncukçular dizemez, arasında mektup gelir değme kâtip yazamaz. (Nar.)

Çarşıdan aldım eve geldim, Fatmayı anandan mı belledin, çifte göbek atmayı (Landon araba.)

Yüğürttüm çıktım asmaya, asma beni kesmeye, belime bir kuşak kuşandım, değme kılıç kesmeye. (Nikâh.)

Karası katran gibi, sarısı safran gibi, boğazı düdük gibi, biz onu yidik gibi. (Hayvan ciğeri.)

Dağdan gelir dak gibi, buynuzları budak gibi, eğilir su içer, beğirir oğlak gibi. (Kağnı.)

Bir tabakta iki tavuk, biri sıcak, biri soğuk. (Gök, ay ve güneş.)

Yer altına göç gider. (Karınca)

Sandık açıldı, fındık saçıldı. (Keçi ve gığı.)

Fıldır fiştir, kayadır taştır, bunu bilmiyenin avratı boştur. (Elmas.)

Derin kuyu, kumpür suyu, çeken ölmez, içen ölür. (Tüfek.)

Bir kalbur aşığım var, içinde de bir sakam var. (Yıldızlar ve ay)

Bir oğlum var İsmail, şamar yemeğe pek mail, demirden kulağı var, deriden göyneği var. (Zilli tef)

Yamyassıca filfillice. (Mercimek.)

Alaca mezer, dünyayı gezer. (Göz.)

— Sonu var —

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

TENASÜLİ GİZLİ HASTALIKLAR İSMİNİ TAŞIYAN

ZÜHREVİ HASTALIKLARI

Cild ve Zührevî hastalıkları Mütehassısı
Dr. TEVFİK Berkol

—30 uncu sayıdan mabaat—

Belsoğukluğu mikrobu havasız yerde kolaylıkla yaşayan, sıcak ve soğuğa tehammülü olmayan, antiseptik ilaçlara dayanamıyan hassas bir mikroptur. Belsoğukluğunun âmili bulunan Konogok mikrobu 39 derecede oniki saat zarfında ölür. 40 derecede altı saat zarfında ölür. 18 derecenin altında dahi yaşayamıyarak ölür. Şu halde 39 dereceli bir hastalığa yakalanmış, meselâ tifoya tutulmuş kimselerin evvelce tedavi ettirmediği idrar yolundaki mikropların tifo hastalığının geçmesini müteakıp mecradan gaip oldukları görülür.

Belsoğukluğu — İdrar yolunun cerahatli bir surette iltihaplanmasile kendisini gösterir. Kahve tanesi veya fasulye şeklinde karşılıklı dizilmiş Konogok denilen ve mikroskopla görülen bir mikropla şübheli temas ve cinsî münasebetten üç ilâ beş gün bir devri tefrihi müteakip kendisini gösterir. Başlangıçta mecranın başında sulanma, gidişme, yanma ile başlayarak bilahare ağrı, sızı ve yanmanın artmasile müterafik sarımtırak bir cerahatin mecrayı bevliden akmasile göze çarpar. Bu hastalığa gençler arasında çok tesadüf edilir. Hastalık başlangıcında lâyıkile ve fennî bir surette tedavi edilirse bir ârıza bırakmaksızın bir buçuk ay zarfında geçerse de ekserya hastaların ihmal ve lâkaydisi yüzünden, metodik ve sistematik bir tarzda yapılmayan bir tedavi sebebile ve yahud hastaların uzviyetlerindeki hususiyet ve gayri tabiî vaziyet dolayısile mecradaki iltihap uzun sürerek ihtilat yaparak müzmin ve muannid bir şekil aldığı görülür. Bu sebeple gutmiliter denilen müzmin damla halinde sabahları be-

yaz kirli, sarımtırak renkte] bir kaç damlanın mecradan geldiği görülür. İşte bu şekli alan belsoğukluğunun tedavisi oldukça güçleşir, pek uzun sürer. Hatta yapılan bütün tedavi ve ihtimamlara teannüd göstererek karşı gelir.

Belsoğukluğu devamı esnasında bir arıza ve ihtilat yaptığı takdirde en ziyade erkeklerde prostad denilen mezi bezlerini, husyeleri şişirdiği gibi kana karışması sebebile de romatizma, mafsal iltihapları, kalp hastalığı gibi mühim arızalar yapar.

Mikropla kirlenmiş bir el veya eşyanın göze dokunmasile gözde yaptığı tehlike ve tahribat hemen tamiri gayri kabil olup çok kerre hasta gözünü kaybetmekle nimeti basardan da mahrum bir hale gelir. Bu suretle mecrayı devliye mahsus mahdut ve mevziî bir hastalık gibi telakki edilen belsoğukluğunun bazan yaptığı şu ihtilat ve tehlike sebebile pek mühim ve vahim içtimaî bir hastalık olduğu göze çarpar. İşte böyle tedavisini ihmal ederek müzmin damla halinde hastalığın tamgasını üzerinde taşıyan kimseler kendi şahısları için ileride bir tehlike hazırladıkları gibi evlendikleri takdirde de zavallı ma-[sum]âileleri için pek elîm ve feci felâketlerin zuhuruna meydan vermiş olurlar.

Belsoğukluğu hastalığının dahilî tenasül guddelerinde yapmış olacağı mühim ihtilatı sebebile kurulan âile yuvasını ekserya zürriyetten mahrum bırakarak muztarip ve neşesiz bir hayat geçirtmeğe mahkûm eder. Belsoğukluğunun umumî arızasından başka birde mevziî olarak mecrayı bevlide zamanla yapmış olduğu darlık vardır ki bu da çok kerre netice itibarile tedavi olmayan hastalarda büyük bir ıztırap ve sefalet içerisinde hastaları ölüme kadar sürükleyecek vahim ve tehlikeli ihtilatların vukuuna sebebiyet verir. Belsoğukluğuna bir kerre yakalanan kimseler ikinci defa olarak bu hastalığa daha kolay bir surette yakalanmak için bir istidat gösterirler. Belsoğukluğu hastalığına tutulmuş olanlar bazı hastalıklarda olduğu gibi hiç bir zaman muafiyet kazanmazlar. Bilakis hastalık çekenlerde muafiyetten ziyade yeni bir istidadın uyanmış olduğu görülür. Belsoğukluğu eskiyerek müzmin bir şekil aldığı zaman çok kerre vakıt vakıt nüksler ve faaliyetler göstererek yeni bir tablo ve manzara

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

aldığı göze çarpar. Belsoğukluğunun kadınlarda yaptığı fenalıklar ve tehlikeli âkıbetler erkeklerden daha fazladır. Hastalığın tedavisi kadınlarda oldukça müşkildir. Belsoğukluğuna yakalanmış ve tedavisi ihmal edilmiş veya noksan tedavi görmüş uygunsuz bir kadın bir çok erkeklere hastalığı bulaştırmaya kâfi bir sirayet kaynağı olabilir. Filhakika kadınlarda belsoğukluğu bunların tenasül azasının bir çok gizli girinti, çıkıntı ve derin köşe ve büklüm yerlerine girerek oralarda birer hastalık gizli yuvası yapmakla her hangi bir turomatizm tahrişat, cinsî münasebet ve hayız sebebile ara sıra hastalık gizli yuvasından çıkarak nüküsler göstererek dahili tenasül azasını teşkil eden rahim denilen çocuk yatağına nefirlere ve kadın yumurtalıklarına gitmekle bu mühim nazik noktalarda vahim neticelerle nihayet bulan bir takım şişliklere iltisaklara ve dolayısile mühim sakatlıklara ve kısırlığa sebebiyet verir. Eski ve müzmin belsoğukluğuna yakalanmış kadınlar rahim ve yumurtalıklarındaki müzmin iltihap ve şişlik sebebile ekserya sancılı aybaşı görmeğe, kısırlığa maruz ve mahkûmdurlar. Bu gibi kadınlar hayatlarını çok kere muztarip bir vaziyette yatakta geçirmek mecburiyetindedirler. Kadınlarda belsoğukluğu sebebile sidik torbasının iltihabı ve idrar yolu darlığına erkeklere nisbeten az tesadüf olunur.

Kadınlardaki belsoğukluğu kendi fenalıklarını pek elim ve zararlı tesiratını yalnız şahıslarında yapmakla kalmaz. Zavallı ve masum yavrucuklarının da doğumu esnasında hastalıklı validesinin tenasüli aksamına sürünerek çıkmasile ekserya bu masum yavrucukların gözlerinden yakalanmak suretile pek vahim ve müdhiş cerahatle müterafik bir göz belsoğukluğuna maruz kaldıkları görülür. Vaktinde tedavisi yapılmayan ve oldukça tedavisi müşkül olan bu yeni doğan çocuklardaki belsoğukluğu ya çocuğun gözlerinin iltihap neticesi eriyerek kaybolmasile çocuk büsbütün rü'yetten mahrum bir hale gelir veyahud gözün karniye tabakası denilen siyah kısmında bırakmış olduğu beyaz lekeler ve izler sebebile çocukların görmelerinde mühim bozukluk ve bulanıklık husule getirir.

Belsoğukluğu — Konogok denilen mikropla idrar yolunun cerahatlenmesile, iltihaplanmasile meydana gelen bulaşıcı intanî umumî bir hastalık olup zannolunduğu gibi âdi ve basit bir surette kamişin iltihaplanmasile üfunetlenmesile kalmaz. Yaptığı derin ve uzun süren tehlikeli ârızalar ve ihtilatlar sebebile insanı ağrılar, ıztıraplar içerisinde kıvrandırarak feci âkıbetlere, hatta ölüme kadar sürükleyebilir. Belsoğukluğu mikrobu girdiği kamiş içerisinde kalmaz, erkeklerde mezi yapan prostat guddesine, yuvasına girerek burasını şişirir, iltihablandırır. Bunun vazifesini bozarak bel gevşekliği ve tenasülî iktidarsızlığı hazırlar. Oynak yerlere, mafsallara giderek o noktaları şişirir, insanı şiddetli ağrılar ve sızılar içerisinde olarak kötürüm bir vaziyete sokar. Kamişte yaptığı derin ve sıkı darlıklar sebebile sidik torbasından idrarın lâyıkile boşalmamasına ve hatta bazı kerre idrarın sidik torbasında birikmesile ve uzun zaman kalmasile vücutta hasıl olan zehirin tışarıya atılmaması yüzünden insanın kendi idrarile zehirlenmesine sebebiyet verir. Bundan başka mecra etrafında bir takım apselerin, çıbanların, deliklerin meydana gelmesini hazırlar. Menî yollarını şişirerek, tıkayarak menî yapan guddelerin vazifesini bozarak insanı kısır bırakır. Gizli hastalıklar ismini taşıyan belsoğukluğu kolaylıkla bolaşan ve etrafına yayılan cemiyetin her sınıf halk ve tabakasında fazla ve sık görülen ve yaptığı fenalıklar sebebile tehlikeli bulunan ictimaî bir hastalıktır. Belsoğukluğu mikrobu zamanla idrar yolu içerisinden kaybolursada yakalanan kimselerde ve lâyıkile tedavi olmayan şahıslarda silinmez fenalıklar ve ârızalar bırakır.

— Sonu var —

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Cönklerden derlemeler:

DESTAN

Derleyen : Eşref ERTEKİN

Çorum, muhitinde yetişen âlim ve şairlerden, Çorumun tanınmış âilelerinden olan Gökeşme oğullarına mensup Rüştü isminde bir şairin hal tercümesini kendi ağzından dinliyelim [*]

1

Sabavet halimde gezerken yap yap
Aşka düşüb değiştirdim etvarı
Rüyada bir pire ettim intisap
Destin takbil edüb verdim ikrarı

2

Olvakıtte dersim idi kâfiye
Tatillerde okur idim şafiye
Bilinmezdi nedir vezin kafiye
Anlamazdım güzel gazel eş'arı .

3

Havalandı hemen ankayı aşkım
Serim sersem etti sevdayı aşkım
Temevvüç eyleyüb deryayı aşkım
Tecavüz eyledi haddi kenarı

4

Tefekkür eyledim oldemde nidem
Başım alub kangı diyare gidem
Gecelerde ağlar bu iki didem
Yanar canım eyler dil âhü zârı

5

Yanıp yakılarak eyledim tahsil
Mantık maaniyi okuyub tekmil
Fıkıhta zaptettim niçe mesail
Hemişe etmişem sarfı efkârı

6

Bazan ister idim hultatta şöhret
Bazan ister idim rahi mezellet
Bazan ister idim uzlette vahdet
Reyi aklın yoktu asla kararı

7

Sinnim dahi erdi yirmi beşe
Elim varmaz oldu gayri bir işe
Çillei aşkile düşüp teşvişe
Bilmez oldum artık kârı zararı

8

Gerçi bu aşkımı etmezdim ikrar
Lâkin aşk kendüsin eyledi izhar
Anlayub serzeniş edince âyâr
Olvakıt eyledim terki diyarı

[*] Gökeşme âilesinde de büyüklerden kimse kalmamıştır. Bir sene evvel vefat eden merhum Mahmud ağaya bu destanı okudum ve buna âit malumatı olup olmadığını sordum. Gözleri yaşararak ben bir şey bilmiyorum, bunu bulup çıkardığınıza teşekkürler ederim. Bu bizim büyük Müftü dedemizin kardeşi olduğu anlaşılıyor dedi.

9

Çıkıp memleketten geldim Samsuna
Andan dahi geçüb Tırabuzona
Halim benzer idi hali Mecnuna
Aşk selbetti elden çok ihtiyarı

10

Bir kaç sene anda ettim ikamet
Okuyub mantıkla bazı cüziyyet
Andan Erzincana kıldım azimet
Koşup zahmetlere dili biçarı

11

Akdem eşitmiştim Hayyati Baba
Mürşiddir müridi tarika hâlâ
Geldimki eylemiş ol azmi baka
Sırrın takdis etsün cenabı bâri

12

Dolaştırır bizi tanei kısmet
Küffarla cidale eyledim niyyet
Anda bir zat verdi bir kılıçla at
Yayanlığı koydum oldum süvari

13

Arzırum merkezi evliya deyu
Mahalli ulema asfiya deyu
Eşittim mahalli urafa deyu
Geldim anda buldum niçe ebrarı

14

Biraz anlar ile olmuşam hemdem
Derunum derdine istedim merhem
Dediler susuzluk açlık gözde nem
Geceler etmeli çok istiğfarı

15

Men arel dersini tarif ettiler
Tarikı irfanı tefhim ettiler
Nasihat babını tetmim ettiler
Remzen bildirdiler bazı esrarı

16

Ruhsat alıp andan Kars yolun tuttum
Hasan kalesine bir günde yettim
Bir zatı kerime mülâkat ettim
Anınla eyledim çok istişarı

17

İbrahimi Hakkı hafidlerile
Görüştüm hem Necmi Saidlerile
Söyleştim dervişan müridlerile
Kalei mezkûrda anların dâri

18

Dediler taklili taamla menam
Taklili kelâmla uzleti enam
Zikri müdâm fikri temam vesselâm
Bunlar durur ariflerin muhtarı

19

Söyler on şey ile maruf urafa
Teslimü tevekkül Sabrile Rıza
Altı ile bu dört on olur cema
Zapteyle dediler bu muhtasarı

20

Vedalaşıp andan Karsa yetiştim
Çorum rediflerin bulup görüştüm
Orduya karışıp cenge giriştim
Çok su aştık bozamadık küffarı

—Sonu Var—

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Musikimizde inkılâp nasıl olmalı

KEMAL Onsun

Musikimizde inkılap yapılmasını isteyenler hulâsatan iki gurupta toplanıyorlar: Birisi garp musikisini olduğu gibi almak isteyenler, diğeri de Türk musikisini ıslah etmek taraftarı olanlardır.

Bunların her ikisinin isteklerinin imkânlarını tahlil etmeden önce halen mevcut olan Türk musikisine her iki gurup taraftarlarınca yapılan itirazları incelemek icabedecektir.

Evvel emirde Türk musikisi diye nazarı dikkate alınarak tenkidlerin tevcih edildiği musiki kolumuz halk musikisinden ziyade peşrev musikisi denen kısmıdır.

Biliyoruz ki bu peşrev musikisi Arap ve Acem musikisinin tesiri altında fazlaca kalmış ve hatta iddia olunduğuna göre bu iki milletin musikisinden karıştırılarak alınmıştır. Bu kola karşı yapılan itirazlar:

1 — Bu musiki monotondur.

2 — Bu musiki kıvrak değildir.

Hakikaten birinci itirazı doğuran noksanlıkların başında usulün bozukluğu gelir. Türk musikisinde kullanılan usullere göre her şarkı behemehal aruz vezninde yazılmış şiirlerin notaya tatbik edilmesile meydana gelir. Şarkı yapılacak güfteler muayyen vezinde yazılır ve bu vezinler de muayyen usullere tatbik edilerek heceler o usulün icabına göre kıymetlendirilirler. Her hangi bir usulde yazılan iki şarkı tedkik edildiğinde görülür ki bir mısraın faraza üçüncü, beşinci hecesi ne kadar müddet uzatılarak kıymetlendirilmiş ise diğer mısraın aynı heceleri de o mikdar kıymet almıştır. Şu vaziyet dolayısile sanatkâr bir çok kaidelerle mukayyed bulunuyor demektir. Bunun neticesi de ayni usulde bir kaç şarkı üst üste dinlendiği zaman bir usanç tevlid eder.

Saniyen sanatkârın vezin ve usuldeki kıymetlere bağlı bulunması onun ilhamlarını tahdid etmeğe müncer olacaktır. Binnetice bir parçada gerek ufkî ve gerekse amudî temadi kendiliğinden tahdid edilmiş bulunacaktır. Bu tahdidin diğer esaslı bir âmili de nasıl ki aruzla yazılan şiirlerde (müstezad müstesna) bir mısraın kapalı ve açık hece adedi diğer mısraın kapalı ve açık hece adedine müsavi bulunuyorsa Türk musikisinin usulünde de bir mısraa verilen kıymetler batote itibarile diğer mısraa müsavi olacaktır. İşte bu kaideler şarkılarda ufkî temadiyi zaruri kılmıştır. Bu had belki birinci mısra için doğru olabilir fakat diğer mısralar için az veya çok olması da muhtemeldir. Bundan başka behemehal bir usulde muayyen vezinli bir şiirin bestelenebilmesi, serbest vezinde yazılmış bir parçanın musikiye idhal edilmemesini mucip oluyor.

Amudî temadiye gelince: Usulden başka musikimizin bir de makamı vardır, her şarkı muayyen bir makamda yazılır ve o makamların seyrini takibetmeğe, kararına uymağa mecburdur. Bu mecburiyet karşısında fazlaca yükselen bir hecenin kıymeti pek tabiîdir ki ufkî olarak ta bir uzunluk alacaktır. Halbuki bu kadar bir uzunluğu o heceye veremiyecek olunca diğer hecelerin bu ses temadisine idhal edilmesi icabedecektir ve öyle bir hal alacaktır ki ufkî olan kıymetler, kullanılan hecelerde sona ereceğinden ta yukarıda kalan ses karar noktasına kadar memzuç bir halde kalacak ve hassatan musikiden beklenen ahenkle indirebilmek için bir kaç usulde, esası tecavüz etmek zarureti hasıl olacaktır. O halde ise; esas kaideye mugayir bulunduğundan bestekâr bir hataya düşmemek ve san'atından fedakârlıkta bulunmamak için kaidelerin ona çizdiği hadler dairesinde kendisini serbest sayarak amudî imtidadı kullanacaktır.

Arzettiğim bu vaziyetler pek haklı olarak şarkılarda (münekkidlerin ifadesi veçhile) monotonluğun birinci âmili olacaktardır.

Diğer âmile gelince: Bunu makamda aramak icabeder. Vakıa Türk musikisinde müstamel makamların adedi yüzlercedir ve bu pek bol melodiler de olduğunu ifade eder. Fakat usuldeki arzettiğim bu noksanlıklar bir makamda başlayan şarkının ufkî imtidadın azlığı yüzünden ancak sanatkârın kudretine göre, iki makam değiştirerek

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

yine başladığı makama dönmesini zarurî kılar. Makam değiştirmesi hatta o kadar farksız olur ki musiki sanatına pek vakıf olmıyanların bu nüansı fark etmeleri bile mümkün olamaz.

Gerçi makam değiştirmek için fazla ufkî uzunluğa ihtiyaç yoktur; netekim halk bestekârlarından çokları bunu pek sanatkârane yaptıklarını eserlerinde, meselâ Konya halk şarkılarından «Gül ezerler» türküsünde bir satırlık bir notada üç makamın bir birine ısındırılarak değiştirilmiş olduğunu görüyoruz. Bunlar yine dediğim gibi yükselen sanat eserleri olup çok kısa zaman içinde değişen bu makamlar yine onlarca monotonluğu izale etmiş olmuyor.

Bu saydığım teknik eksikliklerden başka taamülün de musikimizde büyük akisler uyandırdığını ve usanç tevlid ettiğini müşahede ediyoruz. Bu taamül çalışdaki usuldür. Bir fasıl yapılırken evvelâ peşrev, sonra ağır semailer ve besteler, badehu sengin semailer, cureunalar, yörükler çalınır ve saz semaisini müteakib longa ile fasla nihayet verilir.

Şu vaziyete göre bir fasıl dinleyen dinleyici aynı fasıldan ayni nağmelerin firekansı aynı olan bir şeyden anlamadığı usullerle ve nihayet onca hepsi aşağı yukarı birbirinin aynı olan sekiz, on şarkı dinlemek mecburiyetinde kalıyor. Pek tabiîdir ki bu kadar benzerlerin bir araya gelerek dinlenmesi haklı olarak bir usanç tevlid edecektir. Dinleyicinin (musikimiz monotondur) tenkidini üzerine almış bulunacaktır. Bunlardan başka asıl monotonluk bir eserin ancak bir nota ile yazılmış bulunması ve bütün sazların o eseri aynı notadan çalmasıdır. Ses imtizaçı Türk musikisinde mevcut olmadığı için saz adedi ne kadar fazla olursa olsun behemehal cümlesi aynı zamanda aynı sesi vermek mecburiyetindedir. İşte bu haldır ki esas monotonluğu tevlid ediyor.

Musikimizin kıvrak olmadığını iddia edenlere de verilecek cevap bu arzettiğim sebep ve âmillerin bir neticesi olduğunu söylemek ve kıvrak olmamasının ancak şarkılarda olduğunu, fakat cephemizi halk musikisine tevcih ettiğimizde orada da raks musikisine tesadüf edileceğini ilâve etmek olacaktır.

Bir şeydeki noksanlar malum ve istenen de malum olursa onu artık ıslah etmek, onu arzu edilen şekle koymak çok kolay bir mesele ve tekniksiyenlerin işi olur.

Bazı gençlerimizin Türk musikisini bırakarak doğrudan doğruya garp musikisini almamızı iddia ettiklerini esefle görüyoruz. Bir milletin kültürü deyince onda nasıl lisanın, tarihin ve edebiyatın mevcudiyetini anlarsak bunların içinde musikinin de mevcut olduğunu kabul etmek zaruretindeyiz. Bir millet kendi duygularını ancak kendi musikisi ile aksettirir. Onun üzerinde cebretmeğe, şu veya bu şekilde ondan vaz geçirmeğe imkân yoktur. Bunu canlı olarak kendi musikimizin ufak farklarında tesbit edebiliriz. Halk musikisi örneklerinden Karadeniz, Ortaanadolu ve şarkî Anadolu türkülerini birer birer tedkik edecek olursak aralarında ne kadar farklar olduğunu göreceğiz. Bu, bir milletin içindeki sadece coğrafi farkların tevlid ettiği duyuş ayrılığıdır. Nerede kaldı ki bir Türk milletinin musikisini atıp yerine garp musikisini almak. Hem sorarım garp musikisi deyince ne anlaşılıyor, bütün bir garp âleminin tek musikisi yoktur ki... Macarın, Rumenin, İngilizlerin hep millî musikileri bir birinden ayrı ve başka başka şeylerdir. Acaba bize garp musikisini almayı tavsiye edenler bunlardan hangisini almamızı icabettiğini de söyliyecekler mi? Şübhesiz ki ne böyle bir tavsiye mümkün ve ne de bunlardan birisinin olduğu gibi kabulü... Diğer taraftan bize garp musikisini tavsiye edenler ve büyük bir ekseriyetin sebeplerinin iştirâk ettiği musiki, geçenlerde üstad Mesut Cemil'in bir yazısında tebarüz ettirdiği gibi, Avrupanın en süfli bar havalarıdır.

Avrupa musikisi deyince şayed belli bir kaç üstadın eserlerinden bahsedilmek isteniyorsa bunlar esasen klasiktirler ve klasik tabirinin de ifade ettiği veçhile ne Fransızların, ne Almanlarındırlar, onlar bütün bir beşeriyetin malı olmuşlardır. Ve haddi zatında bunlar sayılan mikdarda olduktan sonra onu yama olarak kabul etmek ve benimsememek âlem nazarında istihzayı üzerimize celbetmekten başka ne fayda temin eder.

Bu gün halk türküleri bizim millî bünyemizin, millî karakterimizin temamen ifadesidirler. Onlarda en içli sanatkârların ismini bile vermeyen tavazula işlenmiş büyük sanat âbidelerini görüyoruz. Halk türküleri kendi sazlarımızla çalınırken hepimizin içinden gelen bir coşma hevesini, hepimizin içinden kopan millî bir kaynaşma

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

ve beraberliği hissediyor ve duyuyoruz.

Bunlar bize millî bir musikimiz olduğunu ve dışarılardan bir şey istemeğe ihtiyacımız olmadığını isbat eden en kuvvetli delillerdir. Biz kendi melodilerimizi bağrımıza basacağız. Yalnız bizim musikimizin istediği şey ıslâhtır. Usullerimizi ıslâh etmek ve bu günün ihtiyaçlarını karşılayacak şekle sokmaktır. Müzik daima edebiyatla yürümek ıstırarındadır. Nasıl ki bu gün edebiyatımızdan aruzu söküb atmış ve millî varlığımız olan heceyi kullanmağa başlamışız ve hatta bazı müzik yenilik taraftarları bütün bütün vezni, kafiyeyi bırakarak serbest şekilde şiir yazmayı tecrübe ediyorlar.. İşte musikimiz de edebiyattaki bu ceryanlara müvazi olarak yürümek ve onun tempolarına adımlarını uydurmak mecburiyetindedir. Bugün değerli musiki üstadlarımız vardır. Bunların himmetile yepyeni bir usul manzumesi meydana çıkarılacak olursa artık makam cephesindeki noksanlar da kendiliğinden bertaraf edilmiş olacak ve ozaman garp musikisi olduğu için zevkle dinlenen veya önünde hoplanan o bar havaları yerini bizim millî raks havalarımıza, millî oda müziğimize terkedecektir.

Bu ıslahatı yaparken diğer taraftan Türk klasik musikisi hiç bir veçhile ihmal edilmemelidir. Onlar bu günün musikisi olarak tekrarlanmaktan ve aksettirilmekten ziyade Türk klasiki olarak kalması yine millî musiki varlığımız için bir zarurettir.

MES'UL MÜDÜR : Dr. PERTEV KALELİOĞLU

Çorum kalesine bir varoş inşa edilmesine dair

No. 230

Çorum sancağı beğine hüküm ki :

Kaza-i Çorumda sakin olan âyan ve eşraf dergâh-ı muallâma mahzar gönderüb eşkıya zuhur edeliden beru kaza-i mezkûr ehalisini katl ve garet edüb kal'aleri ziyade senk olmağla içinde tehassün mümkün olmamağın kasabai Çorumda münasib mahalde varoş bina edüb içinde sakin ve devamı devletim duasına iştigal üzere olmağiçun badema izni hümayunum rica edersiz. Vechi meşruh üzere tamiri içün maliye tarafından emri şerif verildiğün bildirüb mucibince südde-i saadetimde dahi emri hümayunum talep etmeğin buyurdum ki veçhi meşruh üzere kasabai mezkûre halkı kendu rızaları ile varoş bina ettiklerinde ellerinde olan emri şerif mucibince tamir ve itmama eriştirüb hilâfı emir kimesneyi teallül ettirmiyesin deyu hüküm yazılmıştır.

29 M. Sene 1018 (1609)

Mühimme defteri 78, Sa. 716.

No. 231

Çorum sancağına bervechi arpalık mutasarrıf olan İbrahim paşa ile şaki gezer Mustafanın ahvaline dair.

Rum Beğler beğisine ve İskilib ve Saz ve Tahtettarik kadılarına hüküm ki :

Siz ki kadılarsız dergâhı muallâma mektub gönderüb İskilib ve Saz ve Tahtettarik kazalarının ehalisi meclisi şeraa gelüb hâlâ bervechi arpalık Çorum sancağına mutasarrıf olan İbrahim dame ikbalehu içün bundan akdem kaydolunan Yusuf paşanın yanından ayrılan «Gezer Mustafa» demekle maruf şakiyi yüzden ziyade celâli eşkiyasile yanına alub dalma kendusi ve kethudası olan şakii mezbur devre çıkub İskilip kazasına gelüb her haneye altışar kile arpa ikişer kile buğday ve üçer vekıyye yağ ve ikişer vekıyye bal ve onbeşer guruş salub cebren ve kahren cem ve tahsil edüb ve Saz kadılığı onbeş pare karyeler olub anun dahi ekseri havas-ı hümayun ve evkafı medine ve serbest zeamet olub kendu zabitlerinden

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

gayri mirliva ve beğlerbeğiler ve voyvodaları dahi eylememek içün ellerinde müteaddid ahkâmı şerifeleri var iken müşarünileyh iki üçyüz atlu ve sekban eşkıyasile üç defa kendu ve kethudası gelüb her gelişinde biner guruşların alub ve nice günler oturub müft ve meccanen yem yemekleri ve koyun ve kuzu ve sair bunun emsali mekülâtın ekledüb ve Tahtettarik kazasına dahil olub İskilibden ve Sazdan aldım deyu biner guruşları anlardan dahi alub ve bu kadar altun ve guruş cemedüb bal ve yağ ve buğday ve arpadan salguu edüb ve bundan sonra üzerinize üç ayda bir subaşı göndermiyeyim ve kendim devretmiyeyim deyu vadetmişken geru durmayub onbeşer ve yirmişer atlu ile zorba başıların gönderüb selâmlık ve hizmetkâr akçası deyu aldırub ve iki üç ay mürur etmeden kendu devredüb zulm ve teaddisinden halâs olmadıkların bildirüb üzerinde olan hakları alıverilüb ve zulm ve teaddisi defolunmaz ise perakende oluruz deyu arzeyledikleri ecilden buyurdum ki vusul buldukta sen ki mirimiransın müşarünileyhi ihzar ve davayı hak ve tayini madde eden hasımları muvacehesinde bir defa hal ve fasl olunmayub ve üzerinden onbeş yıl mürur etmeyen hususların onat vechile teftiş ve tefahhus edüb hak üzere göresin. Arzolunduğu gibi ise emri şeri kavimle âmil olub badessübut şer'ile müteveccih olan hukuku eshabına hükmedüb alındıktan sonra sabit olan mevadı sureti sicillerile yazub arzeyliyesin.

Amma umum teftiş memnudur. Ana göre mukayyed olub şâhudu zordan ve garez ve taassub sebebi ile ve umum teftiş namile müşarünileyhi rencide ettirmiyesin.

(Bâ hat) 14 L. 1018 (1609).

Mühimme defteri 78. Sa. 126

İskilip Dizdarı Hacı Yusufun ahvaline dair

No: 232

İskilip kadısına ve İskilipde vaki Caca beğ medresesinde müderris ve müfti olan mevlâna Abdurrahman'a hüküm ki:

Sabıka İskilip kadısı olan mevlâna .... süddei saadetime mektub gönderüb bundan akdem İsklib kalesi dizdarı olub eşkıyadan olan Hacı Yusuf kal'ai mezburede nice eşkıyayı iskân ettirüb mezburlar ile etraf ve eknafda olan kasabat ve kuranın emval ve er-

zakın garet ve hasaret ettirüb fesadı zahir olmağle dizdarlıktan azlolunub emval ve erzakı miri tarafından zapt ve kabz olmak fermanım olmağla mübaşir tayin olunub mezburun emvali şer'le ve miri için kabzolunduktan sonra mezbur Hacı Yusuf dahi habs olunub hakkından gelinmek saadetinde iken bir tarikle halâs olub geri gelüb kal'ade sakin olmagla fisk ve fesaddan hâli olmadığından maada hâlâ telbis ve tezvire sülûk edüb kal'ai mezburede olan tereke ve esbabım ziyade idi deyu hilâfı vaki. nice kimesneleri rencide etmek murad edüb kendu havasına tâbi bazı kuzata hitaben emir almagla hilâfı şeri şerif teaddiden hâli olmayub anın gibi emri şerif ibrazedüb dava ederse sizin maan görmenüz babında emri şerifim ricasına arzeylediğim ecilden şer ile, maan görmenüz emredüb buyurdum ki vusul buldukta arzolunduğu üzere mezkûr anın gibi bazı kimesneler iddia ederse mürafaai şeri şerif edüb bir defa şerile görülüb on beş yıl mürur etmiyen hususların hak üzere siz maan hak şerile görüb bihasbeşşeri şerif lâzım geleni icra edüb hilâfı şeri şerif kimesneye iş ettirmiyesin. Lâzımülarz olanları yazub arzedesin.

(Bâ hattı Emani efendi).
18 M. 1018 (1609).
Mühimme defteri 78. Sa. 518.

Yeniçeri ve acemi oğlanlarının muhallefatına dair

No. 233

Çorum, Amasya, Kangırı ve Ankara ve Bolu ve Kastamonu ve oltaraf sancaklarında vaki olan kadılara hüküm ki:

Tahtı kazanızda eğer mukim ve eğer âhir diyardan gelüb ol caniplerde fevt olub miriye aid ve racı olan yeniçeri ve acemi oğlanının muhallefat ve metrukâtların zaptedüb bu canibe getürmek içün zümrei mezburenin gediklularından Mumcu İbrahim tayin olunub iftiharül ümerai velekâbir yeniçerilerim ağası Mustafa dame ulüvvehu mektub vermeğin mucibince amel olunmasın emredüb buyurdum ki vusul buldukta bu bapda müşarünileyh tarafından verilen mektub mucibince amel edüb dahi tahtı kazanızda eğer mukim ve eğer âhir diyardan gelüb ol caniblerde fevtolub miri-

[31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)   [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

ye aid ve racı olan yeniçeri ve acemi oğlanının muhallefat ve metrukâtların mezbur Mumcu İbrahim zabtettirüb ve marifetiniz ile suk-ı sultanide furuht kılınub hasıl olan nukud der kise olub tahtı kazanızda olan yeniçeri serdarları ellerinde olan beytülmal kalil ve kesir ne ise Mumcu İbrahime teslim ettirüb ağaları tarafından verilen mektuba ve emri humayunuma muhalif kimesneye ınad ve muhalefet ettirmiyesin. (Ağaları tarafından verilen mektub üzerine buyurulmuştur.)

Fi gurrei şeh-i muharremülharam. Sene 1025 (1616).

Mühimme defteri 81 Sa. 13.

Musa adındaki şakinin yüzellı atlı ile Çorumu bastığına ve derdest edilmesine dair

No. 234

Rum beğlerbeğisine hüküm ki:

Sunsa (*) kadısı mevlâna Abdulkerim mektub gönderüb Musa nam şaki mukaddema yüz atlu ile Çorum üzerine gelüb yüz elliden ziyade reaya katledüb emval ve erzakların garet ettikten sonra varub Murad hanlı yanında gezüb ol taraflarda dahi nice fesad ve şenaat ettikten sonra gelüb Seyyidlu boğazında bir dağ başında bir kal'a bina eyleyüb yetmiş seksen mikdarı sekban ile boğazı bekleyüb âyende ve revendeyi rencide eyledikten gayri Arnavud nam şakiyi kaldırub ol yere götürüb ve ehli örf taifesine gammazlık edüb ve eşkıyaya zahire verüb daima fesad ve şenaattan hâli olmadığın arzetmeğin buyurdum ki vardıkta mezburu ele getirüb davayı hak ve tayini madde eden hasımlarile beraber edüb bir defa şerile fasl olmıyan husuların hak üzere teftiş edüb göresin. Veçhi meşruh üzere fesad ve şenaafı vaki ise badessûbut şerile eshabı hukuka müteveccih olan hakların hükmedüb alıverdikten sonra mezbur şaki muhtacı arz olanlardan ise hapsve arzeyliyesin ve sonra şerile hakkında lâzım geleni icra edüb ehli fesadı bir veche ile himayet eylemiyesin.

(Ba hatlı Emani efendi)

22 R. sene 1018 (1609) mühimme defteri 78. Sa. 196.

[*] Sunsa : Tokat vilâyetinde [Erbaa] kazasına bağlı bir nahiye merkezi.

31. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1940--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 32

Mahmut Selim GÜRSEL

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

ÇORUM VİLAYETİNİN MÜLK TAKSİMATINA TARİH

FORKLOR VE HALKEVLERİ

ŞİİRE DAİR

NASIL BİR YOLDA YÜRÜYECEĞİZ

BU GECE

TENASULİ GZLİ HASTALIKLARIN İSMİNİ TAŞIYAN

HALAY

OĞLUMUN DÜĞÜNÜ

ÇORUM'DA YIL ÇIBANI

DESTAN

ŞERAFETTİN MESUT BİN HIDIR KIZI

ŞİMDİ ÇORUM GÜNEYİNDE OLAN GÜNEY KUTLU

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

YIL : 4. SAYI : 32.

1 Birinci Kânun 1941

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 4 — 1 Birinci Kânun 941 — Sayı : 32

Çorum vilâyetinin mülkî taksimatına

TARİHÎ KISA BİR BAKIŞ

HİKMET TURHAN Dağlıoğlu

Çorum vilâyeti, Ortaanadoluda bulunan vilâyetlerimizin en mühimlerinden birini teşkil eder. Vilâyet, şimalde Samsun, Sinop, Kastamonu, cenubta Yozgad, cenubu garbisinde Ankara, şarkında Amasya, garbinde Çankırı vilâyetlerile çevrelidir. En uzun sınırı Amasya vilâyeti iledir.

Vilâyetin yüz ölçüsü 11240 kilometre karre olub 1935 nüfus sayımına göre nüfusu 284773 kişiden ibaret ve beher kilometreye düşen nüfus ise 25 dir.

Bu gün Çorum vilâyeti; merkez Çorum kazası, Alaca (Hüseyinabad), İskilip, Osmancık, Mecidözü (Hacıköy), Sungurlu (Budaközü) olmak üzere altı kazaya ayrılmıştır. Bu altı kazaya yedi nahiye ve 733 köy bağlıdır. Vilâyetin kaza itibarile yüz ölçülerile nüfus mikdarı, nahiye ve köy durumları aşağıdaki cedvellerde gösterilmiştir.

— 979 —

[32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#) [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

CEDVEL : 1

Kazanın Adı	Bağlı köy sayısı	Nahiye Adı	Nahiyeye bağlı köy sayısı	Umumi köy yekûnu
Çorum	147	Yeniçamlıca	26	173
İskilip	74	Bayat	44	
		Kızılveran	21	139
Mecidözü	80	Cemilbey	30	
		Ortaköy	16	126
Osmancık	57	Avlağı	17	74
Sungurlu	97	Yekbas	23	120
Alaca	101	—	—	101
Yekûn	556	7	177	733

CEDVEL : 2

Kazanın Adı	Mesahai sathiye K. karre
Çorum	3055
İskilib	1950
Osmancık	1880
Sungurlu	1810
Mecidözü	1380
Alaca	1115
Yekûn	11240

CEDVEL : 3. Nüfus :

Kazanın Adı	Erkek	Kadın	Yekûn	Kesafet
Çorum	33236	34403	67639	22, 1
İskilib	30480	32524	63004	32, 3
Sungurlu	23381	25222	48603	26, 8
Mecidözü	18960	20466	39426	28, 4
Alaca	17029	18406	35435	30, 7
Osmancık	15806	16838	32644	17, 4
Yekûn	138892	147859	286751	25, 5

CEDVEL : 4

Kasabanın Adı	Vilâyet ve kaza merkezlerinin nüfusu		
	Erkek	Kadın	Yekûn
Çorum	9927	10224	20151
İskilib	4870	5128	10698
Sungurlu	2365	2885	5250
Mecidözü	1417	1453	2870
Alaca	1175	1207	2382
Osmancık	2032	2181	4213

NOT :

Bu rakamlar 1935 nüfus sayımına göre yapılmış olub 1940 nüfus sayımında bir fazlalık göze çarpmaktadır.

Çorum, Bizanslılardan Türklerin eline 1048 - 477 tarihinde geçmiştir. Melik Danişmend Gazi Bizanslılarla çarpışarak Çorumla birlikte Sivas, Kayseri, Tokad, Amasya, Osmancık, Çankırı, Kastamonu ve havalisini fethetmiştir. (1) Melik Danişmendin Türkmen kabilesinden ve Alp Arslanın ümerasından olduğuna şübhe yoktur. Selçuk hükümdarı İkinci Kılınç Arslan Danişmendiler mülkine tevarüs edince Çorum da Selçukilerin idaresi altına geçmiştir. (1156 - 551).

Vesikalara nazaran Çorumun İslâmî devrelerdeki ilk adı (Çorumlu) dur. Çorumlu Selçukiler devrinde bir serleşkerlik merkezi idi. Selçuk hükümdarı ikinci Gıyasüddin Keyhusrev zamanında Çorumlu serleşkeri Zekeriya Hatiyrüddin idi. (2) Serleşkerlik bir nevi sancak beyliği demek olub bunlar arasında en liyakatli ve ehemmiyetlisi Melikülümera yani beylerbeyi olurdu. (3)

Çorumlu ve çevresi : Sekizinci asrı hicrî iptidalarında Selçukilerin istiklâllerini kaybetmesi üzerine İlhanilerin ilk Anadolu valisi emir İrincin idi ki mazalimile şöhret bırakmıştır.

[1] Bu tarihi (Ebülferec) den nakilen Mathieu yazar. Ve Ebülferec 1074 hicrî senesinde Sivas ve Kayseriyi zaptedenin İsmail bin Danişmend olduğunu kaydeder. (Bekir, Sivas Şehri. S. 18.)

[2] Osmanlı devleti teşkilâtına medhal. S. 113. İsmail Hakkı Uzunçarşılı.

[3] İbni Bibi, S. 256.

[32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)   [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

Bu valiler içinde (Sıvas)ı merkez yaparak bir hükümdar gibi idarei ümur eden (Demirtaş) gibi valiler vardır. Demirtaşın Mısıra gidişinden sonra bu çevreye onun vekili olan Erdana hükmetmeğe başlamıştı. Emir Erdana'ya tabi olan vilâyetler arasında Sıvas, Kayseri, Amasya, Çorum, Develi ve Erzincan vardı. (4)

782 hicri 1381/M tarihinde Sıvas merkez olmak üzere Çorumlu ve çevresi Erdana'ların vezirlerinden olub istiklâlini ilân eden Kadı Bürhaneddinin idaresi altına geçti. Kadı Bürhaneddin Ahmedin hükümdarlığı zamanında yazılan Bezm-u Rezm adlı eserde Çorum (Çorumlu) diye zikredilmekte ve Çorumlu sahrasında Osman oğullarile harp yapıldığı yazılmaktadır. (5) Kadı Bürhaneddin Osman oğullarile olduğu gibi Karaman oğulları, ve Mısır gibi kuvvetli hükümdarlarla bile çarpışmaktan çekinmemiştir.

Kadı Bürhaneddin hicri 800 senesi sonunda veya 801 senesinin ilk ayında kendi kumandanlarından Karayülük Osman bey tarafından Sıvas ile Divriği arasında vaki olan bir muharebede mağlub edildi. Ve yaralı olarak esir edildi. Ve Tokad hakimi (Şeyh Necib) in ısrarile katledildi. Yerine büyük oğlu Alâeddin Ali hükümdar ilân edildi. Osmanlı tarihleri Alâeddin Aliye Zeynelâbidin ismini veriyorlar.

Çorumlu ve havalisi 801 H. 1398 M. tarihinde ve Yıldırım Bayezidin zamanında Osmanlıların idaresi altına geçti. Yıldırım Bayezid bizzat Sıvasa gelerek şehri teslim aldı ve en büyük şehzadesini (Emir Süleyman)ı Sıvasa vali tayin etti.

1298 milâdi tarihinde Osmanlı devletinin idaresine geçen Çorum bir sancak merkezi olarak idare edilmeğe başlandı. Çorum o zaman merkezi Sıvas olan Rumiyei Suğra vilâyetine tabi bulunuyordu. Bu vilâyetin adı sonra Eyaleti Rum olmuştu.

Kanuni Sultan Süleyman zamanında yapılan mülkî taksimata nazaran Sıvasa tabi sancaklar şunlardı:

Amasya, Çorum, Bozok, Divriği, Canik, Arapkir (6). Çorumun senelik hassı yani sancak beyi olan mirlivasının senelik âidatı 30 bin akçe idi. Çorum sancağı onuncu asrı hicriye âit mühimme defterleri ve 927/1520 senesine âit Çorum tapu defteri kayidlerine nazaran şu kazalardan ibaret bulunuyordu:

Osmancık (Osmanlılar burayı Kastamonu hakimi kötürüm Bayezidden zaptetmişlerdir.) (7) İskilib idi.

Bu kazalara, nahiye olarak Saz, Tahtattarik, Fevkattarik Kargı, Karahisar demürlü, Kataç Bayer gibi yerlerin bağlı olduğu görülmektedir.

Evliya Çelebi, Çorum hakkında şu izahatı verir:

(Selçukilerden Kılıç Arslan şahın «İkinci Kılıç Arslan olacak» binasıdır derler. Sonra Danişmendilerin eline düşmüştür.! Oradan da Yıldırım hana geçmiştir. Sıvas eyaletinde sancak beyi tahtıdır. Beyinin hassı 30 bin akça olub 19 zeamet, 310 timarı vardır. Alaybeyisi, Çeribaşısı vardır. 150 akçalık kazadır. Kadısına senevi beş kise hasıl olur. «Bir kise 500 kuruş hesabiledir.» Şeyhulislamı, nakibüleşrafı, âyan ve eşrafı, kale dizdarı ve neferatı, muhtesibi, şehir subaşısı, şehir banii ve sairesi vardır. Çorum sancağında askerî taifesi gayet çoktur. Eşkıya ve zorba yeridir. Şehir kırk iki mahalle ve kırk iki mihraptır.

4300 bağlı, bahçeli evleri vardır.

Sultan Alâeddin camiini Süleyman han imar etmiştir. Mimar Sinan ağa kârı olan bu camiin cemaati çoktur. Hamamlarından (Yenihamam) gayet lâtiftir. Kırk kadar seray hamamları vardır. Onbir mektebi subyanî, yedi hanı, onsekiz yerde abu hayat sulu

[4] Sıvas şehri. S. 68.

[5] Bezm-u-rezm S. 405. Bu eser Türkiyat enstitüsü tarafından neşredilmiştir. Eser Fars dilile yazılmıştır. Müellifi Aziz bin Erdeşir'idir.

[6] Bakınız Netayicül - vukuat cild I S. 128. Evliya Çelebi seyahatnamesi, cild I S. 192.

[7] Kızılırmak kenarlarında üzümü, boğdayı mebzul bir sahrada kâin Osmancık şehri Kastamonu hukûmetinin başlıca şehirlerinden biridir. İkinci Bayezid tarafından bina olunan köprüsü nazarı dikkati çeker. On iki ayak üzerine kurulmuş olan bu köprü Türkiye köprülerinin en iyi köprülerinden biri sayılır. Şehirin dahilinde meşhur bir mezar görülür ki Hacı Bektaşın arkadaşı olan (Koyun Baba) adındaki azizin kabridir. Koyunbaba hiç söz söylemeyüb yalnız günde beş defa namaz vakitleri koyun gibi melediği içindir ki bu isim ile anılmıştır. İkinci Bayezid Koyunbaba için âli bir türbe, geniş ahırları şamil bir tekye, imaret, seyyahların meccanen ikametine mahsus bir çok hücreler inşa ettirdi. Osmanlı ülkesinde bu kadar güzel, bu kadar zengin tekye az bulunur.

Hammer tarihi. Ata bey tercümesi cild 10. S. 272 - 273.

Neşet Köseoğlunun (Koyunbaba) ya âit Çorumlu'daki neşriyatına bakınız. Köprü Mimar Sinanın eseridir.

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

çeşmeleri vardır. Bir konak yerden Süleyman Han su getürüb bu şehre sebil etmiştir. Üç yüz dükkânı olub her türlü esnaf mevcuttur. Erbabı maarifi, nükte şinas çelebileri, ulema ve suleha ve meşayihi, garip sever adamları hal ve salâhı ile tanınmış kimseleri çoktur. Abu havasının letafetinden halkının yüzleri kırmızı üzre olup orta boylu, cesim adamları olur. Güzelleri çoktur, halkı ekseriya çuha giyerler. Kadınları beyaz örtüye bürünürler. Kışı şiddetli olduğu halde bağ ve bağçeleri çoktur. Şehrin kıble tarafında celâli şerrinden emin olmak için dört köşeli küçük bir kal'ası vardır.) (8)

Kâtip Çelebi, Şamlı Ebubekir Beham'dan naklen Cihannüma'da Çorumun mülki taksimatı hakkında şu malûmatı verir. Bu malûmat 18 inci asırda bize Çorum vilâyetinin vaziyeti hakkında esaslı bir fikir verebilmektedir. (9)

Çorum Kaleciğin şarkı şimalisinde bir liva merkezidir ki cenubunda Bozok sancağı vardır.

Kazaları, İskilip, Tahtattarik, Hacı Hamza, Saz, Sakız, Osmancık, Karahisar temürlü, Katar, Fevkattarik, Saraykatar, Mehmedselâm. Buna nazaran merkez Çorum kazası da dahil olmak üzere 18 inci asırda Çorum oniki kazadan teşekkül etmekte idi. Kâtip Çelebi Çorumla birlikte bazı kaza merkezlerinin evsafını da yazmaktadır ki bunları o zamanın şivesile yazmak faydalı olacaktır.

Çorum : kasabası bir mağmur şehirdir ki her haftada pazarı turur. Mükellef hanları vardır ve mesacid ve cevami ve esvak-ı âmiresi ve mahsus paşa sarayı vardır. İki dağ arasında bir vâsi sahrada vakidir. Şahrah üzere değildir. Çorumdan bir merhebe şarkta (Şeyh Elvan) tekyesi vardır. Azîm ziyafethanedir ve müsafire riayet ederler.

İskilip: Çorumun garbisinde bir menzildir. Bir kal'a ve bir kasabadır ki müftü Ebüssuud bu kasabadan neş'et etmiştir. Anda bir cami ve muallimhane ihdas etti. Ve Kızılırmak bununla Çorum arasından geçer.

Osmancık : Amasyadan iki merhale garbedir. Kızılırmak bunun yakınından geçer. Şahrah üzre bir kal'a ve kasabadır. Ve neşhir bir saat kadardır. (Koyunbaba) derler bir aziz medfundur ki üzerine kurşun örtülü, kubbeli bir türbe ve tekye içinde âşıklar sakin olur. Ve Bayram kethuda anda bir cami bina etmiştir ki Kızılırmak yakınından geçer.

[8] Evliya Çelebi seyyahatnamesi. Cild 2. S. 407 - 408. Ev iyanın verdiği tarihi izahatın bir kısmı tashihe muhtaçtır. Çorum kalesi hakkında Çorumlu'da çıkan makalelerimize bakınız.

[9] Cihannüma. İbrahim Müteferrika tab'ı. Varak 213.

Hacı Hamza : Cami ve hamam, bir hanı ve dükkânları müştemil bir karyedir. (10)

Kâtip Çelebi diğer kazalar hakkında malumat vermemektedir.

Mecidözü kazası hakkında malumat verilmeyişine göre bu kazanın o zaman Amasya sancağına bağlı olmasından ileri gelmektedir. Filhakika Başvekâlet Arşiv dairesi kayidlerine nazaran Mecidözünün Çorum sancağına bağlanması 1255/1839 tarihinden sonradır. Bu günkü mülki taksimatına göre eski kazalardan birçoğu köy haline gelmiş bir kısmı ise tamamen yeri malum olmıyacak şekilde ortadan kalkmıştır.

Hicri 10 uncu asra ait tapu defterlerindeki nahiye manasına gelen divanlar ise büsbütün kullanılmaz olmuştur.

∴

26 Şaban 1255 senesinin pazar günü ilân edilen (Milâdî 3 teşrini sani 1839) gülhane hattı ile devlet idaresinde esaslı değişiklikler yapılmıştı.

Eyalet merkezi olan sancaklara birer müşir ile birer de muhassılı emval ve vilâyetlere tabi sancaklara ferik rütbesinde birer kumandanla yine birer muhassıl kazalara da birer zabıta memurile yine birer muhassıl, mal ve tahrirat kâtipleri tayin olunmuş ve bütün muhassıllere yedi bin beşer yüz kuruştan onar bin kuruşa ve kâtiplere de 1500 - 2000 kuruş kadar maaş tahsis kılınmıştır. Gülhane hattının ilânından iki üç ay sonra Osmanlı imparatorluğunun her tarafına gönderilen bir fermanda teşkilâtı mülkiye ile vergilerin tarzı cibayeti hakkında (11) uzun uzadıya malumat verilmektedir. Bu fermanla muhassıllere fevkalâde salâhiyet verilmekte idi. Bu fermanla gerçi eski eyalet sistemi zahiren bırakılmış gibiydiler. Lâkin kaza, sancak ve vilâyet muhassılleri birbirinden te-

[10] Hacı Hamza bu gün Osmancık kazasına bağlı 719 nüfuslu büyük bir köydür. Osmancığa 836 nüfuslu Hacıhamza Güneyi ve 210 nüfuslu Hacıhamza Obruğu ve 143 nüfuslu Hacıhamza Şekürü adlarında diğer köyler vardır.

[11] Lütfi tarihi. Cild 6. S. 153 ve cild 7 ye bakınız.

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

mamile ayrı ve müstakil olduklarından hakikatte mülki teşkilâtın ehemmiyeti ortadan kalkmıştı (12)

Bir iki sene kadar bu şekilde idareden sonra memurların aldıkları maaşlar varidatı imha eylemiş ve hatta bazı kazaların varidatı masraflarını karşılayamamış olduğundan bu şekil idareden bir iki sene sonra vaz geçilmiştir. Bunun üzerine idari teşkilât âdeta askerleştirilmiş vilâyetlerde müşirlik nizamı tesis edilmiş ve tekrar sancaklar vilâyetlere bağlanmış maiyetlerine birer defterdar verilmiş ve her sancağa birer kaymakam ve kazalara ehalinin erbabı haysiyet ve iktidarından birer müdür nasbolunmuştur.

Bu devirde sancaklardaki kaymakamlar ferik veya liva rütbesinde bulunmakta idiler. Ankara müşiri, Sıvas müşiri, Çorum feriki, vali ve sancak mutasarrıfı manasını ifade etmekte idi. 1259/1843 tarihlerinde yapılan tensikatı askeriyede ümera ve zabıtanın mülki hizmetlerde kullanılmaması karar altına alınmış isede bu karar ancak kaza ve sancaklara tatbik edilmiş, vilâyetler yine müşirlerin idaresi altında kalmış, sancaklara mutasarrıflar tayin edilmiştir. Fakat idarei vilâyatta ıslahat bilde bilhassa 28 Teşrinisani 1852 tarihinde (1268 hicri) senesinde Sultan Abdulmecidin eniştesi olup Âli paşanın yerine sadırâzam olan Mehmed Ali paşanın zamanında olmuştur. Bu devirde vali dahiliye nazaretinin dahi mercii olan sadırâzam ile muhabere ederdi. Askeri kumandanları ve defterdarlar harbiye ve maliye nazaretlerile doğrudan doğruya münasebette bulunurlardı.

1852 fermanı (muhassılleri, mal müdürlerini, kaza ve nahiye meclisleri azasını, zaptiye yani jandarma zabitlerini valilerin idaresi altına verdi. Valiler bu memurların ef'âl ve harekâtından mesul oldukları cihetle bunları azledebilirlerdi. Aynı zamanda valiler asâyiş ve umumi intizamı muhafazası emrindeki salâhiyeti genişletilmişti. (13).

Çorum 1280 — 1863 tarihine

---

[12] Tanzimatı Hayriyeye ait kanunlardan ilk vücude getirilen kanun, tahriri emlâk ve nüfus ile vergi tayini maddesi ve memleket umurunun rüyet ve hüsnü idaresi zımnında iktiza eden mahallere memur edilen "muhassıller„ ellerine verilen 19 Zilkade 1255 tarihli talimattır.

[13] Osmanlı tarihi, Ahmed Rasim Cild 4. S. 2117.

kadar sancak merkezliğini muhafaza etmiştir. (14)

1248/1832 tarihli nüfus yoklamasına dair bir defterde (15) Sıvas, Divriği, Çorum sancaklarının yoklaması vardır.

Çorum sancağı 1257/1841 tarihinde Sıvastan alınarak Ankara vilâyetine bağlanmıştır. (16)

Çorumun sancak merkezi olduğuna dair diğer bir vesikada Zile muhassıllığına bağlı İnallu Ballu kazasının Çoruma raptı hakkındaki 23 Şaban 1256/1840 tarihli bir karardır. (17)

1259/1843 tarihinde de İsmet paşa 17500 kuruş maaşla Ankara, Çankırı ve Çorum sancağı mutasarrıflığına tayin edilmiştir. (18)

Çorum tarihi ve coğrafyası adlı bir eser yazan Nazmı Tuğrul, Çorumun 1825 den itibaren kazaya tahvil edildiğini yazıyorsada yanlıştır.

Çünki gerek Mühimme defterlerinde yani devlet muhaberatının yapıldığı defterlerde gerek Cevdet tarihinde bu tarihlerde Çorum sancak merkezi olarak gösterilmektedir.

[14] Cevdet paşa tarihinde 1239/1823 vekayiinde şu kayde rastlamaktayız: "Sirozi Yusuf paşa maiyetinde bulunan Çorum mutasarrıfı mirimiranda Ali paşa vefat etmekle Yusuf paşanın inhası üzere bu esnada Çorum sancağı rütbei miri miranı ile Duramalı merhum Mahmud paşanın deli başısı Yusuf ağaya tevcih buyuruldu. Cild 12. S. 82.

[15] Başvekâlet Arşiv dairesi merhum M. Cevdet tasnifi. Dahiliye kısmı No. 7012 Bu tasnifte Çorum sancağına bağlı olarak Hacı Hamza, Saz, İskilip, Osmancık, Katar nahiyesi ve aşairi Çorum kazaları görülmektedir.

Bu son kaza seyyar aşiret meselelerine bakmakta idi.

[16] Arşiv dairesi, Cevdet tasnifi dahiliye kısmı No. 5304.

[17] Cevdet tasnifi dahiliye No. 6013. Bu vesikayı aynen neşrediyoruz;

Zile muhassıllığına mülhak İnallu ve Ballu kazasile Çapan yörügâni ezkadim 18 adet kabileden ibaret olarak Çorum toprağında mutavattın olub sair rençberan misüllü ziraat ve hiraset üzere emlâk ve arazi sahiplerinden olduğu ve konar göçer makulelerden olmayacak min'elkadim asker ve umur cihadiyelerini ba emri âli Çorum tarafından idare olunması istidasile meclisleri tarafından mazbata takdim olunmuş bulunduğu....

Zileliler bu kazanın Çoruma ilhakını istemedikleri ayrıca zikredilmektedir.

Ali Cevat bey, (Memaliki Osmaniyenin tarih ve coğrafya lügati) adlı eserinde (İnallı Ballı) yı Kastamonu vilâyetinin Kengırı sancağında Kalecik kazasının nahiyesi olarak göstermekte ve 22 karyeden ibaret olduğunu yazmaktadır. Cild. 1. S.138

Fakat İnallu Ballunun ne suretle Çankırıya bağlı olduğu anlaşılamamıştır. Çünkü buranın Zile ile münasebeti olması gerektir.

[18] Arşiv dahiliye kısmı evrakı No. 7517.

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

1273/1856 tarihinde Şaban ayında Rıdvan paşa Çorum ve Kayseri mutasarrıflığına tayin edilmiştir. (19)

1275/1858 senesinde Amasya ve Çorum sancakları mutasarrıfı Elhac Mustafa Âsım paşadır. (19)

Bütün bu izahat Çorumun 1281/1864 tarihli (teşkili vilâyat) kararnamesine kadar sancak merkezliğini muhafaza ettiğini göstermektedir. 1281 tarihinde Çorum sancağı lâğvedilerek İskilip kazası Kastamonunun, Çankırı sancağına, Osmancık kazasını Amasyaya, Çorum ve Sungurlu kazaları da Yozgada raptedilmiştir(20)

1293 senesi salnamesinde Çorum kaymakamı Halil Hilmi bey isminde bir zattır. Vital Cuinet' in haritalarında da bu taksimat bu şekilde gösterilmektedir.

Çorum 1312/1894 tarihine kadar kaza halinde idare edilmiştir. 1311 tarihli Ankara vilâyeti salnamesinde Çorum Yozgada tabi bir kaza merkezi olarak tesbit edilmiştir. 1894 tarihinde Çorumlu Beşiktaş muhafızı Hasan paşanın delâlet ve gayretile Ankara valisi Abidin paşanın zamanında tekrar sancak haline getirilmiştir. (21)

Çorum yeniden sancak haline getirilirken kendisine şu kazalar bağlandı: Amasyadan Osmancık, Yozgaddan Sungurlu, Çankırıdan İskilip kazaları.

312 senesi çıkan (Salnamei Devleti Aliyyei Osmaniye) de Çorum sancak olarak gösterilmekte fakat kazalara işaret edilmemektedir. Anlaşıldığına göre teşkilât ikmal edilememiş ve bu yıl yalnız Çoruma bir mutasarrıf gönderilmekle iktifa edilmiştir. Çoruma ilk gönderilen mutasarrıfın adı Rüştü paşadır. 1313/1895 de Çorum sancağı tamamile teşkilâtlandırılmıştır. Bu sene çıkarılan Salnamenin 514 üncü sahifesinde Çorum için şu izahat vardır. Çorum Ankaraya bağlı bir sancaktır. Mutasarrıf Reşid paşadır.

—SONU VAR—

[19] Arşiv kayidlerine göre ve mühimme defteri No. 260. S. 134. Sene 1275.

[20] L. Turğuic d'Aale Paris. 1890. Vilâyet d'Angora. Yozgat sancağı 1890—1308 tarihinde Yozgat, Çorum, Sungurlu, Akdağmadeni, Boğazlıyan kazalarından teşekkül ediyordu. Alaca - Hüseyinabat nahiye halinde idi.

[21] Çorum tarihi ve coğrafyası adı eserde bu hususta verilen malumat tamamen yanlıştır ve hiç bir esasa dayanmamaktadır.

Folklor ve Halkevleri

Kemal SAYIN

Folklor tek kelime ile «halkiyat» diye tarif olunabilir. Her milletin, müşterek mazisinde müşterek ve millî örf, âdet ve an'aneleri vardır. Yalnız «millî örf ve âdet» tabirini dar manâda anlamak hakikattan uzaklaşmak olur. Bu şu demektir ki Beşerî camiaların sinesinden doğan mahallî örf ve an'anelerde içtimaî muhit ve şartların da mühim hissesi vardır. Binaenaleyh aynı sosyolojik şartları yaşamış bulunan muhtelif ırk camialarında, aynı mealde halk eserlerinin doğuvermiş olduğu, nazarı dikkatimizi celbetmektedir. Bir camia içinde hüdayı nabit gibi kendiliğinden kaynayıp çıkan ve sırf halkın hislerine tercüman olan bu âdet ve an'aneler müteaddit şekillerde tecellî edebilir: Yabancı tesirlerden masun kalmış halk çocuklarının, ekseriya okuma yazma bilmedikleri halde yarattıkları koşma ve destanlar; Yalnız hafızadan hafızaya intikal suretile asırlarca yaşayan bu koşmaların, ya sahipleri tarafından, yahut ta başka aşıklar tarafından besteye bağlanıp sazın tellerine devredilen ahengi; Mahallî aşk, kahramanlık hikâye ve destanları; evlenme, düğün ve nişanlanma gibi hukukî müesseselerin mahallî kıyafetleri; ve nihayet ata sözleri gibi ahlâk düsturları halinde halkiyatın muhtelif rükünlerini teşkil ederler. Bu sahada en zengin kaynağın Türk milletinin mazisi olduğunu söylemek, hakikatı ifade bakımından yerinde olur. Filhakika; Binlerce asırlık maziye malik olan Türk milleti, ona yurdunun coğrafî hususiyetlerini, Tuna kapılarına dayanan yiğitlerinin kahramanlıklarını, hulâsa yaşadıklarını ve hissettiklerini, en kudretli bir ressam gibi dimağlara resmeylemesini, en mütehassıs bir müzisiyen gibi bağlama'dan gönüllere akıtmasını

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

ve bu mukaddes hatıraları, mütemadiyen yenilerini katarak bu güne kadar iletmesini bilmişlerdir. Köyden köye elinde sazı ve kopuzu, dolaşan, koşmalar ve destanlar söyleyen halk şairlerini, bu intikalin koruyucusu olarak kabul etmekte hakkımız vardır. Osmanlı imparatorluğu zamanında bir yandan Arap ve Acem edebiyatına gösterilen rağbet, buna mukabil milliyet ve Türklükten sapış, diğer yandan muhtelif ecnebî unsurların zoraki nüfuzu, bize, bizim olanları unutturmak tehlikesini göstermişti. Fakat her gömüldüğü çamurdan çıkıp parlamasını bilen bu millet, çok geçmeden benliğini yeniden idrâk eyledi. Mazisinde iştiraki olmayan gayri Türk unsurları içinden atıp, yalnız kendinin olmak ve bu mümtaz vasfile banisi olduğu medeniyetin tekrar ön safında yer almak için azmeyledi. bu gün iftiharlar görmekteyiz ki Türkiye Cumhuriye[t] Hükûmeti, halkiyatımıza ve mil[li] benliğimize lâyık elduğu mevki vermiş bulunuyor. Esas teşkilâtı halkçılığa dayanan bu rejim[in] açtığı Halkevlerile, tesbit ve tertip eylediği halk saatleriyle gayesine erişmek yolunda bulunmaktadır. Bu neviden olarak Radyo idaremiz bize 15 günde bir halk gecesi yaşamak fırsatını vermiştir. Bu değerli çalışmaları, yarınımız için bir müjdeci gibi görüyor ve bu çığırda hep birlikte, seri adımlarla ve ısrarla yürümemiz lüzumuna kanî bulunuyoruz. Zira milletimizin müstakil içtimaî müesseselerini bir metod dahilinde tetkik ve kanunlara rapteylemek mevki ve ihtiyacında bulunan bizler için, folklorumuzu her sahada bütün teferruatile bilmek ve onları tâbi oldukları içtimaî şartlar altında mütalaâ eylemek bir zarurettir.

Şiir'e Dair

H. Abdullah ERCAN

Bazan gecelerin sihirli esmerliğinde bir sevgilinin ılık fısıltıları gibi ruha ürpermeler dolduran, bazan bir gül dalında hıçkıran şeyda bülbülün nağmelerine benzeyen, bazan da heybetli bir marşın sürükleyip götüren temposuna denk olan şiir şüphesiz ki insan oğlunun en şahane eserlerindendir. O, ruhta estetik dalgalanmalar yapıp his, heyecan ve hassasiyetten ibaret bir insan yaratan hâliktir. Ve nihayet millî kültür şualarının tekâsuf ettiği bir ayna olan edebiyatın da en imtiyazlı dalıdır.

Yaratıcılık ve arayıcılık insan zekâsının karakterlerindendir. Bütün hadiselerin, bütün mefhumların ne olduğunu aramak, bilmek ve bir izaha bağlamak zekâyı kamçılayan bir ihtiyaçtır. Bu böyle olunca• şi'irde bu ihtiyaçlar kadrosunun içinde yer alacaktır. Şi'irin de ne olduğunun bilinmesi luzumu hasıl olacaktır. Bir mefhumun, bir hadisenin ana hatlarını yeknazarda ortaya koymak tarifle mümkündür. Fizikî alemde ve müsbet ilimler vadisinde bir tarife bağlanmamış varlıklar yoktur. Bu biraz da tarifin öğretmedeki faidesinin zarurî kıldığı neticesidir.

O halde acaba tarifin bu engin ve faideli kolları şi'iri de kucaklaya bilmiş midir? Diğer bir ifade ile şi'iri tarif etmek mümkün müdür ?

Bu mes'ele halli hiç de kolay olmayan bir iştir. Vakıa mekteplerimizde okutulan edebiyat kitapların da şi'irin az çok klâsik bir mahiyet arzeden şu tarifine rastgelinir: «Şi'ir kalbe dokunacak tesirde vezinli ve kafiyeli sözlerdir.»

Şüphesiz bu tarif şi'irin ifadesi değildir. Şayet kitaplarda yer almışsa bu da tarifin öğretmede ki faidesine dayandığından-

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

dır.

Binaenaleyh şi'irin tarifini başka ifadelerde aramak lâzımdır. İdalist görüşü bir yana bırakıpta olmakta olana dikkatimizi çevirirsek şi'irin daima tarifin engin kolları arasından kaçtığını görürüz. Üzerinde bütün san'at adamlarının birleştiği riyazî ve ilmî bedahetler gibi mustakar ve sıhhatli bir şi'ir tarifi yoktur. Hem bunu oldukça tabiî görmek gerektir. Zira muhtelif edebî mesleklerin şi'ir telâkkisi bir birini tutmuyacaktır. Meselâ şi'iri: «Gölge dolu sembollerle ruha fısıldanan bir nevi güftesiz beste» diye anlıyan sembolist telâkki ile, «şi'ir açık çehreli, Muntazam şekilli ve düzgün mısralı olmalıdır». Diyen parnasiyen telâkkî bir birinden tamamile farklıdır.

Bu hükme vardıktan sonra mes'ele biraz durulur. Artık denebilir ki şi'ir mahiyetini bizden saklayan ve bize ancak bazı vasıflarile belli olan bir iksirdir. İşte sadece bu cihetten şiiri ruha benzete biliriz. Ruh da öyle değilmidir? Ruhî hadiseler bir müsbet ilme mevzu oldukları halde, halâ felsefe ruhun tarifini yapamamıştır.

Şi'irin belli bir tarifinin olmayışı neticesiz kalmamıştır. Bir kısım edebiyatçılar şi'irle nesrin müşterek bir sahası olduğunu söyledikleri halde diğerleri bu iki unsuru tamamile farklı telâkki etmektedirler. Bunun misalini kendi edebiyatımızdan vermek mümkündür.

Edebiyatı cedideciler şi'iri yalnız vezin ve kafiyenin dar çerçevesinde görmek istemezler. Ve bir «nesir şi'ir»nin varlığına inanırlar. Halbu ki daha sonra gelenlerden Yahya Kemal ve Ahmet Haşim bu görüşün temamile zıddını ifade ederler. Yahya Kemal şi'irin muhakkak vezin ve kafiye ile vücuda geleceğ ni, şi'irin musikinin hemşiresi olduğunu ve aletsiz musikinin tegarni edilemiyeceğini söyler. A. Haşim de şi'iri ve nesri iki ayrı mimarî tarzı gibi kabul eder. Bu üsdatların telâkkisi bu günkü genç san'atkârlarca da kabul edilmiş görülmektedir. Zira genç san'atkârlar arasında halâ bir nesir şairi yetişmemiştir. Yetişti ise bile nadirdir ki nadire itibar yoktur.

Nasıl bir yolda yürüyeceğiz

Mediha AYAN

Orta tahsilin son aylarındayız. Bu aylar bizi meslekin ve hayatın eşiğine götürüyor. Meslekte ve hayatta nasıl bir yolda yürüyeceğiz.

Biz; İnönü, Sakarya ve Dumlupınardan dönen babalarımızın alınlarındaki terler ve ayaklarındaki tozlar silinmeden dünyaya gelmiş bir nesliz. Mayalarımız; Bu kutsal savaşların ter ve tozları ile yoğurulmuştur. Kanımız; Renk ve hararetini sanki bu savaşın kan ve ateşinden almıştır. Bizi temamlayan her zerrenin oynayışı ve debrenişinden kendi varlığından ziyade yurdun ve ulusun saadetini amaç tutan bir güreş ve boğuşmanın titizliği ve sertliği vardır. Yüzümüzde ve alnımızda babalarımızın kan ve terleri üzerinden süzülerek Akdeniz kıyılarında mevkiini bulan sevgili sancağımızın muhafızlık mirasını bize devreden belgenin satırları yazılıdır. Neslimiz; Kimseye nasip olmayan bu müstesna mazhariyetle Türk istiklâlinin sanki ta kendisidir. Nerede bulunsak, ne yapsak bu istiklâlin bir kelime ve mefhum halından çıkıp kaynağını Türkün temiz kanında bularak Türk geçliğine istihale etmiş önsüz ve sonsuz bir varlık halini aldığı hakikatını ısbat mecburiyetindeyiz. Bunu biz yüklenmesek de mayalarımız ve kanlarımız bu zorlu ve çetin ödevi bütün ceza ve mesuliyeti ile babalarımızdn geçen en mukaddes bir miras gibi alarak kendi terkibine katmıştır. Demek ki bu ödevin ağırlığı yaratılışımızda yaratan elile omuzlarımıza yüklenmiştir. Bu ödevi nasıl yerine getireceğiz? Şüphe yok ki bunu eşiğine ayak basmak üzre bulunduğumuz meslekin

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

elimize vereceği vasıtalarla yapacağız. Doktor, avukat, kimyager, memur, işçi ne olmak istiyorsak istediğimiz şeyi bunun için bir âlet olarak kullanacağız, bu aleti elimize alırken Dumlupınar şehidinin kan kırmızı silahını şehit arkadaşından aldığı sırada gösterdiği tavrı takınacağız. Elimize aldıktan sonra bunun en nazik, en görünmez taraflarını anlıyarak bütün muamma ve esrarını çözeceğiz. Meslek dediğim bu alet bizim kulumuz ve biz onun kölesi olacağız. Bundan sonra bu silahla istiklâl savaşı erlerinin bize devrettikleri savaşa devam edeceğiz İnönü meydan muharebesi bitmemiş, İzmir kurtulmamış, Ankara sınırlarındaki düşman karargâhı yıkılmamış gibi çalışacağız. O savaşların baş komutanlarından birinin ruhundan, birinin varlığından ve emirlerinden örnek ve hız alacağız. Doktor iğnesini; Mühendis ölçüsünü, hakim kanununu; İşçi emeğini kullanırken düşüncelerimizi menfaat kaygularının yanına uğratmayarak ülkünün, ödevin peşinde koşturacağız. Tıpkı Sakaryanın Mehmedi olacağız. onun ayakların zedeleyen diken ve taşların acısını sırtında ve ciğerlerinde esen fırtına ve boraların keskin soğuklarını daima kalbimizde duyacağız. İçimizde kaynayacak olan menfaat ve hırs ateşini bunun tesirile söndüreceğiz. Elindeki tüfengini hedefe tutduğu zaman onun akıl ve düşüncesi hangi kaygının tesiri altında idise vazifelerimizi yaparken düşünce ve aklımız o kaygının tesiri altında bulunduracağız.

Türk yurdunun çok başka bir vasfı vardır. Toprağının her zerresi yüz yılların göksüne sığmayan olaylar kahramanlarının sanki kan kırmızı bir benzeridir. Görünüşündeki mat renginin nasıl sabit kaldığına şaşmamak kabil olmayor. Emeklerini nazlı yavrularından esirgemiyen şefkatli bir anne gibi; Yüzünde bir hoşnutsuzluk çizgisinin belirmesine rıza göstermeyen Türk gençleri ve ihtiyarları; Kanlarını bu toprağın dudaklarından ayırmadılar. Bundan dolayı onun benzindeki bu donukluk altında kan kırmızı ve çok nazlı bir simanın sezilmdsine imkân var mı? Bu nazlı cehreyi hoşnut tutmak için daima alın terlerimizi ve kanlarımızı ona vermekte devam edeceğiz. Emek ve alın terlerimiz bu toprağın her zerresine öyle işleyecek ki toprak bir pota

içinde eriyip akınca bu emek ve alın terleri onun asıl cevheri gibi meydana çıkacaktır. Her zerre Türk toprağı ve bu toprakta yaşayan her Türk vatandaşı Atatürk ve İnönünün bize verdikleri bir tek konudur; Bir hava gibi Türk köylüsünün kulübesine girecek ve Türk topraklarının zerrelerinine karışacağız. Buralarda Türk zaferinin keskin kılıncından kaçan cihalet, taassup ve bilgisizlik gibi göze görünmeyen düşmanları yakalayıp boğcağız. Birinci hasmimiz bilgisizlik olacaktır. Bununla savaşmak için okul ve para gibi vasıtaların yokluğuna kulak aşmayacağız. Ülkünün kalbimize verdiği inan ve dizlerimize verdiği takat ve kuvvetle birer seyyah gibi dolaşarak canlı bir okul gibi her eve gireceğiz. Beşikteki yavrudan başlayıp son günlerini yaşayan ihtiyarlara kadar hepsini bu okulun talebesi yapacağız. Kafalarında göreceğimiz gerilikleri söküp atarak yerine bilgi ve marifeti koyacağız. Hasta bize değil biz hastaya yetişeceğiz. Toprağın her zerresini elimizden geçirecek ve her zerre toprağı Türk köylüsüne daha verimli yapmağa savaşacağız. Türk kulübesini içindekinin tarihine, yaratılışına ve hüviyetine yaraşır bir hale kuyacağız, Bunun için savaşacağız ve bunun için öleceğiz. vazifeyi bizden sonrakilere tıpkı Dumlupınar şehidi gibi teslim edeceğiz. Biz İnönü, Sakarya ve Dumlupınardan dönen babalarımızın alınlarındaki terler ve ayaklarındaki tozlar silinmeden dünyaya gelmiş bir nesliz. Mayalarımız; Bu kudsal savaşların ter ve tozları ile yuğurulmuşdur. Bize bu yolu yaratılışımız çizmiştir.

Yozgad Lisesi
Edebiyat kolunda
Mediha Ayan

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Bu Gece [*]

Gönlüm cevr cefasın bir yana atım;
Gurbette Çorumu buldum bu gece.
Mazime ileten nağmeyi tattım,
Elindim kendimin oldum bu gece.

Âşık Mustafadan koşmalar duydum;
Ben de o diyarın âşık oğluyum;
Bugüne dek sızan, damlayan suydum....
Gür bir kaynak gibi boldum bu gece.

Kafesteki Bülbül güle gelemez
Analar nennisiz çocuk belemez
Bizde âşık sazsız dile gelemez:
Sazın ahengine kuldum bu gece

Çiğdem, çiğdem diye bağrışımız;
Ortası çiğdemli bulguraşımız;
Çalkamaya kaşık daldırışımız;
Düş oldu. Saçımı yoldum bu gece

Dönüyoruz sandım köy düğününden
Halaycılar geçti gözüm önünden
Tutup alçevremin kördüğümünden;
Halay çeke, çeke öldüm bu gece

Kemal SAYIN

[*] Radyoda tertip edilen Çorum halk gecesi münasebetile yazıldı.

TENASÜLİ GİZLİ HASTALIKLAR İSMİNİ TAŞIYAN
ZÜHREVİ HASTALIKLARI

Cild ve Zührevi hastalıkları Mütehassısı
Dr. TEVFİK Berkol

— 31 inci sayıdan devam —

Belsoğukluğu hastalığı dört safha veya devir gösterir. Birinci safha: Devri tefrih olub bu da hastalıklı bir kimse ile temas ve cinsî münasebetten sonra hastalığın meydana çıkmasına kadar geçen bir sükûnet devresi olub bu zaman da hastalığa âit hiç bir şey görülmez, bulunmaz. Eğer hastalık veren kimsenin belsoğukluğu yeni ise bu devri tefrih müddeti kısalır. Üç ilâ beş gün zarfında belsoğukluğuna tutulan şahsın hastalığı meydana çıkar. Eski belsoğukluğu bulunan kimselerle vukua gelen temas ve cinsî münasebet neticesi yakalanan hastalığın devri tefrihi yani kuluçka devresi uzar. Yedi günden ondört güne kadar devam edebilir. İkinci veya üçüncü defa alınan belsoğukluğunun devri tefrihi de uzar. Yani hastalığın ilk ârâzının göze çarpması gecikir.

İkinci safha: Belsoğukluğunun başlangıcı: Bu da iki ârâzla kendisini gösterir. 1 — Kamiş içerisinde yanma duyulur. 2 — Kamişte akıntı görülür. Bunlar bidayette hafif olub sonraları artar. Akıntı evvelâ bir ıslaklık halinde olup beyaz renkte yapışkan, sulu bir akıntı ile kamiş deliğinin yapıştığı ve çapaklandığı görülür. Bu zamanda hastanın kendisi de kamiş içerisinde bir gıcıklanma, karıncalanma, sıcaklık, yanma ve ağrı duyarak 48 saat zarfında beyaz ve yapışkan, su manzarasında gelen akıntının koyusarı ve yeşilimtırak renkte, cerahatlenmiş bir halde mecradan aktığı göze çarpar. Bu zamanda mikrop akıntıda fazla olarak bulunur. Bu devir beş ilâ yedi gün devam ederek tedricen hastalığın ârâzı ve iltihap şekli şiddetlenir.

Üçüncü safha: Belsoğukluğunun tekâmül ve tevakkuf devresi olub bu devrede de iki mühim ârâz göze çarpar. 1 — Mecradan koyu

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

sarırenkte akıntı gelir. 2—Kamişte şiddetli ağrı duyulur. Bu devirde akıntı pek fazla olub bazı kerre kanla karışıktır. Bu zamanda hastayı iki bardak içerisine işetirsek birinci bardak idrarı bulanıktıktır, ikincisi berraktır. Eğer iki bardağa yapılan idrar da bulanık ise hastalık ileriye ve arkaya doğru gitmiştir. Ağrı bütün mecra boyunca devam eder. Bu ağrı ekserya idrar yaparken ve kamiş kalktığı zaman fazlalaşır. Bu devirde akıntı pek fazla bulunmasile don üzerinde ortası daha aşikâr olmak üzere yeşilimtırak bir leke yapar. Çok kerre idrar yaparken mecrada bir yırtılma hissi vardır. Bu zamanda çok kerre ve sık sık görülen ağrılı intiaz yani kamişin kalkması uykuyu bile kaybettirir. Hastalık mecranın arkasına ve derinlere gittiği zaman hasta makadına, torbasına ve bilhassa oturak nahiyesine doğru giden, yayılan şiddetli ağrıdan muztarip olur. Bu devirde kamişteki şiddetli iltihap sebebile çok kerre ağrılı intiazlar, kamişte kalkmalar ve zahmetli inzaller vukua geldiği gibi sık sık ve ağrılı idrar yapmak hissi gelmesile hasta sidiğini tutamıyacak ve zaptedemiyecek bir vaziyete gelir. Hastalığın bu şiddetli devri iki ilâ üç hafta sürdükten sonra şiddeti hafiflemeğe, sönmeğe başlar.

Dördüncü safha. — Belsoğukluğunun inhitat veya sönme devridir. Bu devirde mecradan çıkan akıntının azalmasile ve renginin beyazlaşmasile ve daha sonraları ifrazat silinerek kamiştan bir damla akıntı çıkarabilmek için hastanın iki ilâ üç saat kadar idrar yapmıyarak kamişi arkadan öne doğru sıkarak çekmek suretile ancak bir damla akıntı getirilebilir. Bazı kerre de bu akıntı temamen kesilerek mecrada bir damla akıntı bulunmadığı gibi kamişi sıkmakla da akıntı getirilemez. İdrar berraklaşır, içerisinde az çok yüzen filaman denilen iplik gibi parçalara tesadüf edilir. Bu devirde evvelce idrar yaparken, kamiş kalktığı zaman duyulan ağrılar kaybolur. Hastalığın bu iyileşme ve sönme devresi de iki ilâ üç hafta sürer. Bununla beraber bu zamanda yapılan cinsî münasebetle veya içki sebebile, perhizin bozulmasile hastalığın yeniden şiddetlendiği görülür.

Belsoğuklugunun şifası. — Mecrada duyulan ağrıların temamen kaybolmasile ve yapılan sıkı muayene ve kontrolla hastalığın bir alâmet ve arâzı görülmemesile tayin edilir. Her ne kadar mecradan akıntı gelmiyerek kamiş ucunun tabiî bir vaziyet almasile idrar yaparken, inzal ve intiaz esnasında hiç bir ağrı duyulmıyarak normal bir şekil almasile ve sabahları idrar yapmadan evvel kamişten katiyen bir damla akıntı çıkmamasile ve idrarın içerisinde atılmış pamuk veya iplik gibi yüzen parçaların azalmasile, kaybolmasile ve bunların mikroskopla muayenelerinde cerahat ve konogok mikroplarına tesadüf edilmemesile hastalığın geçtiği anlaşılırsada en son olarak tedavi kesildikten sonra hastaya bira veya içki içiltililerek akıntının yeniden meydana çıkmamasile ve hastanın menisi muayene edilerek konogok bulunmamasile belsoğukluğunun şifa bulduğu anlaşılır.

Belsoğuklugu yüzde doksan sekiz hastalıklı bir kimse ile temas ve cinsî münasebeti müteakip alınır. Bazı kerre kadınlarda aybaşından sonra yıykanmaksızın, tüvalet yapmaksızın vukua gelen beyaz akıntı ifrazat ilede görüşüldüğü ve temas edildiği takdirde bir basit mecra iltihabı meydana geldiği görülürsede bunun tedavisi kolay ve ârızasız olarak süratle şifa bulur.

Belsoğukluğunun aylarca ve senelerce uzamasına mühim ve nazik yerlerde, uzuvlarda yerleşerek yapacağı her türlü fenalık ve ihtilatların mazarratların önüne geçmek üzere hastalığa yakalanan kimseler vaktinde erken tedaviye başlamalıdırlar.

İhmal edilen belsoğukluğu veya muntazam ve iyi bir şekilde tedavisi yapılmayan kimselerde hastalık ileride tehlikeli ihtilatlar ve ârızalar meydana getirir.

Hastalıklarını eskiterek müzmin belsoğukluğu damlasını gösteren ve tedavi olmayan kimseler hastalıklarının beş ilâ on ve ilâ onbeşinci senelerinde idrar darlığına maruz kalacaklardır. Müzmin belsoğukluğunu taşıyan kimseler içki veya cinsî münasebeti müteakip sabahları arasıra kamişten gelen beyaz sincabimtırak renkte ve toplu iğnesi başı kadar bir akıntı gösterirler. İdrarın kamişten çıkması incelmiştir. Hastalarda idrarı ileri attırmak ve yapmak kuvveti azalmıştır.Sidik çatallı gelir, bir dıvara doğru dürgün attıramazlar, ekserya idrar yaparken ayaklarına damlatırlar. Eğer mecradaki darlık pek fazla ve şiddetli ise ozaman sidik mecradan damla damla gelir ve çok kerre hastalar sidiklerini bitiremiyerek son damlalarını pantalon veya donlarına, ayakkabları üzerine dökerler ve

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

damlatırlar. Bu gibi hastalar idrar yapmak için kuvvet sarfederler, zorlarlar. Buna rağmen idrarlarını lâyıkile boşaltamazlar. Bunlarda inzal zahmetli, ağrılı, gevşek ve yavaşça olur. İşte müzmin belsoğukluğundan ileri gelen bu gibi ârızalar hastalığın ileride yaptığı mecra darlığı sebebile olur. Mecradaki bu darlık ve iltihap derinleşerek kamişin haricine açılan fistollara, çıbanlara sebebiyet verir. Darlık sebebile mezi yapan ve meniyi sulandıran ve tohumların hareketlerini kırbaçlayan beyaz süt manzarasında sünen bir su ifraz eden prostad guddesinin içerisine mikroplu idrar girerek bu guddeyi de iltihaplandırır, şişirir.

Halıtabiîde mecranın üzerine binmiş ve sarılmış olan bu prostad guddesinin de şişerek büyümesile ve mecrayı tazyik yapmasile sidik torbasında pek fazla idrar toplanarak lâyıkile boşatılamıyacak bir hale gelerek mesanenin fizyolojik vazifesi bozulur.

Darlığı taşıyan kimseler mesaneden idrarlarını temamen boşaltamıyacakları cihetle bunlarda daima sık sık idrar yapmak hissi ve duygusu vardır. Çok kerre sidik torbasında belsoğukluğundan ileri gelen iltihap yukarılara, böbreklere kadar çıkarak bunların kanın zehirini süzmek gibi mühim fizyolojik vazifelerini bozarak idrar zehirinin tışarıya atılmamasile insanı ölüme kadar götürebilir.

Belsoğuklugu. — Tenasülî hastalıklarının üçte ikisi nisbetinde büyük şehirlerden en küçük kasaba ve hatta köylere kadar halk arasında yayılmış, girmiş ve girlenmiş vaziyette olarak seyreden hastalığın mahiyeti ve sonunda yaptığı fenalık ve mazarratları tutulanlar tarafından lâyıkile bilinemediğinden, ehemmiyet verilemediğinden belsoğukluğu yakaladığı erkek ve kadını bir çok ıztıraplar içerisinde kıvrandırarak mühim ârızalara ve tehlikeli âkıbetlere uğratır. Tedavi edilmeyen veya gayri muntazam usulsuz ve noksan yapılan tedavi ile belsoğukluğu hastalığı mevzii ve umumi olarak uzviyette mühim ârızalar ve ihtilatlar, fenalıklar yapar.

— Sonu var —

H A L A Y

«Çorum'lu Koçaklara»

Davul tokmak vursun, zurna üflensin
Her kime hey, herkes sevdiğine hey...
Bakışlar süzülsün, boylar süslensin
Her kime hey: herkes sevdiğine hey...

Temiz bir su gibi, düzülsün halay
Şöyle bir açılıp büzülsün halay
Gönülden gönüle süzülsün halay
Her kime hey, herkes sevdiğine hey...

Oynak olsun sazın telleri gibi,
Hafif olsun seher yelleri gibi,
Kıvrak olsun yosma belleri gibi.
Her kime hey, herkes sevdiğine hey...

Ayak bir, gönül bir, eller bir ahenk
Yardan gelmiş işli çevreler renk renk
Heybeliniz yarı tanrılara denk
Her kime hey, herkes sevdiğine hey...

Kımızlar içilmiş gözler kor sandım
Şamanlar meydanda dönüyor sandım
Ergenekondan ses geliyor sandım
Her kime hey, herkes sevdiğine hey...

Ercan der : kılıçlar şimdilik kında
Koçakları seyret yarın akında
Yiğitlik, güzellik halay safında
Her kime hey, herkes sevdiğine hey...

H. Abdullah ERCAN

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Oğlumun Düğünü

Salim ALTUĞ

Fuar dönüşü, tirenler ağzına kadar dolu, fakat bugün nasılsa Bandırma tireninde birinci mevkiler ilkzamanda biraz tenha. İstasyonlarda yüzlerce kişi vagonlara girip çıkıyor. Salihli istasyonundayız. Vagonumuza bir kaç yolcu geldi. Karşımdaki koltuğa oldukça yaşlı, temiz giyimli, başörtülü bir hanım gelip oturdu. Bir sarsıntı, bir düdük sesi bizi Salihli'den de ayırmıştı. İnsana bir saygı telkin eden karşımdaki hanıma dikkat ediyordum, kolunu pencereye dayamış geride bıraktığı Salihli ovasını derin nefes alarak seyrediyordu. Tirenimiz bizi hudutsuz zannedilen güzel yerlerden, doyulmaz manzaralardan yine hudutsuz bağlara, eşsiz güzelliklere çekip götürüyor. Bir aralık yol arkadaşımın gözlerinin yaşardığını ve âdeta utanıyormuş gibi başörtüsünün yenile bu yaşları sildiğini gördüm. Ağlayan gözler, bu gözlerden dökülen yaşlar, duygulu bir yüreğin ne temiz, ne canlı ifadesidir. Bu çok sessiz akıtılan iki damla yaş bana da dokundu, dikkat ve alâkamı daha çok artırdı. İyi bir vesile, çıkardığı sigarasına bir kibrit yaktım. Utanarak teşekkür etti. Nerden geldiğini sordum. Oğlumun düğününden cevabını verdi, feri kaçmış gözleri yine nemlendi. Yeni evlendirdiği oğlundan ayrılan bir ananın duyduğu acı ve tehassüre hak verir teselliye hazırlanırken madem ki sordun, oğlum anlatayım dedi:

— Bilirsin ki bir ana için her şeyden üstün, her şeyden değerli bir varlık evlâttır. Benim de, emel, ümit, gurur, hayat velhasıl her şeyim olan üzerine titrediğim bir yavrum vardı. Düşmanlar bu yurda saldırdığı, vatan karalar büründüğü zaman onu gönüllü vermiştim. Bir daha gelmedi. Sonra işittik ki hain bir çetenin kurşunuyla gençliğimin hulyası, ömrümün heyecanı yavrum da, fidanım

da yere serilmiş, İstiklâlimiz uğrunda can veren yüzbinlere katılmış. Şükür olsun aziz vatan kurtulmuş, millî haysiyet iade edilmişti. Herkesle ben de çok seviniyor, bir şehid anası olmakla övünüyorum.

Fakat oğlum, ana kalbi susar mı? ne aradan geçen uzun yıllar ne de büyüyüp serpilen ve beni buralara kadar getiren ikinci oğlum, hıçkırıklarımı, göz yaşlarımı dindirememiş, kanayan kalbimi saramamıştı, hele yavrumun bir kabrinin hattâ bir tümseğinin bulunmayışı beni büsbütün çıldırtıyordu. İstiyorum ki evlâdımın bir mezarı olsun, vatan rüzgârları ona ninniler söylesin ve bana kokusunu getirsin, usanmadan, bıkmadan senelerce sorduk, araştırdık. Nihayet Salihli'de şehid düştüğünü öğrendik. Hamdolsun halimiz, vaktimiz yerinde olduğundan ölmeden yattığı toprağa yüzümü sürmek ve yerini bulursak ona bir mezar yaptırmağa geldik. Salihli'de İstiklâl savaşında şehid düşenler namına dikilen âbideyi geziyorduk. Uğrunda can verdikleri Albayrağın gölgesi altında, kurtardıkları vatanın müşfik sinesinde yatanların, oğlumun savaş arkadaşlarının künyelerine bakarken senelerden beri aradığım ve göz yaşı döktüğüm Şevketimi orada bulmayım mı? Evet, 41 inci Fırka 11 inci Alay gönüllü eratından Beypazarlı 316 doğumlu Şevket.... Yanılmıyorum ciğerparemin künnesi... Sıdıka teyzenin gülen gözlerinden bu sefer daha parlak iri taneler birbirini kovalıyordu. Sükûne gelmesini bekledim. Ve bir cigara ikram ettim. Devametti. Meğerse oğlum ben senelerce boyhude ağlıyormuşum. Büyük milletimiz, kendi şerefi, kendi namusu için ölenleri unutmuyormuş. Yeri belli olanlara bir mezar, bir âbide yapıyor, olmayanlara da sevgi, saygı, aşk ve tehassür çelenklerinden örülü yüreğini veriyormuş. Salihli'nin kurtuluş gününü büyük heyecan içinde sayın Salihli halkiyle beraber kutladık, aziz şehidlerimize, oğluma düğünlerde olduğu gibi demet, demet buketler koyduk, çiçekler amma vatan kokularını taşıyan çiçekler serptik, ben buna işte (Oğlumun Düğünü) adını verdim. Ve ogece dünyanın en rahat uykusunu uyudum.

Oğlunun düğününü bana anlatan fedakâr Türk anasını bir yarbay ve bir kaç yolcu da dinliyormuş, birisi söze karıştı. Sene-

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

lerden beri gözüne uyku girmeyen annem artık mışıl mışıl uyuyor dedi. Ben ilâve ettim. Yurdun mutlak İstiklâl ve saadeti içinde korkulu rüya görmeden eşsiz bir huzur içinde uyuyan bütün yurddaşlar gibi,.. Evet, hepimiz fâniyiz, ölüme mahkûmuz. O çok sayın ananın yüzünü sürdüğü ve hepimizin zaman zaman yüzlerimizi sürdüğümüz ve havalarını teneffüs ettiğimiz şehidlerimiz ölmesini bilmeseydiler bu günkü emsalsiz neşe ve saadet yerine uçsuz bir sefalet ve karanlık bir uçurum olacaktı. Mübarek şehidlerimizin ruhlarını tebcil edelim. Ve icabederse onlar gibi aynı idealin ateşile, onlara da kumanda eden huzurumuzu, emniyetimizi ve varlığımızı borçlu olduğumuz en büyüğümüz Aziz Şefimiz İnönü'nün emir ve işaretile zaferler, destanlar yaratmağa ve seve seve ölmeğe hazırlanalım.

Çorumlu dergisi için benden yazı istenmişti. Bu vesile ile senelerce kalbine taş basan kahraman analarından birisinin duygularına tercüman oldumsa ne mutlu bana.

C. H. P. Amasya
Bölgesi Müfettişi
Erzurum Meb'usu
Salim Altuğ

Çorumda Yıl Çıbanı [Leishmania]

Dr. TEVFİK Berkol

— 31 inci sayıdan devam —

Yılçıbanı tedavisi—Bu hastalık müzmin seyreden mevzii bir cild hastalığı olup bugüne kadar tedavisinde birçok ilaçlar kullanılmış ve tavsiye edilmiş isede kat'i bir metot ve tarzıtedavi söylenememiştir. Parlak ve mucibi memnuniyet bir netice alınamamıştır. Bu hususta her müellif kendi usulünün en müessir ve esaslı olduğunu ileri sürmekte isede pratikte ve hasta başında bu muhtelif tedavi şekillerinin her zaman kâfi gelmediği ve hatta bazılarının faydasız ve zararı olduğu da görülmüştür.

Yapılacak tedavi ve pansıman — Çıbanın yerleştiği noktaya ve nahiyeye başlangıçta domurcak şeklinde bulunduğuna, çıbanın küçük veya genişliğine yaykın tekarruh etmiş ve irtişahlı olduğuna ve şahsın bünye ve hassasiyetine göre değişir. Bazı müelliflere göre Yılçıbanı mademki bir sene zarfında sönerek kaybolmakdır. Hiç bir tedavi yapılmaması tavsiye edilmektedir. Halbu ki estetik noktasından yüzün bazı noktalarında bu çıban çıktığı zaman geçerken silinmez bir takım nedbeler ve izler bırakmasile mümkün mertebe erken ve süratle tedavisine başlanarak yapacağı ve bırakacağı delik deşik tahribatına, yanık nedbesini andıran çirkin tamgasının teşekkülüne mani olmak lâzımdır. Kendi haline terkedilmemelidir.

Profilatik tedbir — (Yılçıbanından korunma tedbiri) Bu çıban insanlara doğrudan doğruya veya bilvasıta sirayet ve intikal eden mevzii bir cild hastalığı bulunmasile Yılçıbanını taşıyan kimselerin her türlü kirlenmiş, kullanılmış havlı, mendil peçete gibi eşya ve kullandığı tüvalet takımları ve çamaşırından sakınmak ve temizliğe dikkat etmek

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Cönklerden derlemeler:

D E S T A N

Derleyen : Eşref ERTEKİN

— 31 inci sayıdan artan —

21

Karstan Erzuruma eyledik avdet
Musalaha olup verildi ruhsat
Beldemiz Çoruma kıldık azimet
Gelüb anda gördük yaranı yâri

22

Cevanibi Çorum burcu evliya
Ashaptan medfendur nice asliya
Nice kâmil, mürşid, âlim, ulema
Yatarlar Çorumda yoktur şümari

23

Nice ebrar nice makarrep rehber
Nice ârif zarif me'dep server
Nice fatih nasıh nice salih er
Yatar belli merkadleri mezarı

24

Şehri Çorum bağı İremden nişan
Arzı düzdür her tarafı gülüstan
Mekânı füyuzat menbaı irfan
Çıkar andan evliyanın kibarı

25

Agniyası çoker fazılları çok
Sulahası ve zâkir cahilleri çok
Tulebası sabır haddinden artuk
Makarri ulema çoktur nisâri

26

Bana öz birader Gökeşme zade
Ahmedi Feyzidir mezun fetvade [1]
Müderris emsalden Fazlı ziyade
Neşri ulûm idi hemişe kârı

27

Sarftan celâledek o kâmil sıfat
Okutup iki gez vermiş icazet
Gelüb öptüm elin reloldu hasret
Meserretle döktüm gözden pınarı

28

Yanında onbeş gün edince tekmil
Betekrar destini eyledim takbil
Ruhsat alub çıktım lieclittahsil
Geldim İstanbula geçip Bihari

29

Fuzala derslerin dolaşarak hep
Şirvani zadeye oldum muhatap
Tasdikat okutur o âli nesep
Takririne karıştırır sükkâri

30

Havaşiden isamı iltizam eder
Her fünundan eyler ızharı hüner
Takriri maalde kılı kırk yarar
Feyzi mevhibei perverdigâri

[1] Gökeşme zade Ahmed Feyzinin Çorumda müftülüğüne dair elimizde birkaç tane meşgur suretleri vardır. 1269 hicri tarihtedir. E. E.

31

Bağı belâgatte Bülbülü şeydâ
Menbai maarif madeni seha
Asrın Eflâtunu âlimi dânâ
Nehri hikmet anın teminden câri

32

Hasip nesip fazıl marufülenam
Vasfından lâl olur vassafı âlem
Benim de lâl oldu zebani hamem
Tahriri vasfına yok ihtiyarı

33

Tasdikat akait okudum andan
Kesbi kemal için sâyettim candan
Gayri bir zat zuhuretti bir yandan
Gördü meşrebimiz pek kalendâri

34

Gelüb zehnim tahrik etti bertakrip
Rahı ticarete eyledi terğıyp
Dedi bu reyimi eylersen tensip
Al sermaye istediğin mikdarı

35

Dediki var iken sende malumat
Cerre gitmeği etme sen niyyet
Bari üç aylarda eyle ticaret
Ticareti derler Tuna civarı

36

Elhasıl alındı onbeş kalem mal
Vapura rakiben olundu irsal
Satmak için gezdim dolaştım bir sâl
Cane geçti tulu emel mismari

37

Satub geldim İstanbula betekrar
Altı bin kuruşa yakın var zarar
Yok yere ömrümü eyledim nisar
Beyhude geçirdim leyli neharı

38

Efkâre dokundu işbu keyfiyet
Günden güne vücude düştü zafiyet
Baki sermayeyi verüb temamet
Terk ettim tarıkı bey'i pazari

39

Hususu mezkûre teaccüb kıldım
Gınayı gözlerken ınayi buldum
Pirinci özlerken bulgurdan oldum
Serzeniş eyliyor nefis idbarı

40

Mısaldır deryada bir gemi olsa
Tarafı maksuda cüstücu kılsa
Delinüb içine hayli su dolsa
Garkolur edemez keştü güzarı

41

Ve kıs hâza deryadır dünya
İnsan gemi gezer maksuddan yana
Kalbe girer olsa ol hubbü dünya
Malûl olur insan kılmaz şiârı

42

Akdem kalp haline edüb ihtimam
Tezlili nefsiçin ederdim ikdam
Arzeder dünya gedisin herdem
Kabul eylemezdim mekri mekkâri

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

43

Levvame mülhime menaziline
Vasılı agâh idim nefsin haline
İtibar etmezdim dünya maline
Bilip istemezdim sihri sahhari

44

Nasılsa ümaru dehri teemmül
Edince ticaret halin taakkul
Nefsi emmareye kıldım tenezzül
Berzaha düşürdüm dili nâçari

45

Zaliyyet ertarak oldum bimecal
Teptili havayı eyledim emel
Çıktım İstanbuldan muztaribülhal
Pazarcıkta buldum derde medari

46

Geldim Pazarcığa var bir muallim
Kelâmdan akait edermiş talim
Dinleyüb dersini eyledim teslim
Akaitten yine ettim tekrarı

47

Tahsil hürmetine Cenabı Mevlâ
Lutfu ihsan etti derdime deva
Akait hatmolub hacei dânâ
Hikmetten okutmaz Kadi, Mir Lâri

48

Ruscukta işitmiştim bir âlim
Hikmetşinas aklı hatadan salim
Gelüb öptüm elin anladı halim
Pirlikten eyledi çok itizarı

49

Dedi her fünundan neşreyledim çok
Pir olup amele kasrettim artık
Hikmet okutmaga tehammülüm yok
Anı istemekte etme ısrarı

50

Olvakıt gümrüğe kâh kâh gelirdim
Ehli hüner ile ülfet kılurdum
Reisi gümrüğü zaten bilirdim
Ederdi halimden çok istifsari

51

Bir gün dedi seni memur kıldım iş
Kızanlık gülyağı gümrüğüne hoş
Mahiyesi beşyüz hem elli kuruş
İfayı hizmete et iptidarı

52

Menzile rakiben beş günde heman
Geldim Kızanlıkta eyledim ikâ
Bin ikiyüz yetmiş yedidi zaman
Geldim anda buldum evvel baharı

— Sonu var —

MES'UL MÜDÜR : Dr. PERTEV KALELİOĞLU

Şerefeddin Mes'ut bin Hıdır kızı Melike hatun ve oglu Ârif Çelebi vakfına âit bir ferman [*]

No : 236

Kutvetil ümerail kiram umdetil küberail fiham zülkadri velihtiram elmuhtassu bimezidi inayetil melikil allâm, Çorum sancaği beyi dame izzihu ve mefahiril kuzatı velhükkâm maadinil fazaili velkelâm Mevlâna Çorum ve Osmancık ve saire kadıları zide fazlühüm tevkii refii humayun vasıl olucak malum olaki elhaleti hâzih senki Çorum beyisin dergâhı muallâma mektub gönderüb merhum Ârif Çelebi ve merhume Melike hatun evlâdından olan işbu darendegâni ferman Şerif paşa ve Fatıma nam hatun gelüb ceddimiz Ârif Çelebi ve ceddemiz Melike hatun kazai Çorumda ve Osmancıkta bazı kura ve mezarii evlâdına ve ve evlâdı evlâdının batnı evveline şart eyleyüb bermucibi şartı vâkıf bize ait olan hissei şeriyemizi dergâhıâli çavuşlarından olub yine evlâdı vâkıftan bizim ile derecede beraber olan Kasım çavuş yirmi .... mikdarında vardırki tasarruf edüb bize ait olduğunu bilmemek ile hissemiz zimmetinde kalub hâlâ bermucibi şartı vâkıf hissei şeriyemizi talep eyledigimizden zaman mürur eylemiştir deyu hissemizi vermekte teallül eder bahusus bize nahak dediğine elimizde hucceti şeriye ve fetvayı şerife ve sureti defteri hakani vardır. Bermucibi şeri şerif görülüp hukkımız alıverilmek babında ahvalimizi vukuu üzere ilâm edivերin deyu tazarru eylediklerinden filhakika mezkûr Kasım çavuşun keyfiyeti ahvali bigaraz müslümanlardan süal olundukta mezbure hatunların şartı vâkıf üzre hisseleri olup talep eylediklerinde envai teallül edüb vermeyüb bu hususta merkume hatunlara zulmu sarih olmuştur deyu bitarikişşehade haber verdikleri ecilden vechi meşruh üzere mürur eden hukuku şeriyeleri alıverilmek için

[*] Bu ferman ve diğer neşredilecek Defteri Hakani suretleri Çorumun Gürcü köyündeki camiin evkafından Ferahşad Çelebi vakfı ile ilgilidir. Elde bulunan bu vakfa ait mühim Arapça vakfiyelere göre Ferahşad Çelebi, Melike hatun ve Ârif Çelebi evlâtlarından olduğu anlaşılmaktadır.

Bu ferman Çorum Millî Kütüphanesinde 1745/2 numaralı sicilden istinsah edildi.

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

emri şerif ricasın bildirmeğin buyurdumki hükmü şerifim ile vardıkta husamayı beraber edüb bir defa şerile fasiolunmayub ve bilâ özrü şeri onbeş sene mürur etmiş değil ise bermucibi şeri şerif hak üzre teftiş ve tefahhus edüb ve ellerinde olan fetvayı şerif ve hucceti şeriyeye ve sureti deftere nazar kılub göresin kaziyye arzolunduğu gibi ise olbapta emri şeri kadim ve şartı vâkıf ile amel edüb bu bapta mezburelerin şerile müteveccih olan hukuku şeriyelerini her ne ise hükmedüb alıveresiz şeri şerif ve hucceti şeriyeye ve fetavayı münifeye ve sureti defter ve emri humayune muhalif teallül ve niza ve özür ve behane ettirmeyesin hak üzere olup şöhoda zordan ve telbisten hazer edüb kaziyyede medhali olmayanları aslâ dahil ve taarruz ettirmeyüb temerrüdü sekidüb eslemiyeni ve muhtacı arz olanları yazub bildiresiz tekrar kapuma şikâyet olunub bir emri şerif varmalu eylemiyesiz ve badennazar bu hükmü hümayunumu ellerinde ipka edüb alâmeti şerife itimat kılasız tahriren fievahiri şehri muharremülharam sene erbaa ve elif 1004.

Bimakamı Kostantiniye

Şimdi Çorum köylerinden olan Güney, Kultak Buğacık köylerine ait bir ferman sureti

No: 235

Tuğra

Kıdvetül nüvabil müteşerriin Gelengiras Naibi Mevlana zide ilmühu ve kıdvetül emacidi vel'âyan Amasya mütesellimi zide mecdühu tevkii refii hümayun vasıl olucak malum olaki iftiharilhavassı velmukarribin mutemedül müluki vessalâtin muhtaril izzi vettemkin bilfiil darüsseade ağası olup haremeyni şerifeyn evkafı nazırı olan Bilâl ağa dame ulüvvihi divanı hümayunuma arz gönderüb tahtı nazaretinde olan evkaftan Gelengirasta vaki haremeyni şerifeyn şerrefallahüttaalâ fiddareyn evkafı kuralarından Amasya sancağında vaki Güney, Kultak ve Buğacık namun üç adet karyelerin hudud ve sınuru dahilinde olan bu sazlığa zabıt vakıf senedile mutasarrıflar olub öşür ve resmin voyvodalarına badeledâ bu ane kadar tarafı aherden müdahale olunduğu yoğiken bu esnada civarında olan Gümüş kazasına tabi Kargı nahiyesinde Kargı ve Kargıı Köhne karyeleri ehalileri kendi kamişlerini zabt ve tasarruflarına ademi kanaet birle kurahayı mezkûre hududu dahilinde olan sazlarını biçüp füruht ile gadrikülli etmelerile zikrolunan Kargı ve Kargıköhne karyeleri ehalilerinin fuzuli sazlığı mezbure vaki olan müdahaleleri men ve def ve kadimi uzre taraflarından zabt ve tasarrufları için emri şerifim sudurunu Güney ve Kultak ve Buğacık karyeleri ehalileri baarzıhal istidayı atebe etmelerile defteri hakanisi badel ihraç Gelengiras nahiyesine tabi karyei Güney ve karyei Kultak ve karyei Buğacık deyü muharrer kura iki baştan Medinei Münevvere nevverehallahü taalâ ilâyevmilahire vakfı ve Gümüş nahiyesine tabi karyei Kargı ve karyei Kargıköhne vakfı tarihi malikâneleri vakfı medresei Ertababey der Kayseriye bermucibi defteri evkafı divanileri vakfı imareti hatuniye der Trabzon deyü defteri hakanide mukayyed olmağla ve Medinei Münevvere nevverehallahüteala ilâyevmilahire vakfı olan sabıkızzikir Güney ve Kultak ve Buğacık karyeleri mümtaz ve muayyen hudutları dahilinde olan yerlerile iki baştan Medinei

32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Münevvere vakfı tarafından ve Gümüş nahiyesine tabi Kargı ve Kargıköhne vakfı Kargıll mezbureler dahi kendi mümtaz ve muayyen hududu dahilinde olan yerlerile malikâne ve divanı mutasarrıfları taraflarından zapt ve herkese ait olan mahsulât ve rüsumat kanun ve defter mucibince ahzü kabzettirilmek muktazai defteri hakani ve muvafıkı kanun idügi divanı hümayunumdan derkenar olunmağle defteri hakani mucibince kanun üzere mahallinde şerile rüyet olunub hilâfı defteri hakani ve mugayiri kanun tarafı aherden olvechile vaki olan müdahale ve teaddileri vaki ise marifeti şerile men ve defolunmak üzre ağayı müşarilleyhin arzı mucibince şerefrizi sudur olan işbu emri celilişşanı vacibülittibaının mucibi icra ve hilâfı harekettes tehaşi olunmak babında emri şerifim verilmek ricasını ilâm etmeğin imdi mucibince amel olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuştur. Buyurdumki hükmü şerifim vardıkta bu bapta veçhi meşruh üzere ağayı müşarilleyhin arzı ile şeref yaftei sudur olan işbu emri celilişşani vacibülittiba ve lâzımülimtisal mazmunü münifi birle amil olub hilâfından hazer ve mücanebet eyliyesiz. Şöyle bilesiz alâmeti şerife itimat kılasız. Tahriren filyevmil hamis şehri recep sene seb'a aşer ve mie ve elf.

Bimakamı Kostantiniye

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1940--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 33

Mahmut Selim GÜRSEL

33. SAYIYA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

MAHALLİ OYUNLAR

ÇORUM VİLAYETİNİN MÜLKİ TAKSİMATI

KUL MUSTAFA

TENESSULİ GİZLİ HASTALIKLARIN İSMİNİ TAŞIYAN

ÇORUMLU MANİLER

ÇORUMLU'DAN

ÇORUM'DA YIL ÇIBANI

DESTAN

OSMANCIKLI AŞIK ŞAİR KADİR USLU

HALKEVİ ÇALIŞMALARI

UYUZ VE TEDAVİSİ

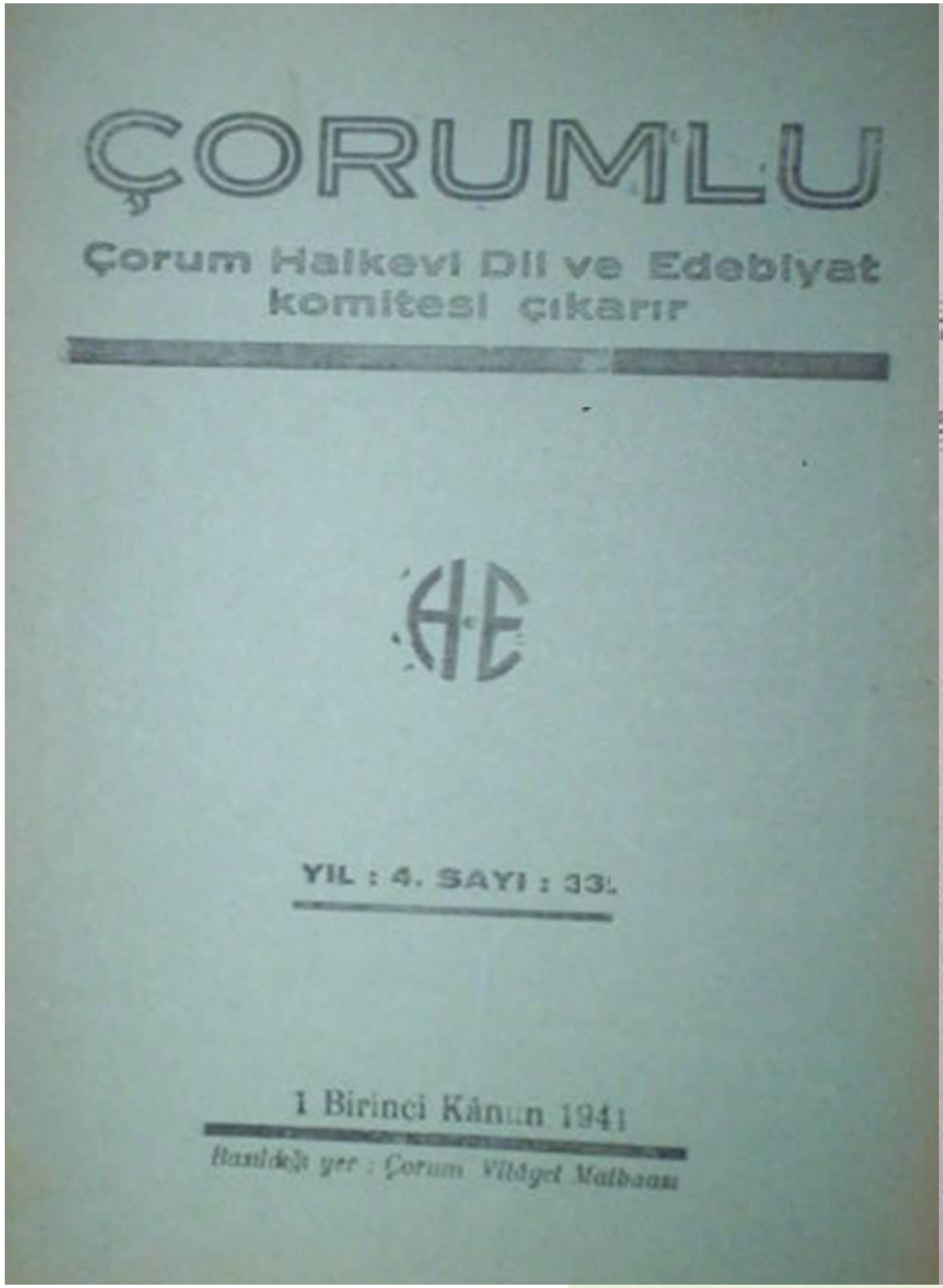

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

YIL : 4. SAYI : 33.

1 Birinci Kânun 1941

Basıldığı yer : Çorum Vilâyet Matbaası

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 4. 1 İkinci Kânun 942 Sayı : 33

Mahallî Oyunlar

CEVDET Bezirci

Ankarada radyoda yapılan Çorum folklor gecesi ile halkevlerinin onuncu yıl dönümü münasebetile yapılan büyük törene katılmak üzere giden ekiplerimizin kazandığı muvaffakiyet Çorum halkevlilerini heyecanlandırdı. Halay, Bedrik, Türkmen kızı, İğdeli gelin oyunları. Bu oyunlara şimdiye kadar kıymet verilmediği için kitlenin içine sokulamamış, Osmanlı devrindeki Anadolu halkı gibi kendi köşelerinde unutulmuş bir durumda duruyormuş. Halay oyunu için bir kaç defa Ankaraya ekip gönderilerek iltifat görülmüş, takdir ve alkış toplanmıştı. Fakat diğer oyunlarımızın ya bu kadar muvaffakiyet kazanacağına kani olunamadığından veyahut ne oldukları bilinemediklerinden adları dahi anılmamıştı. Fakat şimdi gördük ve öğrendik ki millî karakteri taşıyan ve bizim içimizden doğan heyecanı ifade edebilecek vasıfları bulunan oyunlara sahip bulunuyormuşuz da kendimizin haberi yokmuş. «O mahiler ki derya içredir deryayı bilmezler.» Ne yazık.. Kendimizi tanımıyoruz.

Osmanlı tarihini karıştıran ve onu en sathî bir şekilde tedkik eden kimseler dahi bilirler ki bu

— 1011 —

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

milletin hayatında inkilâp yapmak için bir çok teşebbüsler olmuştur. Fakat bunların hiç birisi taklidcilikten ileriye gidememiş ve onun için yalnız yüzde kalmış, içe girememiştir. Hem çok kötü bir taklid. Bunun içindir ki Türk yine kendi ruhunun ve benliğinin doğurduğu sanattan ayrılmamış, onun akislerini vermekten uzaklaşmamıştır. Kendi sanatı, taklidci zümreler arasında rağbet görmemişse de, kendi kendini takdir ederek bunları kendi arasında yaşatmıştır. Ve yaşatmakta devam etmektedir. Cumhuriyet devrinin en büyük inkılâplarından biri de öze dönüş olmuştur. Kendini tanımayan başkasını nasıl tanır? Çorumun mahallî oyunlarını seyr eden bir büyüğümüzün sözleri hâlâ kulaklarımda çınlamakta. Ve bana o günki heyecanı vermektedir. «Kendimizi tanıyamıyoruz azizim, kendimizi tanıyamıyoruz. Allah taksiratımızı affetsin.» demişti. Türke verilmesi lâzım vasıflardan birisi de sanatkâr olması ve sanatkâr ruhunu taşımasıdır. Bu, ondan şimdiye kadar kıskanılmıştır. İşte Halkevlerinin vazifelerinden biri de bu vasfı belirtmek ve onu bütün canlılığı ile meydana çıkarmaktadır. Artık bunda gecikmemek icabeder, çünki o birgün kendiliğinden ortaya atılacak. Ve bizi töhmet altında bırâkacaktır. O takdirde bütün münevverlerin yüzlerinin kara olması, başlarının öne eğik bulunması lâzım gelir.

Çorumda kim bilir daha nekadar millî vasıfları taşıyan ve her gün köy düğünlerinde, bayramlarda, bağ bozumu törenlerinde oynanan oyunları vardır. Yalnız Çorumda mı? Aslâ, yurdumuzun her köşesinde bu gibi oyunlara rastlamak ve onların karşısında kendinden geçmek mümkündür. Ne yazık ki bunları seyr etmek zahmetine dahi şimdiye kadar katlanmamışız. İşte bunları Halkevlerinde diriltmek ve buna yalnız sahnelerinde yer vermekle iktifa etmeyip büyük törenlerde de bu oyunları bütün millete mal ederek alanlarda oynatmak ve milleti heyecana getirmek gerektir.

Okullarımızda yalancı kaynaklardan alınmış, nerenin, hangi milletin malı olduğu bilinmeyen bir takım rondlar çocuklara öğretilmekte ve sahnelerde oynatılmaktadır. Bunlar yerine her okul kendi muhitindeki oyunları incelese, bunlar hakkında bilgi sahibi olduktan sonra sanat vasıflarını haiz gördüklerini okul çatısının içerisine soksa ne kadar iyi olur. Belki çocukların bildikleri ve kendi aralarında oynadıkları ne kadar oyunlarda vardır. Fakat bunlar öğretmenleri tarafından bilinmediği için öylece kalmaktadır. Halbuki cimnastik derslerinde bunlardan ne kadar faydalanmak mümkündür. Bu suretle kitlenin arasında da rağbet kazanmasına yardım etmiş ve bir sanat inkılâbı yaratmış olurlar.

Halkevlerinin kendi muhitlerini inceleme zamanları çoktan gelmiş ve geçmiştir bile. Her Halkevi bu hususta da faaliyete geçmeli ve muhitindeki elemanları harekete getirmelidir.

Halkevimiz bu işlere heyecanla sarılmıştır. Pek yakında iyi neticeler alacağını ummaktadır.

Kim bilir yukarıda adlarını saydığımız oyunlardan başka ne gibi oyunlara rastlayacak ve bunları yapmaktan büyük bir zevk duyacaktır.

Halkevleri uyanık bulununuz. Mahallî oyunlar ve folklor işlerile yakın ilgi gösteriniz. Ne büyük kaynaklara rastlayacak, neler bulacaksınız. Her gün yeni bir cevhere rastlamaktan ve bunları meydana çıkarmaktan doğan haz ve gururla içiniz dolduğu gibi yetişecek olan ve beklediğimiz büyük sanatkârlara da malzeme hazırlamış ve yarının büyük sanatının doğmasına vesile olmuş olacaksınız. Bundan daha büyük haz verecek bir şey var mıdır? Türkün rönesansı yeni başlıyor dersek hiçte mübalâğa etmemiş oluruz.

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorum vilâyetinin mülkî taksimatına

TARİHİ KISA BİR BAKIŞ

HİKMET TURHAN Dağlıoğlu

— 32 inci sayıdan artan —

1313 senesinde Çoruma bağlı kaza, nahiye ve köyler:

Kaza	Nahiye	Köy
Merkez Çorum		185
» »	Hüseyinabat	87
		272
Sungurlu	—	104
İskilip	—	115
Osmancık		49
»	Kargı	34
4	2	574

Bu izahata göre Hüseyinabat bu tarihte Çoruma bağlıdır. Osmancığın da Kargı adlı bir nahiyesi vardır. (Bu nahiye şimdi Kastamonuya bağlı bir kazadır.)

1333 - 1334 yılında çıkan Salnamede Çorum Ankaraya bağlı bir sancak merkezidir. Kazaları da: İskilip, Sungurlu, Osmancık ve Mecidözünden ibarettir. Hasan paşanın bilhassa Çorumda Suhaybi Rumi'nin medfun olduğunu ileriye sürmüş ve davasını Abdülhamid yanında isbat etmiş olduğundan davasını kazandığını ve Çorumu sancak merkezi yaptırmaya muvaffak olduğunu rivayet ederler.

Çorum 1921 tarihine kadar Ankara vilâyetine mülhak bir sancak olarak idare edildi. Bu tarihten sonra müstakil sancak haline getirildi.

Çorum, Cumhuriyetin ilânından biraz sonra 20 Nisan 1340 (16 Ramazan 1342) tarihinde 228 numaralı Teşkilâtı Esasiye Kanununun 89 uncu maddesi mucibince vilâyet haline ifrağ edilmiştir. (22)

* * *

Çorum ve Çoruma bağlı kaza merkezleri hakkında kısaca malûmat vermek faydalı olacaktır.

[22] Madde 89 — Türkiye coğrafi ve iktisadî münasebet noktai nazarından vilâyetlere, vilâyetler kazalara, kazalar nahiyelere münkasimdir. Ve nahiyeler de kasaba ve köylerden terekküb eder.

Çorum hakkında Evliya Çelebi, seyyahatnamesinde, Kâtip Çelebi Cihannüma'sında Menazirul-avâlim sahibi Trabzonlu Ahmed ibni Ömer-ül- Aşık efendi eserlerinde malumat verdiği gibi birçok garp müellifleri de vilâyet içinde bilhassa bir çok Hitit, Roma, Bizans eserleri bulunduğu için Çorum hakkında malumat verirler. Bunlar arasında K. Ritter'i, VVilliam Ramsay'ı, Ch. Tescier'yi, G. Perrot'yi zikredebiliriz. (Kamus-ul-âlâm Cild 3. S. 1886)

(Memaliki Osmaniyenin Tarih ve Coğrafya lûgati) adlı eserde (Cild 1. S. 313) de bulunan malumat bilhassa tarihi izahat tamamile yanlıştır. Bunlar Çorumun eski Tavium kasabası olduğunu iddia ederler ki bu hiç bir esasa istinad etmemektedir.

Tavium bu günki Nefes köy olub Yozgadın yirmi iki kilometre cenubu şarkisinde kâindir. Tavium galatların üç taifesinden biri olan Trokniyen'lerin idare merkezi idi. (23)

Amasya müverrihi Hüseyin Hüsameddin efendi merhum Çorum için şu malûmatı vermektedir: (Çorumlu oymağı Nikoniya şehrinde tavattun ettikleri münasebetle Nikoniya şehri «Çorumlu» demekle meşhur olmuştur. Bu tabir, bin tarihine kadar bütün evrakı resmiyede muhafaza edildiği halde müahharen asıl kabileyi teşkil eden (Çorum, Çarum) namile meşhur olmuştur. Çorum eski Türkçemizde meserret, memnuniyet manasına olan (Çarum) lafzından galat olup memnun ve mesrur olan kimseye (Çarak) denir. Meşhur (Çaruklu) oymağı da (Çaraklu) tabirinden galattır. Bunlardan Çarakşah bin Salih bey bin İlyas bey meşhurdur. (24)

Hüsameddin efendi bütün bu malumat için aslâ bir me'haz göstermediği gibi Çorumlu kasabasının da Nikoniya olduğu kat'i surette iddia edilemez. Geri Meri-ül-tevarih'de (Çorum)un Nikoniya olduğu yazılıdır. (25) Çorum tabiri de her halde ihtiyatla kabul edilmelidir.

[23] Bu hapta Ali Suat bey tarafından tercüme edilmiş olan Küçük Asya adlı eserde malumat vardır. Bakınız: Cild 2. S. 450 ve 485. Cild 3. S. 44.

[24] Amasya tarihi cild 2. S. 186-187 not 1.

[25] Meri-ut-tevarih. S. 319. Şemi'[illegible]dani zade Fındıklılı Süleyman efendi. Matbaai âmire tabı 1338, İstanbul.

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Şeyh Süleyman efendi Cagatay lügati de (S. 146) Çarum değil Çarak kelimesinin memnun, mahzuz, şadıman manasına geldiğini kaydeder.

Ahmed Vefik paşa Lehcei Osmanide (S. 360) Çorum için şu malûmatı verir:

(Çorum Bozok'ta Çorum ve Karahisar Behramşah maa kıblei çebni kazasının merkezi bir şehirdir.)

Anadolu isyanları müellifi sabık valilerden Cemal Bardakçı ki mumaileyh iki defa Çorumda valilik etmiştir. Çorumun milli mücadele sıralarındaki vaziyeti hakkında malumat verirken Amasya tarihini esas tutarak Çorum hakkında malumat verir ve Osmanlılar devrinde Çorumun geçirdiği bazı vekayiden bahseder. (26)

Hulâsa Çorum, Anadolunun mamur, muntazam, güzel kasabalarından biridir. Havası güzel, manzarası lâtiftir. Memlekette mükemmel bağ ve bağçeler vardır. Mevkii ise 14, 3, 40 saniye arzı şimalide ve mebdei tûl grenvrich olmak üzere 35, 45 dakika tûlü şarkide bulunmaktadır. Buğday, arpa, burçak, darı gibi hububat, nohud, mercimek ile üzüm, elma, kiraz, ceviz, tut gibi meyveler ve envaı türlü sebze yetişir.

Pamuk ipliğinden gömlek bez, abâ gibi şeyler, İrankâri yündenşal imal edilir. Çorum ehalisi kamızı, siyah sahtiyan imal ederler ve cehriden müstefid olurlar. (27) Çorumda hayvan istihsalâtı da bilhassa çok mühimdir. (28)

Çorumda bilhassa temeli Müftü Feyzi efendi tarafından kurulmuş ve bu gün Maarif vekilliğine bağlı Milli Kütüphane adile anılan ve içinde dört beş bin muhtelif yazma ve basma kitap bulunan zengin bir kütüphane de vardır.

İskilip:

Çorum vilâyetinde Çorumdan sonra ehemmiyetli bir yer olan İskilip tarihi bir kasabadır. Kasabanın etrafı dağlık, bağ ve bahçelik olup meyvesi mebzuldur. Denizden yüksekliği 720 metredir. İskilip; Lâtinlerin Esculape dedikleri tebabet mabudu Aseldpios adından gelmektedir. Romalılar zamanında burada bu tanrı namına bir tapınak yapılmış olduğu anlaşılıyor. Kazanın ormanları çok olduğu gibi birçok tuzlu gölleri dahi olub külliyetli tuz ihraç ve etrafa sevk olunur. İskilipte kilim, seccade, çorap, kuşak gibi yün mensucat dokunur. (29) Küçük asya, İskilibin galat hükümdarlarının diğer bir merkezi olan eski Bloucium şehri olduğunu yazmaktadır. (*)

Osmancık:

Kasaba 795/1392 tarihinde Yıldırım Bayezid tarafından feth edilmiştir. Kasaba adını Sorkun emiri (Osmancık bey ibni Mehmed bey) den almıştır. Bu zat Alayundlu neslinden Sorgunlu oymağı reisi idi. (30)

Evliya Çelebi burası hakkında şu malumatı verir. (31)

Osmancık, Çorum sancağı hakinde voyvodalıktır. Mamur nahiyeleri vardır. Bağ, bahçesi çoktur. Kalesi Kızılırmak kenarının şark canibinde olup büyük bir köprü ile üzerinden geçilir. Şehrin kal'ası murabba şekilde olup yekparedir. Kasabada on han, ırmak kenarında bir küçük hamamı vardır. Havası sıcak olduğundan lezzetli üzümü olur. Meşhur (Koyunbaba) buradadır. Celep Karamani halifesinden (Hacı Hamza)nın adına nisbet edilen ve vaktile bir kaza merkezi olan Hacı Hamza da bu kazaya bağlıdır.

Mecidözü:

Burası hakkında Amasya tarihinde şu malumat vardır. (32) Kasaba Avkat köyü civarında iki tepenin düzce olan sırtındadır. Bu kasaba; Avkatlı oğlu Hacı Ali ağaya nisbetle (Hacı köyü) denmekle de meşhurdur. Gümüş Hacı köyünden ayırd edilmek için buraya (Avkat Hacı köyü) de derler. Bu kasabanın yeri Danişmendiler devrinde Bilâd-ı Rum kadısı Abdülmecid-i Hürrevi malikânesi olduğundan 530/1135 tarihinden beri buraya (Mecidözü) denilmektedir. Bu kazadaki Türklerin ekserisi (Bayındır, Kayı) Türklerindendir. Avkatlı zade Hacı Ali ağa 1140/1727 tarihinden itibaren bu köyde ikamet ve kesbi nüfuz ve iktidar eylemiştir. Mecidözüne bağlı bu gün bir Avkat köyü vardır. Burada 1291/1874 tarihinde kaza teşkilâtı yapılmıştır. Kasa-

[26] Anadolu İsyanları S. 104. İstanbul 1940.

[27] Ankara vilâyeti salnamesi sene 1311. S. 285. ve mufassal Memaliki Osmaniye coğrafyası. S. 53. Ali Tevfik. sene 1329.

[28] Çorumun iktisadi vaziyetile diğer durumları hakkında Cumhuriyetin onbeşinci yılında çıkarılan (Çorum) adlı kitabda mufassal malumat vardır.

[29] Kamusülâlam cild. S. 925.

[*] Küçük asya cild. 3. S. 148.

[30] Amasya tarihi. Cild 2. S. 287 Mir'at-ut-tevarih S. 319.

[31] Evliya Çelebi cild 2. S. 179.

[32] Amasya tarihi cild 2. S. 390.

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

banın manzarası latif olup kadimen Bayındırlu sülâlesinin nüfuz ve idaresi altında idi. Vaktile bu kazaya Zennunabad nahiyesi diye bir nahiye bağlıydı. Buranın merkezinin (Elvan Çelebi karyesi) olduğu anlaşılmaktadır. Elvan Çelebi bu gün Mecidözüne bağlı 853 nüfuslu bir köydür.

Sungurlu :

Bu kasabanın diğer bir adı da Budaközü'dür.

Sungurlu Hitit medeniyetinin birçok bakayalarile doludur. Ch. Tescier Sungurlu için şunları yazar. (33) Sungurlu, ikiyüz elli haneli küçük bir şehirdir; Ankaradan doğru hat ile mesafesi otuz saattir. Bu havalinin büyük bir kısmı gayri mezrudur. Fakat ufak bir su cereyanının vücudile iyi mahsul verir. Sebze ve meyve bahçelerinin nefaseti meşhurdur. Hitit krallığının merkezi olan (Boğazı köy - Pte'rium Hattuşaş) Sungurlu kazası dahilindedir. Boğazköyün şimali şarkisinde (Yazılıkaya) adile anılan meşhur bir Hitit mabedi vardır. Yazılıkaya Boğazköyden iki kilometre ötede ve takriben 180 metre yüksekliğinde bir tepe üzerindedir. (34) Boğazköyün etrafında Derbed, Sarıçiçek, Yekbas gibi köyler vardır.

Alaca (Hüseyinabad)

Çorum vilâyetine tabi kazaların mesaha ve nüfus itibarile en küçüğü olan bu kasaba bilhassa eski Hitit medeniyetine ait eserlerle çok zengin bir kazadır. Bilhassa Gerdekkaya, İmadhöyüğü, Çikhasan köyleri zengin eserlerle dolu köylerdir.

***

Çorum vilâyeti gerek tarihi, coğrafi bakımdan, gerek iktisadi ve içtimai bakımdan Türkiyenin en mühim vilâyetlerinden biri olduğunu yukarıda verdiğimiz izahat kat'i ve açık olarak göstermektedir.

Vilâyetimizin bundan sonra değerli ve çalışkan Valimiz Muzaffer Akalın'ın yüksek idare ve kiyasetile daha fazla inkişaf edeceğini ve Cumhuriyet devrinin bütün feyizlerinden istifade ederek kalkınacağı pek tabiîdir.

SON

[33] Küçük Asya Cild. 2. S. 484.

[34] Yazılıkaya hakkında bir zamanlar İstanbul müzeleri eski şark eserleri mütehassıslığını yapmış olan Berlin Üniversitesi profesörlerinden üstadım Prof. Dr. E. Unger'in (Türk Tarih, Arkeoloji ve Etnoğrafya) dergisinde sene 1934 sayı 2. S. 168 de mühim bir tedkiki vardır. Bu yazı Almancadan Türkçeye tarafından tercüme edilerek dergiye konulmuştur.

Kul Mustafa'ya (*)

Sever yaşar, sevmez olur ölürüz.
Biz gönül veririz, gönül alırız.
Ocağı deşer de ateş buluruz
Kâhi köyden, kâhi külden, kurumdan.

Gün görmüş kar gibi eridik mi biz,
peşimizde gönül sürüdük mü biz.
yurd uğruna coşup yürüdük mü biz.
Sırma saçın farkı kalmaz sırmadan.

Gayri âşık olduk, arı terk ettik;
Vatanın uğruna yari terk ettik;
Sanma hemen yoğu varı terk ettik
Haberimiz olur her bir durumdan.

Gel hele, gel hele, âşık gel hele,
Kaç yıl ölüm, zulum gezdi el ele,
Sultanlar, duşmanlar ezdi el ele,
Ses duyulmaz oldu mülkü urumdan..

Söyle âşık Ömer! bıraksın nazı,
Bülbülsüz geçirdik biz nice yazı,
Duyulsun radyoda sözüle sazı
Kul Mustafa çıka gelsin Çorumdan.

Behcet Kemal ÇAĞLAR

[*] Ankaraya Çorum Halkevi Folklor gecesi için giden ekibin içerisindeki Tarhanlı âşık Kul Mustafa için yazılmıştır.

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

TENASÜLİ GİZLİ HASTALIKLAR İSMİNİ TAŞIYAN

ZÜHREVİ HASTALIKLARI

Cild ve Zührevî hastalıkları Mütehassısı
Dr. TEVFİK Berkol

— 32 inci sayıdan devam —

Belsoğukluğunun mevzii olarak yaptığı arızalar. — Kamişin başı olan haşefeyi, kamiş içerisinde bulunan pek küçük bezleri de şişirerek iltihaplandırır, üfunetlendirir. Hastalık mezi yapan prostad guddesine, yuvasına gitmesile orasını da iltihaplandırır. İdrar yaparken, abdest bozarken ican denilen apış arasında şiddetli ağrılar, sık sık işemek hissi ve ağrılı intiazlar vukua gelmesile hasta ıztıraplar içerisinde kıvranır. Eğer bu prostad guddesinin iltihabî vaziyeti ilerleyerek bir apse yani çıban şeklini almamış ise ıztıraplı bu hal ve safha iki hafta zarfında kaybolur. Aksi takdirde meydana gelecek apse cerahatlanarak, olgun bir hale gelerek ya kamiş içerisine veya mak'ada açılmak ve boşalmak suretile nihayet bulur. Velhasıl belsoğukluğu sebebile prostad guddesi şişmiş kimseler apış aralarında ağırlık duyarlar. Sidiklerini ağrılı ve müşkilâtla çıkarırlar. Ekserya bu gibi kimseler kabızdırlar. Yürümekle, bacaklarını birbir üstüne atmakla ağrıları artar. Mak'adlarında yabancı bir cisim veya tıkaç varmış gibi bir dolgunluk duyarlar. Büyük abdest bozarken kamişlerinden cerahatli akıntı gelir.

Belsoğukluğu esnasında fazla görülen ihtilâttan birisi de mesane iltihabı denilen sidik torbası iltihabıdır. Bu da hastalık esnasında fazla yürümek, yorulmak, cinsî münasebette bulunmak, perhize riayet etmemek, içki kullanmak, kuvvetli ve sıcak antiseptik mahlûllerle lavaj yapmak sebebile vukua gelir. Sistit denilen sidik torbasının iltihabı belsoğukluğu esnasında çok tesadüf olunur. Yolsuz, usulsuz yapılan tedavi ile ve yahud vaktinden evvel kuvvetli

ilâçlarla lavaj yapılmasile mesane iltihabı meydana gelir.

Sistit denilen sidik torbasının iltihabı. — Hastanın sidiğini tutamıyarak sık sık şiddetli ağrı ile kanlı ve bulanık idrar yapmasile göze çarpar. Ekserya bu ağrılar idrarın sonunda olarak karnın aşağısında ve mesanenin bulunduğu yerde duyulur. Bu ârıza iki ilâ üç hafta kadar sürdükten sonra kendiliğinden kaybolursada çok kerre sidik torbasında verem mikroplarının yerleşmesine müsait bir yer hazırlar. Bazı kerrede mesane yolile belsoğukluğu mikrobu böbreklere kadar çıkarak idrarın başlangıç depolarını, yuvalarını üfunetlendirerek ateşler ve bel ağrıları içerisinde hastayı kıvrandırır, idrarlarını bulandırır, cerahatlandırır.

Belsoğukluğu esnasında tenasülü yolu da hastalığın fenalığından müteessir olur. Hastalık meni deposuna veya meni getiren yollara, kordonlara giderek oralarını şişirir, iltihaplandırır. Bu yerlerin iltihaplanmasile hastalar ekserya abdest bozarken, idrar yaparken kasıklarında gizli ve derinden gelen ağrıdan, dolgunluktan rahatsız olurlar. Ağrılı ve kanlı sık sık vukua gelen ihtilâmdan muztariptirler.

Belsoğukluğunun tenasül yollarında yaptığı mühim ihtilatlardan birisi de epididimit denilen berbah iltihabıdır. Bu da ya meni yollarile ve yahud cümlei lenfaviye denilen beyaz kan yollarile belsoğukluğu mikrobunun husyelere kadar gitmesile vukua gelir. Bu ârıza hastalığın her devresinde meydana gelirsede ekserya belsoğukluğunun üç ilâ dördüncü haftalarında fazla yürümek, ayakta kalmak, bisiklete binmek, yorgunluk ve cinsî münasebette bulunmakla beraber ata binmek, kuvvetli ve pek sıcak ilâçlarla lavaj yapmak sebebile vukua gelir. Bu ihtilatın başlangıcında mecradan birden bire akıntının azaldığı, pek şiddetli ağrı ile birlikte husye üzerine sarılmış bulunan ve berbah denilen yumakcığın şiştiği göze çarpar. Hastalarda baş ağrısı ve ateş gibi ahvali umumiyelerinde bozukluk da görülür. Eğer epididimit denilen berbah iltihabı iki taraflı bulunduğu takdirde yakalanan kimseleri kısırlığa da mahkûm eder, çocuktan, zürriyetten mahrum bırakır.

Belsoğukluğu sebebile hastalığa yakalanan kimselerde %3 nisbetinde romatizma görülür. Bu ârıza daha ziyade yorgun ve soğuğa maruz kalmış kimselerde tesadüf olunur. Ekserya bu romatizma

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

belsoğukluğunun 3üncü ilâ 4 üncü haftalarında veya aylarında vücudun oynak yerlerinde kendisini gösterir. Oynak yerlerinde şişlik, ağrı, kızartı ve iltihap şeklinde veyahut mafsalların şekillerini bozmıyarak müzmin şekilde görülür. Belsoğukluğu sebebile oynak yerlerinde görülen ağrılar ekserya sabahları artar. Bulunduğu uzvun oynamasına, kalkmasına, hareketine mani olur. Bazı kerre bu oynak yerlerine su toplanır, hastalarda ateş bulunmaz, ağrılı, gergin ve şişmiş bir halde bulunan oynak yerlerinde temasla ve hareketle ağrılar artar. Bazı kerre 38 ilâ 39 dereceye kadar hastalarda ateş çıkarsada çok devam etmez, geçer. Belsoğukluğu romatizması dizkapak, topuk, dirsek, parmak, köprücük kemikleri ve çene kemiği mafsallarında görülür. Bazı kerre bu mafsal iltihabı bir tarafta olarak şiddetli ağrılı ve şişmiş bir halde görülür. Ufak bir temas, tazyik ve hareket ağrıyı şiddetlendirir. Uzun süren oynak yerlerindeki hareketsizlik sebebile ankiloz denilen lehimlenme husule gelerek artık o uzuv ve mahal hiç oynamaz. Bazı kerre de zayıf ve istidadı olan kimselerde verem basillerinin oynak yerlerde yerleşmesini hazırlar.

Belsoğukluğunun kadınların idrar yollarında yaptığı ihtilat hemen hissedilmeyecek derecede geçer. Çünki kadınların mecrası kısa ve geniştir. En ziyade kadınlarda tenasül uzuvlarında fenalıklarını gösterir. Ekserya eski belsoğukluğu sebebile rahimlerinde hastalık izini taşıyan kadınlar hayız esnasında yorgunluk ve cinsî münasebet zamanlarında ağrıdan muztarip olurlar. Hastalık sebebile yumurta yolları şişmiş ve kapanmış olmasile bu gibi kadınlar kısır kalırlar, evlât zevkinden mahrum bulunurlar. Müzmin belsoğukluğuna yakalanan kadınların ekserya âdetleri uzun sürer, sancılı ve sık sık hayız görürler, bedenî ve asabî zafiyet gösterirler. Ekserya süt manzarasında beyaz ve kokulu bir akıntı mihbellerinden yani tenasül hazinesinden gelir. Belsoğukluğu mikrobu kadınların tenasül uzuvlarında bazı kerre bartolen denilen küçük dudakların içerisine açılmış sağlı ve sollu mihbeli ıslatan, yumuşatan guddelerin içerisine girerek, yerleşerek daimî bir hastalık sirayet kaynağı hazırlar. Bazı kerre bu bezleri şişirerek sıkmakla bunların gözlerinden cerahat akar. Bazı kerre de içerisinde cerahat artarak ve harice boşalamıyarak apse denilen

çıbanlar yapar. Bu çıbanlar da ya mihbele veyahut harice açılarak tenasül azâsında bir takım deliklere fistüllere sebebiyet verir. Rahmin ağzında görülen belsoğukluğu ağrısız olup kat'iyen haricen bir ağraz göstermez. Akıntısı mihbel ifrazile karışır. Yalnız andoservisit denilen unkda bir kızartı ile birlikte sarı yeşilimtırak renkte cerahatle ve fazla yapışkan ifrazatla deliğin tıkandığı göze çarpar.

Kadınlardaki belsoğukluğu idrar yolunda ya şiddetli ve yeni bir şekilde görülür veyahut eski belsoğukluğunu taşıyan kimselerle temas neticesi birden bire müzmin şekil alır. Belsoğukluğu kadınlarda en ziyade rahim ve yumurtalıklarında teblikesini ve fenalığını gösterir. Kadınlardaki belsoğukluğunun devri tefrihi pek kısadır. 48 saat zarfında hastalığın alâmetleri meydana çıkar. Bu da haricî tenasül azasını teşkil eden ferçte ve mihbelde evvelâ kızartı, kaşıntı, yanma, şişlik ve akıntı ile kendini gösterir. Akıntının rengi bidayette beyaz olup sonraları sarı yeşilimtırak bir manzara alır. Hastalık erken ve zamanında tedavi edilmezse bartolen guddelerine ve rahme giderek yerleşir, oralarda mühim ârızalar ve ihtilatlar meydana getirir.

Kadınlarda belsoğukluğuna ekserya müzmin şekilde tesadüf olunur. Kadınlardaki kasık ağrılarını bilhassa cinsî münasebet esnasında duyulan, hayz zamanında, fazla yorgunluk sebebile, ayaklı dikiş makinesini kullanmakla, uzun ökçeli ayakkabı geymekle ve dans etmekle artan rahim sancılarını çok kerre basit bir rahim hastalığı gibi telakki ederler. Halbuki bu ârızalar eskimiş ve ihmal edilmiş bir belsoğukluğunun kadın iç tenasül azâsında yaptığı tehlikeli ârızalar ve ihtilatlar sebebile vukua gelir.

Belsoğukluğu kadınların rahim ve yumurta yollarına ve yumurtalıklarına giderek yerleştiği zaman küçük karında ve kasıklarda duyulan, mak'ada ve bacaklara doğru yayılan müdhiş şiddetli ağrı ve sancılar içerisinde hastaları kıvrandırır. Bu ağrılar ayakta durmakla, yol yürümekle, uzun ökçeli ayakkabi geymekle, cinsî münasebette bulunmakla ziyadeleşir. Hayz zamanlarında sancı artar ve ekserya âdetleri intizamını kaybetmiştir. Belsoğukluğuna tutularak hastalığını ihmal eden, eskiterek

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

hastalığın tehlikeli ihtilatlarını taşıyan kadınlarda iştihasızlık, hazımsızlık, karın sancıları, bulantı, kusmalar görülür, uykularını kaybederek zayıflarlar, sinirli ve nevrastenik olurlar. Çok kerre masum bir yuvanın mahremiyetine giren müzmin belsoğuklugu damlasının âile yuvasında meydana getirdiği ihtilat ve mühim ârıza genç ve zavallı kadıncağızı ameliyata kadar sürükleyerek tenasül uzvundan bir kısmını kaybettirir. İşte belsoğukluğu hastalığı mecrayı bevlinin basit bir nezlesi değildir. İhmal edilen veya ehemmiyet verilmeyen gutmiliter denilen müzmin damla sebebile hastalık âile yuvasına girerek genç yuvanın zevkini, saadetini bozar. Belsoğukluğunu taşıyan kimselere tehlikesi yalnız şahısları için olmayub kuracağı yuvası için de yaşadığı cemiyeti ve milleti için de büyük bir fenalık hazırlayacaktır. Şu halde belsoğukluğu hastalığı basit bir nezle ve mecra iltihabı olmayub yakalanan şahsı, âileyi ve cemiyeti alâkadar eden ictimaî bir dert ve zührevî bir âfettir.

— Sonu Var —

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

1080

Deste milim gergefte
Bir yar sevdım erdekte
Erdekteyse erdekte
Sevdası var yürekte

1081

Deste milim maidir
Bu gün keklik avıdır
İşte ben gediyorum
Seni kimler avudur

1082

Dekârdır.

Şu bülbülün gezdiği
Bahçede bağda kârdır
Zemane dilberleri
Hepisi sahtekârdır

1083

Deçare.

Buncalar geldi gitti
Bulmadı derde çare
Umar isen haktan um
Yoktur insanda çare

1084

Devekte üzüm kara
Üzümde düzün kara
Ben yare gediyorum
Elim boş yüzüm kara

1085

Dağlarda kar neyleyim
Ahile zâr neyleyim
Olursa vefalı olsun
Vefasız yar neyleyim

1086

Elli gündür yüz gündür
Elim yarden üzgündür
Ben yari görmeyeli
Temam bu gün yüz gündür

1087

Elde filcan gezdirir
Lali mercan gezdirir
Sana aşık olanlar
Bir kuru can gezdirir

1088

Elma armud zerdâli
Dalda biter zerdâli
Limon turunç çok gördüm
Ayva dalın eğmeli

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

1089

Elinde gümüş balta
Geliyor darta darta
Tifulara tutuldum
Yalınız yata yata (1)

1090

Ele kalem aldıkça
Gözüm yaşı doldukca
Bizlerden size selâm
Canımız sağ oldukca

1091

Elinde allı alpak (2)
Başında samur kalpak
Sana manici derler
Dünya kaç kile toprak

1092

Arşu alâdan bilir
Kaşı karadan bilir
Bu toprağın sayısın
Ancak yaradan bilir

1093

Güzel gözler.
Siyahtır güzel gözler
Bu gözler alışmıştır
Dâima güzel gözler

1094

Gül ektim ocak ocak
Devşirdim kucak kucak
İlin gülü gül açmış
Benim gülüm domurcak

(1) 462 no. lu nun benzeridir.
(2) Bir nevi eldiven.

1095

Gel hey ömrümün vari
Kıluram ahi zari
Can istersen işte al
Çektirme intizâri

1096

Gözleri pürhun benim
Ciğer derdi hun benim
Leylasından ayrılmış
Divane mecnun benim

1097

Gözlerim yaşa katlan
İş düştü başa katlan
Ciğer dost kebab yesün
Çevril ateşe katlan

1098

Gelepçekte sırmayım
Simini sıyır mayım
Senden başka seversem
Gençliğime doymayım

1099

Gece gezer kara kol
Yare nerden gider yol
Bu aşkı senden aldım
Gel derdime çare bul

1100

İldir ildir öyledir
Şimdi zeman böyledir
Yar beni yanına almış
Bülbül gibi söyledir

Çorumlu'dan

Bir lâhza konuşsam doğduğum yerden
Yıllarca uzakta olduğum yerden
Hasretle sararıp solduğum yerden
Ses veren yazımı yazar Çorumlu

Ezeldenberidir toprağı eker
Alnının terini hakkile döker
Ekmeğini en sarb kayadan söker
Dağları, taşları kazar Çorumlu

Demirin kertiği sözünün eri
İşinden gücünden hiç olmaz geri
Söz verüb sözünden dönerse biri
Böyle döneklere kızar Çorumlu

Bu yerde yetişir baba yiğit er
Yalnız vatan için can feda eder
Sevine sevine cebheye gider
Duşmanı dağıtır, bozar Çorumlu.

Sabri DİL

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorumda Yıl Çıbanı [Leishmania]

Dr. TEVFİK Berkol

— 32 inci sayıdan devam —

Yıl çıbanı tedavisinde kolay, pek basit ve pratik olarak kullanılan mevzii, kimyevî tedavilere gelince; bunlarda ekserya ağrı yaparlar ve geç tesir ederler. Bazı kerre de bu kimyevî ilâçlar çıbanda tahrişat yapmasile ve tahribat husule getirmesile mahzurludurlar. Salicylate, de' methyl, acide phenique, formol, nitrate d'argent, perchloiure de fer, teinture diode, permanganate de potasse gibi yakıcı kimyevî kuvvetli maddeleri mahlûl halinde Yılçıbanına atuşman yapmak suretile kullanılmakta isede bunlarla yapılan tedavi çıbanın sönmesini uzatmakta ve hatta bu ilâçlar hastalığı söndürmeğe bile kâfi gelmemektedirler. Methylene mavisi de üçte bir nisbetinde merhem şeklinde veyahut solisyon alkolik halinde onda bir nisbetinde veyahut toz şeklinde yaraya sürülürsede bunun da tesiri pek yavaş olup ekserya yaranın sönmesi uzun sürer. Bazı kerrede iodoforme, aristol, dermatol, salol, sous carbonatede fer, airol, rivanol, süblime, calomel gibi podralarla veya antiseptik tozlarla doğrudan doğruya veya merhem şeklinde sık sık Yılçıbanının pansıman yapılması tavsiye edilmektedir. Ancak bunların tatbikı için de Yılçıbanı yarasının pek geniş ve derin olmaması ve açık bulunması lâzımdır. Bazı müelliflere göre Yılçıbanının hususî bir ilâcı olarak telakki edilen antimoine mürekkebatı kullanılması tavsiye edilmekte olup bunun için de yüzde bir nisbetinde serom fizyolojikte halledilerek takim edilmiş emetique veya tartre stibie mahlûlünden haftada iki gün yapılmak üzere siyah kan damarı içerisine beş santimetre mik'aptan başlayarak tedricen artırılmak suretile on santimetre mikaba kadar çıkarılır. Umumiyetle yüzde bir nisbetinde serom fizyolojikteki tartre stibie mahlûlünden haftada iki ilâ üç defa yapılmak üzere beher beş kilo için bir santimetre mik'ap hesap edilerek verid içerisine şırınga edilir. Bu tedavi usulile Yılçıbanının süratle söneceği ve çıbandaki parazitlerin erkence kaybolacağı

iddia olunmaktadır. Bununla beraber antimoine mürekkebatına karşı bazı hastalar ve vak'alarda ve bilhassa zayıf ve yaşlı kimselerde tehammülsüzlük hali olarak bulantı, başağrısı, yüzde solukluk, yorgunluk, böbrek sancıları ve iltihapları, nefes darlıkları şeklinde arızalar görüldüğü gibi antimoine mürekkebatına karşı koyarak ve inad ederek Yılçıbanının da kolaylıkla geçmediği görülmüştür. Ticarette ve piyasada satılan stibenyl, stibosan, neostibosan, antimosan gibi antimoine mürekkebatı da mevcut olup bunlarla yapılan tedavilerle de parlak ve kat'î bir netice alınamamıştır. Ekserya antimoine müstahzarlarının Yılçıbanında olan tesirleri yavaş ve sebatsızdır. Hastalarda bu ilâçlara karşı tehammülsüzlük hali görüldüğü cihetle bu antimoine mürekkebatı da Yılçıbanı tedavisinde kâfi bir silah ve tedavi vasıtası olamaz.

Bundan başka solüsyon klorhidrot emetin'in onda bir nisbetindeki mahlûlünden yaranın civarına, altına ve çevresine gayet az ve hemen bir santıgramdan on santigram mikdarında şırınga edilir. Ancak bu ilâcın bu şekilde kuvvetli mahlûlile yara etrafında birdenbire şiddetli ağrı ve şişlik kızartı meydana gelmesile yüzde bir nisbetinde serom fizyolojikte sulandırılarak şırınga edilmesi daha muvafıktır ve alınacak netice daha kolay ve seri olmaktadır.

Yılçıbanında mevzii tedaviden başka umumî tedavi olarak dahilî bir tedavi yapılması da tavsiye olunmaktadır. Bu hususta üç ilâç tavsiye ve tatbik edilmiştir. Antimoine, bizmut, arsenik mürekkebatır. Mevzii bir cild hastalığı olan Yılçıbanında antimoine mürekkebatı damar içerisine şırınga edilmek suretile kullanılmakla pek yavaş bir tarzda ilâcın tesir faydası görülürsede ekserya hastalarda her şırıngayı müteakip kuvvetli bir reaksiyon husule gelmekte ve hastalar yorgun ve solgun bir vaziyete girmektedirler.

Yılçıbanında Profesör Jeanselme ve Ravaut tarafından arsenik mürekkebatından olan Neosalvarsan kullanılmış ve tavsiye edilmiş isede bunlardan da arzu edilen seri ve parlak netice alınamamıştır. Bundan başka yine Yılçıbanının endemik olarak fazla görüldüğü yerlerde profilaktik olmak üzere Yılçıbanına yakalanılmaması için dahilen arsenik mürekkebatından olan treparsol, ve stovarsol komprimelerinden kullanılmış isede bunlardan da

333. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

müsbet ve kat'î bir netice alınamamıştır. Bizmüt mürekkebatı ise haftada iki defa adale içerisine şırınga edilmek suretile Yılçıbanında kullanılmış olup her ne kadar bu ilâcın tatbikı kolay ağrısız ve hastalar tarafından kolaylıkla tehammül edilirsede yapılan tecrübe ve tatbikat neticesinde istenilen ve beklenilen fayda görülememiştir.

Kimyevî tedavi olarak en son 1938 senesi zarfında Sicilyada Katanya üniversitesi cildiye servisinde Profesör Franco Flarer tarafından yapılan sistematik tecrübe ve tedkikatta Protozoaire sınıflarına mensup parazitlere karşı müessir olan ve sıtma ilâcı olarak kullanılan Acridine mürekkebatından olan Atebrine ismindeki ilâç yine Protozoaire sınıfından ve familyasından bulunan Laşmanyalara da müessir olacağını düşünerek bu ilâcın Yılçıbanı tedavisinde de tecrübe ve tatbikına başlanılmış, ilâcın devaî tesiratının kat'î ve seri olduğunu gerek mevziî olarak çıban muhitinde tahriş ve iltihap yapmadığını ve gerekse umumî bir teamül göstermediğini söylemesile pratik noktasından her yerde tedariki ve tatbikı kolay olan bu ilâcın yeni parlak ve müessir bir tedavi şekli olduğunu bildirmesile biz de Çorum Memleket Hastanesinin Cildiye servisinde Yılçıbanını taşıyan kimselerin bazılarında Atebrine ismindeki ilâcı gerek damar içerisine ve gerekse mevziî olarak çıban etrafına ve içerisine entradermik olarak şırınga etmek suretile tecrübe ve tedkika başladık. Umumiyetle çıban çevresine şırınga edilen Atebrine mahlûlü şıringasile çıban etrafında tazyikle bir kansızlık, şişlik, gerginlik ve ağrı husule gelmekte isede bu vaziyet nihayet iki üç gün zarfında kendiliğinden kaybolmaktadır.

On santigram atebrine tozunu bir santimetre mik'ap maimukadderde eriterek yara evvelâ temizlendikten sonra çıban çevresine ve içerisine entradermik olarak tatbikeyledim, aynı zamanda yine iki santimetre mik'ap maimukadderde ettirilerek takim edilmiş on santigram atebrine mahlûlünü de Veride şırınga eyledim, çıban çevresine yaptığım atebrine şırıngasile yara mihrakında husule gelen ve ancak iki üç gün devam eden solgun ve sarı renkte ödem ve şişlik meydana geldiğini ve bu şişliğin kat'iyen iltihabî bir teamül göstermeksizin ve fazla ağrı vermeksizin kaybolduğunu gör-

düm. Gün aşırı yapılmak üzere bazı vakalarda üç ilâ beş defa ve bazı kerrede 7 ilâ 12 adet çıban mihrakile birlikte Veride şırınga etmek suretile gerek umumi ve gerekse mevzii atebrine şırıngasile tekarruh etmemiş yeni küçük ve nodüler yani domurcak halinde bulunan yılçıbanı vak'alarında atebrine şırıngası tatbik edilmekle ve aynı zamanda yaraya pansıman yapılmak suretile Yılçıbanının süratle ve kısa bir zamanda söndüğü ve silindiği görülmüş ve çıban içerisinden alınan kanlı suyun mikroskobik kontrolünde hastalığın âmili marazisi bulunan Laşmanyanın kaybolduğu tesbit edilmiştir. Halbuki genişçe eskimiş, yayılmış, tekarruh etmiş ve etrafı şarabi renkte kabarıklık ve irtişah gösteren büyük yaralarda atebrineden beklenen seri ve parlak netice alınamamıştır. Bu gibi eskimiş ve geniş Yılçıbanı yaralarında mevziî tedavi olarak evvelâ yaranın sathı eau d' Alibour ile üç beş dakika müşterek bulunduğu mikropları öldürmek maksadile pansıman ve atuşman yapıldıktan sonra trichlorure, d'antimoine merhemini bir hafta kadar kullanmak ve bilahare ichtyol merhemi yaraya tatbik etmek suretile Yılçıbanının muhitinden merkeze doğru dört beş hafta zarfında yerinde hafif bir nedbe terkederek silindiğini ve kaybolduğunu tesbit ve müşahede eyledim. Yılçıbanında mevziî tedavi yapmaksızın ağızdan veya damara şırınga etmek suretile yapılan atebrine tedavisinden arzu edilen ve beklenen seri ve kat'î netice alınamamıştır. Ancak mevziî tedaviye teşrik edilmek suretile henüz domurcak halinde açılmamış olan Yılçıbanı vak'alarında atebrine şırıngasından kolaylıkla ve süratle güzel netice alındığını hastalarımın bazılarında yaptığım tatbikat ve tecrübelerimle tesbit eyledim. Velhasıl Yılçıbanı basit bir çıban olmakla beraber diğer müşterek mikroplarla bir piyodermite denilen cild üzerinde cerahatli ve iltihabî bir şekil arzeden vak'alarda tedavi tarzını değiştirmek icabettiği muhtelif serili tablo ve manzara gösteren çıbanların seyrinden ve tedkikinden anlaşılmıştır. Tedavide esas kullanılacak ilâcın kısa bir müddet zarfında çıban yerinde derin bir iz bırakmaksızın parlak netice vermesi ve yeniden yarayı nüksettirmiyecek bir şekilde müessir olması şarttır. Herhalde Yılçıbanı tedavisinde her vak'aya göre bir tedavi şekli tayin ve tesbit etmek lâzımdır.

S O N

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Cönklerden derlemeler:

D E S T A N

Derleyen : Eşref ERTEKİN

— 32 inci sayıdan artan —

53

Kızanlıkta gördüm kasrı otağlar
Her yerleri güllük müzeyyen bağlar
Güller güler nazla Bülbüller ağlar
Her bir taraflardan çağlar enharı

54

Keman kaşlı niçe var mahpareler
Atar tiri aşkı yürek yareler
Mecruh olmuş uşşak geymiş kareler
Özüler davayı vaslı dildarı

55

Millefi aharden kesrette İslâm
Ne güzel mahallede etmişler ârâm
Çoğu içlerinde zevil ihtiram
Zarif nazif küberası sigarı

56

Ahar millet bahçelerde hemişe
Oynar güler mecbur işreti işe
Hora deper başlar naze revişe
Urum dilberinden çoktur Bulgarı

57

Âşıklar eder ah eyvah of
Güzeller celbi kulubla meluf
Vuslatları reyi âşıka mevkuf
Âşıkın koynunda varsa dinarı

58

Sadre hulûl eder o yerde şeytan
Arifi nefsile eder imtihan
İşarete bakar fistanı zenan
Sakınmaz milleti Bulgarın varı

59

Arif olan doğru yoldan ayrılmaz
tedbiri nefsini hiç kabul kılmaz
Zevkı dehri versen bir pula almaz
Yırtmaz ol perdei zıyayı ârı

60

Kızanlık sükkânı âfeti devran
Çoktur çeşmi fettan nevreste civan
İnce meyan beyaz gerdan boy fidan
Salınıp gezerler Turna katarı

61

Âşıkları vuslat isteyüb zârde
Ah ederler Bülbüllerle saherde
Nareleri mezad olur bu yerde
Aşka medar şehrin buyû gülzarı

62

Uşşakları ehli ismet zurefa
Güzellikte güzelleri bi hemta
Anda mebzul her bir nebatı meyva
Gayet leziz eşçarının esmarı

63

Sekizden onyedi kuruşa kadar
Gülyağı miskalin alub satarlar
Yüz bin okka alır nice tacir var
Mılyonları devreder gelüb tüccarı

64

Otuz sekiz para gümrük miskalde
Üçyüz bin kuruştan fazla icmalde
Hasılatı zuhur eyler bir salde
Çok anda gül bağlarının mimarı

65

Oraya bir emir eyledi zuhur
Sevabile naklim hususu mastur
Totrakan şehrine olmuşam memur
Yazub bildirmişler sahih ahbarı

66

Kızanlık Totrakan şehrinde hemin
Memur kıldım birer seneye yakın
Andan Minkaliye olundum tayin
Virane bir şehir yok iştiharı

67

Minkalyenin iki tarafları gül
Kükürt gibi kokar saz kamiş mebzul
Eksik olmaz herdem göl suyunun ol
Taaffünü rutubeti buharı

68

Hep kokulu sular denize akar
Deniz dahi yaz günleri pek kokar
İlmi tıp'ca fena kokular meğer
İlleti hummanın öz kafadarı

69

Kızanlıkta iken çoktu buyû gül
Terennümle nağme ederdi Bülbül
Ana nisbet bu minkalye namakbul
Böyle imiş kader çekmem ekdarı

70

Bu dünya evvelâ görünür hasen
Sonra olur çirkin buruşmuş bir zen
Buna mağrur olup demezem sen ben
Tavazu eylerim bilmem vakarı

71

El'an Minkalyede iskân edüb biz
Gümrük hizmetini ifa ederiz.
Seksen yedi tarih eyledik temyiz
Budur sali halin çün inhisarı

72

Sılaya gitmeklik olamadı hiç
Akrabam haber alamadı hiç
Nerede olduğumu bilemedi hiç
Artık lâzım bir mektubun tisyarı

73

Levhi dilim ettim bir gece tathir
Bazı sergüzeştim ederek tasvir
Beş saat zarfında eyledim tahrir
Lehül hamd hatmoldu tabın asârı

74

Mektubun yerine işbu mevzunat
Bittanzim takdime ettim cesaret
Ey «Rüşti'i naciz» sılada çok zat
Sevinir okursa bu yadigârı

75

Vezni imlâ harfce ziyade noksan
Varsa kusur bulmaz sılada ihvan
Acele yazıldı erbabı irfan
Mazur tutsun bu bimeal küftarı.

S O N

NOT : Gökçeşmenin bu destandan başka bir şiir veya bir eserine tesadüf edilememiştir. Öğretmen Bay Feyzi Gökçeşmeden bunun ve müfti Ahmed Feyzi Gökçeşmenin eserlerinden varsa inceleyerek bulduğu eserleri neşretmesini ve bu mevzuu aydınlatmasını dileriz. E. E.

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Osmancıklı Âşık ve Şair

KADİR USLU

Sıtkı AKTAN

Kadir Uslu, 1285 tarihinde Osmancık'ın Yazı mahallesinde doğmuştur. Babası (Ahmed efendi) orta halli, (Koca Mehmed paşa imareti camii) nin kayyumu idi. Kadir Uslu babasının hayatını ve içtimaî vaziyetini şöyle nakletmektedir:

«— Babam iki defa evlenmiştir. Kendisi 60 yaşlarında iken ilk karısı ölmüş, bunun üzerine Osmancık'tan, Debbağ esnafından Ali ağanın 20 - 22 yaşlarındaki, bakire kızı Emine ile evlenmiş, bir iki sene sonra da ben dünyaya gelmişim. Babam, okumağa meraklı ve pek az mikdarda kabiliyeti şiiriyeye malikti. Şu beyit onundur:

"Zamane dilberi kesim ister kesim
Başımdan sarığım aldı fesim ister fesim.

Babamın evvelki karısından bir oğlu daha vardı. Kendisi cahildi, 1311 yılında öldü.

Babam beni çok severdi. Bütün gününü benimle meşgul olmak ve benimle eğlenmekle geçirirdi. Son derece neşeli, latifeden hoşlanır, şakacı bir zat idi. Anam, babamın bu lâübali hallerinden hiç hoşlanmazdı. Babamla çok vakıt (Tekerleme) söylemekle eğlenirdik. Bunlardan birisini nakledeyim:

Mevsim Sonbahardı. Bağımızda üzüm kaynatıyorduk. Anam bir köşeye uzanmış uyukluyordu. Bu fırsattan istifade ederek tekerleme müsabakasına başladık:

Babam: — Elif ile nereden geliyorsun?

Ben: — Erzincan'dan.

— Nereye gidiyorsun?

— İzmir'e.

— Neye binersin?

— Ata.

— Yükün nedir?

Elma.

— Sevdiğin adı nedir?

— Emine.

— Sevdiğin senin nereni sever?

— Elimi.

— Sen onun neresini seversin?

— Alnını.

Meğer anam uyanıkmış. Uzandığı yerden bizi dinliyormuş. Tam bu sırada -(alnını) kelimesini yanlış anlamış olacak ki- birden bire yerinden fırlayıp:

— Terbiyesiz, edebsiz! insan anasına öyle çirkin lâf söyler mi? Diyerek bana çıkıştı.

Babam araya girmek istiyordu. Bu defa anam beni bırakıp babama döndü ve dedi ki:

— «Aygırı kişneten ta...gıdır»

Esasen tekerlememiz, mutat üzere, bir darbı meselle sona ererdi. Validemin yerinde sarfetmiş olduğu bu darbı mesel, babamı son derece neşelendirmişti. Kahkaha ile:

— Aferin karı! temsilini de sen getirdin. Dedi.»

7 - 8 yaşlarında mahallesinin (Medrese)sinde ilk tahsiline başlayan Kadir Uslu, bir müddet sonra (Kızıl Hasanoğlu dairesi büyük Medresesi)ne devam ederek (Mantık)a kadar okumuştur.

1305 tarihinde babasının ölümü üzerine, zoraki olarak, okuldan ayrılmış ise de okuma ve araştırmayı elden bırakmamıştır.

Bülug devrile beraber şi'ir yazmağa ve saz (Bağlama) çalmağa başlamıştır.

(Hayatının ilk devresine ait, bir çok manzumeler, koşma ve destanlar ve divanlarla dolu bir defteri kayp olmuştur. İlk şi'irlerini elde etmek imkânsızdır.)

Aradan bir kaç yıl daha geçince memlekete gelen meydan şairleri arasında bir mevki'i, oturma odalarında bir yeri bulunuyordu.

1300 yılında evlenmiş, 1309 yılında asker olarak İstanbula gitmiş, iki yıl sonra tekrar Osmancığa dönmüştür. Başından üç nikâh geçmiştir. İlk karısı çocuk üzerine ölmüş, ikinci karısından bir kız, iki erkek çocuğu dünyaya gelmiştir. Erkek çocukları sağdır. (Tahsin, Ahmed).

Şair, ikinci karısını da ölümün pençesinden kurtaramamış, üçüncü defa olarak tekrar evlenmiştir. Bu karısından da dört kız, iki erkek çocuk dünyaya gelmiştir. Çocuklar sağdır.

Şair ve âşık Kadir Uslunun hayatının en cazip ve enteresan kısmını, onun İz'anî, Ceyhunî, Seyhunî gibi meydan şairleriyle karşılaşmaları teşkil etmektedir. İlk karşılaştığı İz'anî ile nasıl tanıştığını ve nasıl karşılaştığını kendisi şöyle anlatıyor:

«— İlk tanıştığım şair, Erzurum taraflarından gelen İz'anî adındaki bir şairdi. İz'anî saz çalamazdı. Daha ziyade Emrah'tan, Nuri'den Zihnî ve Dertli'den ezberlemiş olduğu şiirlerden okurdu. Yanında, Çorumlu bir bağlamacı sazile arkadaşlık etmekte idi.

1306 - 1307 yılında ilk defa olarak bir usta şairle karşılaşıyordum. Hem utanıyor ve hem de korkuyordum. Nihayet, davetli bulunduğumuz Hacı Hafız ağanın odasında sazlara düzen verilmeğe başlandı. İz'anî bittabii usta olduğu için evvel o başlamak suretile; Divan, Koşma, Kerem, Garip, Kalender, Semaî gibi şeyler sıra ile söylendikten sonra sıra destana gelince; orada hazır bulunan davetlilerin ısrarı üzerine Tekellüm yapıldı. Şimdi hatırımda bir kısmı kalmış olan şu beyitler okundu:

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

İz'ani — Bu gece senin'le bezmiğülşene
Kuralım otağı Âşık Kadriya
Kel olan söylesin bağı irfanda
Şimşirden tarağı Âşık Kadriya

Kadriya — Kel değil engeliz, eçhel değiliz
Biz sırma saçlıyız hem kel değiliz
Kafiye bulmakta esfel değiliz
Seyreyle ayağı Âşık İz'ani

İz'ani — Burnunun dibinde ot gibi bitme
İster sözüm işit ister işitme
Sen daha çocuksun ileri gitme
Kırarsın çanağı Âşık Kadriya

Kadriya — Sözlerine baktım saçma sapandır
Ne kantar terazi ve ne kapandır
Tencerenin içi sari sazandır
Kaldırma kapağı Âşık İz'ani

İz'ani — Zannetme burayı sen mekteb gibi
Fehmeyleme beni hi edeb gibi
Bizim kara öküz boz merkeb gibi
Dik tutar kulağı Âşık Kadriya

Kadriya — İşte tecavüze sen oldun sebep
Bir sual sorarsam deme hi edeb
Değdikçe ne için sertelir sık
Maymunun ta....ağı Âşık İz'ani

İz'ani — Avcı tazısını tavşana salmış
Bir tazı bir günde beş tavşan almış
O gece nasılsa dışarda kalmış
Uyuz kelb yalağı Âşık Kadriya

Kadriya — Bal kaymağı birbirine kararsın
Yemek yedirmeye ehil ararsın
İshak Paşa hamamını sorarsın
İbneler yatağı Âşık İz'ani

İz'ani — Erzurumdan beri çok âşık gördün
Pamuktan, kazıldan çok çorab ördün
Mısır tarlasında iş etmiş gördün
Ayının balağı Âşık Kadriya

Kadriya — Tekellüm bahçesi dikendir diken
Ayağına batar sakın giderken
Kalbur elek sele sepet örerken
Kırarsın kasnağı Âşık İz'ani

NOT: Gelecek sayıda Kadir Uslunun Ceyhuni ile karşılaşmasını yazacağız.

Halkevi Çalışmaları

Şehrimiz Halkevinin komiteler mütat çalışmaları dışındaki faaliyetlerini aşağıya sıra ile dercediyoruz:

1 — Halkevlerinin 10 uncu yıl dönümünde fevkalâde tezahüratta bulunulmuş ve tören münasebetile Ev baştan başa donatılmış. Evin bandosu ogün sabahından gecenin geç vaktine kadar meydanlarda halkı eğlendirmiş, gecesi Ev salonunda bir âile toplantısı tertip edilmiştir.

2 — Yine bu tören münasebetile C. H. Partisi Genel Sekreterliğinin çağrısı üzerine mahalli oyunlarımız ekibi bir kafile Ankaraya gönderilmiş ve muvaffakıyetler kazanmışlardır.

3 — 18 Mart - Çanakkale zaferi münasebetile Ev salonunda büyük bir tezahürat yapılmış ve bu tezahüratta hatip'ler tarafından bu günün büyüklüğünü canlandıran heyecanlı söylevler verilmiştir.

4 — Öğretmenlerle Halkevi tarafından müteaddit âile toplantıları tertib edilmiştir.

5 — Geliri Sosyal Yardım kolu'na ait olmak üzere Temsil kolu tarafından iki gece bir müsamere verilmiş ve bu müsamerede «Bir Gönül Masalı» temsil edilmiştir. Ankarada muvaffakıyet kazanmış olan milli oyunlarımız ekipler tarafından tekrarlanmıştır.

6 — Sıhhi konferanslar: Bu ay içinde Halkevimiz üç sıhhi konferans verdirmiştir.

Uyuz hastalığının sirayeti ve korunma çareleri konusunu teşkil eden birinci konferans Memleket Hastahanesi Cild ve Zührevî hastalıklar Mütehassısı Dr. Tevfik Berkol tarafından.

Su ve sudan geçen hastalıklar konusu üzerindeki ikinci konferans yine Memleket Hastanesi Dahiliye Mütehassısı Dr. Selim Çapa tarafından,

Kemik veremi konusu üzerindeki üçüncü konferans ta yine Memleket Hastanesi Operatör'ü Dr. Âdil Özkan tarafından verilmiş ve bu konferanslara çok kalabalık dinleyici iştirâk eylemiştir.

UYUZ HASTALIĞI VE TEDAVİSİ

Sayın yurddaşlarım:

Bu aralık gerek Hasta hane Cildiye Polikliniliğin muracaat eden hastalar arasında ve gerekse dışarıda sık sık tesadüf ettiğim (akarüs iskabiye) isminde gözle görülemiyecek derecede pek küçük ve kablumbağa şeklinde olan bir

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

parazit yani bir hayvancığın beşereye yani cildimizin sathî tabakasına girmesile sun'i olarak meydana getirilen kaşıntılı bir cild hastalığından, yakalanan kimseleri gece uykusundan mahrum ederek sabahı dört gözle bekleten, üzücü ve rahatsızlık veren ve her tarafa yayılan ve bulaşan, içtimaî bir hastalık olan uyuzdan bahsetmek isteyorum.

Uyuz Hastalığı. — Örümcek sınıfının Sarkopt familyasından «akarüs ümanüs» ismindeki bir küçük parazitin yani hayvancığın beşereye girmesile husule gelen bulaşıcı, kaşıntılı bir cild hastalığı olup her yaşta, her sınıf halk ve tabaka'a tesadüf olunur. Fakir, zengin tanımayan, genç ve ihtiyarı dinlemeyen,kadın,erkek ve hele içtimaî mevkiie ehemmiyet vermeyen bir hastalıktır. Harp, muhaceret ve seferberlik sebebile bu hastalık çoğalır. Uyuz hastalığı her mevsimde görülürsede kışın kalabalık ve toplu bir halde bulunulmasile, yatılmasile daha ziyde yatı mekteplerinde, kışlalarda, fabrikalarda, atelyelerde çalışan kimseler arasında ziyade ve sık görülür. Bu hastalık oldukça bulaşıcı bulunmasile bir evde veya bir mektepte, bir kışlada uyuz hastalığı görüldüğü zaman muhakkak uyuza mübtelâ hastaları tecrid ederek, teması keserek, yakalanan kimseleri hemen tedavi altına almak ve eşyalarını, yatak takımlarını da temizletmek, yıykatmak ve dezenfeksiyon yaptırmak lâzımdır. Uyuzun sebep ve âmili olan Sarkopt İskabiye ismini taşıyan hayvancık 1687 senesinde keşfedilerek bulunmuştur. Mikroskob altında kontrol edildiği zaman kablumbağaya benzeyen uyuz paraziti erkek ve dişili olup dişisi erkeğinden büyüktür ve hemen bir milimetrenin üçte biri kadar uzunluğunda ve dörtte biri enindedir. Başı pek küçük, müdevver ve domurcak şeklinde ve tüylerle örtülüdür. Uyuz parazitinin yani hayvancığının sekiz ayağı olup bunun iki çifti önde ve iki çifti arkadadır. Ön çift ayaklarında mafsallı ve çengelli emme âletleri vardır. Arka ayakları ise uzun kıllarla ve kıvrık tüylerle örtülüdür. Dişilerine fazla tesadüf olunur. Bu uyuz hayvancıkları bir nevi cild köstebeğidirler. Filhakika uyuzun dişi parazitleri beşere altında kazıdığı ve açtığı tünel ve kapalı olukta gizlenerek yaşarlar, otururlar ve orada yumurtlamaya başlarlar. Bir tek dişi uyuz hayvancığı günde bir iki yumurta yumurtlar ve hemen bir dişi parazit elli yumurtaya yakın yumurtlar, bilahare telef olur. Yumurtalar bir hafta sonra çatlayarak meydana çıkan yeni Sarkoptlar iki hafta zarfında neşvü nümasını bularak dört beş hafta nihayetinde bunlar da olgun bir hale gelerek çiftleşerek, yeni ve genç bir parazit şeklini alırlar. Erkekleri ise beşerenin sathında kabuklar arasında kalarak yaşarlar ve en nihayet az bir müddet sonra telef olurlar.

Uyuza yakalanmak nasıl olur? — Bu da ancak âmili olan haşeratın yani uyuz hayvancığının insana geçmesile vukua gelir. Uyuz hastalığında muafiyet yoktur. Yani bir kerre yakalananlar bir çok defalar hastalığa tekrar yakalanabilirler, yakalanmak için de şahsî bir istidat yoktur.

Bulaşma tarzı. — Uyuz hastalığına yakalanan kimselerle geceleyin sıkı, uzun ve samimî temasa gelmekle, aynı yatakta kalmak ve yatmakla, geydiği kirli elbisesini kullanmakla, uyuz paraziti ile kirlenmiş han, otel ve hamam takımlarının, peştemallarının lâyıkile temizlenmemesi, değiştirilmemesi, otobüs ve şimendöfer vagonlarındaki yatak ve kanape örtülerinin temizlenmemesi birer sirayet kaynağı olabilir. Ekserya genç dişi parazitlerin faaliyetleri gece vukua gelmesile uyuzda bulaşma keyfiyeti de geceleri olur. Filhakika geceleyin dişi parazitler yaşamak için cild üzerinde geceleyin serbest dolaşmalarile insan geceleyin uyuz hastalağına yakalanır. Kalabalık bir halde yaşamak ve temizliğe riayet etmemek uyuz hastalığını artırır ve etrafına yayar. Erkekler daha ziyade geceleyin dışarıda gezmek, kalmak ve yatmak itiyadında bulunmalarile erkeklerde uyuz hastalığı fazla görülür.

Uyuz hastalığının âraz ve alâmetleri. — Uyuzlu kimse ile veya kirlenmiş eşyasile temasa geldikten bir hafta sükûnet veya kuluçka devresi geçirdikten sonra göze çarpar. Geceleyin meydana gelen ve artan şiddetli kaşıntı ile kendisini gösterir. Bu kaşıntı en ziyade yatağa yatıldığı zaman görülür ve sabaha karşı sükûnet bulur. Geceleyin yatak sıcaklığı dişi parazitlerin uyuz haşeratının faaliyetini cildimiz üzerinde gezmelerini, dolaşmalarını kırbaçlar, artırır, beşerede yeni kapalı oluklar ve tüneller açtırır, asabi kimselerde bu kaşıntı fazla olur. Tırnaklarile kazır gibi cildlerini kaşırlar. Tehammül edilemiyecek ve uykusunu kaybettirecek bir vaziyete sokar. Bazı kimselerde ise kaşıntı o kadar olmaz. Bu zaman da cild üzerinde bir takım kızartı ve kurdeşen kabarıklarına benzeyen terahhürat görülür. Ekserya uyuza yakalanan kimseler geceleyin kendilerini rahatsız eden bu kaşıntı sebebile doktora müracaat ederler. Çok kerre bu kaşıntı sebebile hastalık vücudda çeşidli ve sun'î olarak meydana

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

parazit yani bir hayvancığın beşereye yani cildimizin sathî tabakasına girmesile sun'î olarak meydana getirilen kaşıntılı bir cild hastalığından, yakalanan kimseleri gece uykusundan mahrum ederek sabahı dört gözle bekleten, üzücü ve rahatsızlık veren ve her tarafa yayılan ve bulaşan, içtimaî bir hastalık olan uyuzdan bahsetmek isteyorum.

Uyuz Hastalığı. — Örümcek sınıfının Sarkopt familyasından «akarüs ümanüs» ismindeki bir küçük parazitin yani hayvancığın beşereye girmesile husule gelen bulaşıcı, kaşıntılı bir cild hastalığı olup her yaşta, her sınıf halk ve tabakada tesadüf olunur. Fakir, zengin tanımayan, genç ve ihtiyarı dinlemeyen, kadın, erkek ve hele içtimaî mevkie ehemmiyet vermeyen bir hastalıktır. Harp, muhaceret ve seferberlik sebebile bu hastalık çoğalır. Uyuz hastalığı her mevsimde görülürsede kışın kalabalık ve toplu bir halde bulunulmasile, yatılmasile daha ziyde yatı mekteplerinde, kışlalarda, fabrikalarda, atelyelerde çalışan kimseler arasında ziyade ve sık görülür. Bu hastalık oldukça bulaşıcı bulunmasile bir evde veya bir mektepte, bir kışlada uyuz hastalığı görüldüğü zaman muhakkak uyuza mübtelâ hastaları tecrid ederek, teması keserek, yakalanan kimseleri hemen tedavi altına almak ve eşyalarını, yatak takımlarını da temizletmek, yıykatmak ve dezenfeksiyon yaptırmak lâzımdır. Uyuzun sebep ve âmili olan Sarkopt İskabiye ismini taşıyan hayvancık 1687 senesinde keşfedilerek bulunmuştur. Mikroskob altında kontrol edildiği zaman kablumbağaya benzeyen uyuz paraziti erkek ve dişili olup dişisi erkeğinden büyüktür ve hemen bir milimetrenin üçte biri kadar uzunluğunda ve dörtte biri enindedir. Başı pek küçük, müdevver ve domurcak şeklinde ve tüylerle örtülüdür. Uyuz parazitinin yani hayvancığının sekiz ayağı olup bunun iki çifti önde ve iki çifti arkadadır. Ön çift ayaklarında mafsallı ve çengelli emme âletleri vardır. Arka ayakları ise uzun kıllarla ve kıvrık tüylerle örtülüdür. Dişilerine fazla tesadüf olunur. Bu uyuz hayvancıkları bir nevi cild köstebeğidirler. Filhakika uyuzun dişi parazitleri beşere altında kazıdığı ve açtığı tünel ve kapalı olukta gizlenerek yaşarlar, otururlar ve orada yumurtlamaya başlarlar. Bir tek dişi uyuz hayvancığı günde bir iki yumurta yumurtlar ve hemen bir dişi parazit elli yumurtaya yakın yumurtlar, bilahare telef olur. Yumurtalar bir hafta sonra çatlayarak meydana çıkan yeni Sarkoptlar iki hafta zarfında neşvü nümasını bularak dört beş hafta nihayetinde bunlar da olgun bir hale gelerek çiftleşerek, yeni ve genç bir parazit şeklini alırlar. Erkekleri ise beşerenin sathında kabuklar arasında kalarak yaşarlar ve en nihayet az bir müddet sonra telef olurlar.

Uyuza yakalanmak nasıl olur? — Bu da ancak âmili olan haşeratın yani uyuz hayvancığının insana geçmesile vukua gelir. Uyuz hastalığında muafiyet yoktur. Yani bir kerre yakalananlar bir çok defalar hastalığa tekrar yakalanabilirler, yakalanmak için de şahsî bir istidat yoktur.

Bulaşma tarzı. — Uyuz hastalığına yakalanan kimselerle geceleyin sıkı, uzun ve samimî temasa gelmekle, aynı yatakta kalmak ve yatmakla, geydiği kirli elbisesini kullanmakla, uyuz paraziti ile kirlenmiş han, otel ve hamam takımlarının, peştemallarının lâyıkile temizlenmemesi, değiştirilmemesi, otobüs ve şimendöfer vagonlarındaki yatak ve kanape örtülerinin temizlenmemesi birer sirayet kaynağı olabilir. Ekserya genç dişi parazitlerin faaliyetleri gece vukua gelmesile uyuzda bulaşma keyfiyeti de geceleri olur. Filhakika geceleyin dişi parazitler yaşamak için cild üzerinde geceleyin serbest dolaşmalarile insan geceleyin uyuz hastalağına yakalanır. Kalabalık bir halde yaşamak ve temizliğe riayet etmemek uyuz hastalığını artırır ve etrafına yayar. Erkekler daha ziyade geceleyin dışarıda gezmek, kalmak ve yatmak itiyadında bulunmalarile erkeklerde uyuz hastalığı fazla görülür.

Uyuz hastalığının âraz ve alâmetleri. — Uyuzlu kimse ile veya kirlenmiş eşyasile temasa geldikten bir hafta sükûnet veya kuluçka devresi geçirdikten sonra göze çarpar. Geceleyin meydana gelen ve artan şiddetli kaşıntı ile kendisini gösterir. Bu kaşıntı en ziyade yatağa yatıldığı zaman görülür ve sabaha karşı sükûnet bulur. Geceleyin yatak sıcaklığı dişi parazitlerin uyuz haşeratının faaliyetini cildimiz üzerinde gezmelerini, dolaşmalarını kırbaçlar, artırır, beşerede yeni kapalı oluklar ve tüneller açtırır, asabî kimselerde bu kaşıntı fazla olur. Tırnaklarile kazır gibi cildlerini kaşırlar. Tehammül edilemiyecek ve uykusunu kaybettirecek bir vaziyete sokar. Bazı kimselerde ise kaşıntı o kadar olmaz. Bu zamanda cild üzerinde bir takım kızartı ve kurdeşen kabarıklarına benzeyen tezahürat görülür. Ekserya uyuza yakalanan kimseler geceleyin kendilerini rahatsız eden bu kaşıntı sebebile doktora müracaat ederler. Çok kerre bu kaşıntı sebebile hastalık vücudda çeşidli ve sun'î olarak meydana

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

getirilen bir cild hastalığı şeklinde göze çarpar.

Hastalığın en mühim ve karakteristik ârâzı. — Siyyon denilen beşerede uyuz parazitinin açtığı kapalı tünel olup bu da iki ilâ beş milimetre uzunluğunda hat şeklinde sincabimtırak veya esmerimtırak renkte cildde bir kızartı ve kabarıklık halinde görülür. Bu kapalı tünel veya oluğun bir ucunda yerleşmiş olan ve uyuzun âmili bulunan akarüs ismindeki parazit beyaz nokta halinde dikkati çeker. Uyuzun cild üzerindeki kızartıları ve ârızaları: Küçük parlak ve içerisi su ile dolu kabarcık şeklinde veyahut üzerleri soyulmuş, çizilmiş küçük kabarcıklar halinde veya kurdeşen kızartısı şeklinde, bazı kerrede şiddetli kaşıntı sebebile cildde bir ekzema manzarasını taklid eder. Çok kerre uyuzun cild üzerinde yaptığı bu kızartı ve ârızaları tedavi olmayanlarda veyahut tedavisini ihmal eden lâkayd kimselerde kaşıntı sebebile ve tırnak yarasile cildimiz üzerinde zararsız olan diğer mikropların yerleşmesini hazırlamasile talî bir takım pürürigo, empetigo, ektima, dizidroz, follikülit, kan çıbanı, lenfanjit, adenit ve hıyarcık gibi bir takım hastalıkların meydana gelmesine uyuzun hakikî manzara ve kıyafetini değiştirmesine sebebiyet verir.

Uyuz tezahüratının cild üzerinde oturduğu noktalar ve yerler. — Memelerden diz kapaklarına kadar muayene ve kontrol edilerek hastalığın tezahüratı gözden geçirildiği zaman uyuzun yerleştiği nahiyeler pekmühim bir araz teşkil eder. Geceleyin kaşınan kimselerin vücudün ön kısımlarında, parmaklar arasında, bileklerin önünde ve yukarısında, dirseklerde, koltuk önlerinde, uyluk arasında, karında göbek etrafında, bacakların ön kısımlarında, çocukların taban altlarında, kadınların meme başlarında, erkeklerin tenasül nahiyesinde bilhassa haşefe denilen kamışı baş tarafında ve çevresinde kaşıntılı, kırmızı ve kabarık cild tezahüratının görülmesi uyuza delâlet ettiği gibi uyuz ekserya haşefede bir kabarıklık ve şişlik de yaparak o uzvun manzarasını değiştirir. Bazı kerre tenasül nahiyesinde uyuza âit görülen kızartı sıyrık ve üzeri kabuklarla örtülü yaralar ve çıbanlar firengiyi de taklid edebilir. Ancak uyuz çıbanlarında ve tezahüratında kaşıntı vardır. Halbuki firengi yarasında ve tezahüratında kaşıntı yoktur. Uyuz boyundan yukarıya çıkmaz, yüzde ve sırtta uyuz tezahüratı bulunmaz. Bitten ileri gelen kaşıntılar ise omuzlarda ve her iki kürek kemikleri arasında ve koltukların arka kısımlarında kaşıntı ve kızartı ve tırnak yarasile kendisini gösterir. Hastalık eskidikçe cildin sertleştiği ve esmerleştiği görülür.

Sun'i bir cild hastalığı olan uyuzda cild üzerindeki tezahüratın çeşitli olması vücudün muayyen yerlerinde ve noktalarında kızartı ve kabarıklarının görülmesi ve geceleri şiddetlenen ve artan kaşıntının mevcudiyeti âile efradının bir kaçında aynı zamanda hastalığın bulunması teşhisi takviye eder ve daima uyuzu düşündürür. Uyuz hastalığı tedavi edilmezse aylarca devam edebilir, fakat muntazam bir tedavi ile iki üç gün zarfında temamen geçer. Tedavide esas hem uyuzlu şahsın temizlenmesi ve hem de bütün temasa geldiği ve kullandığı eşya ve çamaşırların temizlenmesi ve dezenfeksiyon edilmesi şarttır.

Tedavi şekli. — Hastanın çocuk veya büyük olmasına ve cildin hassasiyetine göre değişir. Uyuz tedavisi bir defa tatbik edilmekle hastalık geçer. Tedavi tekrar edilmemeli ve lüzumu da yoktur. Uyuz hastalığı ekserya geceleyin vukua gelen temasla geçmesile geceleyin uyuzlu kimselerin yatağında kalmak ve yatmaktan çekinmelidir. Uyuzlu kimselerin elbise ve çamaşırları temizlenmelidir, kaynatılmalıdır, etüvden geçirilmelidir. Yoksa hastalık nüksedebilir, temamen geçmez. Her hangi bir şahıs uyuzlu kimselerin bir günlük olsun yatağında yatmakla da, uyuza ait hiç bir araz göstermese de yine tedaviye tabi bulundurulmalıdır. Uyuz hastalığı mutlak surette sarî bir hastalık olmasile bu hastalığa yakalanmış kimselerle sıkı, samimî, geceleyin temasta bulunmamak, bunların kirli, bulaşık eşyasını temizletmeden kullanmamak, geymemek ve yataklarında yatmamak lâzımdır. Tedavide esas şu noktalara ehemmiyet verilerek hareket olunacaktır:

1 — Uyuzun âmili bulunan parazitleri mahvetmek için kükürt merhemini kullanmak lâzımdır.

2 — Uyuza yakalanmış kimselerin kirlenmiş eşya, yatak takımı ve elbiselerinin de dezenfeksiyon edilmesi şarttır. Bu da 120 derecede bir etüv vasıtasile veyahut sıcak suda fıkır fıkır kaynatılmak suretile temizlenir.

3 — Uyuz hayvancıklarının cild üzerinde meydana getirdiği

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Keyfiyeti kayidden iktizası Evkaf muhasebesine.

Vaziyet :

Defter ve nazımı evkaf Arif çelebi ve Melike hatun der kazai Osmancık ve Çorum.

Seyyid Ali

Seyyid Osman

Aslah ve erşed evlâdı vâkıf berveçhi meşruta . . . . hasılı mahsulü humüs.

Osmancık :

Seyyid Ali efendi naibi kaza

12 Recep sene 1234

Vakfı mezburdan almak üzre senevî hasıl olan mahsulünün humüs hissesi bervechi meşruta tevliyeti aslah erşed evlâdı vâkıftan merkum Seyyid Ali bin Seyyid Osman üzerinde evkaf muhasebesinde ruznamçe defterinde mastur ve mukayyeddir. Ferman devletlu efendim hazretlerinindir.

20/Z/1264

Vakfı mezburûn vakfiyesi mukayyed olmadığından şartı tevcihi ondan malum olmadığına binaen kuyudu hakanisi defter hanei âmireden muhasebe keyfiyeti mülhakat defterlerinden ihraca muhtaçtır.

Defter hanei âmireden keyfiyeti mülhakatran.

Muktazayı kuyudü defteri hakanisi arzolunmak üzere defter emini seadetlü efendi hazretlerine havale buyrulmaga tevakkuf eder. Ferman atufetlü efendim hazretlerinindir. 2/M/1265

Defter emini seadetlü efendi hazretleri :

Muktazayı defteri hakanisinin arz ve ilâmına himmet buyurasız.

İmza

Okunmuyor

Divanı Bayır nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile karyei küçük malikânesinin beş sehimden dört sehmi vakfı evlâdı Arif çelebi ve bir sehmi malikâne ve divanı timar ve hasılı divan tahtında çift ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi dört bin iki yüz akça yazu ile defteri mefasılda muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda divanı temam yazuyı meşhuresinden bin beş yüz akçası ifraz maa gayriha biriktirilüb yekûn üç binyüz akça ber icmal vel-icmal mezburü nahiyeden Abdullahın kaydindedir ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin adedi ile karyei Gökdere humüs malikâne vakfı türbei Mehmed paşa der Osmancık bakı vakfı evlâdı Arif çelebi divanı timar ve hasılı divanı tahtında resim ve

hınta ve şair yekûn maa gayrihi dört bin ve yine nahiye mezbure tabi neferat ve zemin adet ile karyei çayır malikâne temam vakfı evlâdı Arif çelebi divanı timar ve hasılı divanı tahtında çift ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi 5800 akça ve yine nahiyei mezbure tabi çiftlik adet ile karyei akça sulak humüs malikâne vakfı türbei Mehmed paşa der Osmancık ve erbaa ahmesi vakfı evlâdı Arif çelebi divanı timar bermucibi defteri atik ve hasıl maa rüsum çiftlik hissei divanı 2000 akça yazularile defteri mefasılda muharrir kalemile başka başka tahrir ve defteri icmalda karyei Gökdere 4000 akça yazusından 1000 ve karyei Çayır ve karyei Akçasulak temam yazuyı mezkûresile biriktirilub 8700 akça yekûnundan 700 akçası ifraz maa gayriha biriktirilüb yekûn 1800 akça deyu icmal ve icmali mezburun 92 akçası Ahmed veledi Ahmedin bakisi müşterekleri kayidlerindedir. Ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin adedile karyei Denbal namı diğer Zeynal temam malikânenin beş sehimden dört sehmi vakfı evladı Arif çelebi ve bir sehmi malikâne ve divanı timar ve hasıl maa niyabet bir sehmi

malikâne tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi 4000 yazu ile defteri mafasılda muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda divan temam yazuyu mezkûresile yine nahiyei mezbure tabi Öbektaş karyesi maa gayriha biriktirilüb yekûn yirmi bin yüz akça zeamet deyu ber icmal ve icmali mezburun dokuz bin akçası tekaüd Hasan veledi Osmanın bakisi müşterekleri kayidlerindedir. Ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin adedile karyei Eser humüs malikâne vakfı türbei Mehmed paşa der Osmancık bakı malikâne vakfı evladı Arif çelebi divan timar ve hasılı tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi iki bin iki yüz akça yazularile defteri mefasılda bu dahi muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda divan temam yazusile ber icmal ve icmali mezbur temam Mehmed veledi Fethullahın kayidlerinde ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin adedile karyei Bağma humüs malikâne vakfı türbei Mehmed paşa der Osmancık baki erbaa ahmas vakfı evlâdı Arif çelebi divanı timar ve hasılı divan tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi iki bin beşyüz

[32. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#) [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

elli akça yazularile defteri mefasılda ol dahi muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda divan temam yazuyı mezküresinden bin beşyüz elli akçası ifraz ve ber-icmal ve icmalı mezbur temamen Mehmed veledi Yusufun kayidlerinde. Ve Çorum nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile karyei İlemin malikâne temam vakfı evlâdı Arif çelebi ve evladı Melike hatun divanı timar ve hasılı divan tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi dört bin akça yazu ile defteri mefasılda ol dahi muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda divan temam yazuyı mezküresinden bin yediyüz akçası ifraz maa gayrihi biriktirilüb yekûn iki bin uçyuz akça deyu ber icmal ve icmali mezburûn iki bin akçası Mustafa veledi tekaüd Ahmedin bakisi müşterekleri kayidlerindedir. Ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin adedile karyei Gürcü malikâne temam vakfı evlâdı Arif çelebi ve evlâdı Melike hatun divanı timar ve hasılı divan tahtında çift ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi yedi bin akça. Ve yine nahiyei mezbure tabi zemin adedile karyei Kırıklar temam malikâne vakfı evladı Arif çelebi ve evladı Melike hatun divanı timar ve hasılı divan tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi sekizyüz akça yazularile defteri mefasılda muharrir kalemile başka başka tahrir ve defteri icmalda divan temam yazuyı mezküreleri maa gayriha biriktirilüb on üç bin dört yüz akça yekûnundan üç bin üç yüz akçası ifraz ve ber icmal ve icmalı mezburun bin akçası Ömer veledi Mustafanın bakisi müşterekleri kayidlerindedir. Ve divanı Emlâk nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile karyei Araplar malikâne temam vakfı evladı Arif çelebi divanı timar ve hasılı divan tahtında çift ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi bin beş yüz akça ve Çorumlu nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile karyei Buluzment temam malikâne vakfı evlâdı Arif çelebi ve evladı Melike hatun divanı timar ve hasılı divan tahtında çift ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi ikibin dört yüz akça yazularile defteri mefasılda muharrir kalemile ol dahi başka başka tahrir ve defteri icmalda karyei Araplar üç yüz akça ve karyei Buluzment sekiz yüz akça yazuları ifraz maa gayriha biriktirilüb yekûn bin altıyüz akça deyu ber icmal ve icmali mezburûn

33. SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Mahmut Selim GÜRSEL 1991

ÇORUM

SANAL KİTAPLAR

2024

ÇORUMLU 1940--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 34-35

Mahmut Selim GÜRSEL

34-35 SAYIYA GTMEK İÇİN TIKLAYINIZ!

ALACA HÜYÜK MÜZESİ

ÇORUM'DA BENİMSENEN BAZI KELİMELER

OSMANCIKLI ASIK VE SAİR KADİR USLU

ÇORUM HALAYINA DAİR

HALK ŞİİRİNE DÖNÜŞ

LEYLA

TENESSÜLİ GİZLİ HASTALIKLARIN İSMİNİ TAŞIYAN

PERİŞAN

ATA SÖZLERİ

IZDIRAP

ÇORUMLU MANİLER

ANONİM BİR AĞIT

SAÇLARIN KEPEKLENMESİ VETEDAVİ ŞEKLİ

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl: 4. 1 Şubat - Mart 942 Sayı: 34-35

Alaca - Hüyük Müzesi

Hâmid KOŞAY

Bir çok kasaba ve hatta şehirlerimizde müze yokken 80 haneli ve ilkokulu henüz yeni yapılmakta olan bir köyde niçin müze kurulmuştur? Başta bu sorguyu cevapsız bırakmamak yerinde olur.

Türk Tarih Kurumu'nun 1935 tenberi yaptırdığı sistemli kazılar sayesinde Alaca kazasına nisbetle Hüyük'ün şöhreti yurd sınırlarını çoktan aşmıştır. Anadolunun tarih ve kültür tarihini aydınlatmak için bir asırdan beri yapılan kazılar arasında kültür katlarını tesbit bakımından Troya, Alişar ve Alaca - Hüyük temayüz eder. Bu kazılar sayesinde Anadoluda gelüb geçen ve medeniyet kuran kavimlerin üst üste yığılı bıraktıkları kültür katları tabağı bir kitap yaprağı gibi açılmış ve bu üç yer diğer kazılar için âdeta bir ölçü olmuştur.

Alaca - Hüyük'te 1936 kazı mevsiminde 13 metre 80 santim derinliğine kadar yapılan tabaka kazısında üst üste konan çerçeveler tarzında 14 yapı katı tesbit edildi. Bunu dört kültür devresine ayırarak mütalea mümkündür:

Birinci kat Frikyalı'lara aiddir; miladdan önce (700 1200) ikinci, üçüncü ve dördüncü katlar

— 1043 —

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Eti'lere aiddir. Miladdan önce (1200 - 2000) ikinci ve üçüncü katlarda üst üste iki büyük mabed veya saray bulunmaktadır ve bu devir Boğaz köye tekabül eder.

Beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci yapı katlarına bakır devri adı verilmektedir. Zira bu devre, hususî elle yapılmış çanak, çömleklerle birlikte bilhassa bakır âletler hakimdir. (Miladdan önce üçüncü bin).

Dokuzdan on dördüncü kata kadar 5 yapı katı da Kalkalitik = taş - bakır devrine isabet eder. Ondan sonra anatoprak gelmektedir.

Hüyükte henüz Neolitik veya Leolitik çağı izleri bulunmamıştır. Alaca - Hüyük'ün kazısının en önemli neticelerinden biri bu çağlara ait bütün maddî kültür belgelerinin (taş, çanak, çömlek, madenî âlet, edevat, kemik ve saire) dikkatle toplanmış ve tedkika hazır bulundurulmuş olmasındadır. Fakat Trovanın hazinelerini çoktan gölgede bırakan ve zenginlikte Sümerdeki Ur kazısı ile mukayese imkânı veren bakır devrine âid zengin kült eşyanın bakır devrindeki hükümdar ailesi mezarlarında bulunması ilim âleminin dikkatini Hüyük'e çekmiş, bu sayede Eti'lerden önce Anadolu da çok yüksek bir medeniyetin olduğu meydana çıkmıştır.

Bu medeniyet bir taraftan Sümer, diğer taraftan Asyanın Preskitik ve dolayısile eski Türklerin hamil oldukları medeniyet çevresi ile ilgili görülmektedir.

Alaca - Hüyük 1941 mevsiminde çivi yazılarında adı geçen ve Eti hükümdarı üçüncü Haltuşil ile Mısır hükümdarı arasında muhaberelere vesile teşkil eden fakat henüz elde edilmemiş olan Eti demiri, yarı mamul olarak depo halinde (yüz kilodan fazla) mabed divarları altında bulunmuştur. Fakat bakır devri hükümdar mezarlarında ve zinet eşyası olarak az mikdarda işlenmiş demir bulunmuştur. Madencilik tarihi bakımından bunun önemi büyüktür. (Orta Eti katında)

Hiyeroglif yazılı mühürler, mühür baskı izleri ve ilk çivi yazılı tablet elde edilmiştir. Hüyükte, Boğaz köyde olduğu gibi çivi yazılı vesikaları havi bir kütüphane veya deponun bulunacağına şübhe yoktur.

Hüyük'te bulunan kıymetli vesikalar halen Ankara Etnoğrafya müzesine nakledilmiş bulunmaktadır. Ancak tonlarla hesap edilebilen ve ilim için değeri bulunan vesikaları kurtarmak kasdile Türk Tarih Kurumu mahallî bir müze kurmuş ve bu eserlerle mükerrer eserler camekânlarda teşhir edilmiştir. Hususî bir camekânda Hüyük mevzuu üzerine muhtelif dillerde yazılan eserler teşhir edilmiş bulunmaktadır.

Muhitinden ayrılan eserler değerlerinden bir hayli kaybettikleri için kısmen olsun bulunan vesikaların yerinde teşhiri ilmî icaplara uygundur. İkinci cihan harbinden sonra Turizm yurdumuzda ayrı bir sanayi halinde inkişaf bulduğu ve yorulan insanlık sinirlerini dinlendirmek istediği zaman ortaanadoluda Boğaz köyle beraber Hüyük ihmal edilmez uğraklardan biri olacaktır.

Müzeler halk terbiyesinin bir vasıtası ve zahiren hocasız bir okul olduğu için Hüyük müzesinin pedagoji bakımından da önemi büyüktür. Burada eserler camekânlara konurken bulunuş şartlarını gösteren kroki, pilan, büyütülmüş fotograf, mukayeseli bir tarzda devirlerini gösterir tablolar ihmal edilmemiştir. Kıymetli güneş kurslarının aynen modelleri konmak suretile tesirin tam ve eksiksiz olmasına özenilmiştir.

Bazı kazılarda iktisad için çıkan toprakların uzaklaştırılacağı yerde yakına atıldığı veyahud çukurların geri doldurulduğu görülmektedir. Hüyükte imkân derecesinde kazı alanının açık bir müze halinde bırakılmasına önem verilmekte ve Türk Tarih Kurumu tarafından maddî fedakârlık esirgenmemektedir.

∴

Halkımızın bu günkü maddî ve manevî kültürü ile eski kültürler arasında münasebetler bariz olduğu için kazı heyeti etnoğrafi ve folklor araştırmalarını ihmal etmemiştir. Yakında basılacak olan Alaca - Hüyük maddî kültür ve albüminin birinci cildinde yapı, çiftçilik dirimi, ev eşyası, Bayan Zehra Örnek tarafından hazırlanan ikinci ve üçüncü cildlerin örgü motifleri üzerinde durulmuştur.

∴

Türk Tarih Kurumu Boğazköyde Yazılıkaya Eti açık mabedi yanına bir bekçi evi yaptırmak suretile yurdumuzun bu en önemli anıtının korunmasını emniyet altına alınış bulunmaktadır.

Hulâsa Alaba - Hüyük müzesi ilmî, terbiyevî ve turistik amaçlar-

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

dan mülhem bir düşünüş ve görüşün tehakkuk etmiş şeklidir. Önemli bütün kazı yerlerinde bu tarz müesseselerin kurulması, ören yerlerinin tanzim olunarak açık müze haline konması, henüz ayakta duran anıtların korunması, kılavuz kitapların neşri, sanat duygusunu yükseltecek model ve resimlerin ucuz satışa çıkarılması, yurdun arkeoloji haritasının tanzimi, eski eserlerin tasnif ve tescili ve saire Maarif Vekilliğinin önem vererek üzerinde durduğu meseleleri teşkil etmektedir.

Maarif Vekilliği Müzeler Md.
Alaca - Hüyük kazısı Müdürü
Dr. Hâmit Koşay

Çorumda benimsenen
BAZI KELİME VE RAKAMLARDAN

İhsan SABUNCUOĞLU

— II — [*]

(NUREDDİN BEY)

1914 - 18 Cihan harbinin başlangıç günlerinde, Çoruma, karışık kısa sakallı, feylesof kılıklı bir mutasarrıf gelmişti; Nureddin bey. Şimdi Allahın rahmetine kavuşmuş bulunan bu zatın hakikaten iymarcı bir idare adamı idiği bu gün bile Çorumlularca dillere destan şeklinde söylenip durur ve hatırası herkesçe rahmetle yadedilir.

Bu zat, Çoruma geldiğinde belli başlı beş iş başarmağı azmetmiş: Hastane, Park, Telefon, bir nahiyenin kazalığı ve Sanat mektebi.

1) Ozamana kadar hastane denen müessese, şimdiki Albayrak ilk okulunun bulunduğu binada idi. Hastane değil bugünkü tabirle bir dispanserdi, Çoruma bittabii kâfi gelemezdi.

Eskiden beri bu havalide hastane denince Merzifonda Amerikalıların kurmuş olduğu Amerikan hastanesi hatırlanırdı. Artık milliyet ruhunun ve millileşmek azminin zaruretle hissedildiği o günlerde, halis Türk unsurunun çokluk tuttuğu ve her zaman kendi yağı ile kavrulduğu malum olan Çorumda, o Amerikan hastanesini gölgede bırakacak bir müessese kurulması azim ve kararını ilk defa mutasarrıf Nureddin bey gösteriyor.

Memleketin o günkü Eşrafını, Tüccarını, Sanatkârını, Rençberini ve diğer her sınıf halkını kudretlerine göre hamiyet vazifesine ve yardıma çağrıyor. Çorum sancağı merkez ve mülhakatında ianeler toplanmaya başlıyor. İşte bu gün kışla binasının yanıbaşındaki muhteşem binanın temelini attırıyor, yorulmak bilmiyen azmü himme-

[*] İlk yazı Çorumlu'nun 30 uncu sayısındadır.

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

tile işte bu koca bina doğuyor. Buranın ilk hastane de kuruluyor. Buranın ilk Başhekimi Akif Tevfik Atlamaz'ın çalışmaları da katılıyor, mükemmel bir hastane halini alıyor.

Cumhuriyet'in ilk feyizlerinden daha fazla hız alan ve tekâmül yolunda gün geçtikçe ilerileyen ve Merzifondaki o mahud müesseseyi çoktan unutturmuş olan Çorum Hastanesi zaman geliyorki bu binaya da sığamaz oluyor.

Ziraatçı bir yurd parçası olması hasebile ziraat sahasındaki fen bilgisine olan ihtiyaç da oğünlerde kendini belirtmeye başlayınca bu, Nureddin bey yaptırması bina, Ziraat Mektebi olarak terk ediliyor ve yeniden hastane binaları yaptırmak düşüncesi üstün geliyor. İşte bu günkü, gururla gördüğümüz, Hastaneler Mahallesi kurulmağa başlanıyor ve kuruluyor.

Buracıkta nimeti tahdis için kaydededilim ki, Çorumumuz bu gün sıhhî müesseseler bakımından yoksul değildir, zenginlik yolundadır. Bu yolun daha ziyade zenginleşmesi için daha genişletilmek suretile memleketin ihtiyacı olan Kulak ve Asabiye mütehassıslarının da bu hastanede bulundurulması halkımızın içten gelen duyguları ve dilekleridir.

Mevzuumuz Mutasarrıf Nureddin Bey yapısında idi.,

Bir aralık yoklara kavuşturulmuş olan Ziraat Vekâleti ve teşkilâtlarının lağvi sırasında, Çorum Ziraat Mektebi de lağvolunmuş ve yerine Küçük Sıhhat Memurları Mektebi gelmiş idi. Geçen sene bu mektep de Çorumdan götürülünce yeri yine boş kalmış oldu. Bu binada işittiğimize göre «Bölge Sanat Okulu» kurulacakmış. Ne mutlu biz Çorumlulara ve Çorum severlere. En derin ihtiyaçlarımızdan birisi artık doğacakmış.

2) Mutasarrıf Nureddin beyin ikinci düşüncesi park idi demiştim. Gerçi Çorum bağsız, bahçesiz bir yer değil, evli barklı dediğimiz gibi evi de barkı da çok, Fakat asrî ve umumi düşünce ile bir park yoktu. Bunun için Nureddin bey şimdiki parkı ihyaya başlamış ve yetiştirilmesi için çok yardım etmiştir.

İhyaya başlamış diye, yazdım. Evet, burayı park yapmak düşüncesi daha çok evvel ve belki R. 1320 yıllarında, Musa Celâl isimli bir mutasarrıf tarafından düşünülmüş ve ilk defa oraya bir de pınar çıkarttırılmış ve yanıbaşına köşkümsü bir şey de yaptırılmış fakat o zamanki düşünce ileriletilmemiş

o mutasarrıfın Çorumdan ayrılmasile unutulmuş ve tek pınara inhisar etmiş ve kalmış. İşte sonradan Nureddin bey'in başlayan himmeti, Çorumda kalışına münhasır kalmıyarak yürütülmüş ve bugünki park meydana gelmiştir.

3) Telefon :

Telefon Çorumumuza ilk defa Mutasarrıf Nureddin Bey tarafından getirilmiştir. Bunda da hastane inşaatında olduğu gibi toplanan ianeler âmil olmuştur.

4) Hicrî 1287 tarihlerine kadar kaza halinde idare edilen ve halkımızca Hüseyinova diye anılagelen Hüseyinabad bir nahiye haline indirilmiş idiğinden bunun tekrar kaza haline ifrağı Nureddin bey tarafından ileriye atılmış ve bunda da muvaffakıyet hasıl olmuştur.

5) Mutasarrıf Nureddin bey'in bir emeli de Sanat Mektebi idi demiştim. O tarihlerde civarımızdaki şehir ve kasabalardakinin aksine olarak Çorumda sanatkârlık hemen tamamen Türk unsurunun elinde idi. Bu sanatkârlığı zamanın gidişine uydurmak, bilgilendirmek lâzımdı, buna ise evvelâ mekteple başlanabilirdi. Bunun için şimdiki

İstiklâl İlkokulu'nun bulunduğu bina, Nureddin bey tarafından aynı azim ve kararla yaptırılmağa başlanıyor. Daha evvel bir medrese olan o mahalde az zamanda modern bir bilgi yuvası belirmiş oldu. Fakat ogün bugün rubu asırlık bir zaman geçmiş bulunuyor, hâlâ Çorum Sanat Mektebini özlemektedir. Niçin özlemesin. İşte Toprak Ofisi. Çorum, buğday ekimi ve alımı itibarile en mühim bir merkez olarak bu gün dahi kendini göstermiş bulunuyor. Halbuki arada otuz sene kadar mühim bir zaman geçmiş bulunuyor. O zaman, Çorumun ticarî ve iktisadî durumu daha fazlaydı. Çünkü bugün uzaklarından adeta, Çorumla alay edercesine bize göre ıslık çalarak dolaşıp giden ve Çorumun iktisadî çevresini dağıtmış, kaybettirmiş ve Çorumu, kendisine tehassürlerle bakıtmakta bulunmuş olan şimendöferler bu günkü vaziyetlerile Çorum pazarının kaynaklarını yarıya değil dörtte bire ve daha aşağılara düşürmüştür.

İşte bu günki hali ile bile varlığı mühimsenmekten geri kalmıyan Çorumun o günki durumu göz önüne alınınca o durumun icabettirdiği sanatkârların bilgili olması

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

elbet gören gözler için zaruret halinde idi. Ne yazık diyeceğiz ki Sanat okuluna olan ihtiyaç dolayısile hâlâ gözlerimiz yollarda durub duruyor.

Bu ihtiyacı tâ rubu asır evvel sezmiş ve buna yarayışlı kocaman bir değil iki bina yaptırıb Çoruma bırakmış olan mutasarrıf Nureddin bey için haykırabiliriz:

«Ruhun şadolsun ey muhterem adam!. Çorum için emel edinmiş olduğun Sanat Mektebi Çoruma artık gelecekmiş. Sana ve bize ve senin gibi Çorum severlere müjdeler olsun..»

Osmancıklı Aşık ve Şair

KADİR USLU

Geçen Sayıdan : (II)

Sıtkı AKTAN

Kadir Uslu, İz'aniden sonra Hulûsî ve Mir'atî adlarındaki iki şairle karşılaşmış ise de bu karşılaşmada söylenen şiirler zamanla unutulmuş, zaptedilen yazılar elden ele geçerek kaybolmuştur.

Üçüncü olarak karşılaştığı şair, Tokatlı Nurî'nin çırağı olan Zileli Ceyhunî'dir.

Kadir Uslu, Ceyhunî ile nasıl tanıştığını ve nasıl karşılaştığını şöyle anlatmaktadır :

« — Ceyhunî meydan şairi olub Osmancık'a bir kaç defa gelmiştir. İlk gelişi 1309 - 1310 yıllarında idi. O zaman Gayretî ve yukarıda adı geçen Mir'atî ile birlikte gelmişlerdi. O tarihlerde Ceyhunî, tahmine göre 45 - 50 yaşlarında görünürdü. Müşekkel, uzun boylu, kara sakallı, beyaz fes üzerinde emir sarık (yeşil sarık) sarar, cübbe gibi bir lata giyerdi. Dokuz telli (çöğür) çalardı. Sesi çok güzel ve Davudî idi. Kendisi tab'an şair olduğu için daima kendi eserlerini okur,başka şairlerin şiirlerini okumaz ve söylemezdi. Yalnız, bazan Nurî'den ve Emrah'tan bazı koşmalar okur, bunlar hakkında izahat verirdi. Böylece ustalarına bağlılığını gösterirdi.

Ceyhunî, bütün ömrünü diyar diyar dolaşmakla geçirmiştir. Kendisi işrete çok mübtela idi.

Ceyhunî ile Mir'atî ve Gayreti Osmancık'a geldiklerinde (Kolağası) nın hanına misafir olmuşlar, 20 gün kadar kalmışlardı. Hanın kahvesinde karşılıklı olarak (deyiş)ler söyleyib, (Muamma) lar taktılar. Pek çok rağbet ve ikram gördüler, memnun olarak çıkıp gittiler.

Ben, o zaman bu üç usta şair arasına katılamamış ve son derece üzülmüştüm. Esasen şairler üç olduğu için benim de aralarına katılmaklığıma hacet kalmamıştı.

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Daha doğrusu bu usta âşıklar, beni pek hesaba katmayıb çocuk sayıyorlardı. Onlar bana teklif etmediği için kendim de muracaat etmedim. Böylece bir büyük fırsat kaçırmış oldum.

1319 yılında Ceyhunî ikinci defa olarak tekrar kasabamıza gelmiş bulunuyordu. İşte bu defa kendisile tanıştım ve karşılaştım. Şöyle ki:

Ceyhunî'nin (Hacıhasan oğlu) hanına misafir olduğunu haber aldım, hana gittim. Hancı, beni şaire takdim etti. Bir müddet konuştuktan sonra Ceyhunî bana:

— Evlât, bugece seninle hasbihaledelim, hanın kahvesinde biraz saz çalalım. Sen bana yardım edersin. Bir kaç kuruş yol parası çıkarırız dedi.

Bu suretle akşam için bir program hazırlamış olduk. tam bu sırada bir (zaptiye) gelerek her ikimizin de (Koyunbaba Tekkesi) nin ırmak kenarındaki bahçesine davetli bulunduğumuzu ve bizi almak için gelmiş olduğunu söyledi. Gittik.

Orada Kaymakam, Kadı, bazı ileri gelenlerle beraber, Çorum eşrafından olub Evkaf Müdürü olan (Hacı Elvan efendi) de hazır bulunuyordu.

Hoş beşten sonra Ceyhunî sazını düzene koydu. Ben de (bağlama) mı (çöğür) e ayar ettim. Ceyhunî alelusul ilk peşrevini yaptı ve bir gazel söyledi. Gazel bitince divan'a geçti. Onun peşinden ben de bir divan söyledim. Koşma'ya geçildi. Ceyhuni, söylediği koşma'yı bitirince usulen bana teslim etmek üzere bir «ayak» açarak:

Beyabat'tan sana karpuz getirdim
Bir bıçak getir de yarak [1] Kadriya

Dedi. Bunu söylemekle bana, hem koşma söylemekliğimi, hem de «yarak» ayağı ile karşılık vermekliğimi anlatmış oldu. Bittabii ben de -şimdi hatırlayamadığım- bir koşma söyledikten sonra:

Seyyahı âlemde bir şehir gördüm
Toprağı siyahtır taşı ak Ceyhuni

Diyerek karşılık verdim. Herkes gülüştü.

Sıra Kerem'e gelmişti. Yine evvelâ Ceyhuni, koşma bestesile bir Kerem söyledi. Bana teslim ederken şu ayağı açtı:

Aman Ağustosta sen suya girme
Ensen taşa guma [2] değer Kadriya

Dedi. Ben de bir Kerem söyleyib:

[1] Yaralım.
[2] Taş ve Kum.

Sen de Haziran'da ırmağa girme
Arkan yaraş guma [3] değer Ceyhuni

Dedim. Sıra Garip'e gelmişti. Ceyhuni bir Garip söyledikten sonra (Taşlama) yı hatırlıyamadığım ve fakat «Şallak Kadriya» kafiyesile bir ayak açarak bana teslim etmişti. Ben de:

Eğer sigaranı yakmak istersen
Yakıp ta bizlere bakmak istersen

Ateşin yok ise çakmak istersen
Kuyumcu "Lefter„den alçak [4] Ceyhuni

Diyerek karşılamıştım.

Artık sıra Kalender,e ve bunun peşine Semai'ye gelmiş ve bunlar da söylenib nöbet Dastan'a gelince; dinleyicilerin ısrarı üzerine Tekellüm'e geçildi. Ve başladık:

Ceyhunî — Seni arzu ettim geldim buraya
Kalem şuarâsı Âşık Kadriya
Tekellüm şan verir zevku safeya
Gönlümün ziyası Aşık Kadriya

Kadriya — Ben de meftun idim şöhretine hem
Gelse de görüşsek der idim herdem
Size hürmet etmek benimçün elzem
Aşıklar babası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Çünkü bu kulağım namın işitti
Çok şükür muradım yerine yetti
Her yerden ziyade hoşuma gitti
Buranın havası Aşık Kadriya

Kadriya — Bu akşam yolunda sen bikararsın
Suhbet şinaslıkta işe yararsın
Emrah'tan, Nuri'den bir yadigârsın
Kalbimin safası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Bir âşıkı sadık bulursa eşin
Söz ister hasmından berveçhi peşin
Yazın çalışmıyan tenbelin kışın
Boş kalır torbası Aşık Kadriya

[3] Kum'a.
[4] Al - Çak.

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Kadriya — Bir muamma demiş bu yolun eri
"İki şey görülmez bulunmaz yeri
Biri sadık dosttur hem dahi biri
Kartal yumurtası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Düşmanın sitemi sanki bir oktur
Aşıkın cevr ile cefası çoktur
Var diyen var ise inanma yoktur
Avratın vefası Aşık Kadriya

Kadriya — Bedmaye olana hiç olma yakın
Öylelere karşı Zülfikar takın
Namert köprüsüne uğrama sakın
Çürüktür binası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Tekellümü uzatıp da nidelim
Aşıklar gittiği yola gidelim
Darılmada biraz mizah edelim
Bezmin iktizası Aşık Kadriya

Kadriya — Tekellümde mizah bir safa imiş
Bir başka muhabbet hoş eda imiş
Uyuz illetine tek deva imiş
Merkebin kafası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Taliin sillesi sana ulaşır
Nere gitsen elbisene bulaşır
Hamamlarda elden ele dolaşır
Etek usturası Aşık Kadriya

Kadriya — Ceyhun Baba yine bize taş atar
Civcivin zebunu cifeye batar
Tavşan gibi kulakları dik tutar
Merzifon sıpası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Namerdin cephesi sakardır sakar
Bed mayesi vardır canları yakar
Hele yanaşırsan pek fena kokar
Aşçı paçavrası Aşık Kadriya

Kadriya — Paçavra diyorsun anladım bana
İşin doğrusunu söyledim sana
Kadem haneden de kokması fena
İbibik yuvası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Meclisi irfana vara bilin mi
Bal ile kaymağı kara bilin mi
Eline verirsem sara bilin mi
Bir et masrası Aşık Kadriya

Kadriya — Sana bir kaz versem yola bilin mi
Muamma söylesem bula bilin mi
Ben de sana versem çala bilin mi
Zonguldak zurnası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Tekellüm arttıkça beş olur dördüm
Meclisi irfanda çok çorap ördüm
Bu gece aynayı vechinde gördüm
«Vesvasi Hannas» ı Aşık Kadriya

Kadriya — Aslını anlattın söyler iken sen
Neslini bildirdin sen bana ruşen
Senin eben imiş bilmez idim ben
İblis'in anası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Ben er geldim sen de geç gelmişsin geç
Er isen ben gibi aşk badesin iç
Meclisi irfana yakışırmı hiç
Çökelik mollası Aşık Kadriya

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Kadriya — Kaşların karadır gözlerin fülfül
Altına bir at bul misali Düldül
Hiç gelip gülşene olur mu Bülbül
Zile'nin kargası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Aşıklar içinde sen de er isen
Çiçekler içinde Nilüfer isen
Senin için hazırladım yer isen
Laklakî helvası Aşık Kadriya

Kadriya — Fikirden yaptırdım sana bir çörek
Kuruntudan pilav yanında keşkek
Yalandan yağ ila asılsız börek
Hayal pastırması Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Tekellüm etmesi değildir ehven
Hasmını hapt eder söz söyler iken
Gelen âşıkların sen imişsin sen
Püsküllü belası Aşık Kadriya

Kadriya — Biz de bilmiyoruz acep neyledik
Meclisi güldürdük şadan eyledik
Gerçi biraz sui edep söyledik
Terk ettik esası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Kusuruma bakma şahı levennim
İrfanını hakikaten beğendim
Aferin ağzına lâyık efendim
Çorum baklavası Aşık Kadriya

Kadriya — Tekkenin taamı cümleye faik
Lezzetine doymaz her gelen âşık
Yarın akşam buyur ağzına lâyık
İşkembe çorbası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Darbı mesel her kes nasibin bulur
Sel geder de bıraktığı kum kalır
Kısa keser isek pek güzel olur
Aydın'ın abası Aşık Kadriya

Kadriya — Aşık maşukuna olmuş müptelâ
Sevdiği içindir çektiği belâ
Ne kadar söylersek tükenmez aslâ
Aşıkın macerası Aşık Ceyhunî

Ceyhunî — Aşkın başka mevzunna girelim
Hemen gonca güllerini derelim
Artık tekellüme hitam verelim
Derdimin devası Aşık Kadriya

Deyip sazı elinden bıraktı. Yemekler yendikten sonra iki âşık sazlarımızı koltuğumuza vurarak hana geldik ve ayrıldık.»

NOT: Gelecek yazımızda Kadir Uslu'nun şiirlerinden bazılarını yazacağız.

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorum Halay'ına dair

Kemal TERLEMEZOĞLU

Millî oyun ictimaî bünye karekterlerinin yekvücut olmuş bir tezahürüdür. Aziz okuyucu gel. Millî karekterimizin halayda akislerini seyredelim ve bu hayalle kaynaşıp musikileşen gür sesini ortaanadoludan dinliyelim...

Dev cüsseli delikanlılar elele vererek dizildiler. ama asla korkmayın bu kadar yiğitliklerine rağmen hiç gururları yoktur. Hemen başlarını eğerek ecdatlarının gururla tevazularının mezcedilmiş hürmetlerini gösterecekler. İşte heyecandan tirtir titreyen bir harekete müheyya vücutların hepsi birden eğiliyorlar «davulun top seslerini andıran erkek sesile» ağızlarında bu eğilişin pervasızca manası (her kime, herkes sevdiğine hey !) Burada herkesin sevdiği önünde eğildikleri büyükleri değil mi ? Bu tavazuu, haklı olan gururlu bir doğruluş takip eder. Davul uzun vuruşunu tempoya, zurna uzun çekişini halay «gayda»sına değiştirmesile sekmeler başlar. Başı çeken idareci bir ecdadın torunu olduğunu gösterir. Takip edenlerde milletinin ferdlerini temsilen başlarına bağlılıklarını göstererek onun yolunda yürürler. Bütün ayakların muntazam hareketi millî zevkin kaynağı olur. Millet aşkile yanan yürekleri gittikçe coşturur, taşırır.

Nağmenin incelmesile eğilerek yapılan figürler bu asıl ırkın -binbir türlü meşakkat altında ezilse dahi- vazifesini nasıl bir zevkle başarabileceğinin temsilidir.

Her şeyin düzgün, iyi yürüdüğünü, arkadaşlarının hürmet ve bağlılıklarını gören baş, idareyi yanındakine itimatla bırakır. Hürmete karşı sevgiyi idame için her şahsın ayrı ayrı önüne gelir, ayaklarının intizamını bozmadan elindeki mendili omuzuna atar, arkadaşının boynunda yarı sarılır bir vaziyete gelir. Tabiî karşıdaki şahıs ta temponun ahengile mukabilini yapar.

Ağır başlı devam eden birinci kısımdan sonra gençler kızışmış, hedefe varmak için süratin de lâzım olduğunu tecrübe etmişlerdir. Değişen hava ile çabuk üçlemeye başlanır. Sabit gözlerde şimşeklerini her yöne dağıtadurur. Bu çabukluğa rağmen aynî tempoda yere değip kalkan ileri fırlayan yeknasak ayaklar «Erişir menzili maksuduna aheste giden, tizi reftar olanın payına damen dolaşır» sözünün ecdadımızın prensibine aykırı olduğunu anlatır.

Üçüncü kısım gururun, azmin tunçtan bir kal'a divarı yaptığı safhadır. Bütün hareketler: Ahenkli zıplamalar, taban vurup ileri fırlamalar, iman dolu göğüsleri kabartmalar hedefe şuurlu koşmanın birer ifadesidir.

Yorgunluk hissedilmeyen tunçlaşmış çehrelere itimat etmemek elde değildir. Birlikte vurulan dizler iki çeliğin çarpışması hissini verir. Bahadırların omuz omuza verip teşkil ettikleri göklere ulaşmak istiyen muazzam kal'a divarı gözümün önüne: Bozkırların şenlik gecelerinde davul zurna ile davet edilmiş, gecenin munis sessizliğinde, halinden memnun, geleceğinden emin gölgelerin, yıldızların ürperen gülüşleri, maşalamaların itimatkâr donuk ışıkları altında halka olup kucak kucağa halay çeken kımızla serhoş dedelerini getirir.

Omuz omuzda birbirlerine kollarile bağlı kütlenin, davulun sesile zıplayıp efece taban vuruşları «Ecdadımın kahramanlarının qozkıra bir vuruşta su fışkırtması» efsanesinin gerçekliğini anlatır.

Bir davul, bir zurna ile ağaçları, kuşları, bulutları, rüzgârı, bütün bir kâinatı eğlencesine davet ve bütün bu seyircileri gaşyeden, heyecandan tirtir titreten bu bir avuç genç neye muktedir değildir ki...

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Halk Şiirine Dönüş

H. Abdullah ERCAN

Türk şiirinin beşiği dünyayı ve tarihi kaplıyan Türk akınlarının beşiğidir. Akıncıların dilinde ve yüreğinde batıya taşınan bu şiir İslâm dârının eşiklerinde Şamanlardan almış olduğu sesi ve ahengi terketti. Tıpkı mâbede giren bir mü'minin dünyaya ait kaygı ve heyecanlarını terketmesi gibi.

Şiirin girdiği bu âlem yepyeni bir âlemdi. Yollarda, menzillerde, kubbesinden buhurdan kokuları fışkıran dergâhlar vardı. Saray ve bahçelerden gazel ve kasidenin muttarid ahengi yükseliyordu.

Türk şiirinin bir kısmı bu dergâhlara uğraya uğraya bir kısmı, bu saraylardan geçe geçe bu koku ve renkleri nefsine sindire sindire Anadoluya doğru süzülüp akıyordu. Türk kılıcının muzaffer olduğu bu yerlerde Türk şiiri yeniliyordu. Artık onun da şeklinde gazel ve kasidenin, vezninde aruzun, manâsında tasavvufun rengi vardı. Bu şiirin pınarından üç ayrı dilin karışık ve bulanık suyu akıyordu. Yalnız divan ve tasavvuf şiiri denen bu taklitin karşısında, bünyesine yabancı koku ve renkler sindirilmeden Anadoluya sokulmuş, saraydan uzak, ordu ve halkın içinde yaşayan bir halk şiiri de vardı ki; mukaddes bir ata yadigârı gibi hafızadan hafızaya, nesilden nesile emanet ediliyordu.

Tanzimat denen mutlu çağ sosyal hayatın bir çok sahasında olduğu gibi divan şiirinde de bir kalkınma yarattı. Ve bu kalkınma türlü şekiller arzederek bugüne kadar geldi. Bu kalkınma zarurî idi. Zira fizik âlem gibi içtimaî hayatta hususî kanunların hükmü altında sürekli bir değişme halindedir. Cemiyette müessesele zamanla değişir dururlar. Zaten cemiyetin var olabilmesi bu suretle mümkün olur. Tanzimatta başlıyan şiir kalkınması bu gün yepyeni bir safhaya girmiştir. Bu gün millî tobluluğumuzda şiir bir «yeniden kuruluş» halindedir.

Kurulacak bu şiir sarayının malzemesi, hemen hemen hazır gibidir. Anadolu bunları sinesinde saklıyan bir hazinedir. Yaylalarında kayalardan kayalara sıçrayarak köpüren sular kadar berrak ve bol Türkçe çağıldır. Destanlarında, menkıbelerinde millî hayatımızı dile getiren kahremanlar konuşur, hadiseler yer alır..... Hulâsa : Anadolu bu hususta hiç te kısır değildir. Ham maddesi özden, asıldan alınan bu «yeniden kuruluş» un modeli yukarıda bahsedilen halk şiiridir. Bu bakıma göre «Karac - Oğlan» lar, «Dadaloğulları», «Köroğulları», bu yeni kuruluşun temel taşını koyan ve ilk harcını atan ustalardır. Bu temel üstüne kurulacak şiir, iyi olacaktır, güzel olacaktır, doğru olacaktır. Zira bu temel millî temeldir.

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

L e y l â

"Daim ezberimiz bu leylâ, leylâ„
Karac-oğlan

Ne güler gibi, ne ağlar gibiyim;
Başım pervaneden şaşkındır leylâ...
Şu dünyada ne var ne yok gibiyim
Beni böyle eden aşkındır leylâ...

Sürmedim zevkini baharın, yazın
Âşıka gıdadır sevdiğim nazın.
Gönül mızrabiyle çaldığım sazın
Sesi denizlerden taşkındır leylâ...

Sevenin emeği var sevilende
Bülbül kanı durur gülde, dikende,
Ercanın feryadını diyor ki, bende,
Âşıklık mecnundan aşkındır leylâ...

H. Abdullah Ercan

TENASÜLİ GİZLİ HASTALIKLAR İSMİNİ TAŞIYAN
ZÜHREVÎ HASTALIKLARI

Cild ve Zührevi hastalıkları Mütehassısı
Dr. TEVFİK Berkol

— 33 üncü sayıdan devam —

Belsoğukluğunun mak'atta yaptığı arka tarafta yaptığı ârıza. — Bu şekil kadınlarda daha ziyade görülür. Ekserya temizlik ve tüvaletini lâyıkile yapamıyan ve belsoğukluğunu taşıyan kadınlarda ön tarafta tenasül nahiyesindeki akıntı ve pisliğin arkaya bulaşmasile veya arka vaziyette hastalıklı bir kimse ile cinsi münasebette bulunmasile meydana gelir. Erkeklerde ise prostat iltihabının veya apsesinin arkaya açılmasile veyahut kirli ve belsoğukluğu mikrobu ile bulaşmış, kirlenmiş, mendil, çarşaf veya havlu gibi eşyalarla silinmek suretile bulaştırır. Arka tarafta belsoğukluğunu taşıyan kimseler mak'atlarında evvelâ kaşıntı, yanma ve sonraları da yürümek esnasında veya abdest bozarken şiddetli bir yanma ve ağrıdan muztarip olurlar. Bu zamanda mak'attan sarı yeşilimtırak renkte bir ifrazatın da gelerek apış arasını ve oturak çevresini kirlettiği, kızarttığı ve birtakım sıyrıkların vukua geldiği görülür. Ayni zamanda mak'at içerisinde ve çevresinde kanayan çatlaklıkların da meydana geldiği göze çarpar. Hastalar büyük abdest bozarken, otururken, yürürken ağrıdan, kaşıntıdan, gidişmeden, yanmadan rahatsız olurlar. Ekserya donun mak'ada gelen kısmı sarı yeşilimtırak renkte ifrazatla kirlenmiştir.

Belsoğukluğu müzmin bir şekil alırsa aylarca ve senelerce devam eder. hastalık kamişin ön veya arka kısmında yerleştiğine göre arazı değişir. Belsoğukluğu eskimiş bir halde kamişin ön tarafında yerleştiğine göre göze çarpacak araz mecrada hemen yok gibi hissedilmez. Ancak idrar yaparken hastalar mecrada bir gıcıklanma ve bir gayri tabiilik

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

duyarlar. Mecradan gelen akıntı ise beyaz veya sincabi sarımtırak renkte ancak sabahları idrar yapmadan evvel bir damla halinde görülür. Bazı kerre de kamiş ucunun yapıştığı ve çapaklandığı göze çarpar. Cinsî münasebette bulunmakla, fazla içki içmekle mecrada vukua gelen tahrişat ve tromatizm sebebile sabahleyin damla halinde gelen bu akıntı fazlalaşır.

Birinci bardağa hasta işetilirse idrar berraktır. Yalnız idrar içerisinde iplik tarzında yüzen veya idrar bardağının dibine çöken ince parçalar ve filamanlar görülür. Bu filamanların bir kısmı şeffaf, uzun ve idrar bardağının sathında yüzen hafif ve muhatî filamanlar olup diğerleri ise beyazımtırak şeffaf olmayan kısa ağır ve idrar bardağının dibine doğru giden ve çöken cerahattan mütevellit filamanlardır. İşte bu cerahattan mütevellid olan filamanların yani idrar içerisinde iplik şeklinde dolaşan parçaların mikroskobik muayenesinde bazı kerre belsoğukluğu mikrobuna da tesadüf edilir. Bu filamanların idrarda bulunması hastalığın kamişin bir noktasında yerleştiğini ve yuva yaptığını gösterir.

Müzmin belsoğukluğu mecranın arka tarafında yerleştiğine nazaran görülecek araz şu şekilde göze çarpar. Eğer hastalık mecranın ön tarafında yerleşmiş ise hastaya ikinci bardağa yaptırılan idrar berrak olup içerisinde hiç bir şey görülmez. Şayed mecranın arka kısmında hastalık mevcut ise ikinci bardağa yaptırılan idrar berrak olsada içerisinde hafif veya ağır filamanlardan müteşekkil muhatî veya cerahatli filamanlar bulunur. Ekserya bu şekilde prostattan gelen kısa ve virgül şeklinde ağır filamanlar göze çarpar. Aynî zamanda mecranın arka tarafında belsoğukluğunun müzmin şeklini taşıyan kimseler sidik torbasında rahatsızlık hissederler. Müzmin belsoğukluğunun zamanla mecrada yaptığı darlık sebebile idrarın kamişten çıkma ve attırma kuvveti azalır. İdrarın sonunda hastalar kasıklarında ve mak'ada doğru giden ve yayılan zahmet ve ağrıdan muztariptirler. Bu gibi hastalarda cinsî münasebet esnasında evvelâ inzal süratle, sıkıntılı ve zahmetli olarak vukua gelir. Bir müddet sonra nefsin gelmesi bilakis gecikir. Hastalar inzalin vukuundan nefsin gelmesinden hiç bir zaman zevk ve lezzet duymazlar. Bilahare iktidarsızlık meydana gelerek hastalar sık sık geceleri bel gevşekliği tarzında ihtilâm olurlar. Veyahut büyük abdest esnasında mecradan mezî ve menî tarzında kirli beyaz renkte akıntı ve seylanatın çıktığı görülür. Çok kerre şu vaziyet karşısında hastaların fazla yeis ve düşünceye kapılmaları sebebile sinir sistemleri ve ruhî ahvali bozularak iştiha ve uykularını kaybederler. Çalışmak kudreti, irade ve muhakemeleri zayıflar, asabî ve nevrestenik olurlar.

Belsoğukluğuna yakalanan kimseler her abdest bozduktan veya kamişlerine ellerile temastan sonra mutlak surette ellerini bolca sabunla yıykamalıdırlar veyahut ispirto ve kolonya ile silinmelidirler. Gözle görülmeyecek derecede ehemmiyetsiz bir damlanın, bir cerahatın ele bulaşmasile ve kazara bu kirli elin göze götürülmesile mikrobun gözde yaptığı fenalık çok kerre insanı rü'yetten mahrum bir vaziyete sokar, gözlerini kaybettirir.

Göz Belsoğukluğu. — Ekserya belsoğukluğu mikrobu ile kirlenmiş bir elin, mikroplanmış parmakların göze götürülmesile meydana gelir. Göz belsoğukluğu fazla cerahatli ve iltihaplı bir manzara gösterir. Hem büyüklerde ve hem de küçüklerde göz belsoğukluğuna tesadüf olunur. Büyüklerde ekserya bir taraflı tesadüf edilirsede bazı kerrede hastalık o bir göze de geçebilir. Göz belsoğukluğundaki tefrih devresi yani hastalığa yakalandıktan sonra arazın meydana çıkmasına kadar geçen devre olup bu da iki üç gün sürer. Hastalık pek süratle ve fırtınalı bir şekilde meydana gelmesile ve üst göz kapağının kızararak birdenbire şişmesile şübheyi uyandırır. Göz belsoğukluğunun başlangıcında gözde bir gidişme, karıncalanma, kızartı ve sulanma vardır. Bilahare gözden sarımtırak renkte yapışkan bir akıntı gelmeye başlar. Göz kapakları kırmızı iltihaplanmış, şişmiş, ağrılı bir vaziyette olup çok kerre kapaklar kapanamaz. Açık kalan kapaklar arasından sarı yeşilimtırak renkte fazla mikdarda akıntının çıktığı görülür. Ekserya bu fazla mikdarda gelen akıntı sebebile tabakai karniye denilen gözün siyah kısmında yaralar husule gelmeğe başlar. Bu yaraların geçmesile de gözde bir takım nedbeler, kesafetler yani lekeler meydana gelerek rüyeti bozar, muhitini çatallı gösterir. Bazı kerrede belsoğuk-

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

luğu neticesi gözde vukua gelen bu arıza ve tehlikeli ihtilat sebebile hastalığa tutulan kimseyi görmek nimetinden mahrum bir vaziyete sokar, kör eder.

Göz belsoğukluğu büyüklerde kazara kirli parmakların veya belsoğukluğu ile kirlenmiş eşyanın göze götürülmesile meydana geldiği gibi yeni doğan çocukların gözlerinde de hastalıklı annesinden doğduktan üç beş gün sonra bu yeni masum yavrucaklarda da göz belsoğukluğuna fazla tesadüf edilir. Ekserya belsoğukluğunu taşıyan validenin tenasül azasından çıkarken gözlerin mikroplu sahaya sürülmesile yeni doğan çocuklarda cerahatli şekilde göz belsoğukluğu görülür. Hastalık çocuklarda hemen iki taraflı olur. Bunlarda da kapaklar kırmızı, şişmiş vaziyette olup layıkile kapanamıyan göz kapakları arasından fazla mikdarda cerahatli akıntı gelir. Göz belsoğukluğu büyüklerden ziyade yeni doğan yavrularda daha fazla görülür. Filhakika yeni doğan çocuklarda doğumdan üç beş gün sonra gözlerinde cerahatli şekilde görülecek göz iltihaplarının sebep ve menşei hemen daima belsoğukluğuna merbuttur. Büyüklerde tenasül nahiyesindeki belsoğukluğunun fazla olmasına rağmen bunlardaki göz belsoğukluğunun nisbeten az görülmesi bir taraftan profilaktik yani korunma tedbirlerinin zamanında alınması, diğer taraftan mikrobun uzviyet haricinde yaşama kudretinin ve mukavemetinin azalması sebebilsdir. Göz belsoğukluğu arazının diğer basit göz iltihaplarından farkı gözdeki iltihabi alâmetlerin pek şiddetli olmasile birlikte diğer göz iltihapları arazının bulunması ve bilhassa gözün kızartılı ve kanlı olması ve sarı cerahatli bir akıntının gözden gelmesile göz belsoğukluğunu düşünmek lâzımdır. Bu hastalık başlangıçta göz munzammasının yani ince zarının kızarmasile, sulanmasile başlar. Bidayette sulu ve sarı renkte olan ifrazat bilahare cerahatli bir manzara almağa başlar. Göz gışai muhatisi yani ince zarı kirli, cerahatli, kırmızı renkte ve pek şişmiş bir vaziyete geldiği ve ekserya munzammadaki kızartı ve şişliğin kapakların içerisine kadar yayılarak bunları pek kabarık ve şişkin bir hale getirerek açılmaları müşkil, hattâ imkânsız bir vaziyete soktuğu görülür. Göz kapakları müşkilatla açıldığı zaman aralarından sarı cerahatli manzarada bir ifrazatın

boşaldığı ve fırladığı göze çarpar. Bu hastalıktaki görülen ifrazat temamile cerahatlidir. Filhakika hastalıkta hakikî bir cerahatlanma mevcut bulunmasile doğumun ilk günlerinde bu masum yavrucaklarda görülen bu göz hastalığına (Konjonk tivit pürülant) da denilir. Bu tabir bu hastalıkta cerahatin pek süratle teşekkül etmesile ekserya belsoğukluğundan mütevellit göz hastalığında kullanılır. Binaenaleyh şübheli göz ifrazatının fazlaca cerahatli bir şekil göstermesi ve hastalığın vahameti sebebile hemen belsoğukluğundan mütevellit bir göz hastalığı düşünüleceği cihetle erken ve vaktinde yapılacak bir tedavi ile pek iyi ve parlak bir netice alınabilir. Göz belsoğuklugu büyüklerde gözde pek tehlikeli âkıbetler hazırlamasile hastalığın enzar ve âkıbeti karanlık ve daha vahimdir. Bilâkis göz belsoğukluğuna tutulmuş masum yeni doğan çocuklarda yapılacak erken muntazam ve metodik bir tedavi sayesinde hastalığın bütün ihtilâtı bertaraf edilerek şifa kolaylıkla temin olunabilir.

— Sonu Var —

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Perişan

"Karac - Oğlan'a nazire„

Gününü görmedik yari neyleyim,
Çiğneyip geçtiğim çöller perişan...
Derman yok, derdimi kime söyleyim
Yar ilinden esen yeller perişan...

★

Suyunu içtiğim yaylalar serin
Bende can koymadı gamın, kederin,
Batırma kirpiğin yarem pek derin;
Yaremi bağlıyan eller perişan...

★

Gözümde şahıydın sen güzellerin,
Tadına doymadım baldı her yerin,
Bana gülden iyi kokardı terin;
Terleyip çimdiğin göller perişan...

★

Acep kimi okşar şimdi ellerin,
Hangi divaneyi yakar benlerin,
Suna boylu, elâ gözlü dilberin
Koynunda açılan güller perişau...

★

Ezelden mailem kalem kaşına
Yar dönüp bakmadı gözüm yaşına
Top top menevşeler takmış başına;
Topukla örülü teller perişan...

★

Sevda elde mızrap, gönül saz iken,
Sahrada gezerdik mevsim yaz iken,
Eskiden bakmaya kıyamaz iken;
Şimdi fidan gibi beller perişan...

★

Kemali eder ki sözüm yok artık,
Zevki safasında gözüm yok artık,
Ben bir kuru dalım özüm yok artık;
Yare nenni diyen diller perişan...

Kemal SAYIN

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Çorumda hayvanata izafeten söylenilen Ata sözlerinden bu defa derlenerek Halkevi Başkanlığı vasıtasile Ziraat Enstitüsü Yüksek Müdürlüğüne sunulan

ATA SÖZLERİ [*]

Derleyen : Eşref ERTEKİN

1 — At sahibini bulmayınca üstündekini çul sanır.

2 — Avrat erini bulmayınca kapusunda kul sanır.

3 — Bahşiş atın bahası sorulmaz.

4 — Atın ürkeği, yiğidin korkağı iyi olur.

5 — Arık at yedi günde, arık it yedi günde meydana gelir.

6 — Tay yetişmezse ata baha yetmez.

7 — At ölür gönü, yiğit ölür ünü kalır.

8 — At ölür meydan, yiğit ölür şan kalır.

9 — Üyez gibi at gö...de geçinme.

10 — İki timar bir yem yerine geçer.

11 — Katır yatağında yatan at çifteyi boşlamaz.

12 — Atın ölümü arpadan olsun

13 — At binenin kılıç kuşananındır.

14 — At bulunur meydan bulunmaz, meydan bulunur at bulunmaz.

15 — Atı buldunda nal, mıh mı ararsın.

16 — İnersin gönül inersin, attan eşeğe binersin.

17 — Terki bağlı at hazır, yetiş ya Hazreti Hızır.

18 — İl atına binen tez iner.

19 — Yavuz atın yanında duran ya huyunu, ya hünerini.

20 — Kılavuzu karga olanın burnu bo...dan çıkmaz.

21 — Kanatsız kuş uçmaz.

22 — Kuş uçar kervan geçer.

23 — Kuş uçup kolan sökmez.

24 — Baykuş gibi örenleri kırk gün bekliyor.

25 — Dişi kuş yapar yuvayı.

26 — Yırtıcı kuşun ömrü az olur.

27 — Ya devlet başa, ya kuzgun leşe.

28 — Ulu kuş ağır uçar, bo...n kimya deyince denizin ortasına sı...ar.

[*] 2, 12, 24 üncü Çorumlu nushalarında neşredilen Ata sözlerinden bunlar arasında bulunanları neşrolunmasın diye çıkarılmıştır.

29 — Her kuşun eti yenmez.

30 — Mididip gibi başucumu bekleme.

31 — Kartala bir ok deymiş de kendi kanadından imiş.

32 — Bunca kuşun bir danesi, kurdun bir danası yok.

33 — Kırlangıcın ziyanını Yemen'liden sor.

34 — Şahin de küçük amma gökten turnayı indirir.

35 — Deve kuşu gibi topa gelince boynunu uzatıyor, yüke gelince kanat açıyor.

36 — Arpacı kumrusu gibi düşünme.

37 — Leyleğin ömrü laklakla geçer.

38 — Serçeye çubuk bere.

39 — Dudu'yu kafese koymuşlar şeker ile beslemişler de yine vatanım demiş.

40 — Bülbülün çektiği dili belasıdır.

41 — Kargayı beslede gözünü oysun.

42 — Tilki tilkiliğini bildirinceye kadar post elden gider.

43 — Kurt dumanlı havayı sever.

44 — Kurt kocayınca köpeklere gülünç olur.

45 — Kurt'un yanısıra kuş da geçinir.

46 — Kuruya kurt düşmez.

47 — Oturan arslandan gezen tilki yeğdir.

48 — Erkek arslan arslanda dişi arslan arslan değilmi.

49 — Kurşun yemiş domuz gibi gidiyor.

50 — Aç ayı oynamaz.

51 — Arslan yatağından belli olur.

52 — Tilkinin eli üzüme ermeyince o ekşi yenmez dermiş.

53 — Sürüye kurt girmişte vay birlinin haline demiş.

54 — Sürüden ayrılanı kurt yer.

55 — Bana değmeyen yılan bin yaşasın.

56 — Korkak tavşan çok yaşar.

57 — Kurbağanın vakvağası suyu bulandırmaz.

58 — Göle su gelinceye kadar kurbağanın gözü patlar.

59 — Tavşan dağa küsmüşte dağın haberi bile olmamış.

60 — Uyuyan yılanın kuyruğuna basılmaz.

61 — Kedinin yüğürttüğü samanlığa kadar.

62 — Kedi yolağı arıyor kaçmıya.

63 — Kedinin eli ciğere ermeyince murdar, murdar dermiş.

64 — Caminin mumunu yiyen kedinin gözü kör olur.

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

65 — Sinek pekmezciyi tanır.

66 — Arının gözkeresine çöp dürtme.

67 — Anlayana sivri sinek saz, anlamıyana davul zurna az.

68 — Arı bal alacak çiçeği bilir.

69 — Sinekli gö... singirder.

70 — Sinek murdar değil, mide bulandırır.

71 — Vakıtsız öten horozun başı kesilir.

72 — Deli tavuk gibi debelenip duruyor.

73 — Kulağına bit gitmiş tavuk gibi düşünüyor.

74 — Her horuz kendi çöplüğünde kubarır.

75 — Ölüyü gününde, tavuğu pininde.

76 — Horozu çok olan yerin sabahı geç olur.

77 — Balık baştan kokar.

78 — Balık baştan avlanır.

79 — Denizdeki balığa pazarlık olmaz.

80 — Sudan çıkan balık ateşten korkmaz.

81 — Kaçan balık büyük olur.

82 — Çekirge ne ki budu ne olacak.

83 — Karıncanın armağanı çekirgenin budu olur.

84 — Topal eşekle kervana karışma.

85 — Sudan çıkmış sıpaya dönmüş.

86 — Acemi nalbant nal, mıh çakmayı kürt eşeğinde beller.

87 — Eşeğin kuyruğunu kesme kimi uzun der, kimi kısa.

88 — Bir katar deveyi bir eşektir güden.

89 — Ölmüş eşek kurttan korkmaz.

90 — Ölmüş eşek mi arıyorsun nal, mıh sökmeye.

91 — Eşeğini kavi bağla da Allaha öyle ısmarla.

92 — Eşek çamura çökünce yol gösteren çok olur.

93 — Koca eşeği yoldan çıkarır sıpanın oynaması.

94 — Eşek hoşaftan ne anlar.

95 — Eşeğe bir cilve yap demişler götatub zarta çekmiş.

96 — İtin alçağı kaykanadan pay umar.

97 — Ürüyen it kapamaz.

98 — İti öldürene sürütürler.

99 — Ürümesini bilmeyen köpek davara kurt getirir.

100 — Köpek köpekliği ile ekmek yediği yeri unutmaz.

101 — Köpeksiz köye düşmüş de deyneksiz sallanıyor.

102 — Gölbez büyür it olur.

103 — İtle dalaşmadan çalıyı dolaşmak iyidir.

104 — İtin ayağını taştan mı esirgeyorsun.

105 — İt kudurunca cami divarına siyer.

106 — İt ite, it de kuyruğuna ısmarlıyor.

107 — İt ürür, kervan geçer.

108 — İt kalmadı samur oldu.

109 — İt ile harhara girilmez.

110 — Tazı gibi yeler gezer.

111 — Tavşana kaç, tazıya tut diyor.

112 — Tabaksın it bo.... na muhtaçsın.

113 — Sahibine ürümeyen köpeği köpekten saymazlar.

114 — Kuduz it gibi cami divarına siyme.

115 — Hayvanı yular bağı, tımar zapteder.

116 — Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur.

117 — Deve gibi arkaya sime.

118 — Deveci ile konuşan kapusunu geniş açmalı.

119 — Deveye niçin boynun eğri demişler; nerem doğru demiş.

120 — Deve nalbanda bakar gibi bakıyor.

121 — Ya bu deveyi gütmeli, ya bu diyardan gitmeli.

122 — Nazar deveyi çömleğe, insanı sine sokar.

123 — Deveyi dizinden, pireyi gözünden avlıyor.

124 — Devede kulak, tavukta yelek.

125 — Devenin önü Engürüye indi.

126 — Devenin yükünden onmadım ki si...den onayım.

127 — Öküzümün alnı sakar, kendi adını ele takar.

128 — Öküzün büyüğünü damda unutuyor.

129 — Keçinin çıktığı yere oğlağı da çıkar.

130 — Koyunu koyun bacağından, keçiyi keçi bacağından asarlar.

131 — Karaman koyunu, sonra çıkar oyunu.

132 — Büvelek tutmuş dana gibi tezikiyor.

133 — Keçinin büzüğü gidişince çobanın değneğine sürünür.

134 — Koyunu güden kurt'u görür.

135 — Koça buynuz yük olmaz.

136 — Ne inek veriyor, ne de buzağı alıyor.

137 — Dananın altında buzağı arıyor.

138 — Buldun bir koyun yede doyun neye gerek oyun.

139 — Buynuzda sonradan çıkar amma kulağı geçer.

140 — Güttüğü bir koyun, ıslığı dağı taşı tutar.

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Iztırap

Zaman zaman çarpışlı gönlüm bir inkisarla;
Beslediğim emeller bu gün bir serap oldu.
Her gün yeni bir keder, yeni bir ahû zarla,
Neşe bile gözümde artık ıztırap oldu.

Bahtımın arkasında yıllarca gölge oldum;
Açılmadan dökülen bir gonca gibi soldum;
Sevdama engel olan her ıztırabı yoldum;
Her elem gönlüm için artık bir şarap oldu.

Canlı bir melâl gibi dolaştım gönüllerde;
Bir saadet ararken düştüm bin acı derde.
Görmedim hiç yüzünü, ben nerde, neşe nerde!
İnkisarlar içinde gençliğim harap oldu.

Sevda diye kopardım ıztırap zanbağını;
Yoldum saçlarım gibi aşkımın yaprağını;
Heyhat !.. ki ben kırmıştım vefa oyuncağını,
Şimdi neden gönlüme büyük bir azap oldu ?

Sıtkı AKTAN

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

1101
İndim nane biçmeğe
Eğildim su içmeğe
Yarin geliyor dediler
Kanatlandım uçmağa

1102
Iraflarda bal kabak
Gerdanı altın tabak
Horuz çenen çekilsin
Ne çabuk ettin sabah

1103
İstanbulu öğerler
Soyun öğme gülerler
Kaçma civanım kaçma
Öldürmezler döğerler

1104
Kırmızı elma değirmi
Şu gelen yar değilmi
Yavrumun bakışları
Derde derman değilmi

1105
Kaşları eğme ile
Hatıra değme ile
Çokda güzel değilsin
Ben seni sevme ile

1106
Karşıda gördüm seni
Gül iken derdim seni
Şükür olsun hudâya
Genç iken sardım seni

1107
Karşıdan paşa geçti
Kiprikler kaşa geçti
Yar bana bir ok vurdu
Sinemden daşa geçti

1108
Karşıda dağ elması
Dağda olur dağ elması
Yar bana bir ok vurdu
Müşküldür sağ olması

1109
Karşıdan han geliyor
Almağa can geliyor
Gafil olma ey gönül
Evler yıkan geliyor

1110
Kara poşu bağlanır
Ciğerciğim dağlanır
Dostum gurbette kaldı
Bensiz nice eğlenür

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

1111

Kaşların kemer ayni
Gözlerin aldı beni
Kalmadı sabrım güzel
Şimdi öperim seni

1112

Karşıda kara çalı
Ne karıyorsun galı
Beni sana vermezler
Get şurdan sıracalı

1113

Kar yağar bucak bucak
Odamız pekce sıcak
Dola kolun boynuma
Yatalım kucak kucak

1114

Karlar pır pır düşüyor
Azelerim üşüyor
Sevgililer birleşmiş
Dudaklar öpüşüyor

1115

Kervan geldi naz ile
Kollarında baz ile
Ben yarimden ayrıldım
Eğlenürüm saz ile

1116

Sokakları daracuk
Memeleri ufacuk
Kömür gözün sevdiğim
Memlekette biricik

1117

Su gelür lüle lüle
Yar gelür güle güle
Elinde mavi yağlık
Göz yaşın sile sile

1118

Suyun içtim çanaktan
Lezzet aldım yanaktan
Ne hayırlı gün imiş
Yari gördüm sabahtan

1119

Sinemde var bin yare
Dostlar derdime çare
Ölüyorum derdinden
Söylen gelsün bu yare

1120

Siyah zülfün merde sen
Beni uğrattın derde sen
Nidem güzel olduğun
Elim ermez yerde ben

1121

Saz çalar bağlamadan
Ciğerim dağlamadan
Tez gelde kurtar beni
Ah çeküb ağlamadan

1122

Sevdalı
Bülbül güle sevdalı
Gel bülbül gir gülşene
Kon harına sev dal'ı
Gül goncası açılmaz
Gelmeyince sevdalı
Yar yüzün görmeyeli
Oldum dertli sevdalı

1123

Sevda pek zor sevdiğim
Ateşe kor sevdiğim
Benim seni sevdiğim
Kalbime sor sevdiğimi

1124

Seninle birim yaşta
Aşk havası var başta
Gündüz hayalim sensin
Gece görürüm düşte

1125

Sazın kâr etti bana
Eşiden kalır Tana
Lutfeyle gül yüzlü yar
İsmini söyle bana

1126

Sarı yayımın bendi
Ne tez unuttun andı
Düşmanlar bile etmez
Bana ettiğin fendi

1127

Sarı yayım asayım
Bağrıma taş basayım
Ne dedimde küstürdüm
Dilceğizim keseyim

1128

Şirindir yarin yüzü
Bize artırdı nazı
Ölüleri diriltir
O yarin şirin sözü

1129

Mani bilmem hasından
Ölüyorum yasından
Ak memeler gel eyler
Düğmeler arasından

1130

Manici karşımıdur
Manime mani yetür
Yedi türlü meyvayı
Hep bir manide getür

1131

Mile yar
Düştüm pekçe dile yar
Mahşerecek gidecek
Sevdan benimle yar
Aldın aklım başımdan
Bilmem ne ilmile yar
Aşıka hor bakanın
Gelsün gözü mile yar

1132

Mangalda köz olmasın
Yolunda iz olmasın
Yoluna su dökeyim
Kunduran toz olmasın

1133

Mert yiğit ikrar güder
Daima eylik eder
İkrara durmayanın
Kellesi dâre gider

— SONU VAR —

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Halk ağzından derlemeler :

Çocuğu olmayan bir Bayan ağzından söylenen

ANONİM BİR AĞIT

Derleyen : Eşref ERTEKİN

1

Elekci (1) gelsede bir kalbur alsam
Öğrüne üğrüne (2) öllük (3) elesem
Aynalı beşşiğe oğlan belesem

Nolur mevlam nolur(4)ihsanın yokmu
El kadar et versen obana çokmu

2

Konaklar yaptırdım altun eşikli
Sofralar serdirdim gümüş kaşıklı
Üç gece yatmadım yanım beşikli

Nolur mevlam nolur ihsanın yokmu
El kadar et versen obana çokmu

3

Konaklar yaptırdım altun direkli
Sofralar serdirdim ballı börekli
Üç gece yatmadım yanım bebekli

Nolur mevlâm nolur ihsanın yokmu
El kadar et versen o bana çokmu

4

Küçücük kazanda yemek bişiyor
Oynayan çocuklara gönüm(5)düşüyor
Doğurmasam kocam beni boşuyor

Nolur mevlâm nolur ihsanın yok mu
El kadar et versen o bana çok mu

5

Kuyumcular döker sırma kuşağı
Mevlâm esirgemiş oğul uşağı
Kocamın yanında düştüm aşağı

Nolur mevlâm nolur ihsanın yok mu
El kadar et versen o bana çok mu

6

Çavuş hamamının temam kurnası
Ebelerin yalan ilâç vermesi
Ağzımda duruyor ilâç yaresi

Ya ver muradımı ya al canımı
Ben istemem böyle can sağlığını

7

Bir oğlum olsada esdiriversem
Al yeşil bayrakla kesdiriversem
Emmisin dedesin küstürürersem

Ya ver muradımı ya al canımı
İstemem ben böyle can sağlığını

8

Konaklar yaptırdım döşedemedim
Çiçekler ektirdim yeşerdemedim
Kahbe felek ile baş edemedim

Ya ver muradımı ya al canımı
Ben istemem böyle can sağlığını

[1] Çorumda Kıptilere verilen isimdir.
[2] İki tarafına ırgalanarak demektir.
[3] Küçük çocukları beşiğe belerken altına koyulan toprak.
[4] Ne olur demektir.
[5] Gönlüm demektir.

Saçların kepeklenmesi ve TEDAVİ ŞEKLİ

Cild, Saç, Zührevi Hastalıklar Mütehassısı
Dr. Tevfik BERKOL

Başımızı ve yüzümüzü süsleyen, kafamızı sıcak ve soğuğa karşı muhafaza eden güzel ve parlak saçlarımızın dökülmesine ve kepeklenmesine mani olmak için alınacak tedbirin zamanında ve lâyıkile yapılabilmesi için saç kepeklenmesinin hayatın hangi senelerinde, ne suretle ve ne gibi sebeplerle meydana geldiği hakkında biraz fikir ve malumat edinmek lâzımdır.

Saçların temizlik, terbiye ve muhafazası için bulunduğu ve beslendiği cildi müşearın yani saçlarla örtülü baş cildinin içerisinde bulunan ter ve bilhassa yağ guddelerinin, ifrazatlarının normal olarak çıkmasına, akmasına dikkat etmek lâzımdır. Başımızda saçlar arasında toplanan kepekler omuzlarımıza, elbiselerimizin yakalarına dökülerek elbise yakalarının kirlenmesine, yağlanmasına sebebiyet vermesile mazarratları olduğu gibi başımızda yağlanma ve kepeklenme fazlalaştığı zaman başın cildini de tahriş ederek şiddetli kaşıntı ve kızartıya ve kıl diplerinin iltihaplarına ve saçların düşmesine meydan vermesile saçlarımızın normal olarak ne pek kuru ve ne de pek yağlı olmamasına dikkat etmelidir.

Pityriasis simpleX capitis, veya Pellicule veyahut Seborrhee seche gibi Fransızca isimler taşıyan baş kepeklenmesinin baş yağlanmasile münasebeti vardır. Ekserya saçları kepeklenen kimselerin cildlerindeki yağ guddelerinde bir şişlik ve kabarıklık husule gelerek fazla yağ yapmalarile Sebore denilen cildin fazla yağlanması meydana gelir. Filhakika büluğa yakın devrede cildeki yağ guddelerinin ifrazatı artar. 17 yaşlarına doğru saçlar dökülmeye baş-

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

lar. Bazı kimselerde günde yüz elli saç düşmeğe başlar. 25 ilâ 30 yaşlarında bu dökülme tekâmülünü alarak saçların düşmesi azalır. Yağlı saçlar kolaylıkla düşer, yaşayamazlar. Tıbkı fazla sulanan bir ağacın veya bir nebatın çürümesi gibi saçlar da fazla yağlandığı takdirde lâyıkile beslenemiyerek düşerler. Bundan başka saçların düşmesinde dahilî ifrazat guddelerinin, bilhassa tenasül guddesi ifrazatının faaliyete gelmesi de başın fazla yağlanmasını ve dolayısile saçların vakıtsız düşmesinde mühimbir sebep ve âmil olmaktadır.

Saçlardaki kepeklenme 8 - 9 yaşlarında görülmez. Umumiyetle 11 inci yaştan itibaren çocukluk devresinden gençliğe geçildiği zaman alevlenerek saçlar arasında çoğalarak kendisini gösterir. Filhakika hayatın bu devresinde kepeklenme fazladır. 14 - 15 yaşlarına doğru saçlar yağlanmaya başlar. Fakat baştan kepek evvelki kadar düşmez. 17 yaşlarına doğru ise saçlar büsbütün yağlanarak kepeklenme pek o kadar kalmaz. Ekserya terlendiği zaman başta kaşıntı da görülür. Saçları yıykamakla, tüvalet yapmakla, tedavi etmekle bu kepeklenme muvakkaten geçersede bir hafta sonra yeniden ayni suretle teşekkül eder. Pelliculle denilen baş kepeklenmesi umumiyetle 2 - 3 milimetre büyüklüğünde esmer sincabimtırak renkte ve toz halinde cildin sathî tabakasının soyulmuş parçalarından ibarettir.

Baştaki kepeklenme temizlemekle, saçları taramakla, yıykamakla bitmek, tükenmek bilmez. Kepeklenme uzun müddet devam eder. Çok kerre saçların düşmesine sebebiyet vererek başı çıplak daz bir hale sokar. Umumiyetle saçların dökülmesi yirmi yaştan sonra göze çarpmağa başlar. Otuz yaşa doğru en şiddetli derecesini bulur. Saç dökülmesinin bidayeti 13 ilâ 15 yaşlarında başlar. İşte çocukluktan gençlik devresine girildiği zaman başlarda vukua gelen ve görülen kepeklenme ve yağlanma gibi gayri tabiî halleri ehemmiyetsiz telakki etmiyerek zamanında korunma tedbirlerini almak lâzımdır.

Saçları yağlanan kimselerde bazı kerre nöbet şeklinde kaşıntı da görülür. Kaşındıkça baştan beyazımtırak toz halinde kepeğe benzeyen cildin sathî tabakasının soyulmuş parçaları omuz başlarına ve ceket yakalarına düşdükleri ve düşen kepekler yerine başta yeniden kepeklenme husule geldiği görülür. Kepekli saçların bulunduğu ve beslendiği cildde iltihap yoksada kaşıntı sebebile kızartı görülür. Pityriasis capitis denilen kepeklenme hadisesinde kabuklanma kurudur. 14 - 15 yaşlarına doğru saçlar arasında bir takım küçük mikroplar ve şekilleri muhtelif tut şeklinde toplanmış cocusler tesirile veya sebore demalassez gibi parazitlerle başta hem yağlanma ve hem de oldukça kalın kepeklenme görülmeye başlar. 15 ilâ 17 yaşlarında başta kabuklanma ile birlikte saçlar arasında bir kızartı da görülür. Çok kerre bu kızartı alın çevresinde, saçlar hizasında zikzak çenber gibi kurun da yaparak Corona Seborreica denilen ekzama Seborreica'yı meydana getirir.

Baştaki kepeklenme keyfiyeti her hangi bir hastalığın veya cildin bir noktasındaki iltihabî safhanın geçerek nihayet bulduğu ve tamir gördüğü bir safha değildir. Çocukluk hayatından gençliğe atlanıldığı zaman vukua gelen saçların bir hastalığıdır. Bu hastalık en ziyade kılla örtülü nahiyelerde, başta, bıyık, sakal nahiyesinde, kaşlarda, kirpiklerde ve tenasül nahiyesindeki kıllarda görülürsede en ziyade baş saçlarında bulunur. Hastalık üç safha gösterir. Birinci safhada cildde kuru şekilde kepeklenme hali görülür. Hakikî kepeklenme 11 yaşından sonra başlar. Küçük yaşta başta saçlar arasında üreyen ve yerleşen mikrobasiller neşvü nümaya müsait bir saha bulamadıklarından hakikî kepeklenme görülmez. İkinci safhada ise kepeklenmeden ziyade başta fazla yağlanma hali görülür. Filhakika bidayette görülen kuru kepeklenme zamanla ve seneler geçtikten sonra yağlı bir şekil almaya başlar. Bu zamanda saçlar arasında görülen kuru beyaz tozlanma hali yerine başı kaşımakla basit kepeklenme görüleceğine bu tozların ve kepeklerin yağlı bir madde ile karışmış ve birleşmiş çamur halinde saçları birbirine yapıştırdığı göze çarpar. Başta kepeklenme bu zamanda daha kalın ve yapışkan bir şekil alarak bilahare yağlandığı lâzım gelen tüvalet, ihtimam ve temizlik yapılmadığı takdirde cildin hemen iki üç milimetre kadar bir yağ tabakasile örtülmüş olduğu görülür. Bu hal en ziyade gençliğin başlangıcında görülür. Kepeklenme hadisesi yağlanma şeklini aldığı zaman hastalık yüzün diğer nok-

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA 1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

taşında da görülmeye başlar. Alında, kaşlarda, kirpiklerde, bıyık ve sakalda, göğüs ve sırtta ekzama tarzında halka ve daire şeklinde levhalar göstererek meydana çıkar ki bu da hastalığın 3 üncü safhasını teşkil eder. Bu hastalık dört beş sene kadar devam eder. Tüvalet, temizlik ve ilâçla geçerse de sonra tekrar husule gelebilir. Başta hasıl olan kepeklerin mikroskobik muayenesinde yuvarlak cocus şeklinde bir parazit veya bir Levure veyahut mikrobasil görülmüştür. Baştaki saçların kepeklenmesi Sbore de'Malassez ile vukua gelen parazitler bir hastalık olarak kabul olunmaktadır.

Bununla beraber yapılan tecrübe ile bu Spore de'Malassez bir kimseye aşılanamadığı gibi kepek hastalığı da meydana getirilememektedir. Bu siporlar daha ziyade yağlı saçlarda görülmekte ve başta sebore denilen fazla yağlanmağa sebebiyet vermektedirler. Umumiyetle sebore hastalığı 17 yaşında meydana gelir. Seborenin husulünde baştaki parazitlerin mevcudiyeti mühim rol oynarsada urviyetin de tesiri vardır. Şu halde başta saçlar arasında parazitlerin üremesi ve yağlı kepeklenmenin vukuu yaşla ve tenasül guddesinin faaliyete gelmesile başlar.

— Sonu Var —

MES'UL MÜDÜR : NURİ UĞUR

sekiz yüz akçası Ali veledi Mehmedin bakisi müşterekleri kayidlerindedir. Ve Çorum nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile karyei Celil yahud Celir temam malikâne vakfı evladı Arif Çelebi ve Melike Hatun divanı timar ve hasılı divan tahtında çift ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi üçbin yediyüz akça yazu ile defteri mefasılda ol dahi muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda divan temam yazuyu mezkûresinden bin beşyüz akçası ifraz ve ber icmal ve icmali mezbur temam Ahmed veledi Ahmedin kaydindedir. Ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin adedile karyei asıl namı diğer Ezil malikâne yedi sehimden iki sehmi Melik Sinan bey veledi Bavrar ve beş sehmi Melik Ahmed Çelebi ve Masum Çelebi evladı Arif Çelebi divanı timar haliya hassai hazaratı Hudavendigâr ve hasıl maa niyabet ve divan timar tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi yedi bin seksen bir akça. Ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin adedile karyei Ömerbey malikâne bin sekiz sehimden yedi sehmi vakfı evladı Hacı İsrail haliya bir sehmi miki Hacı Mustafa derdesti imam Ali

kadıi askerinki bi hüccetil kadı vakfı evladı Hacı İsrail derdesti Tor Çelebi ve Veli ve küçük Şir hatun evladı Hacı İsrail ber mucibi hüccei şeriye septi defter oldu Divanı hissei hazaratı Hudavendigâr tahtında mezreai Emir Ali karyei mezkûrede der tasarrufu evlâdı sahibi malikâne temam vakfı evlâdı Arif Çelebi ve evladı Melike hatun ve hasılı divan maa niyabet tahtında çift ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi üç bin beş yüz elli beş akça ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin adedile karyei Alayuntlu malikânenin dört sehimden bir sehmi vakfı Emir Mahmud bin Sahib çelebi bikıraatil kur'an vettasaddukat filleyalii şşerif ve sülüs erbag vakfın evladının tasarrufundadır. Divanı hassai hazaratı Hüdavendigâr ve hasıl maa niyabet ve divan tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi bin yedi yüz yirmi üç akça yazularile defteri mefasılda muharrir kalemile başka başka tahrir ve defteri icmalda divan temam yazuyu mezburlarile hassı hümayun mülhakatın olmak üzere tahriri defter olmuş. Ve yine nahiyei mezbure tabi neferat ve zemin adedile karyei Badili malikâne yedi sehim-

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

den iki sehmi milki Sinan bey Bavrar ve beş sehmi milki Ahmet Çelebi veledi Sahip Çelebi ve Masum Çelebi veledi Emir Çelebi min evlâdı Arif Çelebi divanı timar ve hasılı divan tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi ikibin yüz akça yazu ile defteri mefasılda ol dahi muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda divan temam yazuyu mezkûresinden bin iki yüz akçası ifraz. Ve yine nahiyei mezbure tabi çıkrıkcı karyesi maa gayriha biriktirilip yekûn dört bin iki yüz akça deyu ber icmal ve icmali mezburun bin beş yüz akçası Osman veledi Osmanın bakisi müşterekleri kayitlerindedir. Ve divanı bayır nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile karyei Emir kuldan Humûs malikâne vakfı türbei Mehmet paşa der nefsi Osmancık baki erbaa ahmas malikâne vakfı evladı Arif Çelebi divan timar ve hasılı divan tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi bin yedi yüz akça yazu ile defteri mefasılda ol dahi muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda divan temam yazuyu mezkûresi ve yine nahiyei mezbure tabi Sehkân karyesi maa gayriha biriktirilûb yekûn ikibin ikiyüz akça deyu bericmal ve icmali mezburun iki bin akçası Ahmed veledi Hasanın bakisi müştereklerinin kayidlerindedir. Ve divanı Sakız nahiyesine tabi neferat ve zemin adedile karyei Çanak ve hasılı tahtında resim ve hınta ve şair yekûn maa gayrihi yedibin akça altıyüz yazu ile defteri mefasılda oldahi muharrir kalemile tahrir ve defteri icmalda divan temam yazuyu mezkûresi maa gayriha biriktirilûb yirmi bir bin akça yekûnundan üçbin dört yüz akçası ifraz ve ber icmal ve icmalı mezburun dört yüz akçası tekaûd Yahya bey bakisi müşterekleri kayidlerindedir. Ve dekâr bulunandan maada ber mantuku inha ve merbut mazbata ve ilâmı şer'î Osmancık ve Çorum ve divanı bayır kazalarında kâin derbendler ve ber'ı ve Armudaki karye ve mezraaların sarahaten tahlilleri mahalli bulunduğundan havalei derkenarda mastur bu takdirce ber muktazayı defteri hakani salifüzzikir karyei küçüki mezburenin beş sehim malikânesinden dört sehim hissesi canibine ait mahsulda nArif Çelebi evladı canibinden ber vechi vakfiyyet mutasarrufları tarafından ve baki bir sehim hissesile divanisi caniplerine ait mahsuldan ve rusumatı

merkum Hasan veledi Abdullah ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei Gökderei mezburenin bir humûs malikânesi canibine ait mahsulâtı Osmancıkta vaki Mehmed Paşa türbesi vakfı tarafından ve baki dört humûs malikâne hissesi canibine âit mahsulâtı Arif Çelebi evladı canibinden ber veçhi vakfiyet mutasarrıfları taraflarından divanisi canibine ait mahsulat ve rüsumatı merkum Ahmed veledi Ahmed ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei Çayırı mezburenin temam malikânesi canibine ait mahsulden kezalik Arif Çelebi evladı canibinden berveçhi vakfiyet mutasarrıfları taraflarından ve divanisi canibine ait mahsulât ve rüsumatı yine merkum Ahmed veledi Ahmed ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei Akçasuluk ei mezburenin humûs sehmi malikânesi canibine ait mahsulâtı Osmancıkta vaki Mehmed Paşa türbesi vakfı tarafından ve baki dört humûs malikânesi canibine ait mahsulatı Arif Çelebi evladı canibinden berveçhi vakfiyet mutasarrıfları taraflarından ve divanisi canibine ait mahsulât ve rüsumatı yine merkum Ahmed veledi Ahmed ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei Dinal namı diğer Zeynal ei mezburenin temam malikânesinin beş sehimden dört sehim hissesi canibine ait mahsuları kezâlik Arif Çelebi evladı canibinden ber vechi vakfiyyet mutasarrufları taraflarından ve bir sehim malikâne hissesile divanisi canibine ait mahsulât ve rüsumatları merkum tekaûd Hasan veledi Osman ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei esorli mezburenin humûs malikânesi canibine ait mahsulâtı Osmancıkta vaki Mehmed Paşa türbesi vakfı tarafından ve baki dört humûs malikânesi canibine ait mahsulatı Arif Çelebi evladı canibinden berveçhi vakfiyet mutasarrıfları taraflarından ve divanisi canibine ait mahsulat ve rüsumatı temamen Mehmed veledi Fethullah tarafından ve karyei Bamaei mezburenin humûs malikânesi canibine ait mahsulâtı kezalik Osmancıkta vaki Mehmed Paşa türbesi vakfı tarafından ve baki dört humûs malikânesi canibine ait mahsulatı kezalik Arif Çelebi evladı canibinden berveçhi vakfiyet mutasarrıfları taraflarından ve divanisi canibine ait mahsulat ve rüsumatı merkum Mehmed veledi Yusuf ile sair müşterekleri taraf-

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

larından ve karyei ilemin el mezburenin temam malikânesi canibine ait mahsulati Arif Çelebi ve Melike hatun evladları caniplerinden ber vechi vakfiyyet mutasarrufları taraflarından ve divanisi canibine ait mahsulat ve rüsumati merkum Mustafa veledi tekaüt Ahmet ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei Gürcü ve karyei kırıklar el mezburenin temam malikâneleri caniplerine ait Mahsulatları Arif Çelebi ve Melike Hatun evladları caniplerinden ber vechi vakfiyyet mutasarrufları taraflarından ve divanları caniplerine ait mahsulat ve rüsumatları merkum Ömer veledi Mustafa ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei Araplar elmezburenin temam malikânesi canibine ait mahsulâtı Arif Çelebi evladı canibinden berveçhi vakfiyet mutasarrıfları taraflarından ve karyei Buluzment elmezburenin temam malikânesi canibine ait mahsulâtı Arif Çelebi ve Melike Hatun evlatları caniplerinden berveçhi vakfiyet mutasarrıfları taraflarından ve karyei mezburelerin divanları caniplerine art mahsulat ve rüsumatları merkum Ali veledi Mehmed ile sair müşterekleri taraflarından ve karyei Celil elmezburün temam malikânesi canibine ait mahsulatı Arif Çelebi ve Melike Hatun ebnaları vakfı tarafından ve divanisi canibine ait mahsulat ve rüsumatı merkum Ahmed veledi Ahmed ile sair müşterekleri taraflarından. Ve karyei asıl namı diğer Ezil el mezburenin yedi sehim malikânesinden iki sehim hissesi canibine ait mahsulatı berveçhi milkiyet Sinan bey veledi Bavrar canibinden ve beş sehim hissesi canibine ait mahsulatı Ahmed Çelebi ve Masum Çelebi evladı Arif Çelebi canibinden berveçhi milkiyet mutasarrıfları tarafından ve divanisi mahsulat ve rüsumatile hassı hümayun tarafından ve karyei Ömer bey elmezburenin malikânesinin sekiz sehimden yedi sehim hissesi canibine ait mahsulatı Hacı israil evlatları canibinden berveçhi vakfiyet mutasarrıfları taraflarından ve bir sehim hissesi canibine ait mahsulatı imam Ali kadıl asker canibinden berveçhi milkiyet mutasarrıfları tarafından ve tahtında mezreai emir Ali elmezburenin malikânesi canibine ait mahsulatı Arif Çelebi ve Melike Hatun evlatları caniplerinden berveçhi vakfiyet mutasarrıfları taraflarından. Ve divanileri canibine ait mahsulat ve

34-35 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Mahmut Selim GÜRSEL 1991
ÇORUM
SANAL KİTAPLAR
2024

ÇORUMLU 1940--1940

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU

1840-1942

SAYI: 36-37

Mahmut Selim GÜRSEL

36-37 SAYILARA GİTMEK İÇİN TIKLAYINIZ

ÇORUM KÖYLERİNDE 23 NİSAN BAYRAMI

HİCRİ ONBURUNCU ASIRDA ÇORUM

OBJEKTİF HUKUK VE SANAT

ÇORUMLU HACI HASAN PAŞA

ÇORUMLU MANİLER

HALKEVİNDE BİR ÇORUM GECESİ YAPTI

ÇORUM'DA SÖYLENEN BİLMECELER

BU GÜN

ÇORUM VE ÇORUMLU

MOLLA HÜNKAR KIZI BENLİ S. HAN İÇİN BİR DEYİŞ KUL AĞMANIN BİR DESTANI

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

YIL : 4. SAYI : 36 - 37.

1 Nisan - Mayıs 1942

ÇORUMLU

Çorum Halkevi Dil ve Edebiyat komitesi çıkarır

Yıl : 4. 1 Nisan Mayıs 942 Sayı : 36-37

Çorum köylerinde 23 nisan bayramı

CEVDET Bezirci

Okullar 23 Nisan Çocuk Bayramı için çok önceden hazırlıklar yapmıya başlamışlardı. Bu hazırlıkların başında mahallî oyunlar ve türküler geliyordu. Köy okullarından gelen haberlerde çok orijinal oyunlar ve türküler bulunduğu anlaşılıyordu. Bunun için köy çocuklarından bazı ekiplerin Çorum merkezine getirilmeleri bile düşünüldü, kutlama programına da ayrıca kaydedildi. Fakat, yürüyecek gelmesine imkân olmıyan uzak köylerden talebeler getirilemedi. Yalnız şehre yakın olan bir iki köyden 15 kadar Egitmenli okul talebesi ile çocuk ana ve babaları geldiler. Bunlar merkez okullarındaki arkadaşları tarafından karşılandılar, birer ikişer evlerinde misafir edildiler. Önceden daha çok geleceği haberini alan şehir çocukları evlerine misafir götüremedikleri için hayli üzüldüler, 15 talebeyi bir türlü aralarında paylaşamadılar. Öğretmenlerin müdahalesi olmasa belki güçlük bile çekilecekti.

15 köy çocuğunun bayrama katılması bile ayrı bir zevk ve neşe uyandırdı. 23 Nisan günü saat 10 da başlıyacak törene okullar akın akın geliyordu. İnkilâp okulunun önünde davul ve

[36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#)   [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

kaval ile köyden gelen talebeler vardı, davul ve kavalı kendileri çalmak şartile hoş edaları, güzel durumlar ve kendilerine mahsus giyinişlerile bütün halkın dikkatini kendi üzerlerine çekmişlerdi. İçlerinden bir tanesi de Gezici Başöğretmenlerinin yazıp ezberlettiği bu günün manasını canlandıran güzel bir manzume okudu. Gece Halkevinde yapılan aile toplantısına bu çocuklar ve onlarla gelen ana ve babaları da davet edildi. Bu toplantıya ayrıca zevk ve neşe kattılar. Köylerine mahsus kabak oyunu, Dost ninni oyunu, Buğabağı halayı oyunu oynadılar. Seyhan türküsü diye Seyhan ırmağında boğulan köylülerden birinin acıklı sonucunu anlatan bir türkü söylediler. Davul, kavalla türlü havalar çaldılar, pek çok alkış topladılar' herkesin takdir ve iltifatına mazhar oldular. Bu toplantıda Sapaköy Eğitmeni Turan Özçelik kendisinin yazdığı destanı okudu. Eğitmen ve eğitmen okulu hakkında açık ve aydın bir fikir ve kanaatları olmıyan birçok dinleyiciler de bu suretle bilgi sahibi oldular.

Köylülerin asıl büyük bayramı kendi aralarında oluyordu. 23 Nisan günü birbirlerine yakın olan köylerdeki okullar birleşerek müşterek bir program hazırlamışlar, orta bir köyde toplanarak bayramı kutlamağa karar vermişler. Babaoğlu eğitmen bölgesi de Hatap Jandarma karakolu yakınındaki alanda toplanacak, bayramı burada kutluyacaklardı. Gezici Başöğretmen Abdullah Kaya bu hususta bir çok hazırlık yapmış, her türlü tedbiri almıştı. Bu bayrama Sayın Valimiz Muzaffer Akalın'ı da ısrarla davet etmişler, öğleden sonra teşrif etmek vadini almışlardı. Sarımbey köyündeki okulun öğretmeni Naciye İkiz'de fırsatı kaçırmamış, Babaoğluna gidecek yolun üzerinde bulunan köylerine uğramalarını Valimizden rica etmişlerdir. Okullar öğleden önce resmî törenlerini yapmışlar, müsamerelerini öğleden sonraya, Valimizin teşrifine bırakmışlardı. Birlikte önce Hatap karakolu yanındaki alana gittik. Burada bu bölge içerisindeki sekiz köyün çocukları toplanmıştı. Yalnız çocuklar değil, bütün köy halkı, kadınlı erkekli binlerce kişi burada idi. Her okulun önünde şanlı Türk bayrağı dalgalanıyordu. Yanlarında eğitmenleri bulunuyordu. Halk, okulların önlerinde sıraya girmiş, intizamlı ve vakarlı bir tavırla bizi bekliyordu. Halkın arasında ellerinde sazları da bulunan bir kaç Halk şairi vardı. Bunların arasında Tarhanlı Kul Mustafa gibi oldukça tanınmış, muhitinde sevilmiş şairler de bulunuyordu. Bütün köylüler ve talebeler en yeni elbiselerini giyinmişler, renk ve çiçek demeti halinde Alaca şosesi üzerinde dizilmişlerdi. Baharın güzel ve ılık havası içerisinde ne ulvi bir manzara teşkil etmişti. İnsanın göksü kabarıyor, içi heyecan ve gururla doluyordu. Bir gün evvel ıpıssız olan bu alan şimdi birbirlerile kaynaşmış bir kalp halinde çarpan insan yığınlarile dolmuştu. Artık Babaoğlu, Pamucak, Domu, Divan, Tarhan, Tarhan kozlusu ilâ.... gibi köyler yok, bir tek kütle vardı. Karakolun önünde bir seddin üzerinde duran Valimizin önünden bu kütle şimdi bir geçit töreni yapıyordu. Ne kadar büyük bir intizam ve vakarla geçiyorlardı. Bu millete insan nasıl güvenmez, ona candan bağlanmazdı. Bir komutanları yoktu. Fakat, buna hacet kalmadan da vazifelerinin ne olduğunu müdrik olan köylüler büyüklerinin önünden nasıl geçit yapacaklarını biliyorlardı. Aralarında henüz askerlik yapmamış delikanlılar da vardı. Talabeler kendilerine mahsus edaları ve yürüyüşlerile bu geçide katılmışlar, büyüklerini saygı ile selamlamışlardı. Geçit töreninden sonra bu kütle karakolun önünde durakladı. Sayın Valimiz kısa veciz bir kaç sözle köylülerin bayramını kutladı, günün manasını anlattılar. Buna Gezici Başöğretmen Abdullah Kaya mukabelede bulundular, teşriflerinden dolayı duydukları büyük sevinci anlattılar. Bundan sonra hazırlanan alana gidildi. Burada çizilmiş olan program mucibince oyunlar başladı. Her eğitmen okulu talebesi kendi köyüne mahsus oyunlar oynuyor, türküler söylüyordu. Bunların arasında çok orijinal oyunlar da vardı. Oyunların bir çoğu kızlı erkekli oynanıyordu. Kızlar ne cici elbiseler giymişler, kendilerine ne güzel kıyafetler vererek yakıştırmışlardı, görüp te hayran olmamak imkânı yoktu. Oyunlarını oynar, türkülerini söylerken masumluluğun ve sevimliliğin en güzel pozlarını alıyorlar, fakat sıkılmak veya şaşırmak gibi hiç bir harekete rastlanmıyordu. Talebelerin arasıdda 9 yaşında saz çalan küçük bir yavru da vardı; Aşık Abdullah. Ne sevimli, ne vakur çocuktu. Parmakları sazın sapını kavrayamıyor, parmak ucu-

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

nu tele değdirmek için öyle cazip hareketler yapıyordu ki onu kucaklamak ve bağrıma basmak için âdeta çocuğun üzerine atıldım. Söylediği parçaların kendisinin olup olmadığını sordum. Utanarak başkalarından bellediğim şeyleri söylüyor ve çalıyorum, dedi. İşte geleceğin bir halk şairi, şimdiden yetişiyordu.

Talebelerin numaraları bitmişti, sıra halka gelmişti. Önce köylü delikanlılar kendilerine mahsus güzel geyimlerile ortaya atıldılar. Davul, zurna halay havasını çalmıya başladı. Bu havaya kendini uyduran babayiğitler öyle ahenkli hareketler yapıyorlardı ki en güzel dansın, en mükemmel figürleri dahi bu kadar muntazam olamazdı. Bunlardan sonra Umumî Harbin içerisinde yaşamış orta yaşlılar geldiler. Bunlar da «Londra» diye bir oyun oynayacaklardı. Önce isim tuhafımıza gitti, oynanmıya başlayınca ne olduğunu anlayabildik. Ortada bulunan biri Londra adını alıyor, diğerlerine türlü adlar veriyordu. Çanakkale zaferinin köylerdeki akislerini temsil eden fevkalâde güzel bir oyun. Köylü onu öyle karikatörize etmiş, ona öyle biçimler vermiş ki bu düşünüş ve duyuş karşısında hayran olmamak kabil değil. Tiyatro mevzuu arıyan yazıcılarımıza müjde. Halkın arasına girsinler, onunla birlik yaşasınlar, nelere rastlayacaklar.

Vakıt hayli geçmişti. Fakat bir türlü ayrılamıyorduk. Saatin 17,30 a yaklaşmasıdır ki bizi buradan ayırmaya sebep oldu. Köylülerle kısa bir konuşma yaptım. Hepsine iyi bayramlar dileyerek buradan ayrıldık. Onlar eğlencelerine devam ediyorlardı. Bizi karakolun önüne kadar uğurladılar. Sevinçlerini izhar edecek söz bulamadıkları gözlerinin içinden, yüzlerindeki çizgilerden belli oluyordu.

Biraz sonra Sarimbey köyüne geldik. Gözleri yolda kalan halk ve talebeler bizi köyün dışında koşarak karşıladılar Şimdi dört tarafımız muhabbet halesi halinde bir çember gibi kuşatılmıştı. Kimi elimize sarılıyor öpmeğe çalışıyor, kimi kalabalığı yaramadığı için saygı ve sevgisini gösteren sözlerle bizi okşamağa uğraşıyordu. Bu kalabalık kütle ile birlik okulun bahçesine gittik. Buradaki manzara ne hoştu, köyün çalışkan, mütevazi öğretmeni Naciye İkiz bir açık hava sahnesi kurmuştu. Çayhatap, Yenice köylerinden de kadın, erkek, çoluk

çocuk binlerce kişi burada toplanmış, birbirine girmiş adeta kaynaşmıştı. Kaç, göç, erkek, kadın farkı yoktu. Herkes birbirlerile kardeş, ana, bacı olmuş, en samimi dille birbirlerine hitap ediyor, kelimelerle değil, muhabbet neşidesile konuşuyor, neş'elerini anlatmıya, bayramlarını kutlamağa çalışıyorlardı. Valimiz burada da köylünün bayramını kutladılar, gördükleri bu topluluk ve alâkadan duydukları sevinci anlattılar. Halk yaşasın valimiz diye bağırıyor, alkışlıyordu.

Bu köyde de öğleden önce bayram kutlanmış öğretmen ve köylüden birer kişi söz söylemiş, talebeler manzumeler okumuş, oyunlar oynanmış, yarışlar yapılmış, bu işler biz gelinceye kadar bitmiş. Müsamere bizim gelmemize bırakılmıştı. 23 Nisan'ı canlandıran güzel bir temsil yapıldı. köy sahnesinde köy yavrularının yaptığı bu temsil ne kadar canlı, ne kadar muvaffakiyetli idi. Duyarak manzumeler okudular, monoloğlar söylediler, oyunlar oynadılar, rontlar yaptılar. Bu köyde belki orjinalı bir oyuna rastlanamadı. Fakat, çocuklar gayet iyi yetiştirilmiş, günün manası onlara çok iyi hazmettirilmişti. Onları bu şekilde yetiştiren, onlara bu ruhu veren öğretmenlerini tebrik etmemek, onlara en sıcak teşekkürlerimizi sunmamak bir nankörlük olurdu. Halkın coşkunluğu ve sevinci son haddini bulmuş, yavrularını durmadan alkışlıyorlardı. Köye kuzular, koyunlar dolmuş meleşiyorlar, inekler bağırıyor, taylar kişniyordu. Fakat, kimsenin evine gedip bu hayvanları dama ve ağıla koymak aklına bile gelmiyordu. Erkekler kadınlara, çocuklara (haydi hayvanları koyunuz) diye ihtar ettikleri halde aldırış eden olmuyordu. Okulun ne olduğu, yavrularının burada neler kazandığını gözlerile gören, ellerile tutan ana ve babalarla kısa bir konuşma yaptım. Okula sımsıkı sarılışlarını öğdüm ve kendilerine teşekkür ettim.

Artık karanlık basmıya, ortalık kararmıya başlamıştı. İçimiz sevinç ve gurur dolu olarak köyden ayrıldık. Bu bizim görebildiğimiz bir iki köy. Okulu olan hemen her köyde 23 Nisan bayramı böyle kutlandı, bu tarzda canlı gösterilerle karşılandı. Bu günü yaratanlara bu saadetli günlere onları yetiştirenlere halkın bağlanışını görüp de minnet ve şükranla dolmamak mümkün mü? Bunlar millî bağlılığın, vatan sevgisinin ne güzel örnekleri idi...

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Hicrî Onbirinci asırda Çorum

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

(II)

Onbirinci asrı hicriye ait arşiv dairesindeki mühimme defterlerinden beş vesika daha neşrediyoruz.

Bu vesikalardan birincisi aşiretler arasındaki kavgalara dair olub Kangırı, Çorum, Katarsaray, kadılıklarına yazılmış bir hüküm olup 1022 H. 1613 M. tarihlidir. Bu vesikada bir çok aşiret adlarına rastlamaktayız. Bunlar arasında bilhassa Ulus, Cerit, Bozkoyunlu, Beğli, ساحرلو gibi cemaatlar yer almaktadır. Hükümde geçen (Miri Aşiret) tabirinin aşiret beyi manasına geldiğini sanmak hata olmaz. Vesikaya nazaran Karabük'de sakin olan Ulus taifesinden Cerid cemaati Boz Ulus taifesinden ساحرلو, Bozkoyunlu, Beyli cemaatlarının taarruzuna uğramışlardır. Bunlar, Topal Osmanla, Bozkoyunlu aşiretinin reisi Yakub tarafından üçyüz nefer atlı ve ayrıca yüzelli sekban yani başıbozuk askerle tecavüze uğramışlardır. Bunlar Cerid aşiretinin reisi Gündoğmuş'u öldürdükleri gibi, bu aşiretin bölükleri olduğu anlaşılan, Piri, Mustafa, Arab, Bali, Demur Abbas gibi küçük cemaatlardan 45 kimseyi de ayrıca katleylemişlerdir. Bundan başka bunlardan onbeş kadının el ve parmaklarını kesmişler, giyecek ve yiyeceklerini yağma eylemişlerdir. Vesika bize o devirdeki at ve katır gibi hayvanların fiyatlarını da bildirmesi bakımından ayrı bir hususiyet arzetmektedir.

İkinci vesika ise, zeamet sahiplerinden Süleymanın 21499 akçalık zeametine dair olub 1024 H. 1615 M. tarihlidir. Hüküm, Çorum, Karahisar Demürlü, Tahtettarik kadılarile eski kadılardan Abdülvehhaba hitaben yazılmıştır.

Vesikaya göre Süleymanın Çoruma tabi Apardı adındaki karye ile diğer bazı karyelerden 21499 akçalık bir zeameti vardır. Bu

zeamete her nasılsa Ahmed çavuş isminde biri tasarruf etmiştir. Halbuki bu adam Canbolat oğlu, Kalenderoğlu, Kara Said, seferlerine iştirâk etmediği gibi Tebriz seferine de gitmemiştir. Ahmed çavuşun vefatile bu zeameti Ali namında birisi ele geçirmiştir. Süleymanın şikâyetile mesele tedkik edilerek hakkın Süleymana ait olduğu anlaşılmış ve gereğinin yapılması yukarda adı geçen kadılıklara bildirilmiştir.

Bu vesika ile zeamet hakkında biraz malumat vermek faydalı olur. Zeamet diye senelik hasılatı defterhane kaydine göre yirmi bin akçadan başlıyarak yüz bin akçaya kadar olan dirliğe zeamet denilirdi. Bu dirlik, alaybeyleri, timar defterdarları, kale dizdarları, kapıcıbaşılar, hâcegân, divan kâtipleri, müteferrikalar gibi orta derecedeki vazife sahiplerine tahsis kılınmıştı. Zeametin (Kılıç Zeamet) denilen yirmi bin akçalık kısmı maişetine medar olmak üzere (Zaim) e bırakılırdı. Zeametin bu kısmına (icmallı zeamet) de denilmiştir. Senede seksen bin akça geliri olan zeametin yirmi bin akçası kılıç zeameti olup geriye kalan kısım her dört bin akçasına mukabil zeamet sahibi muhareboye bir cebeli yani silahlı asker götürmeğe mecbur idi. Zeamet sahiplerinin zeamete sahip oldukları yerlerde bulunmaları kanuni ise de bazıları vazifeleri icabı olarak ondan müstesna idiler. Bu suretle bizzat zeameti başında bulunmıyan zeamet sahipleri gelirlerini bir sene müddetle mültezime vererek parasını alırlardı. (1) Fakat mültezimler dirlik sahipleri gibi gelecek senelerin gelirlerinin çoğalmasını düşünmek ve bu suretle hareket etmek lüzumunu duymadıklarından çiftçilere, türlü türlü zulüm ve teaddide bulunmuşlar, devletin harabisine sebep olmuşlardır. (2)

Timar ve zeametin kanunları son derecede mazbut ve muntazamdı. Zeamet ve dirlikler harp ve darbe kadir ve ashabı haysiyet ve namustan olanlara verildiği müddetçe bu teşkilat intizamında yürümüş, fakat kanuni devrinde saraydan çaşnigir başılık vazifesinden beylerbeyilikle çıkan Husrev paşanın rüşvetle timar ve zeamet vermesi bu teşkilâtın bozulmasına sebep olmuştur.

[1] Osmanlı İmparatorluğu teşkilâtı. Sa. 35 - 36. Uzunçarşılı.

[2] Netayicülvukuat. Sa. 124. Mesari zade Mustafa Nuri paşa.

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Bir timar ve zeamet mahlul olunca bu ölen zaim veya timar sahibinin oğluna tevcih kılınırdı. Şayed bunlar bilaveled ölürlerse dirlik sahiplerinin cebelilerinden müstehak olanlara verilmek üzere beylerbeyilerin tezkereleriyle İstanbuldan berat getirttirilerek verilirdi. Bu teşkilatın devlete ilk zamanlarda çok faydası dokunmuştur. Çünkü bu teşkilat sayesinde seferler ne kadar uzarsa uzasın cephelerden kimse kaçamazdı. Çünkü timarı elinden alınır başkasına verilirdi. Timar ve zeamet sahipleri menfaatları icabından olarak mutasarrıf oldukları yerlerin daima imar ve ihyasına çalışırlar ve halkı eşkıya tasallutundan muhafaza ederlerdi. Timar ve zeamet sahiplerinin çocukları babalarına halef olmak için ata binmek, silah kullanmak gibi işlerde meharet sahibi olurlardı. Köylerin şenlenmesi, hayvan yetiştirmek gibi gayretler hep bu yüzden ileri gitmişti.

Yukardaki vesika her ne kadar şahsî bir mesele olarak görünürsede muhtevası itibarile içtimaî ve devletin esas teşkilâtına tealluku itibarile mühim bir hüküm olduğu anlaşılır.

Üçüncü vesika ise Çorumda İbrahim isminde bir adamın halktan gayri meşru olarak aldığı paralarla daha bazı uygunsuzluklarına ait olup Çorum beyine ve Çorum sancağındaki kadılara 15 Safer 1046 (1636 M.) tarihinde yazılmış bir hükümdür. Vesikanın mütaleası bize şu cihetleri izah etmektedir. Bu tarihte Çorum kadısı Amirüddin Hüseyin efendi isminde bir zattır. Vesikada hakkında قدوة القضاة والحكام زيد فضله gibi medhi havi tabirler kullanıldığına göre makbul ve mergub bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır. İbrahimi, kadı İstanbula şikâyette bulunmuş ve bu adamın otuz sene evvel bu havaliye göç suretiyle gelen reayayı yerlerinden kaldırarak eski geldikleri yerlere göndertmek istediğini yazmıştır. Halktan güya maliye için yüz yirmişer akça bundan başka Gulamiye adı altında daha bazı paralar toplayan bu adam bunu elindeki emre dayanarak iddia da etmektedir. İşte İbrahimin ahvalini tahkik maksadile dergâhı muallâ yani saray çavuşlarından birinin Çoruma gönderildiği kadıya yazılmaktadır. Çavuşun adı hükümde yazılmamıştır.

Dördüncü vesika ise, Çoruma tabi Firuz ve Akviran karyeleri

halkının sipahileri Mehmed'den şikâyetlerine dairdir. Hüküm 21 Ramazan 1046 (1636 M.) tarihli olup Çorum beyi ile kadısına hitaben yazılmıştır.

Vesikaların altlarındaki (N, R, Za, L, S) gibi harfler arabî aylarının ihtisar edilmiş şekilleridir. Eski tarihe göre (N) harfi ramazana, (S) Safere, (L) Şevval ayına delâlet etmekte idiler. Vesikaya göre Akveran ve Firuz karyeleri halkı sipahileri Mehmed'in otuz atlı ile köylerine geldiğini müft ve meccanen koyun, kuzu, bal ve yağ gibi yiyeceklerini mücered ve bennak gibi resim ve vergilerini kanun dairesinde almayub adam başına birer riyal kuruş aldığını ve öşürlerini de harman vaktinde almayub sonradan fazlasile aldığını ve buna benzer hallerini görmekteyiz. Bu vesikada (Bennak, mücerred, müd, sipahi, müft, riyal akçe) gibi tarihî tabirat görmekteyiz. Bunlar hakkında kısaca izahatta bulunalım.

Sipahi topraklı süvari demektir. Osmanlı imperatorluğunun en kuvvetli temel taşı olan ve İmperatorluğun büyümesinde birinci derecede âmil bulunan topraklı süvari teşkilâtı timar usulünün (İkta' usulü) doğurduğu pek mühim bir kuvvet vücuda getiriyordu.

Osmanlı hukûmeti diğer Türk devletlerinde olduğu gibi - yapmış olduğu fütuhata bütün milletin iştirakını temin maksadiyle çok esaslı olan bu timar usulünü tatbık ve mükemmel surette idame ettirmiştir. (3)

Hukümdar bir memleketi fethettikten sonra orayı beytülmalden savarak o arazinin tasarrufunu icare tarikiyle tebeasına tapu ile verirdi. Bu müstecir o araziyi tasarruf edüb vergisi ile öşrünü hukûmet namına sipahiye veya zaime veyahud has sahibine verirdi. Bu sipahi veya zaim almış olduğu bu vergi ve öşre mukabil hukûmetin kendisine gösterdiği vazifeyi ifa ile mükellefti. Tarihte dirlik sahibi dediğimiz has zeamet timar sahiplerine terkedilmiş hasılat bu miri araziye aiddir. Miri araziyi icar tarikiyle tasarruf edenlerin orayı işletmeleri ve ekip biçmeleri şarttı. Ekip biçilmezse alınıp başkasına verilirdi, çünkü arazinin boş kalması sipahinin aç kalmasını ve vazifesini ifa edememesini intaç eder ve bundan başka iktisaden de memleketin zararını mucip olurdu.

[3] Osmanlı imparatorluğu teşkilâtı. Sa. 29.

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Miri arazi alınıp satılmaz, hibe ve vakıf da edilmezdi. (4)

Resmi bennak yarım çiftlikten daha az araziyi ekib biçen reayadan alınan vergi demektir. Âlâ yerden seksen, orta yerden yüz ve daha aşağı mahsul veren yerden yüz otuz ilâ yüz elli dönüm yere bir çiftlik derler. Dönüm ise 1600 zirai mimariden ibaret bir ölçüdür ki beher zirai mimari 0,57 45 metreye muadildir. Resmi mücerret ise arazisi olmayan fakat kazancı muktedir kimselerden alınırdı. Resmi mücerred, bekârlardan senede alınan altı akçadan ibaret bir vergiden ibaretti.

Müd tabiri ise bir nevi ölçü olup yirmi kileden ibaret bulunuyordu. Zahire için müdden başka 6 vekiyyeden ibaret olan «batman» tabirinde kullanılırdı. Müft tabiri ise bedava manasına gelen bir tabir olup ekseriyetle meccanen kelimesiyle birlikte kullanılırdı.

[4] Osmanlı İmparatorluğu teşkilâtı. Sa. 29.

Or. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı son zamanlarda (Osmanlı devleti teşkilâtına medhal) adlı çok kıymetli bir eser neşretmişlerdir. Türk Tarih Kurumu yayınlarından VIII. seri - No. 10. Bu kıymetli eser teşkilâta ait bütün meseleleri en hakikî ve ilmî bir şekilde halletmektedir.

Riyal kelimesi ise kuruş kelimesinin diğer bir tabiri mahiyetindedir. Riyaller ekseriyetle almanya talarileri olub dokuz dirhem vezninde idi. Riyallere bazen «Kara guruş» adı da verilirdi. Bize Almanyadan başka İspanyadan da riyal gelmiştir. Felemenk dolarlarına da «Lion d' hollande» arslanî riyal veya kuruş denilirdi. O zaman piyasamızda rubu' nısıf, ve çifte riyaller de mütedavil idi. Osmanlı ülkesinde bir de Fransa krallarından on birinci Leuis'nin üzerinde güneş resmi bulunan (solya riyal guruş) larıda kullanılmakta idi. 1138 meskûkât tarifesinde «Polya guruş» adına da tesadüf edilmektedir. Guruşun akça ile olan rayici ise altına nisbetle ilkin sülüs sonraları nısıf derecesinde noksan idi. Esedi-arslani guruş ise riyal kuruşe nisbeten sekizde bir dun kıymette idi. Meselâ altın 60 akça ise guruş kırk, esedi 35 akça idi. Sonraları altın 160, riyal guruş 80, esedî guruş 70 akçaya kadar fırlamıştır.

Burada akçe hakkında da biraz malûmat vermek faydalı olacaktır. Bizde ilk akçe sultan Orhan zamanında tedavüle çıkarılmıştır. İlk akça 792. H. 1389

senesinde kesilmiştir. Gümüş olan bu akçalar 90 ayarında ve altı kırat ağırlığında idi. Kıymeti ise eski gümüş bir kuruş kıymetinde idi. Fatih Sultan Mehmed, Kanuni Süleyman ve diğer padişahlar zamanında da akçalar kesilmiştir. Akçaların ayarı 85, 75, 70, hatta dördüncü Mehmed zamanında 50 ayara kadar düşmüştür. Bizde ilk para ise 1035 tarihinde (1625 M.) dördüncü Murat zamanında çıkarılmıştır. O zaman dört akça bir para itibar olunmuştu. Hulâsa geçmiş zamanlardaki akçalarımızın bu günkü rayicimizle on kuruşa tekabül ettiğini kabul yanlış olmaz. (5)

Beşinci vesika ise Kangırı (Bu günkü çankırı) yanında orta pare kazasına bağlı ovacık köyünde öldürülen Ahmed adındaki bir şahsın eşyası meselesine aid olup 1052 H. 1624 M. tarihlidir ve çorum müteselllimi Mahmud'a hitaben yazılmıştır.

Vesikaya göre hayli zengin olan Ahmed ismindeki kendi köleleri kardeşile birlikte öldürmüşler ve sekiz yüz altın, bin riyal kuruş, iki samur kürk, bir gümüş şamdan, iki kemer kılıç, bir Acem kılıcı, iki sedef elmaslı tüfek, dört at ve sair bazı eşyasını alarak firar etmişlerdir. Bunlar çorum taraflarına geldikleri zaman müteselllim Mahmud bunları yakalamış, ellerindeki eşyayı almış fakat mirîye teslim edeceği yerde en mühim olanlarını kendi yanında alıkoymuş ancak pek ehemmiyetsiz olanları kadıya teslim eylemiştir. Anlaşılan bunu haber alan merkez müteselllime fena halde kızmış ve gönderilen emirde (başın sana gerek ise) tabiri kullanılmıştır.

Vesikada gerek kadıya verilen, gerek kendi yanında alıkonulan eşyanın Sivas defterdarına teslim edilmesi ve bir temessük yani sened veya huccet alınması keyfiyeti de vardır. Katiller hakkında da şeriatın muktazası her ne ise yapılması da emredilmektedir. Bu gibi vak'alarda merkezin hassasiyetini buna benzer bir çok vesikalarda görmekteyiz.

[5] Takvimi meskûkâtı Osmaniye İsmail Galip.

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Objektif Hukuk ve Sanat

Kemal SAYIN

Her ne kadar hukuk, dünya kadar eski mazisi olan ve çok geniş bir sahada müesses müstakil bir müessese ise de, bir cepheden hukuk; tam manâsiyle bir san'at eseridir, ve onu yaratan ve tatbik eyleyen, teknik manâda bir sanatkârdır. Bu benzeyişin tedkikine objektif hukukun tarifile girelim;

Objektif hukuk: Bir arada yaşayan insanların geniş manâda birbirleri ile olan münasebetlerini düzenliyen kaidelerdir. Bu kaideler mevzuumuzda bilhassa kanunlardan ibaret olacaktır.

Bir sanat eseri, ya tabiatta olanları en iyi bir şekilde ihtiva ve temsil eyler; yani mevzuu tabiattır, veya tabiatın durduğu yerde sanatkârının muhayyelesini ifade eyler. Yukardaki tarifimizden de anlaşılacağı üzre kanunların da ilk ve esas unsurlarını tabiî münasebetler teşkil eylemektedir. Filhakika insanlar ilk defa bir arada yaşamaya başladıkları gün, birbirlerile ve tabiatla münasebete girişmek zorunda kalmışlardır. Bu topluluklar, kalabalıklaştıkça münasebetleri daha mudileşmiş, nihayet bir nizama bağlanmak lüzumu duyulmuştur. İşte bu ihtiyacın neticesi olarak kanunlar yapılırken, tabiatın insanlara verdiği fıtrî haslet ve temayüller ilk vasıta ve vakıalar olarak seçilmiştir. Buraya kadar kanun vazıı da mevzuunu tabiî münasebetlerden almıştır. Şimdi tabiatın durduğu bu yerde, sanatkârın zekâ ve muhayyelesi mevzua esas teşkil eyliyecektir. Yani kanun vazıı; olmakta olanı değil, fakat olması lâzım geleni yaratacaktır. Kanun yapan, cemiyetin yalnız bu günü ile değil, yarını ile de meşgul olacaktır. Ve bu gün için tatbiki gayri mümkin, fakat ilerde tatbiki mümkin ve faideli görülen esasları da yaratıcı zekâ ve muhayyelesi ile tesbit eylemek mecburiyetindedir.

Bir san'at eseri, bazı kimseler tarafından çok güzel, ve bazı kimseler tarafından da fena görülmüş olabilir. Bu, o eserin kıymetini düşürmez. Fakat herkes tarafından beğenilen bir san'at eseri herhalde ötekilerin en iyisidir. İşte kanun yapanlar, böyle bir eser yaratmak mevkiindedirler. Yaptıkları kanunla bir camianın, büyük bir ekseriyetini memnun edebiliyorsa en olgun eserlerini bize vermiş oluyorlar demektir.

Bunlardan başka bir san'at eserinden, yalnız zamanını değil, geleceği de tesirinde bırakıcak bir güzellik ararız. Kanunlar da bu evsafta birer san'at eseridirler. Zira onlardan da uzun zamanlara tatbik edilecek ve değişen telâkkilere mümkin olduğu nisbette göğüs gerecek bir elâstikiyet ve metanet ararız. Yalnız kanun öyle bir san'at eseridir ki, onun herkes tarafından istenildiği gibi evrilip çevrilmesine müsaade edilemez. Zira onu, tatbikine memur olmayan herkes yalnız baktığı cepheden anlar. Demek ki; kanun san'at eserinin ikinci san'atkârı onu hayat sahnesine vazeden hakim ve idarecilerdir. Bu bakımdan kanun yapanları, piyes yazan san'atkârlara, onu tatbik mevkiinde bulunanları da rejisörlere benzetebiliriz. Bu hailenin aktörleri de cemiyetin fertleridir.

Hulâsa denilebilir ki; objektif hukuk, en geniş manası ile, muazzam bir san'at eseridir.

Çorumlu Hacı Hasan Paşa

Nuri UĞUR

Çorumun orta hallı âilelerinden birinin oğludur. Babası tüfekçi olup ufak yaşından beri avcılığa meraklı, akranları içerisinde vücutlu, çevik, terbiyeli idi. Babasına yardım eder, işi olmadığı zamanlarda avı kendisine bir eğlence yapardı. Askerliği geldiği zaman İstanbula sevkedilmiş, gösterişli bir asker olduğu için muhafız alayına verilmiş, dört sene askerliğini yaptıktan sonra âmirlerinin teveccühünü kazanarak çavuşlukla terhis olunmuştu. Memleketine avdetinde babasının yanında dükkânda çalışmayı onuruna yedirmiyerek İstanbula avdetle alayına teskere terkedüb pek sevdiği askerlik meslekine ve arkadaşlarına tekrar kavuşmuş, az zaman sonra da mülazımlığa terfi ederek İstanbulda bulunan nizamiye alaylarından birine nakledilmişti. Vazifesindeki gayreti ve âmirlerine karşı itaati sayesinde birinci mülazımlığa ve daha sonra yüzbaşılığa terfi edip o sırada Kırım harbi açıldığı zaman taburile Kırımda «Gözlüve» muharebelerinde fevkalâde kahremanlık göstererek Başkumandan Ömer Paşanın nazarı dikkatini celbedüb binbaşılığa terfi etmiş, o sırada Rusların bizim müttefikimiz İngilizler üzerine âni bir baskında harbe taburile müdahale ederek İngilizleri büyük bir bozgundan kurtardığı için nişanla taltif edilmiş, rütbesi de hukûmet tarafından kaymakamlığa terfi ettirilmişti. Muharebenin hitamından sonra İstanbula gelerek yaver sınıfına geçmiş, Sultan Aziz zamanında maiyet alaylarından birine tayin olunub bir müddet sonra miralaylığa terfi ettirilerek cuma selâmlıklarını tanzime ve selamlığın intizamını tayine memur edilmişti. Sultan Azizin hal'inden sonra maiyeti taşra memuriyetlərine tayin edilerek vilâyetlere dağıldığı sırada Rumilinde bulunan alaylardan birine tayin edilmiş, o sırada Sırp isyanı zuhur etmesile alayı ile beraber Abdülkerim paşanın

maiyetinde Aliksinaç muharebesine iştirâk etmiş ve daha sonra Rus muharebesinin açılmasile «Şıbka» muharebelerinde fevkalâde yararlığı görülmekle livalığa terfi edüb harp sonu tekrar İstanbula gelmiş, Sultan Hamidin huzuruna kabul edilerek Sultan amucasının saltanatı zamanında, kendisini tanıttığı için amucama hizmetin gibi bana da hizmet edeceksin diye hunkârın takdirkâr iltifatına mazhar olmuş, bu suretle Sultan Hamidin maiyet alaylarından birine tayin edilmişti. Rus harbinden sonra bazı vilâyetlerin asâyişi bozularak garp vilâyetlerinde bir takım eşkıya töremiş, hırsızlık ve soygunculuk vak'aları çoğalmıştı. Yer yer takip taburları teşkil edilmiş isede azılı eşkıyalar tutulamamıştı. Bu sırada Bursanın asâyişini iade etmesi paşaya teklif edilerek bir sene kadar Bursa fevkalâde Jandarma Komutanlığında kalmış ve eşkıyaların her birini bir suretle tatturup vilâyetin asâyişini iade etmiş, tekrar İstanbula avdetinde Sultan Hamid tebdili saltanattan pek ziyade korktuğu için Çırağan Sarayına kapadığı Veliahdın muhafazasını Beşiktaş Muhafızlığı namı altında teşkil ettiği ve en ziyade emniyet ettiği Hasan Paşaya vermiş, Beyoğlu ve Beşiktaş Jandarma Kumandanlığı'nı ilâve ederek bu tarafların asâyişi ile Yıldızın etrafını ve Çıragan Sarayının muhafazası hep bu muhafızlık vazifesine idhal edilmişti. İşte bu kumandanlıkta iken Paşa bir çok vak'alarla karşılaşmış. Ali Suavi vak'ası, muhacirlerin Çırağan Sarayını basmasında jandarmalarla birlikte koşup eline geçirdiği odun parçasile muhacirleri sarayın haricine çıkarmış, o sırada nahif ve zayıf olan Ali Suavi Bey bu kargaşalıkta aldığı yaradan vefat etmiş. Paşa iriyarı, kuvvetli bir adam olmasile Saray müstahdimininin yardımile silah istimaline hacet bırakmadan mühim bir vak'ayı bastırmıştır. Muhafızlıkta bulunduğu müddetçe o taraflarda kimseler kımıldayamaz, selamlıklarda daima bulunur, bu suretle selamlığın intizamını muhafaza ederdi. Paşa doğduğu yeri yani Çorumu çok severdi. Gidenleri kabul eder, kabiliyetlerine göre iş verir, memleketten bahsetmeyi sever, hatıralarını daima söyler, memleketin fukarasını, Ramazan aylarında tevzi edilmek üzre, basma, elbiselik ve sair eşyalarla taltif ederdi. Pazar yerindeki gördüğümüz saat kulesini ve saati ve

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

bir kaç yüzlük bir kütübhane hediye etmiş, namına bir kütüphane yaptırmış isede medreselerin yıkılması ve kütüphanelerin tevhidi sırasında şimdiki gördüğümüz kütüphanenin bir kısmını teşkil etmiştir. Memlekete daha büyük faydalı işler görmesi mümkin isede o vakıt memleketin ileri gelenleri arasındaki geçimsizlik Paşanın nüfuzundan hakkiyle istifadeye mani olmuş, Paşaya yapılmak üzere bir taraf iş teklif ederse diger taraf bir takım şahsî fikirlerle vaz geçirirlermiş.

Paşa 320 senesinde muhafızlıkta iken vefat etmiş ve Barbaros türbesinin hatiresine defnedilmiştir. Hususî hayatta hoşsohbet ve gayet şen bir adamdır. Çorumdan gidenlere eski ev hayatından bahisler açar, yemekte fakir ve zengin demez, müsafirlerle beraber yemek yer, Çorumlulara Çorumda yidiğimiz gibi yiyelim diye şaka sözler söyler ve kendisinden küçüklere elini öptürür, hususî sohbette gayet mülâyim, fakat vazifede gayet sert ve titizdi. Sultan Hamit zamanında vazifesinden hiç ayrılmaz, hatta İstanbul tarafına bile geçemezdi. Bir yere gitmesi mutlaka Sultan Hamidin iradesine bağlı idi. Vakitlı vakitsız Saraya çağrılır, bir çok tuhaf, gülünç şeylere rast gelirdi. Bir kış günü gece yarısı padişaha Ali Suavi'nin ölmediğini, İstanbula gelerek Üsküdarda bir evde gizlendiğini Saraya jurnal ederler, Padişah gece yarısı Paşayı derhal Saraya çağırır, jurnalı kendisine okutur. Padişah bunda bir yanlışlık oldugunu evvelki vak'ada öldüğünü kabul ettiremiyerek hemen tahkikini emreder. Paşa kış gecesi karlı ve fırtınalı bir havada maiyetine bir kaç zaptiye alarak bir kayık ile karanlıkta Üsküdara geçer, oradan da bir kaç zaptiye alarak evi sararlar ve içeri girerler. Fakir aileye mensub bulunan bu aile bu halden fevkalâde korkarlar. Paşa bunlara münasip bir lisanla bir müsafir gelüb gelmedigini sorar, bunlar da İzmirden teyzelerinin Suavi adındaki onüç yaşlarında bir çocugun geldigini söylerler. Çocuk görülerek orada bir zabıt tutulur, Paşa kisesinden onlara bir kaç lira verip korkularını teskin eder. Fırtınalı havada tahkikatı neticelendirip Padişaha arz eder. Paşa hayatında bu gibi daha bir çok vak'a tahkikine memur olunmuştur.

Paşa Hicaza niyet etmiş, bu niyeti Padişaha arzetmiş, Surre

eminliği ile Hicaza gitmiş, hacı olmuş ve bu suretle ismine Hacı Hasan Paşa denilmiştir. Beşiktaştan ayrılması bu Hicaza gitmesinden ibarettir Okuması varsada yazması az olduğu için güya imzasını bir yedi bir sekiz yaparmış diyerek kendisine yedi sekiz Hasan Paşa da derler. Ve fakat okur ve söylediğini tashihsiz yazabilirdi. Demek ki oldukça okur yazar demektir. Çorumun mutasarrıflık olmasına himmeti olmuştur. Eğer Çorumlular Paşanın nüfuzundan istifadeyi bilselerdı Çorumda daha çok eserine tesadüf olunurdu. Maatteessüf Paşadan hakkiyle istifade edilememiştir.

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

ÇORUMLU MANİLER

EŞREF Ertekin

1134

Muhabbet ayan oldu
Kaddimiz keman oldu
Gam oklarına sinem
Ölünce kalkan oldu

1135

Melektir benim yarim
İki âlemde varım
Cevretme güzel sunam
Yoktur sabra mecalim

1136

Narden beter ayrılık
Harden beter ayrılık
Aşıkların aşına
Ağu katar ayrılık

1137

Pencereden bakıyor
İlik olmuş akıyor
Yanağına gül sokmuş
Yel estikçe kokuyor

1138

Penceresi barmaktan
Su doldurur ırmaktan
Kuzum bir şeftali ver
Al kırmızı yanaktan

1139

Tesbihinde gümüşüm
Divanına durmuşum
Doğrul da yüzüme bak
Ben divane olmuşum

1140

Tokadın kavakları
Dökülür yaprakları
Çiğ düşmüş güle benzer
Yarimin dudakları

1141

Topluya bir kuş geldi
Kanadı gümüş geldi
Gitti yarim gelmedi
Başına bir iş geldi

1142

Uyur idim uyandım
Sağ koluma dayandım
Yanımda yari buldum
Sarılıben dolandım

1143

Üzümün asmasıdır
Karnefil basmasıdır
Hem salınır hem bakar
Şu kimin yosmasıdır

1144

Üftadeyim lütfeyle
İyi düşün fikreyle
Zaman dilberine bak
Eldekine şükreyle

1145

Verdim aklımı yâde
Ettim halim ibade
Ey benim güzel yarim
Olsun ömrün ziyade

1146

Yarim derdine yandım
Hicran zehrine kandım
Derdini çeke çeke
Söküldü bütün bendim

1147

Yemeni bağlanurum
Hasrete dağlanurum
Yarim bir belgüzar ver
Bakar da eglenürüm

1148

Yâre bir bostan çıkar
Tatlı dil dostan çıkar
Kalmışam gam içinde
Gel beni yastan çıkar

1149

Yarim bana meyletti
Gözüm yaşın sel etti
Gönlüme kul olmadım
Ah gözleri hiletti

1150

Yarim dalda bir güldür
Ben de ana bülbüldür
Yarimin siyah zülfü
Kar üstünde Sünbüldür

1151

Yüzünle ruşen oldu
Aklım perişan oldu
Gam oklarına gönlüm
Sanki bir nişan oldu

1152

Zülfü bendini gördüm
Lebi kandini gördüm
Şükür olsun hudâye
Bu gün kendini gördüm

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Halkevi bir Çorum gecesi yaptı

Cudi EGE

Halkevimiz, 14/VI/942 de Çorum'u teşrif buyuran sayın Orgeneral Kâzım Orbay şerefine bir «Çorum gecesi» tertip etti ve bunu iki gece tekrarladı.

Gördüğüme ve duyduklarıma göre bu geceler halkımızın üzerinde büyük bir tesir bıraktı. Genç çocuklarımızın büyüklerine karşı duydukları heyecana birçoklarımız yakında şahit olduk... Millî oyunlar oynadılar, birçok mahallî şarkıları sazla söylediler...

Bu geceleri müteakip daha birçoklarının bu oyunları öğrenmek hevesine kapıldıklarını gördüm. Demek oluyorki eski oyun ve an'anelerimiz en küçüğümüzden en büyüğümüze kadar hepimizin hoşuna gidiyor ve onları yaşatmağı bir ödev biliyoruz. Esasen milletimizin en karakteristik vasıflarından biride, maziye sadakat ve geçmişlerini unutmaması değilmidir?

Yeryüzünde kan itibarile de tertemiz kalışımızın sebeplerini yine bu yolda aramak lâzım gelmez mi? Atasına hürmet etmeyen torunundan ne beklemeye hakkı var? İşte biz Türkler büyüğünü saymasını, küçüğünüde saydırmasını en iyi bilenleriz.

Asıl mevzua dönelim:

Yapılan «Çorum gecesi»nde millî ve mahallî olmak üzere üç oyun oynandı. Bu oyunlardan ikisini (İğdeli gelin, Çorum halayı) daha evvel de birçoklarımız müteaddit defalar seyretmiştik. Fakat «Dillala»yı ilk defa gördük. Belki benim gibi birçoklarınında en çok hoşuna giden bu yeni oyun oldu. Yaptığım araştırmalar neticesinde şuna kani oldum ki:

Çorumda «Dillala, İğdeligelin, Türkmen kızı, Çorum halayı» gibi daha ne güzel oyunlar varmışta biz bilmiyormuşuz. Meselâ kadınlı erkekli muhtelit olarak oynanan

«Küştahlı, Dallike» oyunları diğer gördüklerimize nazaran daha ahenkli ve daha ritmik oyunlarmış. Seyretmedim. Tariflerinden böyle anlıyorum. Şükranla söylenebilinir ki Halkevimiz bu millî oyunların hemen hepsini canlandırmak için birçok tedbirleri almış bulunuyor.

Halkevi mensubu oyuncu arkadaşlarımızda yaptığım görüşmeler neticesinde «25» şe yakın Çorum'a has millî oyun tesbit ettik. Bunların burada hepsinin adını zikretmeye lüzum yoktur. Gönül arzu eder ki onları salonlarda, sahnelerde, meydanlarda genç çocuklarımız tarafından oynanırken seyredelim ve adını öğrenelim.

Çorumda bulunduğum için değil, bitaraf olarak şunu söylemek isterim ki:

Çorum «Folklor» bakımından tedkike değer bir hazinedir. Biraz ihtiyarlarla, biraz gençlerle, bir parça köylülerle temas ederseniz «Folklar» bakımından Çorumda neler bulunduğunu kolayca anlarsınız. Meselâ hepimizin hoşuna giden «İğdeli gelin» yakın zamana kadar bahis mevzuu bile değildi. Demek oluyor ki bir çok şeyler varmış fakat karıştıran yokmuş.

Çorumun mahallî oyunları yalnız bizim değil seyreden herkesin hoşuna gidiyor. Hoşa gitme değil heyecan veriyor.

Halkevlerinin onuncu yıldönümü münasebetile Ankarada Çorum çocuklarının büyük bir takdir ve senpati ile karşılandığını hemen hepiniz duydunuz. Birkaç gün evvel bu takdirlerin en büyük canlı şahidi ile karşılaştım.

Ankara Halkevinin çıkarmakta olduğu ve hepimizin büyük bir alâka ile takip etmekte olduğumuz kıymetli «Ülkü» dergisinin yeni serisinin 17 inci sayısında «Eşref Üren»in (Ankara Halkevi yedinci Resim Sergisi) başlığı altında bir yazıları var.

Bu yazıda serginin biricik kompozisyonunu teşkil eden bir tablodan bahsediliyor. Bu tablo «Sayın üstad Refik Epikman» ın (İğdeli gelin) tablosu.

«Eşref Üren» in yazısının bu tabloya ait olan kısmını aynen alıyorum:

«Şimdi resimlerle burun burunayız. Yıllardan beri Halkevinin sanat kolunu idare eden Refik Epikman'ın resimleri yolumuzu kesiyor. Millî ve resme çok elverişli (pittoresque) bir konudan aldığı

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

bir hızla, Refik, serginin biricik kompozisyonunu vermiştir. Bir parça dekorlaştırılmış, rüyalı bir Anadolu peyzajı içinde Çoruman İgdeli gelini ne ritmik ve kıvraktır. Sanatçı bu kompozisyonunda tabiat manzarasına, peyzaja ayırdığı fazla yer ile on sekizinci asrın Fransada bayramlar, şenlikler ve cünbüşlerin ressamı olan Fragondard, VVatteau (Vato), Boucher (Buşe) lerle bir zevk akrabalığı gösteriyor.»

Sayın okuyucularım:

Görüyorsunuz ki Çorum'un mahallî oyunları kıymetli ve değerli sanatçılarımıza mevzu teşkil ediyor ve bu mevzulardan doğan eserler Galerilerin en canlı tablolarını veriyor. Sayın Üstad Refik Epikman'a Çorumlular adına candan selâm ve saygılar derken Üstadı memleket namına takdir etmeyi bir vazife telakki ederim.

Memleketin âdet ve oyunlarını dört bir bucakta andırmağa vesile olan Halkevine mensup genç ve güzide oyuncularımıza teşekkür edelim. Onları her vesile ile okşamağa çalışalım. Başlarına geçelim, aralarına katılalım.

Çorumda söylenilen bilmeceler

Derleyen: EŞREF Ertekin

— 31 inci sayıdan devam —

Hızır çaldı kılıcı, Maribe vardı bir ucu. (Şimşek)

Benim gülüm gül açar, gülünü müşkül açar, senede bir, ayda iki, haftada üç gül açar. (Eski arap harflerile yazılan sene ve ay ve haftada bulunan noktalar.)

Haktaâlâ hoş yaratmış beş yemiş
Beşi dahi bir birini görmemiş
İkisine gün dokunur yaz ve kış
Üçü dahi gün yüzünü görmemiş.

(Beş vakıt namaz. Sabah, akşam, yatsu gün görmez, öğle, ikindi gün görür.)

Hey hevayı hevayı, yüksek yapar yuvayı, marangozlar yapamaz, kuyumcular dökemez. (Örümcek.)

Behey gişi behey gişi, ne biri bilirsin ne beşi, bir koyun bir kuzu kuzulamış, anası erkektir kuzusu dişi. (Âdem Peygamberle Havva anamız.)

Namaz kılardı bir âdem, anırdı eşeği oldem, bozuldu namazı anın, acep ne sebebi bunun (Teyemmümle namaz kılan bir kimsenin merkebi suyu görüb anırmasile namazı bozulmuştur.)

Ağaçta gülsüz nedir, hayvanda dilsiz nedir, şu cihanın içinde, ay ile günsüz nedir. (İncir, balık, mezar.)

Manzum Bilmeceler

Olnedirki dört ayaklı canı yok
Sanasınkim bir deridir kanı yok
Günde yeni türlü güller bitirir
Güllerinin Bülbülü nâlânı yok
Yüzbin hançer urar isen göksüne
Hançere göksün gerer noksanıyok.

(Gergef ve çevre ve işlenilen nakış.)

Olnedirki kan kızıl kuzgun siyah
Kâhi ip ince olur biiştibah
Deve köçeğinden uludur veli
Aklı yoktur sanki divane deli
Kal'a kapısına sığmazken acep
Sığdı fındık kabuğuna bitâp

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Bu muammayı bilirsen ey hümam
Kızkulesi senin olsun vesselâm.

(Evet, kan kızıldır, kuzgun da siyahtır. İp incedir, deve köçeğinden büyüktür. Kal'a divarlarile beraber kapusuna sığmaz. Fındık içi kabuğuna sığar.)

Olnedirki cismi anın karedir
Teni baştan başa pare paredir
Ayağından asıyor Tanrı anı
Yapışıcak üstüne damlar kanı.
(Karatut)

Bir kal'ai muallak içinde oldu derya
olkal'anın içinde bir balık eylemiş câ
Tutar ağzında balık bir gevheri yigâne
Durdukça gevher anda balığı eyler ifna

Halli :
Kandildir kal'a şahim
Yağdır içinde derya
Balık fitil oluptur
İçinde eylemiş câ
Oldu alev ağızda
Ola gevher yegâne
Durup yanınca her şep
Balığı eyler ifna.

Olnedirki sanatında binazir
İşine tahsin eder beyle vezir
Meskeni ruşen değil zulmettedir
Bilemeyiz zahmette ya rahattadır.
(Bal arısı.)

Olnedirki canı yok hem canı var
Kuyruğun kanatların açıp uçar
Burnu hokurdar ve durmaz devreder
Bazı defa arkadan duman saçar
Vaktolurki zevkile seyrolunur
Vaktolurki korkuben herkeş kaçar
Kâhi ateş püskürür dağ taş yanar
Kâhi dahi hiddetinden top saçar
Saçtığı toplar demirdir arkadaş
Düştüğü yerde derin hendek açar.
(Uçak.)

Buğu [*]

Muammer L. ORAL

Genç şairlerimizden B. Şükrü Enis Regü en özlü şiirlerini (Buğu) ismi altında ufak bir kitapcıkta topladı. Kısa bir zaman içinde bazı üstadlarımızın dikkatini üzerine çeken şair, bu eserile bizim öteden beri aradığımız öz şiiri sundu.

İfade edilmeyeni ifade etmek, en anlaşılmaz ruh hâletlerini muvaffakıyetle sezdirmek, Ahmed Haşimden sonra genç nesle müyesser olmuştur. Bence genç neslin sembolizmi Haşimden daha Türk ve daha memleketçidir. Meçhûl bir şafak karanlığı içinde, kokular ve yeşillikler arasında, geldiğiniz ve gittiğiniz yerden habersiz bir sabah yolculuğu yapıyorsunuz. Fakat öyle bir yere geliyorsunuz ki bir çeşme, bir ağaç bu harikulâde güzelliklerin, sizin çocukluğunuzu, gençliğinizi geçirdiğiniz kendi öz diyarınızdan birer parça olduğunu söylüyor; daha fazla haz duymaz mısınız.?

İşte ben Şükrü Enis Regü'nün şiirlerinde bu hazzı duyuyorum :

Gemiler döner mi bilmem !
Karanlıklar söner mi, bilmem !
Fakat küçükken derdi annem :
— Gemiler döner yavrum döner
Durulunca deniz bir akşam üstü!
Karanlıklar söner yavrum söner
Gün gelir bir seher vakti.
Ve insanlar bıkar yavrum, bıkar
Nekadar mes'ut olsalar hayaltan!.

Bilmem dönecek mi gemiler
Uyup annemin sözüne uzaktan!.

Bu duygu hangi Türk çocuğunun söylenmemiş duygusu değildir. Şair gene hepimizin yaşadığı en mukaddes ve güzel çocukluk anlarını bakın nasıl yaşatıyor :

Ömrümüzden kopan her yıl
Yeni bir alın çizgisi.
Çocukken topaç çevirdiğim günleri hatırlatır
Ay ışığında cami avlusu.

[*] Buğu ; Yazan : Şükrü Enis Regü — Remai Kitapevi - 1942. 40 kuruş.

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA

1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Hüsnü niyetimizi faaliyete geçirip kendimizi şairin muhayyelesine terkedersek BUĞU'da sadece bir orijinalite değil, duyulması ve görülmesi icabeden daha bir çok şeylerin de mevcut olduğnnu görürüz. Her şeyden önce şairde pürüzsüz bir şiir dili, göz yaşlarında bile başı önüne eğilmeyen bir vakar ve titiz bir mukavemet görülür.. Duygularını samimî ve kolay bir şekilde ifade edebilmiştir. Kendisinden evvel bir çokları tarafından denenmiş bir şekli işlemesine rağmen mümtaziyetini muhafaza etmiştir.

Hemen bütün şiirlerinde sembolik olan Şükrü Enis Regü'nün şiirlerinde arasıra yerli kelimelere ve mısralara da tesadüf ediyoruz. Dikkatli bir okuyucu şairin çok kısır ve iptidai görünen bazı mısraları üzerinde geniş bir ufuk bulur. Şairin bu günkü kusuru yarınki meziyeti olacaktır.

Buğu'daki (Portre, masaldaki saadet, iki, sukutu hayal, nostalji) adını taşıyan parçaları ile sanatın ayrı ayrı unsurlarından nasibi almış emsalsiz fantaziler yaratan şairimizin bazı şiirleri sathî bir nazarda kolay kolay anlaşılmasa bile bu eserile, şiirimizi mazinin her türlü rüsubundan ayırmış olduğu açık olarak görülmektedir:

Yoruldu ellerim, yoruldu
Aramaktan Allahı.
Benden evvelkiler sanki ne buldu!.
İstemiyorum, artık gelmesin
Ömrümün en güzel sabahı.

Usandım anneciğim, usandım
İşlediğim günahları saymaktan..
Bıktım bebekler, bıktım
Büyümenizi beklemekten.

Bilhassa şunu ilâve etmek lâzımdır ki Şükrü Enis Regü şekil pejmürdeliğini de lüzumlu haddine doğru indirmiştir. Artık evvelce ihmal ettiği ahengi şimdi ince bir hassasiyetle kurduğu manayı fazla müphemiyetlere sürüklemeden güzelleştirmektedir:

Korkuyorum, korkuyorum insanlardan
Benden ayırdılar cenneti.
Korkuyorum, korkuyorum dağlardan
göndermiyecekler sabahı.
Korkuyorum, korkuyorum her şeyden
Hatta rüya görmekten bile.
Korkuyorum, korkuyorum kendimden
Fakat bundan kime ne..

Eminim ki bu mısralar, yıldızların arasına kadar yükselmiş, renkli uçurtmalar halinde göklerin mavilliği üstünde buruşmadan, yırtılmadan yıllarca parlayacaktır.

Çorum ve Çorumlu

Celâl DİNÇ

Çorumu tanır mısınız? diyen bir yabancıya ancak şu sözleri söylemek kâfi gelir:

Sorduğunuz memleket, düz bir saha üzerine yayılmış, nev'i şahsına münhasır, Anadolu şehirlerinin hususiyetlerini taşıyan suyu, havası güzel bir diyardır. Bu diyarda; yerli geyimlerile, beyaz atkılarının arasından süzülen güzel gözlü genç kızlar göreceksiniz. İşte bu gözler. Çorum güzelliğinin birer kaynağı, içli bir yanar dağın bacası gibi dumanlıdır. Sakın fazla dalmayınız, zira; Mecnunun Leylasını aradığı gibi siz de aşkınızın ilhamını bir daha göremezsiniz.

Yerinde koç yiğitlerinin mert bakışlarını, damarlarındaki asil kanın yüksekliğini görürsünüz. Bu asâletile Çorumlu, olduğundan fazla yabancıya kendini tanıtamaz. Çünkü, içinin aynası dışıdır. Bu merliği duymak için, sizin de aynı meziyetle hareket etmeniz lâzımdır:

ÇORUMLUYA

Yarim, süzülme, sonra göz korlar,
Efesi çok diyorlar, candan olurlar.
O kara gözünle, selvi boyunla,
Tanırlar güzelim, Çorumlum seni.

Çorumun bağlarında bülbüller öterdi.
Dinleyen âşıklara bu ses yeterdi.
Efeleri coşar, halay çekerdi,
Geçen gençlikte, kül olan günde.

Sevgilim, neyleyim, duymazsın sesimi,
Bağırsam, haykırsam, ağlasam bile.
Gönül delidir sanma aldanır,
Bir yar ile, bir gurbet ilinde.

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Cönklerden derlemeler:

Mulla Hünkâr kızı Benli Sultan için bir deyiş

Derleyen: Eşref ERTEKİN

Şol beni dertli eyleyen
Ilgazda Benli Sultandır (1)
Canım şevkile doylayan
Ilgazda Benli Sultandır

Başucundan bir su çıkar
Abû revan olmuş akar
Çimlerinde hurma biter
Ilgazda Benli Sultandır

Yedi yıl ayağın duran
Asasile suyu bulan
Kırklar ile bile olan
Ilgazda Benli Sultandır

Türbesi ne güzel yazı
Yayılır turnası kazı
Yatan Mulla Hünkâr kızı
Ilgazda Benli Sultandır

Kalmadı sabrım kararım
Kimseye yoktur zararım
Ben bir dertli dost ararım
Ilgazda Benli Sultandır

[1] «Ilgaz» isminde evvelce Çorumun batısında (Kösedağ) adile anılan dağ eteğinde Çanakçı köyü ile İlemin köyleri arasında bir köy olduğu 800 hicri tarihli vakfiye ve defteri hakani suretlerinde rastlanmaktadır. E. E.

Bu cönk Millî kütüphanede 539/29 kayidli kitabda 48 inci sahifeden istinsah edildi.

Kul Ağmanın Bir Destanı

Sultan Murat eder Sultan İbrahim
Al eline hattı şerifin demiş
Sana yarar adamlardır yazdığım
Kılan hizmetini yoluna demiş

İkrar senin olsun cehd senin olsun
İnanma kimseye ahd senin olsun
Ben ahrete gittim taht senin olsun
Yahşi adın çıksın iline demiş

Ağlayınız türbem dolanı dolanı
Taşkın su gibi ak bulanı bulanı
Kes haramzadeye muin olanı
Keskin kılıç kuşan beline demiş

Ben bir şahin idim aldım payımı
Dinle nasihatim öğren huyumu
Kuşan terkeşimi doldur yayımı
Allah kuvvet versin koluna demiş

Çal kılıç düşmanına arslansın
İllerine yahşi adın seslensin
Ta ezelden arslan oğlu arslansın
Pençe ur sağ ile soluna demiş

Kul ağma der bunu böyle söylemiş
Girmiş aşk deryasını boylamış
Ümmeti Muhammed olan ağlamış
Çık padişah ol iline demiş.

Kul Taceddine Ait Bir Destan

Âlemin halinden haber sorarsan
Bu dünyaya gelen insan iniler
İlin vilâyetin terkedüb gitmiş
Gani, fakir cümle yeksan iniler

Kati zulmeyledi paşalar beyler
Zulmetten iniler taşlar ve dağlar
Evvel ölenlere imrenir sağlar
Şimdi bu dünyada kalan iniler

Rızkından usandı ganiler baylar
Viran oldu nice şenlikli köyler
Garip garip akan bölükler çaylar
Kurudu bağ ile bostan iniler

Hakka âşık olan kaldı eşikte
Masum oğlancıklar ağlar beşikte
Hastaya bakar yok kalmış döşekte
İrişmez derdine derman iniler

Mescidler var yılda birgez açılmaz
Yalandan haramdan koğdan kaçılmaz
Âlimler cahillerden seçilmez
Okuduğu ilme Kur'an iniler

Kâfirce kâfir dininden dönmez
Yalanı söylemez harama sunmaz
Müslümanım diyen dinin sakınmaz
Ayrılmış din ile iman iniler

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

Hiç rüşvetsiz hak davayı gör-
mezler
Yaramazın suçlarını sormazlar
Allah için gazalara varmazlar
Gemiler yürüden umman iniler

Hünkâr kuluyum der evinden çıkar
Mamurca köyleri zulümle yıkar
Üç ayda bir ulûfe eksikçe çıkar
Tahtında hükmeden sultan iniler

Padişahın emrin tutmaz kulları
Bölük bölük yıkıp gezer illeri
Haramiler kesti ulu yolları
Malından ayrılan kerban iniler

Kul Taceddin havalardan inegör
Aşık olup aşk odüne yanagör
Cehdet vuslat şarabından kanagör
Ecel cana irer bu can iniler. [*]

T Ü R K Ü

Tavlada beslenir bir saçlı duru
Alnıma yazıldı mevlanın yolu
Adana içinde Şahmurad suyu
Sular arzu çeker Beyoğlu deyu

Yaz gelince sevdiğim bitti yaslarım
Koç yiğitler arar kendim beslerim
Babam ekmeğidir üç tuğ isterim
Tuğlar arzu çeker Beyoğlu deyu

Kıratımı çeksinler binek taşına
Çifte tabancalarım iğer kaşına
Söyleyin sevdiğim gelsin karşıma
Yarim arzu çeker Beyoğlu deyü

Bahçede beslenir bir görpe kuzu
Alnıma yazıldı bir kara yazı
Adana içinde sevdiğim birinci kızı
Kızlar arzu çeker Beyoğlu deyu

Saçlı doruya bindiğim zaman
Sürüp düşmana vermezim aman
Onsekiz dirhem şeşhanemi çak-
tığım zaman
Dağlar sada verir Beyoğlu deyü

Her sabah her sabah çıkar tanrı-
nın aşı
Kemana benzer sevdiğim yarimin
kaşı
Gözümden akıttım kan ile yaşı
Çerha çerha döner Beyoğlu deyü

Çifte tabancalarım çakdım almadı
Sağımda solumda kimse kalmadı
Sarı Beyoğlundan imdat gelmedi
Kardeş arzu çeker Beyoğlu deyü.

[*] Millî kütüphanede 21/6/187 No. da kayidli cönkten alınmıştır.

DİĞER TÜRKÜ

Neler geldi neler geçti fenadan
Arzum alamadım yalan dünyadan
Yenice bir haber geldi Konyadan
Konyanın serdarı Emir Süleyman

Ya bana deli derler neden deliyim
Üstü kan köpüklü balga nesliyim

Bir at ile bir yavruyu besleyim
Konyanın serdarı Emir Süleyman

Kahve güğümlerin ocakta kaynar
Ya Hurmayıtoru nalbanda döner
Ya benim yiğitlerim sılayı neyler
neyler ey
Konyanın serdarı Emir Süleyman.

DİGER TÜRKÜ

Kınalı parmaklarına nazar eylerler
El ele vermiş gelir güzeller
Akgerdan altında çiftedir benler
Sevilecek çağın şimdidir güzel

Her sabah her sabah gelir geçersin
Bana nisbet ağyara gözün süzersin
Ne candan sever ne vaz geçersin
Etticeğin gibi bulursun güzel

Her sabah her sabah gel geç bu-
radan
Tanrı selâmını kesme aradan
Herkesin muradın sen ver yaratan
Elbet ağlamanın gülmesi vardır

Bir melek menendi sevdiğim civan
Demedim kimseye ismini falan
Bizi dahletmesin ehli dil olan
Biz ehli aşkız bizde gam olmaz.

GELİN AĞIDI

Hey hiriktir hirikti
Altı kapıya birikti
Ben kızımı gelin ettim
Omuzu çifte belikli

Saç bağın arkanda salınmaz oldu
Kadirin kıymetin bilinmez oldu

Baban bu illerde bulunmaz oldu
Ağlayı ağlayı gidiyon gayri

Dam başına davul geldi
Yüreciğimi gamın aldı
Babasız kız gelin oldu
Ağlayı ağlayı gidiyon gayri

36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA
1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA

DESTAN

Zengin ile fakirin halin söyleyim
Zengine koç kuzu kurban ederler
Fukarayı hiç hesaba katmazlar
Zengin için söyleyip seyran ederler

Zengin ilkakşamdan söylerlenecek
Kulak verip dinleşirler sonacak
Haçan fakir bir çift cüvap anıcak
Ağzından çıkmadan pişman ederler

Zengin emrederse devirir dağı
Fakirin yanında durmaz çırağı
Zenginin aşına koyarlar yağı
Fakirin aşını da soğan ederler.

Zengin avuç avuç verir bahşışı
Orada yamandır fakirin işi
Zenginin üstüne örtüp kumaşı
Fakirin yorganın çul'dan ederler

(Aşık Veli[*])söyler sözü düş gelir
Fakir ölür gözlerinden yaş gelir
Zengin ölür mezarına taş gelir
Fakire bir çalı nişan ederler.

Bu Âşık Velinin nereli olduğu bilinmiyorsada şivesinden Çorum köylerinden olduğu anlaşılmaktadır.

MES'UL MÜDÜR : NURİ UĞUR

[36-37 SAYI İÇİNE GİTMEK İÇİN TIKLA](#) [1940-1942 CİLT BAŞINA GİTMEK İÇİN TIKLA](#)

ISBN978-625-95123-7-2

ÇORUMLU 1940--1942

KAYNAK ESERLER DİZİNİ:22

ÇORUMLU
1940-1942

Mahmut Selim GÜRSEL